

DET KONGELIGE
JUSTIS- OG POLITIDEPARTEMENT

St.prp. nr. 1

(2004–2005)

FOR BUDSJETTERMINEN 2005

Utgiftskapitler: 61, 400–480

Inntektskapitler: 3061, 3400–3474 og 5630

Innhold

Del I

Innledende del	9
1 Hovedinnledning	11
1.1 Regjeringens justispolitiske utgangspunkt	11
1.1.1 Rettsstatens verdigrunnlag	11
1.1.2 Justispolitiske hovedutfordringer – internasjonalt og nasjonalt	12
1.1.3 Reformert og strukturtiltak – status og videre fremdrift i 2005	13
1.2 Hovedtrekk i kriminalitetsutviklingen	15
1.2.1 Mindre vinningskriminalitet	16
1.2.2 Narkotikakriminalitet og tilbakefall	17
1.2.3 Vold	18
1.3 Status for straffesakskjeden	19
1.3.1 Oppklaringsprosent og saksbehandlingstid	19
1.3.2 Påtaleavgjørelser, domstolsbehandling og soningskø	19
1.4 Hovedtrekk i utviklingen innen samfunnssikkerhet	21
1.4.1 Utviklingen i trussel- og risikobildet	21
1.4.2 Utviklingen i terrortrusselen	21
1.5 Prioriterte mål og tiltak	21
1.6 Økt trygghet for borgerne gjennom redusert kriminalitet	23
1.6.1 Barne- og ungdomskriminalitet	23
1.6.2 Rasisme og diskriminering	23
1.6.3 Rusmiddelmissbruk	24
1.6.4 Vold og ofre for vold	24
1.6.5 Organisert kriminalitet og økonomisk kriminalitet	25
1.7 God og effektiv konfliktløsning og -forebygging	26
1.7.1 Tiltak for hurtigere straffesaksbehandling	26
1.7.2 Sivil rettspleie på grunnplanet	27
1.7.3 Styrket konfliktrådsordning	27
1.8 Sikre rettssikkerheten for individer og grupper	27
1.8.1 Offentlig fri rettshjelp	27
1.8.2 Advokatrollen – konkurranse og etikk	27
1.8.3 Kvalitetssikring av tolker	27
1.9 Et godt og tilgjengelig regelverk ...	28
1.10 Økt trygghet gjennom redusert sårbarhet i samfunnet	28
1.10.1 Bedre samfunnets evne til å forebygge kriser og ulykker samt alvorlig svikt i samfunnskritiske funksjoner	28

1.10.2 Bedre samfunnets evne til å håndtere hendelser, ulykker, kriser og katastrofer, samt trusler mot rikets sikkerhet og selvstendighet og andre vitale nasjonale sikkerhetsinteresser	29
1.11 Helhetlig forvaltning av norske interesser i polarområdene	29
1.12 En åpen og kvalitetsbevisst justisforvaltning og rettspleie	29
1.13 Budsjettmessige hovedprioriteringer	29
1.14 Likestillingsomtale	31
1.14.1 Likestilling internt i Justisdepartementet	31
1.15 Justis- og politidepartementets miljøtiltak	32
1.15.1 Lovarbeid	32
1.15.2 Politi- og lensmannsetaten	32
1.15.3 Samfunnssikkerhet og beredskap ..	33
1.15.4 Svalbard	33
1.15.5 Grønn stat – innføring av miljøledelse i statlige virksomheter	33
1.16 Oversikt	33
1.16.1 Tekniske endringer i budsjettproposisjonen for budsjetterminen 2005	36
1.16.2 Bruk av stikkordet «kan overføres»	37

Del II

Nærmere om budsjettforslaget	39
Programområde 06 Justissektoren	41
<i>Programkategori 06.10 Administrasjon</i>	<i>41</i>
Kap. 400 Justisdepartementet (jf. kap. 3400) ..	49
Kap. 3400 Justisdepartementet (jf. kap. 400) ..	51
<i>Programkategori 06.20 Rettsvesen</i>	<i>52</i>
Kap. 61 Høyesterett (jf. kap. 3061)	62
Kap. 3061 Høyesterett (jf. kap. 61)	63
Kap. 410 Tingrettene og lagmannsrettene (jf. kap. 3410)	63
Kap. 3410 Rettsgebyr (jf. kap. 410)	64
Kap. 411 Domstoladministrasjonen (jf. kap. 3411)	65
Kap. 3411 Domstoladministrasjonen (jf. kap. 411)	65
Kap. 412 Tinglysingsprosjektet (jf. kap. 3412)	66
Kap. 5630 Aksjer i Norsk Eiendomsinformasjon as	66
Kap. 414 Domsutgifter	67

<i>Programkategori 06.30 Kriminalomsorg</i>	68	<i>Programkategori 06.60 Andre virksomheter</i>	143
Kap. 430 Kriminalomsorgens sentrale forvaltning (jf. kap. 3430)	80	Kap. 460 Spesialenheten for politisaker (jf. kap. 3460)	144
Kap. 3430 Kriminalomsorgens sentrale forvaltning (jf. kap. 430)	82	Kap. 461 Særskilte ulykkeskommisjoner	144
Kap. 432 Kriminalomsorgens utdanningscenter (KRUS) (jf. kap. 3432)	83	Kap. 466 Særskilte straffesaksutgifter m.m. (jf. kap. 3466)	145
Kap. 3432 Kriminalomsorgens utdanningscenter (KRUS) (jf. kap. 432)	83	Kap. 467 Norsk Lovtidend	146
<i>Programkategori 06.40 Politi og påtalemyndighet</i>	84	Kap. 468 Kommisjonen for begjæring om gjenoptakelse av straffesaker (jf. kap. 3468)	146
Kap. 440 Politidirektoratet – politi- og lensmannsetaten (jf. kap. 3440)	102	<i>Programkategori 06.70 Andre virksomheter</i>	148
Kap. 3440 Politidirektoratet – Politi- og lensmannsetaten (jf. kap. 440)	110	Kap. 470 Fri rettshjelp (jf. kap. 3470)	149
Kap. 441 Oslo politidistrikt (jf. kap. 3441)	111	Kap. 3470 Fri rettshjelp (jf. kap. 470)	153
Kap. 3441 Oslo politidistrikt (jf. kap. 441)	113	Kap. 471 Statens erstatningsansvar	153
Kap. 442 Politihøgskolen (jf. kap. 3442)	114	Kap. 472 Kontoret for voldsoffererstatning m.m. (jf. kap. 3472)	155
Kap. 3442 Politihøgskolen (jf. kap. 442)	116	Kap. 474 Konfliktråd (jf. kap. 3474)	155
Kap. 443 Oppfølging av innsynsloven	116	Kap. 475 Bobehandling	157
Kap. 445 Den høyere påtalemyndighet (jf. kap. 3445)	117	Kap. 477 Erstatning til nordmenn som satt i japansk fangenskap under 2. verdenskrig	158
Kap. 3445 Den høyere påtalemyndighet (jf. kap. 445)	121	<i>Kategori 06.80 Svalbardbudsjettet</i>	159
Kap. 446 Den militære påtalemyndighet (jf. kap. 3446)	121	Forslag til vedtak om bevilgning for budsjetterminen 2005, kapitlene 61, 400-480, 3061, 3400-3474 og 5630	161
Kap. 448 Grensekommisæren (jf. kap. 3448)	122		
Kap. 3448 Grensekommisæren (jf. kap. 448)	123		
<i>Programkategori 06.50 Redningstjenesten, samfunnssikkerhet og beredskap</i>	124	Vedlegg 1	
Kap. 450 Sivile vernepliktige (jf. kap. 3450)	125	Omtale av ledernes ansettelsesvilkår i statlige foretak	168
Kap. 3450 Sivile vernepliktige, driftsinntekter (jf. kap. 450)	127	1 For leder i Norsk Eiendomsinformasjon as	168
Kap. 451 Samfunnssikkerhet og beredskap (jf. kap. 3451)	128	2 For leder i Industritjeneste AS	168
Kap. 3451 Samfunnssikkerhet og beredskap (jf. kap. 451)	136	Vedlegg 2	
Kap. 455 Redningstjenesten (jf. kap. 3455)	137	Bemanningsoversikt ¹	169
Kap. 3455 Redningstjenesten (jf. kap. 455)	141		
Kap. 456 Nødnett – felles radiosamband for nødetatene (jf. kap. 3456)	142		

Tabelloversikt

Tabell 1.1	Oversikt over hovedmål og delmål for justissektoren	22	Tabell 2.3	Oversikt meddomsrettsaker og lagrettsaker 2001–2003	56
Tabell 2.1	Hovedmål og delmål for justissektoren, herunder domstolene	54	Tabell 2.4	Oversikt sivile ankesaker 2001–2003	56
Tabell 2.2	Mål for gjennomsnittlig saksavvi- klingstid	55	Tabell 2.5	Gjennomsnittlig saksavviklingstid i måneder 1999–2002	56

Tabell 2.6	Oversikt sivile saker (A-saker) 2001–2003	56	Tabell 2.13	Antall straffesaker ved Riksadvokatembetet:	118
Tabell 2.7	Oversikt meddomssaker (M-saker) 2001–2003	57	Tabell 2.14	Straffesaksutviklingen ved statsadvokatembetene:	118
Tabell 2.8	Oversikt enedommersaker (F-saker) 2001–2003	57	Tabell 2.15	Gjennomsnittlig saksbehandlingstid	122
Tabell 2.9	Gjennomsnittlig saksavviklingstid i tingrettene i måneder 1999–2003	57	Vedlegg 1		
Tabell 2.10	Politiets statistikk over saker som er påtaleavgjort med overføring til konfliktråd	90	Tabell 1.1	Norsk Eiendomsinformasjon as hadde i 2003 følgende utgifter til administrerende direktør:	168
Tabell 2.11	Dødsfall som følge av overdose av narkotika	95	Tabell 1.2	Industritjeneste AS hadde i 2003 følgende utgifter til daglig ledelse:	168
Tabell 2.12	Statistikk for våpen og tvangssaker	106			

Figuroversikt

Figur 1.1	Anmeldte forbrytelser 2003. Prosentvis fordeling på sakstyper	16	Figur 2.1	Straffesakskjeden	18
-----------	---	----	-----------	-------------------------	----

Oversikt over bokser

Boks 1.1	Vitnebeskyttelse	18	Boks 2.2	Fri rettshjelp	151
Boks 1.2	Alternativer i kriminalitetsbekjempelsen	20	Boks 2.3	Voldsoffererstatning	154
Boks 2.1	Rettsmedisin	145	Boks 2.4	Konfliktråd	156

DET KONGELIGE
JUSTIS- OG POLITIDEPARTEMENT

St.prp. nr. 1

(2004–2005)

FOR BUDSJETTERMINEN 2005

Utgiftskapitler: 61, 400–480

Inntektskapitler: 3061, 3400–3474 og 5630

*Tilråding fra Justis- og politidepartementet av 10. september 2004,
godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringen Bondevik II)*

Del I
Innledning del

1 Hovedinnledning

1.1 Regjeringens justispolitiske utgangspunkt

Justissektoren står overfor flere store utfordringer i årene som kommer. Rettssikkerhet innebærer at samfunnet plikter å beskytte borgerne mot overgrep fra myndighetene. Men også at borgerne skal beskyttes mot overgrep fra andre borgere. En god kriminalpolitikk må ivareta begge disse sidene.

En moderne justispolitikk reflekterer den tosidighet som samfunnet står overfor i kriminalitetsbekjempelsen. Justispolitikken må evne å møte unge førstegangskriminelle på en god og fornuftig måte. Det fordrer blant annet samarbeid over etatsgrensene, særlig over til helse-, psykiatri og utdanningssektorene. Det legger også en forpliktelse på samfunnet til å beskytte borgerne mot for eksempel organisert kriminalitet og terrorhandlinger. Samfunnet må møte organisert kriminalitet med realisme. En slik justispolitisk tosidighet krever individuell tilpasning i alle ledd av rettskjeden.

Internasjonaliseringen representerer også for justissektoren store og tunge utfordringer. Internasjonalt eksisterer det uten tvil et behov for å utvikle rettsregler og å sikre oppslutning om rettsinstitusjoner som for eksempel den internasjonale straffedomstolen (ICC). Å bygge og videreutvikle slike institusjoner er en av de store utfordringene det internasjonale samfunn står overfor i dag. Det samme gjelder rettsregler som beskytter marked og konkurranse mot monopoler.

Prinsippene i justispolitikken utfordres daglig. Verdien den er tuftet på utfordres kontinuerlig på ulikt vis. Nettopp derfor er det helt avgjørende at den praktiske politikken som bygger på disse verdiene stadig videreutvikles og sikres.

1.1.1 Rettsstatens verdigrunnlag

Regjeringen vil føre en verdiforankret justispolitikk som sikrer borgerne *trygghet, demokrati og rettssikkerhet*.

Trygghet for borgeren innebærer trygghet mot overgrep og vilkårlighet i all myndighetsutøvelse, trygghet mot utsatthet for kriminalitet, og trygghet gjennom en god samfunnsberedskap som kan forebygge og håndtere ulykker og anslag mot sam-

funnet, av ulik karakter. Justispolitikken skal også bidra til å sikre den sosiale trygghet. Det innebærer både en forpliktelse for rettsvesenets institusjoner, men også en forventning om at den enkelte borger tar medansvar og søker tilhørighet og trygghet gjennom familie, nærmiljø og frivillig engasjement.

Et levende demokrati krever at borgerens rettigheter og plikter kan realiseres gjennom grunnfestede rettsstatsverdier. Det gjelder bl.a. ytringsfriheten, personvernet, og andre sentrale verdier eller menneskeretter. Imidlertid må demokratiske rettigheter og den individuelle frihet balanseres opp mot samfunnets behov for å beskytte fellesskapet og de sosiale og velferdspolitiske goder som er skapt gjennom kollektive demokratiske prosesser. Demokrati innebærer også at avgjørelser skal fattes så nær den det angår som mulig og at det legges til rette for desentrale og lokale løsninger, med stimulanser til samarbeid mellom det sivile samfunn, organisasjoner og myndigheter.

Utviklingen av demokrati og velferd må base- res på rettslig forankrede prosesser, gjennom for eksempel rettighetslovgivning, og på etablerte politiske prosesser utenom rettssystemet. Regjeringen vil derfor følge nøye med den utvikling som skjer hva angår økt rettsliggjøring av alle former for konfliktløsning og politiske prosesser og vedtak. Prinsipielle diskusjoner om roller og ansvar for aktører, både i rettssystemet og utenfor, vil være et sentralt tema i en debatt om utviklingen. Advokatrollen, rettshjelpenes stilling, oppgaver og ansvarsområder, vil bli en viktig del av problemstillingen.

Rettssikkerhet er å betrakte som et todelt prinsipp: Borgeren skal beskyttes mot overgrep fra myndighetene, og borgeren skal beskyttes mot overgrep fra andre borgere. En god kriminalpolitikk må ivareta begge aspekter. Personvern og individets rettssikkerhet på den ene siden må balanseres opp mot kravene til en effektiv forfølgning av alvorlige straffbare handlinger der borgerne, samlet sett, må beskyttes mot overgrep fra enkeltborgeren. Når det gjelder folkeretten, spesielt de internasjonale menneskerettsbestemmelser, inneholder disse også rettssikkerhetsgarantier, med konvensjoner som beskytter bl.a. retten til pri-

vatliv. Dette innebærer at det stilles strenge vilkår for statenes adgang til å ta i bruk inngripende virkemidler i kampen mot kriminalitet. Men samtidig pålegges statene å beskytte borgerne mot inngrep fra andre borgere, som for eksempel organisert kriminalitet og terrorhandlinger.

Ivaretagelse av disse tre grunnverdier (trygghet, demokrati og rettssikkerhet) innenfor velferdsstatens sosiale rammer, fordrer en aktiv og verdiforankret justispolitikk.

Justisforvaltningen organiseres, styres og forvaltes ut fra følgende primær oppgaver: Kriminalitetsbekjempelse, samfunnssikkerhet og beredskap, regelutvikling samt konfliktforebygging og -løsning. Disse primær oppgavene skal løses gjennom et sett av virkemidler og gjennom samarbeid med en rekke departementer, etater og institusjoner.

1.1.2 Justispolitiske hovedutfordringer – internasjonalt og nasjonalt

1.1.2.1 Internasjonalt

Internasjonale avtaler, rettsordninger og konvensjoner innvirker på vår egen politikktutforming og mulighet til en effektiv kriminalitetsbekjempelse. Betydningen av dette er blitt sterkere de senere år.

Dersom kampen mot organisert kriminalitet og terrorisme skal bli effektiv, er det nødvendig med et forpliktende internasjonalt samarbeid. Arbeid gjennom internasjonale fora, bilateralt og multilateralt samarbeid, internasjonalt konvensjonssamarbeid og tverrsektorielt samarbeid med rettshåndhevende og militære myndigheter, nasjonalt og internasjonalt er av stor betydning.

Ikke minst i kjølvannet av EUs utvidelse, og den økte oppmerksomhet som unionen retter mot internasjonal kriminalitet og samarbeid om justispolitiske områder, er det en spesiell utfordring for norske justismyndigheter og innvandringsmyndigheter å arbeide aktivt for gjensidig forpliktende samarbeid og avtaler med EU. I tillegg til det multinasjonale engasjement den norske regjering har innen justis-sektoren, bl.a. gjennom FN, OECD og Europarådet, er det viktig for Norge å følge opp et aktivt og målrettet justissamarbeid, særlig i forhold til bl.a. EU – EØS, Schengenlandene, Europol og Eurojust.

Regjeringen følger aktivt opp arbeidet i NATO med sikte på å beskytte sivilbefolkningen mot masseødeleggelsesmidler. Når det gjelder sivil krisehåndtering bistår Norge internasjonalt bl.a. gjennom NATO og EU. Gjennom Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap har Norge internasjonale støtteam som opereres av Siviltforsvaret.

Justisdepartementet har opprettet en beredskapsgruppe som på kort varsel skal kunne delta i internasjonale oppdrag innenfor sivil krisehåndte-

ring på justisområdet. Den norske gruppen består av dommere, statsadvokater, politijurister og personell fra fengselsvesenet.

1.1.2.2 Nasjonalt

Nasjonalt er Justisdepartementet opptatt av en god balanse mellom kriminalpolitikk og justispolitikk generelt. Departementets ansvar for å gjennomføre sivilrettslige og beredskapsmessige tiltak ved siden av kriminalpolitikken er av stor betydning for et velfungerende, trygt og stabilt samfunn. Ressurser og tiltak må fordeles og prioriteres, også innenfor de ulike deler av straffesakskjeden, på en slik måte at de samlede resultatene blir best mulig.

Departementet står overfor store utfordringer når det gjelder å balansere samfunnets behov for å avdekke kriminalitet på en effektiv måte opp mot hensynet til borgerens rettssikkerhet. De samme avveininger mellom individets og samfunnets interesser må ofte foretas i andre deler av justispolitikken, for eksempel i departementets beredskapspolitikk, der målet er å redusere sårbarheten i vårt samfunn, uten å krenke den enkeltes personvern.

For å øke sikkerhet og beredskap og beskytte befolkningen mot alvorlige hendelser, herunder terrorisme med masseødeleggelsesmidler, naturkatastrofer og større ulykker, vil Justisdepartementet delta i et sivil-militært samarbeid om forebygging, beredskapsplanlegging og operative forhold.

Kravene fra borgerne, næringslivet og det offentlige øker når det gjelder å finne gode og tilgjengelige rettslige rammevilkår. Opplevelsen av for mange, tungvinte og utilgjengelige lover og annet regelverk kan i seg selv utgjøre en trussel mot borgerens rettigheter. Departementet har en utfordring i spenningsfeltet mellom enkelhet, tilgjengelighet og klar, men detaljert regelstyring for å sikre alle gode hensyn og de politiske intensjoner.

Det er utfordring å få til en hurtigere flyt i straffesakskjeden. For å få til dette er det viktig med en balansert ressurstilførsel og en effektiv ressursutnyttelse i de ulike deler av kjeden. Politiet, påtalemyndigheten, domstolene og kriminalomsorgen har alle ansvar for å bidra til dette, både gjennom prioriteringer innenfor egne rammer og ved å etablere gode og effektive samarbeidsrutiner mellom de ulike aktørene i kjeden. De ulike leddene har også ansvar for å vurdere om alternative reaksjonsformer vil være mer hensiktsmessig enn tradisjonell straffegjennomføring i den enkelte sak.

Straff skal tjene flere formål. For det første skal det virke preventivt, dvs. hindre gjentakelse. For det andre skal den vise at samfunnet ikke aksepterer atferd som bryter mot de lover og regler som

rettsstaten fungerer etter. For det tredje skal den virke rehabiliterende, dvs. gi lovbryster en et behandlingsregime som på best mulig måte kan føre vedkommende tilbake til samfunnet som en lovlydig borger.

Kriminelle som gjennom straffereaksjonen og sin atferd viser evne og vilje til å respektere samfunnets regler og ønsker rehabilitering skal behandles i samsvar med dette. De skal vises tillit og undergis det brede sett av positive reaksjonsformer som er utviklet innenfor strafferettspleien. Organisert kriminelle, som misbruker tillit og bryter med de regler samfunnet har satt for rehabilitering og inkludering, skal behandles strengere. Det vil for eksempel kunne innebære uavkortet soningstid og lite permisjoner. Oppfølgingen skal for øvrig være samordnet i hele straffesakskjeden.

Der forholdene legges til rette for det, søker departementet å utvikle gode, humane og effektive konfliktløsningsmodeller. Gode løsninger for å styrke det kriminalitetsforebyggende arbeid i kombinasjon med en forsvarlig og effektiv straffefølgning er også av de sentrale utfordringer.

En god kriminalitetsforebygging innebærer også at straffegjennomføringen og kriminalomsorgen generelt, utvikles på en integrert og helhetlig måte innenfor straffesakskjeden. Det er viktig at både påtaleleddet, domstolene og kriminalomsorgen sørger for at varetektsinstituttet fungerer etter sin hensikt og at straffedømte får sone sin straff raskest mulig etter at rettskraftig dom foreligger. Samlet sett ser Regjeringen det som avgjørende at alle straffereaksjoner er individuelt tilpasset, i den hensikt å hindre gjentagelse og føre den straffedømte tilbake til samfunnet som en lovlydig borger.

Regjeringen prioriterer tverrsektorielt samarbeid i forbindelse med å bekjempe skadevirkningen av rusmiddelbruk, særskilt blant barn og unge. Et godt samarbeid og en klar ansvarsplassering mellom rettshåndhevere, hjelpeapparat, pårørende og den unge selv er avgjørende for et godt resultat.

1.1.3 Reformen og strukturtiltak – status og videre fremdrift i 2005

Regjeringen er i gang med et omfattende moderniseringsarbeid for offentlig sektor og vil arbeide videre med å gjennomføre reformer innen samfunnssikkerhets- og beredskapsområdet, politiet, domstolene og den sivile rettspleie. Regjeringens mål om en effektiv og god organisering av justis-sektoren skal sikres gjennom best mulig ressursutnyttelse, tydelige ansvarslinjer, styrket samarbeid på tvers av ulike virksomheter og ved å yte god service til våre borgere.

1.1.3.1 Moderniseringsreformer

Politireformens fase I er gjennomført, og er den største og mest betydningsfulle endringen av norsk politi på lang tid. Et av hovedelementene i reformen har vært å redusere antallet politidistrikter for å øke politidistriktenes kompetanse og muligheter for innsats på områder hvor de tidligere i stor grad har vært avhengig av bistand fra spesialenheter, samt for å styrke de enkelte politidistriktenes basis for en effektiv ressursutnyttelse. Det er etablert nye operasjonssentraler med økt profesjonalitet rundt styring og prioritering av operative ressurser. Gjennom reformens fase II legges det bl.a. opp til en mer hensiktsmessig samordning og arbeidsdeling mellom driftsenhetene innen hvert politidistrikt. Endringer i struktur og oppgaver for politiets særorganer pågår også, jf. omtale under kategori 06.40. Politiets utlendingsenhet (PU) ble opprettet som et nytt særorgan i politiet 01.01.2004. Den nasjonale enhet for bekjempelse av organisert og annen alvorlig kriminalitet (Nye Kripes) opprettes fra 01.01.2005. Fra samme tidspunkt legges Kripes ned.

Fra 01.01.04 overtok riksadvokaten det administrative ansvaret for statsadvokatembetene.

Det er vedtatt en ny organisering av den sivile rettspleien på grunnplanet samtidig som det åpnes for direkte tvangsinn drivelse av uimotsagte krav. Det tas sikte på at endringene gjennomføres fra 01.01.2006.

Domstoladministrasjonen ble opprettet i Trondheim 01.11.2002. Arbeidet med å redusere antall domstoler i første instans fra 92 til 66 videreføres. Etter vedtak i Stortinget er arbeidet med å overføre tinglysning fra tingrettene til Statens kartverk igangsatt.

Nasjonal sikkerhetsmyndighet ble etablert 01.01.2003. Direktoratet er administrativt underlagt Forsvarsdepartementet, men har en faglig ansvarslinje i sivil sektor til Justisdepartementet og til Forsvarsdepartementet i militær sektor.

Det nye direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap ble opprettet 01.09.2003 og vil bli lokalisert i Tønsberg fra årsskiftet 2004/2005.

Sivilforsvaret er etablert som en egen regional etat og antall kretser er redusert fra 40 til 20 regionale distrikter. De regionale sivilforsvars skolene er samlokalisert med henholdsvis sivilforsvarsdistriktene i Oppland, Sør-Trøndelag og Rogaland.

Den sivile vernepliktsordningen vil ved utgangen av 2004 bli administrert fra Siviltjenesteadministrasjonen-Dillingøy. Siviltjenesteadministrasjonen-Hustad skal samtidig legges ned. Det etableres fengselsplasser i Hustad leir med sikte på anvendelse fra slutten av 2004. I tillegg etableres en ny sentral enhet for behandling av automatisk

trafikkontroll (ATK) i administrasjonsbygget i Hustad leir.

Fra 01.09.2003 ble Kontoret for voldsoffererstatning etablert i Vardø.

Konfliktrådene ble overført fra kommunene til staten og Sekretariatet for konfliktrådene ble opprettet med virkning fra 01.01.2004.

Det er besluttet at tilsynet med stiftelsene skal inngå som separat avdeling i det nåværende Lotteritilsynet i Førde. Det nye Lotteri- og stiftelsestilsynet opprettes fra 01.01.2005.

1.1.3.2 Økt rettssikkerhet

Kommisjonen for gjenopptakelse av straffesaker ble opprettet 01.09.2003, og var i full drift fra 01.01.2004.

01.09.2003 ble inntektsgrensene for å få fri rettshjelp økt med 20 000 kr til 230 000 kr.

Regjeringen har fremmet Ot.prp. nr. 91 (2003–2004) med forslag om forenklinger i lov om fri rettshjelp.

Etter forslag fra Regjeringen ble det i juni 2004 vedtatt et eget straffebud mot tortur, og i juli 2003 ble det vedtatt et straffebud som retter seg spesielt mot menneskehandel. I januar 2003 ble straffeprosesslovens bestemmelser om besøksforbud endret slik at de gir et bedre vern mot uønsket kontakt. Samtidig ble straffeloven endret slik at det er klart at «rasismeparagrafen» (§135 a) rammer ytringer som settes frem ved bruk av symboler.

Regjeringen har i juli 2004 oppnevnt et eget utvalg for å vurdere rettighetene til dem som er offer (fornærmet) i straffesaker. På samme tidspunkt ble det etter forslag fra Regjeringen i Ot.prp. nr. 45 (2003–2004) vedtatt endringer som styrker og synliggjør stillingen til enkelte pårørende i saker der et barn har dødd som følge av en straffbar handling.

Det skal opprettes et nytt sentralt landsdekkende organ, Spesialenheten for politisaker, som skal etterforske anmeldelser mot ansatte i politiet og påtalemyndigheten. Det nye organet forventes å være i drift 01.01.2005.

1.1.3.3 Tiltak mot økonomisk og organisert kriminalitet

I juni 2003 ble det vedtatt en rekke lovtiltak mot organisert kriminalitet. Blant annet ble det vedtatt et eget straffebud mot den som inngår forbund (avtale) om å begå en alvorlig forbrytelse som ledd i virksomheten til en organisert kriminell gruppe. Det ble også vedtatt en egen straffeskjerpelsesregel for forbrytelser som er begått som ledd i organisert kriminalitet.

På bakgrunn av Regjeringens forslag i Ot.prp. nr. 78 (2002–2003), ble det i 2003 vedtatt strengere straffebud mot korrupsjon. Forslaget i Ot.prp. nr. 37 (2003–2004) har ført til at reglene om forbrytelser i gjeldsforhold ble endret i juni 2004 slik at de blir enklere å praktisere og derfor mer effektive. Justisdepartementet etablerte i 2002, sammen med Utenriksdepartementet et treårig prosjekt for bekjempelse av korrupsjon og hvitvasking. Prosjektet har i samarbeid med flere andre departementer hatt ansvaret for utarbeidelsen av Regjeringens handlingsplan mot økonomisk kriminalitet som ble lagt fram i juni 2004. Denne retter søkelyset spesielt mot kriminalitet innen konkurs, skatt og avgift, verdipapirer og konkurranse.

Det er vedtatt endringer i konkurs- og pantelovgivningene med sikte på å sikre midler til en forsvarlig behandling av konkursbo, jf. Ot. prp. nr. 23 (2003–2004) Om lov om endringer i lov 8. juni 1984 nr. 58 om gjeldsforhandling og konkurs og i enkelte andre lover. Regjeringen foreslår å utvide rekvirentansvaret og iverksette lovendringen om innføring av legalpant med virkning fra 01.07.2005.

1.1.3.4 Hurtigere straffesaksavvikling

Regjeringen Bondevik II har lagt ned et betydelig arbeid for å effektivisere straffesaksbehandlingen. Blant annet er det innført frister for beramming av enkelte sakstyper og avholdelse av hovedforhandlingen, det frie forsvarervalget er snevret inn, adgangen til å avskjære bevis er utvidet og den siktede og vitner har fått møteplikt for politiet. Også reglene om beregning av ankefrister er endret, slik at fristen i enkelte tilfeller utløper tidligere enn før. Det er dessuten vedtatt lovendringer som gir politiet kompetanse til å avgjøre tiltale spørsmålet i flere saker. Endringene skal bidra til en hurtigere straffesaksavvikling fordi færre saker må forelegges for statsadvokatene.

Domstolene og særlig kriminalomsorgen ble prioritert i budsjettforslagene for 2003. I 2004 ble kriminalomsorgen prioritert. Siktemålet var å få til hurtigere saksavvikling og igangsetting av straffegjennomføring.

I mai 2004 ble det vedtatt en ny lov om voldgift, dvs. en tvisteløsningsmetode hvor partene i stedet for å bringe saken inn for domstolene ved avtale overlater til en tredje eller flere tredjepersoner å løse tvisten med bindende virkning.

1.1.3.5 Forebygge og bekjempe kriminalitet

Regjeringen prioriterer høyt arbeidet med å forebygge og bekjempe kriminalitet. Justisdepartementet og deler av virksomheten i justissektoren

har et særskilt ansvar for dette. For å oppnå gode resultater må arbeidet også skje på bred front i samfunnet, og involvere ulike aktører gjennom forpliktende samarbeid på tvers av forvaltningen på ulike nivåer og i nært samarbeid med private aktører og frivillige organisasjoner.

Det forebyggende arbeidet retter seg særlig mot barn og unge, rusmiddelmissbrukere og i forhold til vold i nære relasjoner og i det offentlige rom. Det legges også vekt på etterfølgende tiltak for å forhindre nye lovbrudd.

Det kriminalitetsforebyggende råd (KRÅD) er viktig i det forebyggende arbeidet. Regjeringen la i juni 2004 frem en treårig handlingsplan om vold i nære relasjoner, der det foreslås 30 tiltak for å forebygge, bekjempe og lindre konsekvensene av voldskriminalitet. Departementet vil i 2005 samarbeide med andre berørte departementet om en ny handlingsplan mot barne- og ungdomskriminalitet.

Politiets forebyggende arbeid skjer i stor grad i samarbeid med andre lokale offentlige etater (for eksempel skole og barnevern) og med frivillige organisasjoner. Politidirektoratet vil i 2005 utarbeide en egen strategi for bekjempelse av barne- og ungdomskriminalitet, som skal basere seg på problemorientert politiarbeid som metode, med fokus på årsaken til at kriminalitet oppstår som grunnlag for å iverksette tiltak. Det er også viktig med hurtig reaksjon i de tilfeller kriminalitet er begått av barn og unge, og samtidig vurdere hvilken reaksjonsform som vil være best egnet for å forebygge fremtidig kriminell atferd, jf. nærmere omtale under kat. 06.40 Politi- og påtalemyndighet.

I kriminalomsorgen legges det vekt på å skreddersy et individuelt tilpasset opplegg for den som viser innsats og vilje til å leve som en lovlydig borger. For å få til dette vil kriminalomsorgen styrke forvaltningssamarbeidet. Det er inngått avtale mellom Aetat og Kriminalomsorgens sentrale forvaltning om tjenester. Utdannings- og forskningsdepartementet og Justisdepartementet har utarbeidet et utkast til felles rundskriv for å styrke undervisningen i fengsel som er sendt på høring. Kriminalomsorgen vil i samarbeid med bl.a. helse- og sosialsektoren, kirke- og kultursektoren og Kommunal- og regionaldepartementet arbeide for å få til et forpliktende samarbeid. Dette skal sikre at domfelte får tilbud om bolig, behandling, arbeid og utdanning, jf. nærmere omtale under kategori 06.30 Kriminalomsorg.

I januar 2003 ble det vedtatt generelle regler om skjerpet straff ved sammenstøt av forbrytelser (konkurrens). Egne straffeskjerpingsregler for gjengangerkriminalitet (særlig vinnings-, volds- og seksualforbrytelser) ble vedtatt i juni 2003.

Regjeringen la i juli 2004 frem forslag til en alminnelig del (generelle regler om bruk av straff) i en ny og moderne straffelov som møter utfordringene i dagens kriminalitetsbilde (Ot.prp. nr. 90 (2003–2004)). Loven skal, sammen med en ny spesiell del (beskrivelsen av de ulike straffbare handlingene), avløse straffeloven fra 1902. Lovforslaget tar sikte på å gi befolkningen og samfunnet effektiv beskyttelse, særlig mot dem som begår alvorlig eller omfattende kriminalitet, samtidig som det viderefører en human og fleksibel straffeforfølgning og straffegjennomføring.

1.1.3.6 Samfunnssikkerhet

Regjeringen la i mai 2004 frem St.meld. nr. 39 (2003–2004) Samfunnssikkerhet og sivil-militært samarbeid. Stortingsmeldingen peker på områder for sivil-militært samarbeid og presenterer målsettinger for samfunnssikkerhetsarbeidet generelt.

1.2 Hovedtrekk i kriminalitetsutviklingen

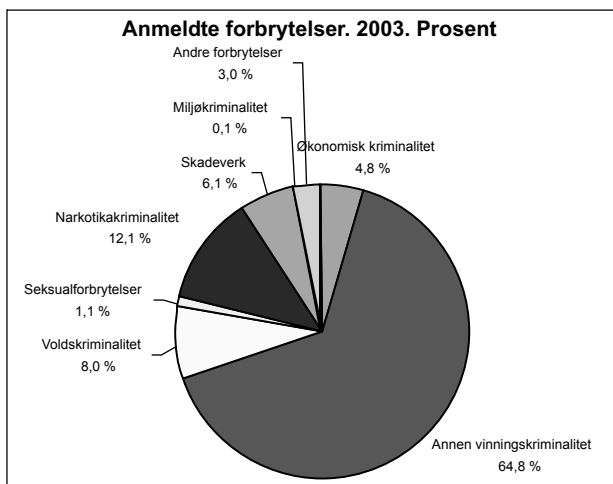
Kriminalitet omfatter handlinger som enten bryter med straffelov eller spesiallovgivning og omfatter svært ulike handlinger med ulike motiver og konsekvenser for individ og samfunn. Kriminalitet forbindes ofte med offer og gjerningsperson slik som for drap, tyveri og trusler. Kriminalitetsbildet er imidlertid sammensatt og i endring. I stadig større grad er kriminaliteten grenseoverskridende og organisert. Den senere tid har vist en økende hensynsløshet og råhet i de kriminelle miljøer, bl.a. er flere grove ran gjennomført. Trusler mot samfunnssikkerhet, velferd og miljø begått av nasjonale og internasjonale grupper, bedrifter og organisasjoner er også en del av bildet som skaper stor spennvidde i ansvarsområdet til politi og rettsvesen.

Statistikken for anmeldte lovbrudd har vist varierende utviklingstrekk i de senere år. Noen lovbrudd, som vinning, vold og narkotika, har siden 2002 vist nedgang, mens økonomisk kriminalitet har vist en svak oppgang. Tendensene er dessuten høyst varierende med hensyn til hvilke deler av landet vi belyser og hvor lang tidsserie vi leser trenden ut fra.

Justisdepartementet har påbegynt et mer systematisk arbeid med kriminalstatistikken – hva angår kvalitet på grunnlagsdata og praktisk anvendelse av statistikken. I tillegg vil departementet legge større vekt på tolkning og forklaring av de funn som statistikken gir grunnlag for. Substansielle, statistiske tolkninger skal gi best mulig grunnlag for den kriminalpolitiske debatt og for de politiske prioriteringer som foretas – bl.a. i forbindelse med budsjettet. Fremstillingen av kriminali-

tetsutviklingen til og med 2003 følger mange av linjene fra i fjor, men fra neste budsjetår vil departementet tilstrebe en mer forklarende og tolkende fremstilling av de foreliggende kriminalitetstall.

I 2003 registrerte politiet til sammen 426 232 lovbrudd i Norge. 7 av 10 anmeldte lovbrudd var forbrytelser. De anmeldte forbrytelsene fordelte seg etter kriminalitet som vist i figur 1.1.

Figur 1.1 Anmeldte forbrytelser 2003. Prosentvis fordeling av sakstyper

Kilde: Justisdepartementet

Anmeldte forbrytelser sank med 10,1% fra 2002 til 2003. Nedgangen ser ut til å fortsette i 2004. Politiets halvårstall for 2004 viser 6,2% færre forbrytelser enn for samme periode i fjor.

I det følgende presenteres noen sentrale områder av kriminalstatistikken med hovedvekt på den hverdagskriminaliteten som rammer liv og eieendom. Departementet vil imidlertid understreke at utviklingen av alvorlig og organisert kriminalitet er en vesentlig del av kriminalitetsbildet selv om dette ikke kan beskrives statistisk. Justisdepartementet vil arbeide for å utvikle statistikk som i større grad synliggjør fremveksten av slike kriminalitetsformer.

Om kildematerialet

Justisdepartementet vurderer kriminalstatistikken opp mot andre kunnskapskilder som til sammen danner et mer utfyllende kriminalitetsbilde enn én kilde alene. Mens kriminalstatistikken gir et bilde av de lovbrudd som folk velger å anmelde til politiet, gir resultater fra ulike offerundersøkelser, herunder levekårsundersøkelsene fra Statistisk sentralbyrå, et bilde av den faktiske kriminaliteten som borgerne opplever. Til sammen danner dette grunnlag for å styre virkemiddelbruken i riktig retning.

1.2.1 Mindre vinningskriminalitet

Dersom økonomisk kriminalitet og annen vinningskriminalitet ses i sammenheng, kan det legges til grunn at syv av ti anmeldte forbrytelser trolig har økonomisk vinning som motiv for forbrytelsen.

1.2.1.1 Økonomisk kriminalitet

I 2003 ble det anmeldt 14 880 tilfeller av økonomisk kriminalitet og 199 473 tilfeller av annen, tradisjonell vinningskriminalitet i Norge.

Deler av den organiserte, grenseoverskridende kriminaliteten er å finne under tallene for økonomisk kriminalitet og annen vinningskriminalitet. Grensene mellom økonomisk kriminalitet, organisert kriminalitet og annen kriminalitet blir imidlertid stadig mindre tydelige, og vanskeligere å trekke. Ulike former for organisert narkotikakriminalitet, MC-kriminalitet og finansiell kriminalitet er eksempler på den vanskelige grensedragningen. I tillegg til de nevnte eksempler nevnes vold, trusler, ran og torpedovirksomhet; alt dette er kriminalitetsformer som både kan være organisert og økonomisk motivert. Uansett hvilken lovbruddskategorisering vi opererer med som organisert/økonomisk kriminalitet, så har politiet i den senere tid registrert en økende tendens til organisering og planlegging av kriminelle handlinger i mange miljøer. Dette har gitt seg utslag i for eksempel brutale, kommandoraidpregete væpnede ran, narkotikasmugling, sprit-smugling, handel med kvinner, og prostitusjon, alt godt planlagt og med lyssky bakmenn som krever stor og bred politiinnsats for å stoppe den ulovlige virksomheten og finne de skyldige. Når det gjelder organisert kriminalitet knyttet til korrupsjon, underslag og andre former for ulovlige pengetransaksjoner benytter de kriminelle miljøene seg i stadig større grad av ny, avansert informasjonsteknologi og etablering av uoversiktlige selskapsstrukturer for å minske oppdagelsesrisiko og skjule planleggingen. Mønsteret i den organiserte kriminaliteten krever stadig større spisskompetanse og etterforskningsressurser fra politiets side, på tvers av politidistrikt og landegrenser.

1.2.1.2 Annen vinningskriminalitet

Som tradisjonell annen vinningskriminalitet regnes simpelt og grovt tyveri, brukstyveri av bil, utpressing og ran. Når det gjelder ran, dreier det seg like mye om alvorlig voldskriminalitet som vinning. Det ble anmeldt 85 719 simple tyverier i 2003. Dette er 6,9% færre enn for året før. Nedgangen gjelder for de aller fleste undergrupper av simpelt

tyveri, men særlig markant sank antallet sykkeltyverier.

Det ble anmeldt 69 104 grove tyverier i 2003, 8,9 % færre enn året før. Nedgangen gjaldt også for boliginnbrudd. I 2003 ble det anmeldt 21 818 brukstyverier av motorkjøretøy, en nedgang på 14,4 % fra året før. Samtidig ble det anmeldt 1 612 tilfeller av utpressing og ran, 13,5 % færre enn for 2002.

At det registreres færre tyverier bekreftes gjennom resultatene fra levekårsundersøkelsene til Statistisk sentralbyrå. I Levekårsundersøkelsen 2001 svarte 10 % av den voksne befolkningen at de hadde blitt utsatt for tyveri og skadeverk. I 1997 var andelen på 13 %. Tyveriene utgjør en vesentlig del av hverdagskriminaliteten i Norge. Disse formentene for kriminalitet skaper utrygghet, sjenanse og plage. Trygghet for hver enkelt borger i form av frihet, uten frykt for overgrep mot liv og eiendom, er grunnleggende for vår velferd.

Justisdepartementet vil derfor se nærmere på sammenhenger og tiltak i tillegg til de rent straffettslige reaksjoner, som kan bidra til fortsatt nedgang i vinningskriminaliteten.

1.2.2 Narkotikakriminalitet og tilbakefall

I 2003 ble det anmeldt 37 204 narkotikaforbrytelser i Norge. Dette er 24,5 % færre enn for 2002. Det har blitt færre anmeldelser både for forbrytelser mot Legemiddeloven som omfatter bruk og besittelse av narkotika og mot Straffelovens §162 som omfatter innførsel, oppbevaring og salg av større kvanta. Det er politiet som står bak nærmest alle anmeldelsene i denne typen saker og tallene må derfor sees i sammenheng med politiets prioriteringer på dette området. I tillegg vil tollvesenets innsats for å avdekke smugling av narkotika også kunne påvirke tallene. Siste års endringer i den registrerte narkotikakriminaliteten avspeiler bl.a. politiets prioritering av de mest alvorlige og arbeidskrevende sakene framfor stadig flere anmeldelser for bruk og besittelse av små mengder narkotika, ofte funnet under observasjon og spaning ute på gata.

Politiet står overfor kompliserte prioriteringer og avveininger i bekjempelsen av narkokriminalitet. På den ene side skal politiets ressurser bli brukt til å hindre rekruttering av ungdom inn i narkotikamisbruk. På den andre siden skal det nedlegges stor og merkbar innsats i etterforskning og strafferettslig forfølgning etter Straffelovens § 162 – den såkalte proffparagrafen – i forhold til bakmenn, smuglere og profitører i narkotikamarkedet.

Regjeringen er innstilt på klar og streng bruk av strafferettslige virkemidler der straffetrusselen er effektiv. Parallelt med dette er Regjeringen opptatt av skadereduksjon og livsmestring uten kriminalitet

blant rusmisbrukerne. Justispolitikk må derfor sees i sammenheng med Regjeringens sosial- og helsepolitikk for å oppnå et samlet resultat.

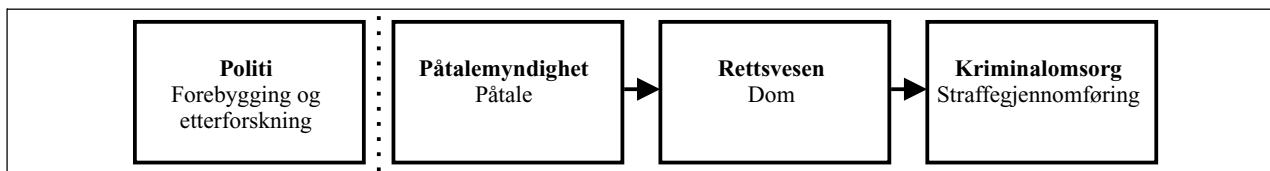
Narkotikamisbruk er ofte uttrykk for kompliserte og sammensatte problemer som krever felles bistand både fra offentlig sektor og det sivile samfunn. Det delte saksområdet kommer til syne i den landsomfattende levekårsundersøkelsen blant innsatte i norske fengsler (FAFO 2004), som viser en nær sammenheng mellom stoffmisbruk og kriminalitet. Om lag 60 % av norske innsatte oppgir å ha et narkotikaproblem. De aller fleste brukte narkotika daglig i måneden før innsettelse og kan betegnes som tunge stoffmisbrukere og blandingsmisbrukere. Et flertall av tilbakefallsforbryterne er stoffmisbrukere. Samtidig viser forskningsresultater fra Statens institutt for rusmiddelforskning (SIRUS) stor nedgang i kriminaliteten etter behandling for misbruk. Ut fra Straffesaksregisteret ser man at antall døgn i fengsel var langt høyere før behandling enn etter.

1.2.2.1 Fokus på barn og unge

Ungdomsundersøkelsen fra SIRUS (SIRUS: 2004) viser at 15 % av alle unge mellom 15 og 20 år har brukt cannabis. Undersøkelsen viser små endringer fra tidligere år i ungdoms holdninger til bruk av illegale stoffer, men samtidig en markant økning i ungdoms alkoholbruk.

Statistisk sentralbyrå er i ferd med å utvikle statistikk om individuelle lovbruddskarrierer på oppdrag fra Justisdepartementet. Prosjektet tar sikte på å avdekke sosiale kjennetegn ved barn og unge siktet for kriminalitet. I forhold til kriminalitetsbekjempende tiltak vil det samtidig være nyttig å se kjennetegn ved unge som blir værende i en kriminell løpebane fra andre som kun opptre en gang i politiets registre over siktede for forbrytelser. Undersøkelsen tar utgangspunkt i unge født i 1977. I dette alderskullet ble en av ti siktet for en eller flere forbrytelser i perioden 1992 til 2001. Andelen siktede var langt høyere for menn enn for kvinner. Blant menn var det 16,2 % som ble siktet for minst en forbrytelse. Andelen kvinner var 3,2 %. Nesten 10 % av alle mennene i 1977-årgangen ble senere siktet for to eller flere forbrytelser. For jentene utgjør andelen siktet to eller flere ganger drøye 1 prosent. Resultatene viser at det særlig er menn som utvikler seg til å bli gjengangerne i straffesakskjeden. Undersøkelsen bekrefter samtidig tidligere funn om at en liten andel unge står for en relativt stor andel av den registrerte kriminaliteten.

Nedenfor følger noen fakta om den kriminelle populasjon som er viktige å ta hensyn til når målrettede tiltak skal settes inn: Over halvparten av

Figur 2.1 Straffesakskjeden

forbrytelsene blir begått av 10 % av de registrerte forbryterne. Den mest aktive gruppen, som er siktet for mer enn 30 forbrytelser, står alene for 34 % av forbrytelsene med kjent gjerningsperson. Disse utgjør en gruppe på 10 kvinner og 166 menn. Jo flere forbrytelser man er siktet for, desto større blir konsentrasjonen rundt vinningskriminalitet og narkotikakriminalitet. For de som har blitt siktet for mer enn 30 forbrytelser utgjør denne andelen 85 % for menn og 93 % for kvinner.

Vinningskriminalitet og narkotikakriminalitet henger nøye sammen. Tyveri og heleri gir mulighet for å finansiere eget rusmisbruk. Prostitusjon er også utbredt som finansieringskilde for kvinnelige rusmisbrukere. Dette gir delvis forklaring på hvorfor vinningskriminalitet er mindre utbredt hos kvinnene enn hos mennene.

Gjengangerne i straffesakskjeden har personlige og sosiale problemer som medfører et omfattende hjelpebehov på svært mange områder. De mønstre som tegner seg viser til felles ansvar og et velfungerende samarbeid mellom politi og rettsapparat, helse, sosial, undervisning, arbeid, bolig, barnevern og det sivile samfunn. Det vises til kategoriomtale under 06.30 og 06.40 om tiltak for å snu unge lovbrøyttere og til boks 1.2 Alternativer i kriminalitetsbekjempelsen.

1.2.3 Vold

Vold er angrep på den enkeltes helse, selvfølelse og livskvalitet. I 2003 ble det anmeldt 24 748 tilfeller av vold. Dette er en nedgang på 6,7 % fra 2002. Over lengre tidsrom viser kriminalstatistikken liten endring i anmeldelser for vold. Levekårsundersøkelsen 2001 (SSB) viser et stabilt omfang på drøyt 5 % av den voksne befolkningen som årlig utsettes for vold eller trusler om vold.

Det meste av volden og truslene om vold som rapporteres i levekårsundersøkelsene forblir ukjent for politiet. I Levekårsundersøkelsen 2001 ble bare 15 % av hendelsene anmeldt til politiet. Ofrene oppgir svært ulike grunner for ikke å ta kontakt med politiet når de blir utsatt for vold. I nesten 30 % av tilfellene unnlater offeret å anmelde fordi man tenker at politiet likevel ikke kunne gjøre noe. I nesten hvert femte tilfelle er hendelsen, etter offerets oppfatning, en bagatell det ikke er verdt å ta kontakt

med politiet for. For en like stor andel oppgir ofrene at de rett og slett ikke vil blande politiet inn i hendelsen. I tillegg oppgir drøyt 8 % at de lot være å ta kontakt med politiet fordi de kjente gjerningspersonen. Levekårsundersøkelsen 2001 viser også et annet bekymringsfullt trekk i det enkelte oppgir frykt for represalier fra overgriperen som grunn for ikke å anmelde volden eller trusselen.

Levekårsundersøkelsen 2001 viser videre at hjemmet oftest er arena for vold mot kvinner. Drøyt 60 % av alle voldstilfellene mot kvinner skjedde i egen eller andres bolig. Menn er oftere utsatt for vold på offentlig sted. Drøyt 70 % skjedde i forbindelse med uteliv. Samtidig er kvinner oftere enn menn utsatt for gjentatt vold. For begge kjønn under ett viser Levekårsundersøkelsen at over halvparten av ofrene oppgir å ha opplevd minst to voldsepisoder siste år. Over en firedel hadde opplevd minst tre episoder. Kunnskapen om gjentatt utsatthet kan dermed fortelle noe om hvem og i hvilke situasjoner man mest sannsynlig blir utsatt for ny kriminalitet. Samtidig vet vi at mer enn hvert tredje av alle tilfellene av vold og trusler skjer på fredager og lørdager. I 60 % av alle voldstilfellene oppga ofrene at gjerningspersonen var påvirket av rusmidler.

Det er fortsatt behov for å øke kunnskapen om vold, dens årsaker og konsekvenser. Bedre faktagrunnlag kan bidra til å styrke det problemorienterte politiarbeidet mot vold.

Boks 1.1 Vitnebeskyttelse

Et utviklingstrekk i kriminalitetsbildet gjelder vitners utsatthet for trusler og forfølgelser. Det gjelder innenfor flere kriminalitetsformer, men i størst omfang der ulovlige pengetransaksjoner (narkotikahandel, finans kriminalitet) er involvert. Det er uakseptabelt at vitner trues til taushet med den mulige følge at de skyldige ikke blir straffet, samtidig med at utbytte hvitvaskes, ofte gjennom kompliserte selskapsstrukturer. Vitnebeskyttelse er derfor et meget prioritert område for departementet. Hovedtyngden av sakene som blir kjent for politiet er underslag, bedragerier og skattelovbrudd.

1.3 Status for straffesakskjeden

Saksgangen mellom de ulike leddene i straffesakskjeden kan forenklet illustreres som i figur 2.1.

1.3.1 Oppklaringsprosent og saksbehandlingstid

Politiets egne tall viser at oppklaringsprosenten for påtaleavgjorte forbrytelser var på 36,2 % i 2003, på linje med året før. Utviklingen viser en jevn økning fra 1996 (32,1 %) til 2001 (37,9 %), før det ble en tilbakegang i 2002 (36 %). Det har vært en positiv utvikling fra 2003. I første halvår 2004 er oppklaringsprosenten igjen oppe på 38 %. Det er stor variasjon mellom ulike forbrytelser. Høyest er narkotikaforbrytelsene med oppklaringsprosent på 90,7 % i 2003. Lavest oppklaringsprosent hadde vinningsforbrytelser med 18,1 %. I kraft av det store antall saker virker vinningskriminaliteten sterkt inn på oppklaringsprosenten når vi ser på bildet under ett. 62 % av alle voldsforbrytelsene ble oppklart i fjor.

Rask straffesaksbehandling sikrer bevis, gjør at vitner husker bedre og gir dermed godt grunnlag for høyere oppklaringsprosent. Saksbehandlingstiden sank fra et nivå omkring 200 dager i gjennomsnitt for oppklarte forbrytelser sist på 1990-tallet til 136 dager i 2002. Deretter steg saksbehandlingstiden noe igjen, til 154 dager i 2003 (og 157 dager i første halvår 2004). Departementets mål er saksbehandlingstiden for oppklarte forbrytelser skal være nede i under 100 dager i løpet av noen år. Justisdepartementet følger utviklingen for alle ledd i straffesakskjeden for å utnytte muligheter for ytterligere effektivisering. Små restanser er en forutsetning for å nå målet om kort saksbehandlingstid. Utviklingen i første halvår 2004 er positiv. Riksadvokaten registrerer en reduksjon i volum på 8,5 % fra 56 679 til 45 938 saker. Påtalefristen på 90 dager for legemsbeskadigelser og legemsfornærmelser med skadefølge følger av de årlige budsjettproposisjoner og riksadvokatens mål- og prioriteringsskriv. Påtalefristen på 6 uker for lovbrøtere under 18 år er lovfestet (straffeprosessloven § 249 annet ledd). Endringen trådte i kraft 01.04.2003. Det vil alltid ta noe tid før lovendringer begynner å virke. For legemsfornærmelser med skadefølge er det allerede en positiv utvikling ved at gjennomsnittlig saksbehandlingstid har gått ned fra 233 dager i 2000 til 117 i 2003. For legemsbeskadigelse har saksbehandlingstiden sunket fra 192 dager i 2000 til 159 i 2003.

1.3.2 Påtaleavgjørelser, domstolsbehandling og soningskø

Antallet anmeldte forbrytelser i 2002 var høyt sammenlignet med tidligere år. Departementet gjør imidlertid oppmerksom på en del statistiske problemer knyttet til omlegging av Strasak, bl.a. dobbeltregistreringer i fjerde kvartal 2002 og i begynnelsen av 2003. Denne feilkilden er antagelig en del av forklaringen på det påfallende høye tallet på registrerte anmeldelser. Med dette forbehold sank anmeldte forbrytelser fra 342 566 i 2002 til 307 938 i 2003. Det høye antallet anmeldelser for 2002 gir større saksvolum for de etterfølgende ledd av straffesakskjeden, og de største og vanskeligste sakene blir ikke ferdig etterforsket og påtaleavgjort før ett eller flere år senere. Det er derfor positivt at antall påtaleavgjorte saker hadde en svak stigning for 2003. Rask påtaleavgjørelse og hurtig reaksjon styrker straffens preventive virkninger. Av samme grunn er det bekymringsfullt at restanseutviklingen for saker eldre enn 6 måneder har vært negativ. Restanseutviklingen i første halvår 2004 er positiv. De høye restansetallene i 2003 er problematiske som utgangspunkt for analyse. Som følge av konverteringen i Strasak høsten 2002 oppstod det noen «falske restanser». Økningen i de registrerte restanser skyldes dels at oppryddingen har tatt tid, dels at det har vært en reell økning. Først i 2004 kan det legges til grunn at de «falske restansene» er ute av systemet og at tallene i hovedsak er riktige.

Ved utgangen av 2003 var det 16 264 dommer i kø i tingretten og lagmannsretten, en økning på 303 saker fra 2002. Fra 2002 til 2003 var det en nedgang på 639 behandlede saker i første instans, samtidig som antall behandlede saker i andre instans økte med 39.

Straffereaksjon skal iverksettes innen to måneder etter at kriminalomsorgen har mottatt rettskraftig dom med mindre politiet har innvilget soningsutsettelse. Ved utgangen av 2002 var soningskøen på 2 422 dommer. Ved utgangen av 2003 var soningskøen økt til 2 597 dommer. 30. juni 2004 var soningskøen redusert til 2 234 dommer. Samlet domslengde tilsvarer full drift av 481 plasser i ett år.

Soningskøen er redusert både i forhold til 2002 og 2003. Det har vært en jevn nedgang i køen hele det siste året. Soningskøen består hovedsakelig av kortere dommer og flesteparten har en domslengde på under 60 dager.

Boks 1.2 Alternativer i kriminalitetsbekjempelsen

Regjeringen mener at en helhetlig og ansvarlig justispolitikk er å forebygge og bekjempe kriminalitet, imøtekomme samfunnets krav på beskyttelse samtidig som lovbrysteren ansvarliggjøres og fornærmede og det berørte nærmiljø ivaretas når den kriminelle handling først har funnet sted. Tradisjonelle tiltak innen straffettspleien er ikke alltid tilstrekkelige. I forebyggende arbeid og overfor enkelte typer lovbrudd velges i dag en mer human rettspleie. Tilnærmingen er kjennetegnet ved at samfunnets sivile krefter mobiliseres, ved at justispolitikk møter helse- og sosialpolitikk og gjennom alternativ konflikthåndtering. Forvaltningssamarbeid står i fokus. Blant flere gode tiltak som finnes, vil Regjeringen fremheve følgende:

Mobilisering av det sivile samfunn

Samarbeid om lokale tiltak – SLT – er en forpliktende tverretattlig samarbeidsmodell for samordning av kriminalitetsforebyggende tiltak. Modellen brukes i mer enn 100 kommuner.

VOKT er sivile vernepliktige mannskaper som arbeider med å avdekke og forebygge mobbing, vold, rasisme og konflikter blant ungdom. *VOKT*-arbeideren er tilstede på ungdommens egne arenaer.

«*Konflikthåndtering i bomiljøer*» er et samarbeid mellom Oslo kommune og Konfliktrådet i Oslo og Akershus som retter seg mot konflikter i borettslag.

Justispolitikk møter helse- og sosialpolitikk

Samfunnsstraff kan bl.a. idømmes rusmisbrukere. I Ot.prp. nr. 90 (2003–2004) foreslår Regjeringen å utvide anvendelsesområdet slik at samfunnsstraff kan benyttes når det ellers ikke ville blitt idømt strengere straff enn fengsel i ett år. Vedtas forslaget, kan samfunnsstraff idømmes også for grovere narkotikalovbrudd i rehabiliteringsøyemed.

Promilleprogram kan idømmes som vilkår ved betinget dom etter kjøring i ruspåvirket tilstand.

Straffegjennomføringsloven § 12 og § 16 gir hjemmel for gjennomføring av straff utenfor fengsel. § 12 innebærer at hele eller deler av straffen kan fullbyrdes ved heldøgnsopphold i behandlingsinstitusjon. § 16 åpner for rehabilitering gjennom arbeid, opplæring eller andre tiltak. Den domfelte må først ha sonet halve straffen i fengsel og ha fast bopel.

«*Drug court – Dommerledet narkotikaprogram*» er ment å være en alternativ straffereaksjon for rusmiddelmissbrukere som ønsker å gjennomgå et forpliktende rehabiliteringsopplegg i samarbeid med tverrfaglig team ledet av en dommer. Alternativet har blitt utredet. Berørte departementer vil følge opp innstillingen etter at den har vært på høring med sikte på å sette i gang prøveprosjekter. Departementet vil komme tilbake til dette senest i forbindelse med Revidert nasjonalbudsjett 2005.

Deltakelse – gjenoppretting – forsoning – «restorative justice»

Internasjonalt er det utviklet en ny og annerledes tenkemåte – et sett av prinsipper – som kalles «restorative justice». Lovbrudd forstås som krenkelse av forholdet mellom offer, gjerningsperson og samfunnsfelleskapet/lokalmiljøet. Det legges til rette for at partene møtes for å bidra til gjenoppretting av materielle skader og bearbeiding av mellommenneskelige relasjoner. Om mulig oppnås forsoning. Departementet vil arbeide videre med å utvikle tiltak og tilnæringsmåter som fremmer formålene bak prinsippene. Flere tiltak i strafferettspleien – især konfliktrådsordningen – har slike elementer i seg. Nedenfor nevnes noen utvalgte eksempler:

Nettverksmegling er beslektet med konfliktrådsmegling, men involverer også privat nettverk og eventuelt offentlige instanser som skole, utekontakt, barnevern, politi og frivillig omsorg.

Megling i lokalsamfunnet – MIL – er et samarbeidsprosjekt mellom Konfliktrådet, politidistriktet og fylkesmannen i Nord-Trøndelag. Gjennom utradisjonelle tilnæringsmåter økes bruken av megling.

«*Konfliktråd i fengsel*» er et pilotprosjekt i Trondheim fengsel for utprøving av konfliktløsningmodeller ved konflikter mellom de innsatte.

«Brobyggerprosjektet» i Oslo fengsel er rettet mot unge innsatte med innvandrerbakgrunn. Det fokuseres på løsningsorienterte samtaler og «stormøter» mellom den innsatte og vedkommendes eksterne nettverk.

Støttesenter for fornærmede i straffesaker er et samarbeid mellom Trondheim kommune, Konfliktrådet i Sør-Trøndelag, Trøndelag statsadvokatembeter og Justisdepartementet. Prosjektet setter fokus på hjelp til selvhjelp for mennesker som har vært utsatt for overgrep.

«SNU unge lovbrytere i tide» er et fellesprosjekt for stat, kommune og lokalsamfunn, med vekt på systematisk forvaltningssamarbeid for å hjelpe den unge lovbryter til et verdig liv uten kriminalitet. Prosjektet retter seg mot unge på vei inn i kriminalitet og mot unge domfelte. Det legges vekt på å ansvarliggjøre den enkelte og gjenopprette muligheten til positiv deltagelse i samfunnet.

1.4 Hovedtrekk i utviklingen innen samfunnssikkerhet

Prioriteringene i samfunnssikkerhetsarbeidet styres av det til enhver tid gjeldende trussel- og risikobildet. Det er i denne forbindelse en forutsetning at trussel- og risikobildet blir tilstrekkelig klarlagt slik at samfunnets ressurser best mulig kan innrettes for å møte hendelser borgerne og samfunnet vil kunne bli stilt overfor.

1.4.1 Utviklingen i trussel- og risikobildet

Det internasjonale trussel- og risikobildet er bredere og mer sammensatt enn tidligere og kjennetegnes av glidende overganger mellom det nasjonale og internasjonale og mellom fred, krise og krig. Norge kan i økende grad, direkte eller indirekte, bli trukket inn i konflikter i den lavere delen av krisespekteret. Terrorisme har fått større oppmerksomhet i NATO de siste årene og terrorhendelser fra ikke-statlige aktører kan i gitte situasjoner bli tolket som en krise med sikkerhetspolitisk dimensjon.

Den teknologiske, økonomiske og sosiale utviklingen har ført til en mer integrert verden, hvor nasjonale skillelinjer viskes ut og felles interesser på tvers av grensene blir stadig viktigere. Dette gjelder også innenfor samfunnssikkerhetsarbeidet. Den gjensidige avhengigheten mellom viktige samfunnsfunksjoner medfører at svikt i en av disse kan få betydelige konsekvenser for en større del av samfunnet. Økt teknologisering og markedsmessig utvikling kan medføre økt sårbarhet. St.meld. nr. 39 (2003–2004) peker på ulike andre risikoforhold som klimaendringer og økt fare for naturkatastrofer, teknologiske ulykker, pandemier og forurensning til havs.

1.4.2 Utviklingen i terrortrusselen

Sammenlignet med en del andre land er Norge et lite sannsynlig mål for terrorhandlinger. Terrorisme utgjør likevel en sentral del av dagens trussel- og risikobilde, ettersom det ikke kan utelukkes at terrorangrep enten direkte eller indirekte rettes mot Norge og norske interesser.

Noen sentrale utviklingstrekk ved dagens terrorisme er fremveksten av en mer voldelig terrorisme som ofte er religiøst motivert og med internasjonale forgreninger og vilje til omfattende skadeverk mot sivile. Dette representerer store utfordringer for nød- og beredskapsstatene. Økt sårbarhet innen kritisk infrastruktur vil kunne bli utnyttet av terrorgrupper. Dette representerer store utfordringer for den forebyggende sikkerhetstjeneste. Videre kjennetegnes dagens terrorisme av at trusselbildet er skiftende samtidig som det etableres ukjente allianser som organiserer seg i nettverk. Dette representerer store etterretningsutfordringer. Det antas at dagens terrororganisasjoner kan ha økt tilgang på kunnskap og materiale til å forårsake hendelser med bruk av masseødeleggelsesmidler. Selve trusselen om farlige stoffer på avveie kan bidra til stor frykt og forstyrrelser i samfunnet. Dette gir utfordringer for nasjonale myndigheter når det gjelder krisehåndtering og informasjon til sivilbefolkningen. Det antas videre å kunne være bånd mellom terrorgrupper og organisert kriminalitet som narkotika og menneskehandel.

1.5 Prioriterte mål og tiltak

Justisdepartementet har et vidt ansvarsområde og en stor sektor. Tabell 1.1 gir en oversikt over de mest sentrale arbeidsområdene for Justisdeparte-

mentet og justissektoren som helhet. Til disse er det knyttet prioriterte hovedmål og delmål som

omfatter alle deler av justissektoren. Det fremmes en egen proposisjon for Svalbard.

Tabell 1.1 Oversikt over hovedmål og delmål for justissektoren

Hovedmål	Delmål
Økt trygghet for borgerne gjennom redusert kriminalitet	Sikre bedre og mer effektiv straffeforfølgning Styrke det kriminalitetsforebyggende og trygghets- skapende arbeidet Bekjempe alvorlig og organisert kriminalitet Gjennomføre varetektsfengsling og straffereaksjo- ner på en måte som er betryggende for samfunnet og som motvirker straffbare handlinger. Legge til rette for at lovbrøtere kan gjøre en egen innsats for å endre sitt kriminelle handlingsmønster Ivareta rikets sikkerhet og selvstendighet
God og effektiv konfliktløsning og –forebygging	Styrke og utvikle alternative konfliktløsningsordnin- ger God struktur og organisering av rettspleien
Sikre rettssikkerhet for individer og grupper	Styrke kriminalitetsofrenes stilling Sikre rettssikkerheten ved straffeforfølgning Forsvarlig og effektiv saksavvikling i domstolene Likebehandling og adgang til domstolene for alle Sikre hjelpe- og støtteordninger for enkeltindivider Bekjempe rasisme og etnisk diskriminering
Et godt og tilgjengelig regelverk	Fremme god lovstruktur og et godt lovteknisk regel- verk Bidra til et egnet internasjonalt regelverk og en effektiv gjennomføring av internasjonale forpliktel- ser i norsk rett Utvikle god rammelovgivning for næringslivet og det sivile samfunn
Økt trygghet gjennom redusert sårbarhet i samfunnet	Bedre samfunnets evne til å forebygge kriser og ulykker, samt alvorlig svikt i samfunnskritiske funk- sjoner Bedre samfunnets evne til å håndtere hendelser, ulykker, kriser og katastrofer, samt trusler mot rikets sikkerhet og selvstendighet og andre vitale nasjonale sikkerhetsinteresser

Tabell 1.1 Oversikt over hovedmål og delmål for justissektoren

Hovedmål	Delmål
Helhetlig forvaltning av norske interesser i polarområdene	Samordne og koordinere forvaltningens politikk for polarområdene Sikre en god forvaltning lokalt på Svalbard gjennom Sysselmannen Legge til rette for et godt lokaldemokrati i Longyearbyen
En åpen og kvalitetsbevisst justisforvaltning og rettspleie	Sikre god utnyttelse av justissektorens ressurser Bedre kunnskap om justispolitiske sammenhenger og årsaksforhold Tilrettelegge for en serviceorientert og utadrettet justisforvaltning Styrke gjennomføringen av offentlighetsprinsippet God kjennskap til regelverk og rettigheter blant publikum

1.6 Økt trygghet for borgerne gjennom redusert kriminalitet

1.6.1 Barne- og ungdomskriminalitet

Tiltak overfor unge lovbrøyttere har som målsetting å legge til rette for at kriminell atferd opphører. Forutsetningen er et tett samarbeid mellom politi, skole, hjem og annet hjelpeapparat. Regjeringen vil prøve ut ulike former for forpliktende samarbeid mellom rettshåndheverer, hjelpeapparat, pårørende og den unge selv. Målet er å sikre en klar ansvars plassering mellom de ulike instansene som har ansvar for unge lovbrøyttere. Samtidig er mindreårige en utsatt og sårbar gruppe med behov for sterkt rettslig vern. Ufordringene dette representerer i forhold til reaksjoner på mindreåriges lovbrudd vil inngå i et tverrsektorielt samarbeid.

Regjeringen har startet to pilotprosjekter – SNU unge lovbrøyttere – for å utvikle et forpliktende samarbeid mellom ulike nivåer og sektorer i forvaltningen og med lokalsamfunnet for øvrig. Seks delprosjekter skal prøve ut samarbeid over tradisjonelle grenser før og etter eventuell dom. Arbeidet er forankret i St.meld. nr. 17 (1999–2000) Handlingsplan mot barne- og ungdomskriminalitet, i Ot.prp. nr. 106 (2001–2002) Lovtiltak mot barne- og ungdomskriminalitet og i lov 18. mai 2001 nr. 21 Straffegjennomføringsloven. Både politiet og kriminalomsorgen har sentrale roller i prosjektene, som ble initiert og ledes av Justisdepartementet. Pilotprosjektene skal avsluttes og evalueres i 2006.

Prosjektet «Ungdomskontrakter – et forsøk med alternativ straff for lovbrøyttere mellom 15 og 18 år» har vært gjennomført i samarbeid med Barne- og familiedepartementet. Prosjektet er beskrevet i en avslutningsrapport utgitt av Politi-

høgskolen (PHS Forskning 2004:1). Erfaringene har vist at det er mulig å kombinere straffens funksjon med rehabiliteringstiltak rettet mot den enkelte. Justisdepartementet vil vurdere behovet for lovendringer og annen oppfølging.

Det skal utarbeides en ny handlingsplan mot barne- og ungdomskriminalitet i 2005. Planen skal utarbeides i samarbeid med berørte departement og er en oppfølging av St.meld. nr. 17 (1999 – 2000) Handlingsplan mot barne- og ungdomskriminalitet.

Regjeringen fortsetter å arbeide for å øke bruken av konfliktrådsmekling for unge lovbrøyttere, både som reaksjon for de over 15 år og som konfliktløsningstilbud for lovbrøyttere under den kriminelle lavalder.

Unge lovbrøyttere er en hovedmålgruppe for bruk av samfunnsstraff. En av hovedintensjonene med samfunnsstraffen er å redusere faren for tilbakefall og å forbygge fortsatt kriminell atferd. Det arbeides tverretattlig for å øke bruken av mekling som tiltak i samfunnsstraffer.

1.6.2 Rasisme og diskriminering

Tiltakene i Handlingsplan mot rasisme og diskriminering (2002–2006) følges opp som et ledd i Regjeringens langsiktige innsats på området. Justisdepartementet er representert i referansegruppen som følger opp planen. Behovet for å gi tilsatte i politi- og lensmannsetaten opplæring og utvikling i forhold til en stadig mer sammensatt befolkning ble iverksatt i etterkant av lanseringen av handlingsplanen. Et nytt opplæringsprogram basert på mangfoldskonseptet skal tas i bruk i 2005.

I etterkant av Stortingets behandling av St.meld. nr. 46 (2002–2003) Kvittringar frå politiet

ved visitasjon og annen kontroll har Politidirektoratet fått i oppdrag snarest mulig å legge til rette for en ordning med synlig tjenestenummer for politiet, jf. nærmere omtale under kat. 06.40.

Arbeidet med å øke rekrutteringen av personer med minoritetsbakgrunn til politietaten og kriminalomsorgen videreføres. Kriminalomsorgens utdanningscenter og Politihøgskolen arbeider med å rekruttere henholdsvis aspiranter og studenter med minoritetsbakgrunn.

Forslag til endringer i straffeloven § 135 a om rasistiske ytringer, som fremkom både i NOU 1999: 27 Ytringsfrihet bør finde sted og i NOU 2002: 12 Rettslig vern mot etnisk diskriminering, vil bli fulgt opp i en proposisjon om ny lov mot diskriminering på grunnlag av etnisitet, religion mv. Kommunal- og regionaldepartementet har ansvar for proposisjonen som planlegges fremmet i løpet av 2004.

1.6.3 Rusmiddelmisbruk

Arbeidet med å utvikle en ny rusmiddelpolitikk for barn og unge med hovedvekt på å hindre rekruttering til misbrukermiljøer videreføres. Regjeringen vil fortsatt legge vekt på tiltak som reduserer tilbud og etterspørsel av rusmidler for å forebygge og hindre kriminalitet. Tverretatlig samarbeid gjennomføres på lokalt plan, herunder Samarbeid om lokale tiltak (SLT). I samarbeid med skolene, barnevernet, helsevesenet og sosialetaten gir politiet veiledning og informasjon til barn og unge om narkotikatruslene og foreldrenes ansvar. Politiet skal målrette sin tilstedeværelse i brukermiljøene særlig med sikte på å hindre rekruttering av barn og unge.

Utviklingen i narkotikakriminaliteten er bekymringsfull. Vesentlige deler av narkotikakriminaliteten finner sted innenfor organiserte og internasjonale nettverk. Regjeringen vil skjerpe kampen mot slik kriminalitet både gjennom internasjonalt samarbeid og nasjonal innsats. Politidirektoratet har utarbeidet en plan for politiets bekjempelse av narkotikakriminalitet for perioden 2003–2008. Se nærmere omtale under programkategori 06.40 Politi- og påtalemyndighet.

I Ot.prp. nr. 56 (2003–2004) har Justisdepartementet fremmet forslag om midlertidig lov om prøveordning med lokaler for injeksjon av narkotika (sprøyteromsordning). Justisdepartementet foreslår at tungt belastede heroinmisbrukere som har fylt 18 år og som ikke er inntatt i LAR (legemiddelassistert rehabiliteringstiltak), straffritt skal kunne sette en brukerdose heroin i sprøyterommet. Formålet med ordningen er å gi de tyngste rusmiddelmisbrukerne en opplevelse av økt verdighet samt

bidra til å etablere kontakt mellom misbrukerne og hjelpeapparatet. Det er også et formål å forebygge infeksjoner og smitte, samt bidra til å redusere antallet overdoser som følge av sprøytemisbruk.

1.6.4 Vold og ofre for vold

Kvinnevoldsutvalget la frem sin utredning NOU 2003: 31 Retten til et liv uten vold i desember 2003. I utredningen er det foreslått en rekke tiltak med sikte på å forbedre situasjonen for kvinner og barn som er utsatt for vold i nære relasjoner, herunder bl.a. forslag om styrking av behandlingstilbudet til overgripere, styrking av tilbudet til barn som er vitne til vold og forslag om innføring av en ny straffebestemmelse som rammer vold mot kvinner i nære relasjoner. Utredningen har vært på høring, og følges nå opp av departementet.

En rekke av de forslag som ble fremmet i Kvinnevoldsutvalgets utredning, samt innspill fra høringsrunden, er fulgt opp i Regjeringens handlingsplan om vold i nære relasjoner 2004–2007 som ble lagt til frem i juni 2004. Planen inneholder til sammen 30 tiltak og skal gjennomføres i samarbeid med Barne- og familiedepartementet, Arbeids- og sosialdepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet, Kommunal- og regionaldepartementet og Justisdepartementet.

Nasjonalt kunnskapssenter for vold og traumatisk stress (NKVTS) ble etablert 01.01.04. Kompetanse knyttet til menns vold mot kvinner i parforhold og annen vold i nære relasjoner skal inngå som en del av senterets kunnskapsplattform. Senteret vil ha som formål å styrke helhetlig og tverrfaglig forskning, utdanning og veiledning. Nasjonalt ressurscenter for seksuelt misbrukte barn, Kompetansesenter for voldsofferarbeid og Psykososialt senter for flyktninger innlemmes i det nasjonale senteret. I tillegg tilknyttes forskningsressurser fra Kontor for katastrofepsykiatri.

Sammen med rapporten Kontradiksjon og verdighet (Rapport 2002) sendte Justisdepartementet på høring forslag om å styrke enkelte pårørendes stilling i straffesaker. Forslagene vant bred støtte under høringen, og ble vedtatt av Stortinget på bakgrunn av Ot.prp. nr. 45 (2003–2004) om lov om endringer i lov 21. juli 1916 nr. 2 om vidners og saksyndiges godtgjørelse m.v. og i straffeprosesslova. De pårørende får rett til bistandsadvokat og rett til å bli underrettet om at tiltale er tatt ut. Domstolene får dessuten mulighet til å pålegge den siktede eller andre å forlate rettssalen når foreldrene forklarer seg.

Justisdepartementet oppnevnte 02.07.2004 et utvalg for å utrede styrking av fornærmedes og

pårørendes straffeprosessuelle stilling. I mandatet blir utvalget bedt om å vurdere om den norske bistandsadvokatorordningen også bør omfatte enkelte saker der norske borgere blir utsatt for grove lovbrudd i utlandet.

Det er nedsatt en arbeidsgruppe som skal se på pårørende/kriminalitetsoffers møte med politi/rettsapparat (ikke-rettslige problemstillinger). Gruppen skal foreslå tiltak for å utvikle bistand og veiledning til kriminalitetsofre og deres pårørende.

Politidirektoratet har i samarbeid med Oslo politidistrikt gjennomført et pilotprosjekt for bruk av mobile voldsalarmer. Prosjektet ble ferdigstilt ved utgangen av 2003, og tilbudet om voldsalarm er gjort landsdekkende.

I levekårsundersøkelsen om innsatte rapporterer nesten en tredjedel at de har blitt mishandlet i løpet av oppveksten. Fysisk mishandling er mest utbredt. Flere kvinner enn menn har vært utsatt for seksuell mishandling. Det skal iverksettes tiltak i fengslene for å bistå kvinnelige domfelte som har vært utsatt for vold. Krisesentrene og rusomsorgen vil være samarbeidspartnere i dette arbeidet.

1.6.5 Organisert kriminalitet og økonomisk kriminalitet

Kriminaliteten er i stadig større grad grenseoverskridende og organisert. Kriminalitetsbekjempelsen og rettsforfølgelsen må derfor også være grenseoverskridende. Stadig flere av de kriminelle nettverkene benytter til dels avansert teknologi. Den grenseoverskridende aktiviteten utfordrer evnen til samordnet kriminalitetsbekjempelse på tvers av politidistrikter og landegrenser. For å bekjempe slike former for alvorlig kriminalitet ble Rådet for samordnet bekjempelse av organisert kriminalitet (ROK) og CATCH-prosjektet etablert. For ytterligere å forsterke politiets innsats, skal det i 2005 etableres et nytt særorgan – Den nasjonale enheten for bekjempelse av organisert og annen alvorlig kriminalitet. Det vises i denne forbindelse til omtale i St.prp. nr. 63 (2003–2004) og omtale under kat. 06.40 Politi og påtalemyndighet.

På bakgrunn av forslag i Ot.prp. nr. 62 (2002–2003) har Stortinget ved lov 4. juli 2003 nr. 78 vedtatt en rekke tiltak mot organisert kriminalitet og menneskehandel. Det skal utvikles konkrete tiltak som knyttes til norske forhold og erfaringer, samtidig som de skal reflektere vårt internasjonale ansvar.

Regjeringen har intensivert innsatsen mot menneskehandel; særlig handel med kvinner og barn. En handlingsplan for å bekjempe slik handel ble lagt frem i februar 2003. Planen legger opp til et bredt tverrsektorielt samarbeid om iverksettingen

av tiltak. Arbeidet koordineres av Justisdepartementet.

Norge undertegnet i desember 2003 FN-konvensjonen om korrupsjon. Justisdepartementet arbeider nå med å forberede både lovendringer som er nødvendige for å ratifisere konvensjonen og norsk tiltredelse til Europarådets sivilrettslige konvensjon mot korrupsjon.

Justisdepartementet etablerte i 2002, sammen med Utenriksdepartementet et treårig prosjekt for bekjempelse av korrupsjon og hvitvasking. Prosjektet er i betydelig grad internasjonalt rettet, med særlig fokus på å styrke samarbeidet for å forebygge og bekjempe korrupsjon og hvitvasking av penger. Prosjektet arbeider også med policy-spørsmål relatert til økonomisk kriminalitet og organisert kriminalitet, og legger vekt på et godt samarbeid med sentrale aktører innenfor fagfeltet. Prosjektet har i samarbeid med flere andre departementer hatt ansvaret for utarbeidelsen av Regjeringens handlingsplan mot økonomisk kriminalitet som ble lagt fram i juni 2004. Denne retter søkelyset spesielt mot kriminalitet innen konkurss, skatt og avgift, verdipapirer og konkurranse. Prosjektet skal avsluttes i sin nåværende form innen utgangen av 2005. Arbeidet med oppfølging av handlingsplanen ivaretas av berørte departementer og embetsmannsutvalget mot økonomisk kriminalitet (EMØK).

Norge deltar i den internasjonale bekjempelsen av terrorisme, og Norge har fulgt opp Sikkerhetsrådets resolusjoner og andre FN-tiltak mot terrorisme. Sentralt i arbeidet med dette står lov 28. juni 2002 nr. 54. Operativt er norsk politi engasjert både gjennom Interpol og Europol på dette området.

Det justispolitiske samarbeidet med EU er i betydelig utvikling og baserer seg dels på formelle samarbeidsavtaler, dels på uformelle strukturer for informasjonsutveksling og norsk deltakelse i møter og prosjekter. Samarbeidet koordineres gjennom en embetsmannsgruppe under ledelse av Utenriksdepartementet og er grunnlagt på Regjeringens Europapolitiske plattform.

Innen Østersjø-regionen har det utviklet seg et nært samarbeid for kriminalitetsbekjempelse både bilateralt, bl.a. gjennom utvikling av samarbeid Norge-Russland, og multilateralt. Spesielt viktig er det multilaterale samarbeidet Task Force – et tiltak under Østersjørådet særlig rettet mot organisert kriminalitet. Viktige områder for samarbeidet er organisert gjengkriminalitet og ulovlig menneskehandel og narkotikasmugling. Videre er det gjennom Østersjø-grensesamarbeidet (Baltic Sea Region Border Control Cooperation) etablert et system for koordinert innsats med særlig fokus på kontroll av skipsfarten, bl.a. for å bekjempe men-

neskesmugling og smugling av ulovlige varer. Samarbeidet åpner for bedre ressursutnyttelse av sjøgrensekontroll i et område som i overveiende grad er definert som den ytre grensen til Schengenområdet.

Politimetodeutvalget avga 29.03.2004 utredningen NOU 2004: 6 Mellom effektivitet og personvern til Justisdepartementet. Utvalget fremmer en rekke forslag om forebyggende politimetoder, blant annet bruk av kommunikasjonskontroll og romavlytting for å hindre alvorlige lovbrudd. Utredningen er sendt på høring med frist 01.10.2004. Departementet vil følge opp forslagene med en odelstingsproposisjon. Tilgrensende problemstillinger, som for eksempel lovfesting av etterforskning ved infiltrasjon og provokasjon, vil bli utredet nærmere av et eget utvalg.

1.7 God og effektiv konfliktløsning og forebygging

1.7.1 Tiltak for hurtigere straffesaksbehandling

Å bidra til en raskere avvikling av straffesakene har vært en av Justisdepartementets mest prioriterte oppgaver de seneste år. En hurtig avvikling av straffesakene antas å styrke straffens preventive virkning, redusere belastningen for fornærmede og andre berørte og ivareta tilliten til rettssystemet blant folk flest. Rask avvikling av straffesakene styrker bevisverdien, noe som i seg selv kan bidra til høyere oppklaringsprosent. Dette gjelder særlig for vitnebevis. Det er viktig å redusere tiden som går med uten at saker blir behandlet. Små restanser er en forutsetning for å nå målet om hurtigere saksbehandlingstid.

Det er i de senere år besluttet en rekke tiltak og lovendringer med formål å sikre raskere straffesaksavvikling. Poli- og påtalemyndigheten har påtalefrist på 90 dager for særlig alvorlig voldskriminalitet. Stortinget har ved lov av 28. juni 2002 nr. 55 vedtatt særlige regler for når hovedforhandling skal starte når tiltalte er under 18 år eller sitter i varetekt når saken berammes. I flere saker har den siktede sittet varetektsfengslet i lang tid. Det er derfor en målsetting å redusere varetektstiden ikke minst av hensyn til den siktede selv. Om ikke særlige forhold er til hinder skal hovedforhandling være påbegynt innen seks uker etter at saken kom inn til tingretten og åtte uker etter at anke til lagmannsretten er henvist ankeforhandling.

I Ot.prp. nr. 98 (2002–2003) Om lov om endringer i straffeprosessloven (utvidelse av politijuristenes påtalekompetanse mv.) foreslo Regjeringen lovendringer for å utvide politijuristenes påtale-

kompetanse. Forslaget ble vedtatt av Stortinget ved lov 19. desember 2003 nr. 25 og ble satt i kraft 01.04.2004. Endringene vil sammen med andre lovendringer som allerede er vedtatt, jf. særlig lov 28. juni 2002 nr. 55 om endringer i straffeprosessloven mv., legge til rette for en mer effektiv behandling av straffesaker. Regjeringen vil komme tilbake til Stortinget med en evaluering av kvaliteten på politijuristenes arbeid og en vurdering av kapasiteten til dette nivået i påtalemyndigheten etter at lovendringen har fått virke lenge nok til å gi et tilstrekkelig grunnlag for evaluering.

I mai 2003 avga Sanksjonsutvalget sin utredning NOU 2003: 15 Fra bot til bedring. Utvalget foreslår å avkriminalisere enkelte handlinger som i dag er straffbare, slik at straff avløses av administrative sanksjoner. Saken har vært på høring med frist 15.03.2004, og følges nå opp av departementet.

Det er og vil bli gjennomført flere store, organisatoriske tiltak i justissektoren som man antar vil få betydning for den totale saksbehandlingstiden i straffesakene. Særlig forventes det en positiv effekt på lengre sikt.

Høsten 2003 ble det nedsatt en arbeidsgruppe ledet av Oslo tingrett for å se på mulige endringer i rutiner, regelverk og samarbeid som kan føre til en raskere avvikling av straffesaker i Oslo, og om mulig landet for øvrig. Gruppen avga rapport i desember 2003 og har foreslått en rekke tiltak. Det er besluttet at arbeidsgruppen fortsetter sitt arbeid ett år til. Gruppen skal arbeide for at institusjonelle og organisatoriske tiltak blir fulgt opp og kan også komme med nye forslag til tiltak. Departementet vil vurdere allerede innkomne forslag til regelendringer.

Justisministeren avholdt 23.04.2004 et møte med Riksadvokaten, Den Norske Advokatforening, Domstoladministrasjonen og Politidirektoratet hvor temaet var effektivisering av straffesaksbehandlingen. På møtet var det bl.a. enighet om at det er rom for forbedringer i alle ledd i straffesakskjeden i den forstand at saker kan behandles raskere i alle faser og at dette kan skje uten at rettssikkerheten reduseres. Et mulig tiltak er for eksempel at dommerne i større grad styrer tidsbruken i straffesakene. For å skape et felles grunnlag og forståelse for endring blant de berørte aktører (politi, påtalemyndighet, advokater og dommere) vil Domstoladministrasjonen i samarbeid med Justisdepartementet arrangere et felles seminar høsten 2004 der dette er tema.

Det er i gang en rekke IKT-tiltak som skal bidra til hurtigere straffesaksbehandling. Det vises til nærmere omtale under kategori 06.10 og de enkelte virksomheters kategorier.

Regjeringen har de siste årene prioritert å utvide fengselskapasiteten. I løpet av 2004 blir det etablert 122 nye plasser. I tillegg kommer 8 dubleringer. Kapasitetsutvidelsene som iverksettes i løpet av 2004 tilsvarer en helårsvirkning på 35 plasser i 2004. I 2005 vil alle plassene ha helårsvirkning og medføre en økning på ytterligere 87 plasser i forhold til 2004. Samtidig utvides bruken av fremskutt prøveløslatelse noe i 2005, med en effekt tilsvarende om lag 16 plasser. Samlet vil kapasitetsutvidelsene i 2004 og noe utvidet bruk av fremskutt prøveløslatelse i 2005 gi en økning tilsvarende 103 fengselsplasser i 2005.

I tillegg arbeider departementet videre med langsiktige vurderinger av flere alternative fengselsutbygginger.

1.7.2 Sivil rettspleie på grunnplanet

Stortinget har etter forslag fra Regjeringen fastsatt en ny organisering av den sivile rettspleien på grunnplanet samt åpnet for direkte tvangsinndrivelse av uimotsagte krav, jf. Ot.prp. nr. 43 (2003–2004) Om lov om endringer i rettergangslovgivningen m.m. (organiseringen av den sivile rettspleie på grunnplanet). Ved den nye organiseringen sames sekretariatsfunksjonen for forlikrådene, de alminnelige namsmennene og hovedstevnevitnene under politiet i alle kommuner. Det vil gi en mer effektiv og ensartet organisering av den sivile rettspleien på grunnplanet, og stadfeste politiets lokale og sivile forankring. Direkte tvangsinndrivelse av uimotsagte krav vil gi en billigere og raskere inndriving av misligholdte pengekrav som samtidig styrker skyldnernes rettssikkerhet. Det tas sikte på at endringene gjennomføres fra 01.01.2006.

1.7.3 Styrket konfliktrådsordning

Konfliktrådene ble overtatt av staten fra 01.01.2004 og lagt som en etat under Justisdepartementet. De administrative og faglige oppgaver knyttet til kompetanse og utvikling ivaretas av Sekretariatet for konfliktrådene. Den nye organiseringen legger til rette for økt politisk styring og utvikling av ordningen i tråd med samfunnsutviklingen og i forhold til den øvrige rettspleien.

1.8 Sikre rettssikkerheten for individer og grupper

1.8.1 Offentlig fri rettshjelp

Regjeringen har fremmet Ot.prp. nr. 91 (2003–2004) Om lov om endringer i lov 13. juni 1980 nr. 35 om fri rettshjelp m.m. Loven skal bli mer oversiktlig, mer forutsigbar og mer tilgjengelig for de grupper som har størst behov for at det offentlige betaler deres kostnader til juridisk bistand. Ved å gjøre loven enklere og å redusere forvaltningens skjønnsadgang, vil saksbehandlingen kunne gå vesentlig raskere.

Regjeringen vil også fremme forslag om gjeninnføring av egenandeler for såkalt behovsprøvd fri rettshjelp. Bakgrunnen for forslaget er utgiftsutviklingen og behovet for å prioritere knappe ressurser, jf. omtale under kat. 06.70. Etter Regjeringens vurdering vil moderat bruk av egenandeler ved behovsprøvd fri rettshjelp ikke medføre at personer vil lide rettstap som følge av manglende økonomisk evne. Bruk av egenandeler vil derfor neppe i seg selv oppfattes som urimelig av det rettshjelpsøkende publikum. Egenandelsbetaling er vanlig ved en rekke offentlige velferdsordninger.

1.8.2 Advokatrollen – konkurranse og etikk

Justisdepartementet arbeider med oppfølgingen av Advokatkonkurranssutvalgets NOU 2002: 18 Rett til rett. Formålet med utvalget og deres arbeid var å sikre en effektiv konkurranse i advokatmarkedet, for derved å gjøre juridiske tjenester rimeligere og mer tilgjengelige for folk flest. Departementet vil arbeide for å fremme tiltak som best kan ivareta disse hensyn samtidig som den enkeltes grunnleggende rettssikkerhet ivaretas.

Justisdepartementet er opptatt av å sette fokus på advokatenes etiske verdier og forpliktelser. Et tiltak i denne forbindelse var ETHOS, Justisdepartementets egen etikk-konferanse, som i 2003 tok for seg «advokatroller og advokatetikk». Dersom advokatene skal forsvare sin posisjon i rettsstaten er de avhengige av befolkningens tillit. Det er derfor alvorlig dersom advokatenes hederlighet og integritet trekkes i tvil. Departementet følger med i utviklingen og mener at det er viktig å hindre at det økonomiske fokus i advokatbransjen får dominere på bekostning av de grunnleggende etiske forpliktelsene.

1.8.3 Kvalitetssikring av tolker

Justisdepartementet har nedsatt en arbeidsgruppe som skal starte arbeidet med å styrke, forbedre og

effektivisere dagens regelverk og praksis for bruk av tolk og oversetting av dokumenter under behandlingen av straffesaker. Arbeidsgruppen har både ekstern og tverrdepartemental deltakelse og skal etter planen levere en sluttrapport innen utløpet av februar 2005. Det legges til grunn at arbeidet også vil kunne danne utgangspunkt for oppnevning, bruk og godtgjørelse av tolk innen den øvrige offentlige forvaltning. I tillegg deltar Justisdepartementet i et tverrdepartementalt arbeid med sikte på samarbeid, videreutvikling og mulig samordning på området for tolketjenester og kvalitetssikring av disse.

1.9 Et godt og tilgjengelig regelverk

Regjeringen vil arbeide for utvikling av en god rammelovgivning for næringslivet og det sivile samfunn. Justisdepartementet har et overordnet ansvar for å bidra til et enkelt, oversiktlig og sammenhengende lovverk med god lovstruktur, jf. omtale under kat. 06.10.

Omfanget av lovgivningsbehov innenfor privatreten er omfattende. Justisdepartementet administrerer et større antall utredningsarbeider som i ulike faser utføres internt eller med ulike former for ekstern bistand. Arbeidene nasjonalt og internasjonalt omfatter ulike tiltak om erstatning og forsikring, forskjellige problemstillinger om kontraktsforhold, blant annet knyttet til regelverksarbeid i EU, videre tingsrett, ekspropriasjonsrett, konkurs- og panterett, spørsmålet om fellesnordisk revisjon av familie- og arveretten, umyndiges rettsforhold, selskapsrett, herunder arbeidet med ny samvirkelov og lov om europeiske selskap, og transportrett med flere forslag til endringer i sjøloven, knyttet til spørsmål om passasjerskader og miljøskader. Det er dessuten et sterkt behov for å utrede og klargjøre regelverket om hvilket lands rett norske domstoler skal dømme etter når en sak med tilknytning til flere land står til behandling (norsk internasjonal privatrett).

Oppfølgingen av Tvistemålutvalgets utredning vil modernisere reglene for behandling av tvistemål. Arbeidet må ses i sammenheng med hovedmålet om å sikre rettssikkerhet for individer og grupper. Rettshjelpsloven og en ny tvistelov gjør domstolene mer tilgjengelige for den som har behov for å få håndhevet sine rettigheter. En ny tvistelov vil også bidra til forsvarlig og effektiv domstolsbehandling, slik at kostnadene ikke blir høyere enn nødvendig.

1.10 Økt trygghet gjennom redusert sårbarhet i samfunnet

Samfunnets sårbarhet skal reduseres gjennom å sikre samfunnets evne til å opprettholde viktige samfunnsfunksjoner og ivaretaelse av borgernes liv, helse og grunnleggende behov under ulike former for kriser, katastrofer, ulykker m.m. Sikkerhets- og beredskapsarbeidet skal organiseres slik at det oppnås best mulig ressursbruk og et godt samvirke på tvers av sektorer. Det vil bli lagt vekt på å videreutvikle Justisdepartementets samordningsrolle i forhold til sikkerhets- og beredskapsarbeidet, samt videreutvikle Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap og Nasjonal sikkerhetsmyndighet.

Norge skal være, og oppleves som et trygt land å leve i. Samfunnssikkerhetsarbeidet skal derfor gis den nødvendige prioritet i en tid hvor en militær trussel ikke er fremtredende. I tillegg til det nasjonale samfunnssikkerhetsarbeidet, skal Norge bidra aktivt innen internasjonale organisasjoner og virksomheter for å styrke samfunnssikkerheten.

1.10.1 Bedre samfunnets evne til å forebygge kriser og ulykker samt alvorlig svikt i samfunnskritiske funksjoner

Regjeringen vil i perioden 2005 – 2008 legge særlig vekt på det forebyggende samfunnssikkerhetsarbeidet. Regjeringen vil søke å sikre en effektiv og helhetlig innretning av helse-, miljø- og sikkerhetsarbeidet og styrke etterretnings- og sikkerhetstjenestene.

Etableringen av et fast sekretariat for Koordinerings- og rådgivningsutvalget for etterretnings- og sikkerhetstjenestene (KRU) skal styrke utvalgets rolle og sikre nødvendig utredningskapasitet slik at samfunnets evne til å fange opp endringer i trussel- og risikobildet bedres.

Gjennom Justisdepartementets ansvar for forebyggende sikkerhet i sivil sektor og Nasjonal sikkerhetsmyndighet (NSM) arbeides det for å bygge et tilfredsstillende sikkerhets- og robusthetsnivå i forhold til de trusler og risikoer samfunnet er utsatt for. Det er etablert et utvalg som skal bidra til samordning og videreutvikling av arbeidet med informasjonssikkerhet; Koordineringsutvalget for informasjonssikkerhet. Varslingssystem for digital infrastruktur (VDI) og Senter for informasjonssikring (SIS) skal bidra til at trusler og sårbarheter mot samfunnskritiske virksomheter kartlegges og vurderes.

Det legges vekt på å sikre en samordnet krisehåndtering sentralt, regionalt og lokalt. Det vises

for øvrig til nærmere omtale under kategori 06.50 Redningstjenesten, samfunnssikkerhet og beredskap.

Regjeringen har besluttet å legge undersøkelse av sjøulykker inn i en felles havarikommisjon og har i Ot.prp. nr. 78 (2003–2004) Om lov om endringer i lov 24. juni 1994 nr. 39 om sjøfarten (sjøloven) og enkelte andre lover (undersøkelse av sjøulykker) fremmet forslag med sikte på dette.

1.10.2 Bedre samfunnets evne til å håndtere hendelser, ulykker, kriser og katastrofer, samt trusler mot rikets sikkerhet og selvstendighet og andre vitale nasjonale sikkerhetsinteresser

Samfunnet skal ha tilstrekkelige beredskapsplaner og operative rednings- og beredskapsressurser. Det vil bli lagt vekt på at samfunnets sivile og militære ressurser etter behov og evne settes inn i arbeidet med samfunnssikkerhet. Øvelses- og opplæringsaktivitet på alle nivåer med ansvar for krisehåndtering, både i nød- og beredskapsstatene, kommunene, fylkesmennene og departementene, skal derfor videreføres og videreutvikles. Dette er viktig for å være best mulig forberedt på reelle hendelser. Hovedredningssentralene registrerte til sammen 5 736 hendelser i 2003, en økning på ca. 19 % i forhold til året før. Se nærmere omtale under kat. 06.50.

Etablerte relasjoner mellom næringslivets forebyggende og skadebegrensede arbeid og den offentlige beredskapen skal videreføres.

Siden 1997 har det vært nedsatt en sentral prosjektorganisasjon i forbindelse med planlegging av et felles radiosamband for nødstatene. Regjeringen vil så snart som mulig, enten i høstsesjonen eller senest tidlig på nyåret 2005, komme tilbake til nødnettprosjektet som egen sak, herunder spørsmålet om håndtering av Datatilsynets krav.

Norske og russiske myndigheters arbeid for å bedre varslingsrutinene mellom landene, særskilt varslingsrutiner ved ulykker langs kysten, videreføres i 2005.

Lund-utvalget har i sin utredning NOU 2003:18 Rikets sikkerhet, foreslått nye regler om forbrytelser mot statens selvstendighet og sikkerhet og mot Norges statsforfatning. Utvalget foreslår en viss utvidelse av straffeansvar for å volde fare for rikets sikkerhet, og at også andre grunnleggende interesser som gjelder samfunnets infrastruktur skal vernes. Det foreslås videre en betydelig forenkling av straffelovens regler. Utvalget foreslår dessuten enkelte endringer i reglene om etterforskningsmetoder. Utredningen har vært på høring og vil bli

fulgt opp i sammenheng med departementets arbeid med en ny straffelov.

Det vises for øvrig til nærmere omtale under kat. 06.40 og kat. 06.50.

1.11 Helhetlig forvaltning av norske interesser i polarområdene

Den norske virksomheten i Polarområdene (Svalbard, Jan Mayen og bilandene i Antarktis) stiller ofte forvaltningen overfor utfordringer som ikke er til stede på fastlandet. Polarområdene er også politisk viktige. Dette gjør det nødvendig å se de enkelte fagetaters virksomhet i disse områdene i sammenheng og i et bredt perspektiv.

Justisdepartementet har ansvaret for å koordinere og samordne forvaltningens behandling av polarsaker for derigjennom å sikre en helhetlig norsk politikk i polarområdene. I dette arbeidet spiller det Interdepartementale Polarutvalget en viktig rolle. Når det gjelder forvaltningen av Svalbard er også Sysselmannen og Longyearbyen lokalstyre viktige medspillere i Justisdepartementets arbeid. Se for øvrig omtale under kat. 06.80 og i St.prp. nr. 1 (2004–2005) Svalbardbudsjettet.

1.12 En åpen og kvalitetsbevisst justisforvaltning og rettspleie

Offentlighetslovutvalget avga 03.12.2003 sin utredning NOU 2003: 30 Ny offentlighetslov. Utredningen har vært på høring. Regjeringen tar sikte på å legge frem proposisjon til ny offentlighetslov våren 2005. Det arbeides med målsetting om at en ny lov skal innebære en utvidelse av innsynsretten i forhold til gjeldende offentlighetslov.

Regjeringen vil fremme en proposisjon med forslag til endring av offentlighetsloven tilsvarende § 18 annet ledd i forslaget til lov om Riksrevisjonen, jf. Innst. O. nr. 54 (2003–2004), slik at den kan bli behandlet av Stortinget i høstsesjonen.

1.13 Budsjettmessige hovedprioriteringer

I budsjettforslaget for 2005 prioriteres tiltak innenfor trygghet, sikkerhet og beredskap.

Hovedprioriteringen er en styrking av politiet, som foreslås tilført om lag en kvart mrd. kr ekstra i 2005. Dette skal bidra til et mer aktivt politi, særlig i forhold til det forebyggende arbeidet blant barn og unge, bekjempelse av alvorlig og organisert kriminalitet og tilstedeværelse og håndtering av akutte situasjoner.

Regjeringen Bondevik II har vært opptatt av å styrke tryggheten og sikkerheten i samfunnet. I

budsjettforslaget for 2002 ble derfor bevilgningen til samfunnssikkerhet- og beredskapstiltak styrket med 140 mill. kr. Det økte aktivitetsnivået ble videreført i 2003. I budsjettforslaget for 2004 ble bevilgningen til sikkerhets- og beredskapstiltak styrket ytterligere, både for å dekke merutgifter til økt politiinnsats særlig i Oslo-området, til innføring av døgnkontinuerlig tilstedevakt på redningshelikopterbasen på Sola, ny helikopteravtale for Sysselmannen på Svalbard og samlokalisering av det nye Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap i Tønsberg ultimo 2004. Budsjettforslaget for 2005 innebærer at bevilgningen til tiltak for å styrke tryggheten og sikkerheten i samfunnet økes ytterligere.

Regjeringen legger vekt på å få til en hurtig flyt i hele straffesakskjeden. Dette kan bl.a. oppnås gjennom en systematisk og balansert ressurstilførsel til de ulike leddene i straffesakskjeden.

Sakstilfanget fra politi- og påtalemyndighet økte frem til 2001. Dette medførte økt restansebeholdning i domstolene og soningskø i fengslene, til tross for et meget høyt aktivitetsnivå i disse leddene. I budsjettforslaget for 2003 ble derfor en styrking av domstolene og særlig kriminalomsorgen prioritert. Situasjonen i domstolene bedret seg noe etter dette, mens soningskøen fortsatte å øke. I budsjettforslaget for 2004 ble derfor en ytterligere styrking av kriminalomsorgen og kapasitetsutvidende tiltak prioritert, slik at fengselskapasiteten fra 2002 til utgangen av 2004 vil ha økt med til sammen 320 plasser, inkludert bruk av dubleringer og midlertidige plasser. Samtidig har bruken av alternative reaksjonsformer i de tilfeller det antas å virke bedre for å forebygge kriminalitet økt. Dette har også bidratt til å dempe presset på fengselsplasser. Det er fra 2004 også innført økt bruk av fremskutt prøveløslatelse, under forutsetning av at domfelte tilfredsstiller kriteriene for dette. Denne samlede satsingen og tiltakene innenfor kriminalomsorgen har vært helt nødvendig, og bidratt til at soningskøen det siste året hatt en jevn nedgang, fra 2813 dommer pr. 30.06.2003 til 2234 dommer pr. 30.06.2004. Samtidig har en slik prioritering krevd stramhet i politibudsjettet.

Det er fortsatt en utfordring å få til hurtigere saksavviklingstid i straffesakskjeden. I tillegg til at hovedsatsingen i 2005 er en styrking av politibudsjettet, foreslås det også å tilføre den høyere påtalemyndighet, domstolene og kriminalomsorgen økte midler i 2005.

Bevilgningen til politiet foreslås økt med om lag en kvart mrd. kr i 2005 (ekskl. tekniske justeringer som pris- og lønnskompensasjon mv). Det er lagt inn 103 mill. kr til dekning av helårseffekten av de driftsmidler (40 mill. kr) som ble bevilget til

politiet i revidert nasjonalbudsjett 2004. I tillegg er det generelle driftsbudsjettet økt med om lag 100 mill. kr. Samlet innebærer dette en økning av politiets driftsbudsjett på i overkant av 200 mill. kr, som skal bidra til et mer aktivt politi og økt trygghet gjennom en effektiv kriminalitetsbekjempelse. Ut over dette skal bevilgningsøkningen gå til å styrke bekjempelsen av alvorlig og organisert kriminalitet. Dette skal sammen med omorganiseringen av særorganene bidra til en mer slagkraftig og målrettet bekjempelse av den profittmotiverte kriminaliteten, som er preget av rå vold, narkotikakriminalitet og handel med kvinner og barn på tvers av landegrensene. Bevilgningsøkningen skal også dekke politiets merutgifter i forbindelse med innføring av biometriske kjennetegn i norske reisepass høsten 2005. Sammen med en økning i bevilgningen til Politiets sikkerhetstjeneste skal dette bidra til å styrke samfunnets sikkerhet og terrorberedskap. Det foreslås å øke bevilgningen til Politihøgskolen for å øke klasseopptaket med tre klasser, slik at det blir om lag 360 studenter som tas opp i 2005. Det foreslås også å øke bevilgningen til den høyere påtalemyndighet noe.

Bevilgningen til kriminalomsorgen foreslås økt med ca. 64 mill. kr. Dette skal bl.a. dekke driften av de kapasitetsutvidende tiltakene i 2004 på til sammen 122 plasser (i tillegg kommer åtte dubleringer). Kapasitetsutvidelsene som iverksettes i løpet av 2004 tilsvarer en helårsvirkning på 35 plasser i 2004. I 2005 vil alle plassene ha helårsvirkning og medføre en økning på ytterligere 87 plasser i forhold til i 2004. Samtidig utvides bruken av fremskutt prøveløslatelse noe i 2005, med en effekt tilsvarende om lag 16 plasser. Samlet vil kapasitetsutvidelsene i 2004 og noe utvidet bruk av fremskutt prøveløslatelse i 2005 gi en økning tilsvarende 103 fengselsplasser i 2005. Styrkingen skal også benyttes til bl.a. rehabilitering av Ullersmo fengsel, bygging av besøksleilighet på Bredtveit fengsel og nye lokaler til skolevirksomheten ved Ila fengsel, forvarings- og sikringsanstalt. Ekstrasatsingen på å utdanne flere fengselsbetjenter ved kriminalomsorgens utdanningssenter (KRUS) i perioden 2001–2004 viser seg nå i form av et tilfredsstillende nivå på tilgang til fagutdannet personell i etaten. Det foreslås derfor å redusere bevilgningen til KRUS i 2005, og å omdisponere midler innenfor kriminalomsorgen. Departementet vil samtidig følge nøye med i utviklingen av tilgangen på fagutdannet personale, og øke opptaket igjen ved behov. Ekstramidlene på 38,2 mill. kr som ble bevilget i 2004 til engangsinvesteringer i forbindelse med innkjøp av hurtigfengsler (elementbygg) mv. er trukket ut av kriminalomsorgens budsjett for 2005.

Bevilgningen til domstolene er foreslått økt med om lag 79 mill. kr. Dette skal i hovedsak dekke merutgifter til lokalprosjekter i 2005, bl.a. til Borgarting lagmannsrett, og omstillingsutgifter for domstolene ifm. sammenslåingen av førsteinstansdomstoler og tinglysingsprosjektet. Det legges opp til at enkelte sammenslåinger der det ikke er inngått bundne leiekontrakter forskyves til 2006. I tillegg er det lagt til grunn at 10 mill. kr av økningen skal benyttes til arbeidet med å få redusert saksavviklingstiden og nedarbeide restansebeholdningen. Det er også foreslått å bevilge ca. 25 mill. kr til tinglysingsprosjektet på et nytt kapittel, til dekning av departementets prosjektkostnader i 2005. Av ekstramidlene som tidligere ble bevilget i forbindelse med innføring av nytt saksbehandlingssystem (LOVISA) i domstolene frigjøres 9,5 mill. kr, som er trukket ut av domstolenes budsjett for 2005.

Bevilgningen til samfunnssikkerhet og beredskap er foreslått økt med 10 mill. kr til dekning av merutgifter i forbindelse med at DSB har koordineringsansvaret for den norske deltakelsen i den internasjonale rednings- og beredskapsøvelsen Barents Rescue, som Norge har påtatt seg ansvar for å gjennomføre i 2005. Det er foreslått å øke bevilgningen til redningstjenesten til gjennomføring av anbudsrunde i forbindelse med etablering av ny sivil redningshelikopterbase med døgnkontinuerlig tilstedevakt i Florø, med sikte på oppstart av tjenesten så tidlig som mulig i 2006. Regjeringen vil så snart som mulig, enten i høstsesjonen eller senest tidlig på nyåret 2005, komme tilbake til nødnettprosjektet som egen sak, herunder spørsmålet om håndtering av Datatilsynets krav. Produksjonen av sivile vernepliktige mannskapsårverk er blitt redusert de senere årene. Hele mannskapsproduksjonene kan nå håndteres fra en administrasjon. Det er derfor besluttet å legge ned siviltjenesteadministrasjonen-Hustad ved utgangen av 2004. Deler av den ledige bygningsmassen vil bli benyttet til å etablere 12 lukkede fengselsplasser til erstatning for plassene i Molde. I tillegg etableres en ny sentral enhet for behandling av Automatisk trafikkontroll (ATK) ved Hustad, for å øke innsatsen på dette området. Alle de ansatte ved siviltjenesteadministrasjonen vil bli sikret tilbud om arbeid i de nye virksomhetene.

Det er foreslått å øke bevilgningen til den nye Spesialenheten for politisaker med 14 mill. kr. Den nye enheten vil ha tilhold i Hamar-området, og endringen vil tre i kraft fra 01.01.2005. Det foreslås å styrke bevilgningen til Kommisjonen for begjæring om gjenopptakelse av straffesaker med 2,1 mill. kr, for å sikre kommisjonen en bemanning

som er i samsvar med den saksmengden kommisjonen har fått til behandling.

Det foreslås at den vedtatte lovendringen om å innføre legalpant på 5 % samt å øke rekvirentansvaret til staten i konkurssaker fra 20 000 kr til 50 ganger rettsgebyret skal tre i kraft fra 01.07.2005. Bevilgningen til bobehandling foreslås derfor økt med 10,6 mill. kr (halvårsvirkning).

Justisdepartementets budsjett foreslås videreført omtrent på samme nivå som i 2004.

Det foreslås å øke tilskuddet på Svalbardbudsjettet med 16,7 mill. kr, i hovedsak som følge av helårsvirkningen av ny helikopteravtale for Sysselmannen på Svalbard og i forbindelse med etablering av Svalbard forskningspark. For øvrig foreslås Svalbardbudsjettet videreført omtrent på samme nivå som i 2004.

Utgiftene som følge av fri rettshjelpsordningen har økt betydelig de senere årene. Etter Regjeringens vurdering vil moderat bruk av egenandeler ved behovsprøvd fri rettshjelp ikke medføre at personer vil lide rettstap som følge av manglende økonomisk evne. Bruk av egenandeler vil derfor neppe i seg selv oppfattes som urimelig av det rettshjelpssøkende publikum. Egenandelsbetaling er vanlig ved en rekke offentlige velferdsordninger. Som ledd i Regjeringens samlede budsjettopplegg foreslås det å gjeninnføre egenandelen på behovsprøvd fri rettshjelp fra 01.01.2005, basert på prinsippene i forslaget som ble fremsatt i St.meld. nr. 25 (1999–2000) Om fri rettshjelp. Dette forventes å gi innsparinger på 58 mill. kr, derav 5,7 i domstolenes budsjett og 52,3 mill. kr i fri rettshjelp. Departementet vil for øvrig gjennomgå hele rettshjelpsordningen med sikte på å bedre rettshjelpstilbudet. Det foreslås å øke gebyret for begjæring om tvangsfullbyrdelse fra 2 ganger rettsgebyret til 2,1 ganger rettsgebyret, og å heve gebyret for utleggsbegjæring der det blir tatt utlegg fra 1,5 ganger rettsgebyret til 2,6 ganger rettsgebyret. Dette forventes å gi årlige merinntekter på henholdsvis 20 mill. kr og 82 mill. kr.

1.14 Likestillingsomtale

1.14.1 Likestilling internt i Justisdepartementet

Likestillingsloven pålegger offentlige myndigheter en målrettet og planmessig pådriverrolle for likestilling på alle samfunnsområder. Det betyr at alle departementer har et selvstendig ansvar for å fremme likestilling som en integrert del av politikken på sine fagområder. Den reviderte likestillingsloven av 2002 stiller også krav til alle virksomheter om å rapportere om hvordan det står til med

likestillingsarbeidet i egen virksomhet. Nedenfor følger en kort omtale av det interne likestillingsarbeidet i Justisdepartementet.

1.14.1.1 Organisering

Likestillingsarbeidet er forankret i Justisdepartementets personalpolitikk og koordineres av Plan- og administrasjonsavdelingen. Departementets handlingsplan for likestilling 01.05.2002 – 30.04.2004 skal evalueres.

1.14.1.2 Statistikk fordelt på kvinner og menn

Kjønnsfordeling i Justisdepartementet

Kjønnsfordelingen i Justisdepartementet er på 60 % kvinner og 40 % menn. Avdelingene har stort sett en jevn kjønnsfordeling med unntak av Sivilavdelingen og Polaravdelingen som bare har i overkant av 25 % menn.

Kjønn fordelt på ulike stillingskategorier

I toppledergruppen er det 60 % kvinner og 40 % menn. På mellomledernivå er det tilnærmet lik fordeling mellom kvinner og menn. Blant spesialistene (lovrådgivere, seniorrådgivere, prosjektledere og tidligere ledere uten personalansvar) er det 40 % kvinner og 60 % menn. I saksbehandlergruppen (rådgivere, førstekonsulenter og senior-konsulenter) er det 60 % kvinner og 40 % menn. Blant kontorpersonalet er det kun kvinnelige ansatte.

Lønn og overtid

Det er ikke i noen stillingskategorier vesentlige forskjeller i avlønning mellom kvinner og menn. Antall overtidstimer er jevnt fordelt mellom kvinner og menn.

1.14.1.3 Målsetting

Justisdepartementet tilstreber en aktiv likestillingspolitikk. Det skal fokuseres på tiltak som kan opprettholde rekrutteringen av kvinnelige ledere og spesialister, sikre lik karriereplanlegging for kvinner og menn, unngå kjønnsrelaterte lønnskjevheter og øke fleksibiliteten i arbeidslivet. God fleksibilitet vil gjøre det enklere for kvinner og menn å kombinere omsorgsansvar og karriere.

Justisdepartementet arbeider for å integrere likestillingsarbeidet i justissektoren gjennom et tverrdepartementalt likestillingsnettverk.

Justisdepartementet tilstreber et kjønnsnøtralt lovverk og arbeider for å gjennomføre kjønnsnøytrale betegnelser i internasjonale konvensjoner.

For omtale av likestilling i justissektoren vises til kategoriomtalen, årsrapportene for virksomhetene og BFDs vedlegg til St.prp. nr. 1 (2004–2005) Integrering av kjønns- og likestillingsperspektivet i utvalgte budsjettområder.

1.15 Justis- og politidepartementets miljøtiltak

Arbeidet med miljøvern innenfor Justisdepartementets ansvarsområde gjelder i hovedsak lovgivningsarbeid, kriminalitetsbekjempelsen, rednings- og beredskapsområdet og koordinering av regjeringens politikk i polarområdene. Departementet vil tilstrebe at de enkelte sektorer og etater under departementet bruker miljøvennlige produkter og teknologi.

1.15.1 Lovarbeid

I 2005 vil miljøspørsmål stå særlig sentralt i følgende av Justisdepartementets lovgivningsarbeid:

- Norsk oppfølging av EU-kommisjonens forslag til direktiv om adgang til domstolsprøving i miljø saker (COM (2003) 624). Direktivet skal vedtas gjennom medbestemmelsesprosedyren, jf. EF-traktaten art. 175 nr. 1.
- Gjennomføring av direktiv 2004/35/EF om ansvar for miljøskade. Direktivet ble vedtatt 21.04.2004.
- En rekke større og mindre prosjekter knyttet til arbeidet i Den internasjonale skipsfartsorganisasjonen (IMO), herunder gjennomføring av IMOs nye konvensjoner om passasjeransvar m.m..

1.15.2 Politi- og lensmannsetaten

Politiets viktigste oppgave innenfor miljøvern er å forhindre miljøkriminalitet, gjennomføre kontroll- og oppsynsvirksomhet og sørge for rask og adekvat reaksjon på overtredelse av miljøvernlovgivningen. Utfordringene er bl.a. knyttet til ulovlig barmarkskjøring, brudd på plan- og bygningsloven, ulovlig handel med kulturgjenstander, forurensning fra skip, brudd på fiskeribestemmelser mv. Politiets totalansvar for all kriminalitetsbekjempelse nødvendiggjør samordning i forhold til andre etater, bl.a. Statens naturoppsyn som har ansvar for oppfølging av enkelte miljølover. Vi viser for øvrig til omtalen under kat. 06.40.

1.15.3 Samfunnssikkerhet og beredskap

Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap har som målsetting å motivere planleggende og besluttede aktører til å vurdere samfunnssikkerhet når det framtidige samfunn skal skapes, og gjennom forebyggende arbeid og tilstrekkelig beredskap sørge for å minimalisere faren for akutt forurensing.

1.15.4 Svalbard

I St.meld. nr. 9 (1999–2000) Svalbard og ved Stortingets behandling av denne, jf. Innst. S nr. 196 (1999–2000), ble det bekreftet at målet om å bevare Svalbards særegne villmarksnatur ligger til grunn for miljøvernpolitikken på Svalbard.

Lov om miljøvern på Svalbard med tilhørende forskrifter trådte i kraft 01.07.2002. Loven samler reguleringen av natur- og kulturmiljøet på Svalbard i en lov.

En stor del av Sysselmannen på Svalbard sin virksomhet er knyttet til miljørelatert arbeid. I Sysselmannens organisasjon er det samlet både politifaglig og miljøfaglig ekspertise. Dette gir gode muligheter til et godt faglig informasjonsarbeid og en effektiv etterforskning av miljøkriminalitet.

Økende turisme og ferdsel på Svalbard viser at det er behov for å holde oppsyn med og avdekke eventuelle overtredelser av bestemmelsene om vern av Svalbards natur- og kulturmiljø. Sysselmannens oppsyns- og kontrollvirksomhet er sammen med informasjon om natur og kulturmiljøet på Svalbard viktige tiltak i denne sammenheng.

1.15.5 Grønn stat – innføring av miljøledelse i statlige virksomheter

Justisdepartementet, underliggende virksomheter og Domstoladministrasjonen arbeider med å få på plass miljøledelse som en integrert del av virksomhetens styringssystem innen utgangen av 2005.

1.16 Oversikt

Utgifter fordelt på kapitler

Kap.	Betegnelse				(i 1 000 kr)
		Regnskap 2003	Saldert budsjett 2004	Forslag 2005	Pst. endr. 04/05
	Administrasjon				
400	Justisdepartementet (jf. kap. 3400)	207 813	207 135	214 977	3,8
	Sum kategori 06.10	207 813	207 135	214 977	3,8
	Rettsvesen				
61	Høyesterett (jf. kap. 3061)	54 031	52 500	53 608	2,1
410	Tingrettene og lagmannsrettene (jf. kap. 3410)	1 324 842	1 246 707	1 337 456	7,3
411	Domstoladministrasjonen (jf. kap. 3411)	46 318	44 211	47 325	7,0
412	Tinglysingsprosjektet (jf. kap. 3412)			42 775	
414	Domsutgifter	72 159	72 757	75 430	3,7
	Sum kategori 06.20	1 497 350	1 416 175	1 556 594	9,9
	Kriminalomsorg				
430	Kriminalomsorgens sentrale forvaltning (jf. kap. 3430)	1 793 071	1 861 095	1 962 518	5,4
432	Kriminalomsorgens utdanningssenter (KRUS) (jf. kap. 3432)	132 408	127 312	112 217	-11,9
	Sum kategori 06.30	1 925 479	1 988 407	2 074 735	4,3

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2003	Saldert budsjett 2004	Forslag 2005	Pst. endr. 04/05
	Politi og påtalemyndighet				
440	Politidirektoratet – politi- og lensmannsetaten (jf. kap. 3440)	6 448 003	5 766 101	6 397 000	10,9
441	Oslo politidistrikt (jf. kap. 3441)	1 286 651	1 212 133	1 269 918	4,8
442	Politi­høgskolen (jf. kap. 3442)	172 534	195 696	218 662	11,7
443	Oppfølging av innsynsloven	9 296	9 832	9 951	1,2
445	Den høyere påtalemyndighet (jf. kap. 3445)	86 511	89 885	98 045	9,1
446	Den militære påtalemyndighet (jf. kap. 3446)	4 548	4 591	4 734	3,1
448	Grensekommis­­særen (jf. kap. 3448)	4 531	4 542	4 688	3,2
	Sum kategori 06.40	8 012 074	7 282 780	8 002 998	9,9
	Redningstjenesten, samfunnssikkerhet og beredskap				
450	Sivile vernepliktige (jf. kap. 3450)	226 192	177 791	135 391	-23,8
451	Samfunnssikkerhet og beredskap (jf. kap. 3451)	353 587	509 952	516 524	1,3
455	Redningstjenesten (jf. kap. 3455)	124 489	432 460	439 676	1,7
456	Nødnett – felles radiosamband for nød­etatene (jf. kap. 3456)	43 453	27 752	40 366	45,5
	Sum kategori 06.50	747 721	1 147 955	1 131 957	-1,4
	Andre virksomheter				
460	Spesialenheten for politisaker (jf. kap. 3460)	8 901	6 767	20 793	207,3
461	Særskilte ulykkeskommisjoner	4 803			
466	Særskilte straffesaksutgifter m.m. (jf. kap. 3466)	549 106	560 000	582 870	4,1
467	Norsk Lovtidend	2 991	3 440	3 505	1,9
468	Kommisjonen for begjæring om gjen­optakelse av straffesaker (jf. kap. 3468)	1 956	7 000	9 300	32,9
	Sum kategori 06.60	567 757	577 207	616 468	6,8
	Fri rettshjelp, erstatninger, konfliktråd m.m.				
470	Fri rettshjelp (jf. kap. 3470)	583 888	610 222	566 687	-7,1
471	Statens erstatningsansvar	245 548	150 040	170 651	13,7
472	Kontoret for voldsoffererstatning m.m. (jf. kap. 3472)		11 882	12 336	3,8
474	Konfliktråd (jf. kap. 3474)	34 273	35 820	37 065	3,5
475	Bobehandling	47 544	90 596	72 216	-20,3
	Sum kategori 06.70	911 253	898 560	858 955	-4,4

					(i 1 000 kr)
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2003	Saldert budsjett 2004	Forslag 2005	Pst. endr. 04/05
	Svalbardbudsjettet				
480	Svalbardbudsjettet	70 413	119 213	135 915	14,0
	Sum kategori 06.80	70 413	119 213	135 915	14,0
	Sum programområde 06	13 939 860	13 637 432	14 592 599	7,0
	Sum utgifter	13 939 860	13 637 432	14 592 599	7,0

Inntekter fordelt på kapitler

					(i 1 000 kr)
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2003	Saldert budsjett 2004	Forslag 2005	Pst. endr. 04/05
	Administrasjon				
3400	Justisdepartementet (jf. kap. 400)	8 076	707	70	-90,1
	Sum kategori 06.10	8 076	707	70	-90,1
	Rettsvesen				
3061	Høyesterett (jf. kap. 61)	729			
3410	Rettsgebyr (jf. kap. 410)	1 382 458	1 356 710	1 851 310	36,5
3411	Domstoladministrasjonen (jf. kap. 411)	217			
5630	Aksjer i Norsk Eiendomsinformasjon as	8 500	8 500	6 800	-20,0
	Sum kategori 06.20	1 391 904	1 365 210	1 858 110	36,1
	Kriminalomsorg				
3430	Kriminalomsorgens sentrale forvaltning (jf. kap. 430)	130 186	48 245	66 935	38,7
3432	Kriminalomsorgens utdanningssenter (KRUS) (jf. kap. 432)	2 331			
	Sum kategori 06.30	132 517	48 245	66 935	38,7
	Politi og påtalemyndighet				
3440	Politidirektoratet – Politi- og lensmannsetaten (jf. kap. 440)	676 261	322 597	623 047	93,1
3441	Oslo politidistrikt (jf. kap. 441)	62 290	2 448	18 042	637,0
3442	Politihøgskolen (jf. kap. 442)	6 763	5 422	14 406	165,7
3445	Den høyere påtalemyndighet (jf. kap. 445)	1 488			
3448	Grensekommisæren (jf. kap. 448)	44			
	Sum kategori 06.40	746 846	330 467	655 495	98,4
	Redningstjenesten, samfunnssikkerhet og beredskap				
3450	Sivile vernepliktige, driftsinntekter (jf. kap. 450)	64 954	47 978	40 892	-14,8

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2003	Saldert budsjett 2004	Forslag 2005	Pst. endr. 04/05
3451	Samfunnssikkerhet og beredskap (jf. kap. 451)	33 674	126 372	125 469	-0,7
3455	Redningstjenesten (jf. kap. 455)	1 595	18 350	18 974	3,4
3456	Nødnett – felles radiosamband for nødetatene (jf. kap. 456)	267			
	Sum kategori 06.50	100 490	192 700	185 335	-3,8
	Fri rettshjelp, erstatninger, konfliktråd m.m.				
3470	Fri rettshjelp (jf. kap. 470)	18 294	4 994	5 164	3,4
	Sum kategori 06.70	18 294	4 994	5 164	3,4
	Sum programområde 06	2 398 127	1 942 323	2 771 109	42,7
	Sum inntekter	2 398 127	1 942 323	2 771 109	42,7

1.16.1 Tekniske endringer i budsjettproposisjonen for budsjetterminen 2005

Justisdepartementet foreslår enkelte endringer i kontostrukturen i forhold til saldert budsjett for 2004. Ved behandlingen av Innst. S. nr. nr. 250 (2003–2004) ble det vedtatt å opprette post 04 Tilskudd under kap. 3430 Kriminalomsorgens sentrale forvaltning (jf. kap. 430), post 03 Salgsinntekter under kap. 3440 Politidirektoratet – politi- og lensmannsetaten og post 01 Diverse inntekter under kap. 3474 Konfliktråd. Det foreslås at kapittelbetegnelsen endres til «Konfliktråd (jf. kap. 474)» og samtidig at kapittelbetegnelsen for kap. 474 endres til «Konfliktråd (jf. kap. 3474)».

Det foreslås å opprette et nytt kap. 412 med kapittelbetegnelsen «Tinglysingsprosjektet (jf. kap. 3412)» og med tilhørende ny post 01 Driftsutgifter. Denne posten foreslås at får stikkordet «kan

nyttes under kap. 410, post 01». Samtidig foreslås det at kap. 410, post 01 får stikkordet «kan nyttes under kap. 412, post 01». Post 03 Inntekter fra Justissektorens kurs- og øvingssenter foreslås opprettet under kap. 3442 Politihøgskolen (jf. kap. 442). Bevilgningen på kap. 456 Nødnett – felles radiosamband for nødetatene (jf. kap. 3456) post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold foreslås overført til kap. 456 post 01 Driftsutgifter. Kap. 456 post 45 foreslås derfor fjernet. Det foreslås å endre betegnelsen for kap. 460 fra «De særskilte etterforskningsorganene» til «Spesialenheten for politisaker (jf. kap. 3460)». Det foreslås også endre betegnelsen for kap. 466 fra «Særskilte straffesaksutgifter» til «Særskilte straffesaksutgifter (jf. kap. 3466)». Det foreslås å endre kap. 472 til Kontoret for voldsoffererstatning m.m. (jf. kap. 3472).

1.16.2 Bruk av stikkordet «kan overføres»

Under Justisdepartementet blir stikkordet foreslått knyttet til disse postene utenom postgruppe 30-49

					(i 1 000 kr)	
Kap.	Post	Betegnelse	Overført til 2004	Forslag 2005	Begrunnelse for stikkordet	
430	60	Refusjoner til kommunene, forvarings- dømte mv.		60 030	1	
440	22	Søk etter omkomne på havet, i innsjøer og vassdrag	869	8 644	2	
451	21	Spesielle driftsutgifter		2 094	3	
451	22	Flyttekostnader		20 027	4	
461	01	Driftsutgifter	1 084		5	
475	21	Spesielle driftsutgifter	730	6 791	6	

- ¹ Refusjon som bevilges under posten tildeles etter søknad. Det vil ikke være noen søknadsfrist. Av den grunn er det vanskelig å anslå tidspunkt for utbetalinger, og bevilgningen foreslås derfor gjort overførbar.
- ² Det er svært vanskelig å anslå årlige utbetalinger på posten siden dette avhenger av antall og omfang av ulykker med omkomne på havet, i innsjøer og vassdrag. Siden det er vanskelig å lage en prognose for dette, er bevilgningen foreslått overførbar.
- ³ Bevilgningen skal bl.a. nyttes til analyser, forskning og utredninger. Det er vanskelig å forutse hvor lang tid eksterne forsknings- og utredningsarbeider kan ta. Bevilgningen foreslås derfor gjort overførbar.
- ⁴ Bevilgningen skal dekke utgifter ved flytting/samlokalisering av Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap til Tønsberg fra årsskiftet 2004/2005. Siden det er uklart når utgiftene vil påløpe, foreslås bevilgningen gjort overførbar.
- ⁵ Bevilgningen på posten dekket utgifter til de to uavhengige ulykkeskomisjonene i forbindelse med MS Sleipners forlis og togulykkene på Rørosbanen og Lillestrøm stasjon. Det var usikkert når kommisjonene ville avslutte sitt arbeid, og bevilgningene fikk derfor stikkordet «kan overføres».
- ⁶ Bevilgningen går bl.a. til departementets særskilte garantiordning for bobehandling i boer der det foreligger mistanke om økonomisk kriminalitet. Det er svært vanskelig å forutsi når gitte tilsagn til videre bobehandling kommer til utbetaling, også gitt at man pådrar staten forpliktelser ut over inneværende budsjettår. Bevilgningen på posten foreslås derfor gjort overførbar.

Del II
Nærmere om budsjettforslaget

Programområde 06 Justissektoren

Programkategori 06.10 Administrasjon

Utgifter under programkategori 06.10 fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)					
Postgr.	Betegnelse	Regnskap 2003	Saldert budsjett 2004	Forslag 2005	Pst. endr. 04/05
01-23	Driftsutgifter	199 232	198 212	204 951	3,4
70-89	Overføringer til private	8 581	8 923	10 026	12,4
	Sum kategori 06.10	207 813	207 135	214 977	3,8

Utgifter under programkategori 06.10 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2003	Saldert budsjett 2004	Forslag 2005	Pst. endr. 04/05
400	Justisdepartementet (jf. kap. 3400)	207 813	207 135	214 977	3,8
	Sum kategori 06.10	207 813	207 135	214 977	3,8

1 Innledning

Justisdepartementet ivaretar rollen som faglig sekretariat for politisk ledelse, rollen som etatsleder i forhold til en rekke etater og rollen som forvaltningsorgan.

Under denne kategorien utdypes enkelte viktige områder som lovarbeid, internasjonalt engasjement og utviklings- og effektiviseringsarbeid. Under omtalen av de øvrige programkategoriene og i hovedinnledningen redegjøres det nærmere for det arbeidet departementet utfører.

Administrasjonen og oppfølgingen av etatene innebærer en omfattende oppgave for departementet. Det er 21 virksomheter og Domstoladministrasjonen som rapporterer direkte til departementet. I justissektoren er det 18 445 årsverk fordelt på ulike typer virksomheter som hver for seg stiller ulike krav til departementets ledelse. Som en del av departementets etatslederrolle ligger også et ansvar for å ta initiativ til utviklings- og effektiviseringstiltak, og et ansvar for den faglige gjennomføringen og oppfølgingen av de samme tiltakene. Gjennomføringen av denne typen tiltak betyr mye

for muligheten til å realisere de mål som Regjeringen og Stortinget har satt for domstolene og etatene. Dette er igjen viktig for en effektiv utnyttelse av ressursene i justissektoren, og dermed også for de tjenester sektoren skal yte samfunnet.

Departementets rolle som forvaltningsorgan er todelt. For det første har departementet et forvaltningsansvar for om lag 170 lover. I et samfunn i stadig utvikling er det viktig at lovverket til enhver tid er oppdatert for å sikre at ønsket effekt blir oppnådd og sentrale hensyn ivaretatt. For det andre er departementet overordnet klageorgan i forvaltningssaker.

Departementet er organisert med sju avdelinger, en informasjonsenhet, en nyopprettet analysestab og et dokumentasjonssenter.

Justisdepartementet har en samordnings- og tilsynsrolle på samfunnssikkerhets- og beredskapsområdet. Justisdepartementets ansvar for sivil krisehåndtering er forankret i departementets samordningsansvar for redningstjenesten og det sivile beredskap samt fagansvaret for politiet. Justisdepartementet har det sektorovergripende ansvar for forebyggende sikkerhetstjeneste og for

Nasjonal sikkerhetsmyndighet i sivil sektor. Det vises for øvrig til omtale under kat. 06.50.

Justisdepartementet har ansvaret for å samordne norsk politikk i polarområdene (Svalbard, Jan Mayen og bilandene i Antarktis), og er også leder av Det interdepartementale polarutvalget og nestleder i den norske delegasjonen til de årlige møtene i Antarctic Treaty Consultative Meetings (ATCM). I tillegg har departementet ansvar for å utarbeide Svalbardbudsjettet, sikre en god drift av sysselmannskontoret på Svalbard, legge til rette for et godt lokaldemokrati i Longyearbyen og arbeide for en god dialog med Longyearbyen lokalstyre.

2 Hovedutfordringer

For departementet er hovedutfordringen å legge til rette for at justissektoren kan realisere hovedmålene for 2005, jf. omtale under pkt. 1.5 i hovedinnledningen.

Departementets oppgave er først og fremst å konkretisere og sette mål innenfor de enkelte hovedmålene, tildele ressurser, utarbeide resultatkrav og føre kontroll med at de krav som er satt blir oppnådd i henhold til gjeldende regelverk.

Det har de senere årene blitt gjennomført betydelige omorganiseringer innenfor justissektoren. Departementets ansvarsområde har fortsatt stor spennvidde, noe som også gjenspeiles i de mange ulike virksomhetene innenfor sektoren. Det er en utfordring å få til et samordnet og effektivt mål og resultatstyringssystem for sektoren som helhet, og samtidig finne den rette balansen og rollefordelingen mellom departementet og de ulike virksomhetene. Etter departementets vurdering har man nå langt på vei funnet gode løsninger på dette, men fortsatt er det potensiale for forbedring.

Det er også en utfordring for departementet å få etablert gode og forpliktende samarbeidsløsninger på tvers av sektorer og i forhold til private og frivillige organisasjoner for å forebygge og bekjempe kriminaliteten på bred front.

3 Hovedmål og delmål

Hovedmål	Delmål
Økt trygghet for borgerne gjennom redusert kriminalitet	Sikre bedre og mer effektiv straffeforfølgning
Sikre rettssikkerhet for individer og grupper	Sikre hjelpe- og støtteordninger for enkeltindivider
Et godt og tilgjengelig regelverk	Fremme god lovstruktur og et godt lovteknisk regelverk
	Bidra til et egnet internasjonalt regelverk og en effektiv gjennomføring av internasjonale forpliktelser i norsk rett
	Utvikle god rammeloavgivning for næringslivet og det sivile samfunn
En åpen og kvalitetsbevisst justisforvaltning og rettspleie	Sikre god utnyttelse av justissektorens ressurser
	Bedre kunnskap om justispolitiske sammenhenger og årsaksforhold
	Styrke gjennomføringen av offentlighetsprinsippet

4 Tilstandsvurdering og mål

4.1 Økt trygghet for borgerne gjennom redusert kriminalitet

4.1.1 Sikre bedre og mer effektiv straffeforfølgning

Lovarbeid

Innenfor strafferetten vil arbeidet med en ny straffelov fortsatt stå sentralt. Straffelovkommisjonens delutredning VII, NOU 2002:4 Ny straffelov, har vært på høring, og departementet fremmet som-

mer 2004 forslag til ny alminnelig del i straffeloven (fellesreglene) jf. Ot.prp. 90 (2003–2004) Om lov om straff (straffeloven). Departementet arbeider nå med en proposisjon om lovens spesielle del (de enkelte straffebud), hvor det bl.a. inngår å følge opp utredningen fra «Lund-utvalget» NOU 2003:18 Rikets sikkerhet. Omfattende arbeid gjenstår før departementet kan fremme proposisjon med forslag til en samlet ny straffelov. Frem til det foreligger en ny straffelov vil departementet bare

foreslå endringer i den nåværende straffeloven dersom helt spesielle hensyn gjør seg gjeldende.

Departementet vil også arbeide med å følge opp utredningene til Sanksjonsutvalget NOU 2003:15 Fra bot til bedring om alternative sanksjoner til straff og Politimetodeutvalget NOU 2004:6 Mellom effektivitet og personvern om politiets bruk av metoder for å forebygge kriminalitet samt en delutredning fra Datakrimutvalget om gjennomføringen av Europarådets konvensjon om IKT-kriminalitet (NOU 2003:27 Lovtiltak mot datakriminalitet).

I 2004 vil det bli vurdert om det er behov for ytterligere endringer i reglene om utlevering som følge av endringer i Schengenreglene. Dette for å bidra til et mer effektivt internasjonalt samarbeid på området.

Internasjonalt samarbeid

Regjeringen vil føre en aktiv og realistisk europapolitikk og videreføre og forsterke Norges internasjonale samarbeid. Gjennom deltakelse i sentrale flernasjonale fora og gjennom løpende bilateralt samarbeid vil Justisdepartementet prioritere å bekjempe og forebygge kriminalitet, spesielt den mest alvorlige og grenseoverskridende kriminaliteten.

Vårt nordiske nærområde er viktig når det gjelder kriminalitetsbekjempelse. Det legges vekt på å fortsette det uformelle og gode samarbeidet som er etablert blant de nordiske land om politifaglige og rettslige forhold. Bilateralt samarbeides det om å forebygge og oppklare straffbare forhold. Nordisk Råd bidrar til å sette søkelyset på hvordan de nordiske landene kan arbeide mer effektivt for å bekjempe grenseoverskridende kriminalitet.

Videreutviklingen av det politifaglige og rettslige samarbeid i Østersjøområdet vil også bli gitt høy prioritet. Satsingen vil ta hensyn til nødvendige omlegginger som følge av utvidelsen av EU. Videre vil videreutvikling av grensekontrollen som ledd i bekjempelse av den grenseoverskridende kriminaliteten bli prioritert, bl.a. gjennom norsk deltakelse i EU/Schengens organisering av en samordnet yttergrensekontroll, samt utviklingen av biometriske kontrollelementer i reisedokumenter. Norge vil fra 01.05.2005 være representert i et felles Grensekontrollbyrå som i hovedsak skal koordinere grensekontrollaktiviteter og legge til rette for felles aksjoner på Schengens yttergrenser.

Det justispolitiske samarbeidet med EU er under stadig utvikling og vil bli videreført i henhold til Regjeringens Europapolitiske Plattform. Gjennom formelle avtaler på ulike saksfelter vil regjeringen forsterke sin medvirkning i det euro-

peiske samarbeidet for kriminalitetsbekjempelse og rettsutvikling.

Norge benytter seg aktivt av avtalen med EU om deltakelse i Europol som er EUs sentrale organisasjon for politisamarbeid. Gjennom Europol bidrar Norge til økt effektivitet og samarbeid mellom politimyndigheter og til styrket innsats mot alvorlig internasjonal organisert kriminalitet.

Regjeringen ønsker å knytte seg til Eurojust som er et samarbeid mellom EUs nasjonale påtalemyndigheter, for å styrke bekjempelsen av grov organisert kriminalitet. Norske myndigheter holder nå på å slutføre dialogen om en avtale med Eurojust for å kunne delta i det operative samarbeidet og også være representert i Eurojust.

Utvidelsen av EU innebærer mange og viktige utfordringer for Norge også på det justispolitiske området. Regjeringen legger stor vekt på å benytte de mulighetene den nye EØS-avtalen gir for å støtte opp om og påvirke demokratiutviklingen i de nye medlemslandene, herunder ikke minst de respektive lands innsats for å avverge og bekjempe kriminalitet. De store finansielle bidrag Norge i henhold til EØS-avtalen skal yte de neste fem årene skal støtte den europeiske integrasjonen og styrke samarbeidet med EUs nye medlemsland.

Regjeringen vil fortsatt prioritere Norges deltakelse i internasjonalt samarbeid for å forebygge og bekjempe terrorhandlinger. Den alvorlige utviklingen på dette området gjør det nødvendig med koordinerte tiltak over landegrensene. Det legges stor vekt på å oppfylle alle våre forpliktelser i forhold til FN's vedtak om anti – terrortiltak. Norge følger opp de initiativer som iverksettes av EU når det gjelder bekjempelsen av terrorisme. Den nordiske arbeidsgruppen som under norsk ledelse ble opprettet i 2002 for å vurdere forholdet mellom grunnleggende menneskerettigheter og tilstrekkelige inn gripen mot terrortrusselen, skal levere sin endelige rapport i løpet av 2005.

Regjeringen vil skjerpe kampen mot nasjonal og internasjonal profittmotivert narkotikakriminalitet som er en vesentlig del av den organiserte kriminaliteten, som finner sted innen internasjonale nettverk. Gjennom internasjonalt samarbeid og nasjonal innsats vil det legges vekt på å avdekke og etterforske personer bak narkotikahandel med sikte på å avsløre kriminelle nettverk og avdekke pengestrømmer, herunder inndra utbytte. Det rettslige samarbeidet i straffesaker er et område i sterk utvikling innen EU. EU har utviklet en rekke instrumenter med sikte på å effektivisere det strafferettslige samarbeidet over landegrensene. Norge arbeider for å slutte seg til deler av dette regelverket. Som et ledd i dette arbeidet fremforhandlet Norge i 2003 en avtale med EU om tilslutning til

EUs konvensjon om gjensidig hjelp i straffesaker og dennes tilleggsprotokoll. Avtalen ble signert 19.12.2003.

Norge har de senere år ytt betydelig internasjonal bistand for å styrke demokratiske institusjoner og prosesser og utvikle internasjonalt anerkjente rettslige standarder. Arbeidet har delvis skjedd gjennom organer som Europarådet, men også i form av bilaterale samarbeidsavtaler. Innsatsen har i første rekke vært konsentrert om søkerland til EU og om Russland og stater som tidligere inngikk i Sovjetunionen. Med bakgrunn i et initiativ fra Europarådet, har Justisdepartementet siden 1996 bistått latviske myndigheter i deres arbeid med å modernisere og reformere fengselsvesenet. Et tilsvarende arbeid ble i 1998 innledet med russisk fengselsvesen. Fengselssamarbeidets overordnede siktemål er å bidra til å styrke demokratiet, rettsstaten og respekten for menneskerettighetene. Latvia ble 01.05.2004 medlem av EU. Dette tilsier at det finansielle grunnlag for samarbeidet har blitt endret. Justisdepartementet har imidlertid i samarbeid med Utenriksdepartementet innledet en dialog med latviske myndigheter hvor siktemålet er å finne fram til hensiktsmessige samarbeidsformer også for de kommende år.

Justisdepartementet er sentralmyndighet for behandling av saker som gjelder rettsanmodninger og utleveringer av lovbrytere. I 2003 behandlet departementet 734 rettsanmodninger i sivile saker og 280 rettsanmodninger i straffesaker. Departementet har registrert en økning av antall rettsanmodninger i sivile saker. For rettsanmodninger i straffesaker er antallet noe lavere enn tidligere. Nedgangen skyldes at flere rettsanmodninger nå kan sendes direkte til utenlandske myndigheter i medhold av Schengenkonvensjonen, i stedet for å oversendes via en sentralmyndighet. Departementet har videre behandlet 35 utleveringssaker som innkam i 2003.

Justisdepartementet er også sentralmyndighet etter Haagkonvensjonen ift. de sivile sider ved internasjonal barnebortføring. Når foreldre kommer fra hvert sitt land, kan det ved samlivsbrudd oppstå uenighet om hvor felles barn skal bo. I noen tilfeller fører uenigheten til at en av foreldrene ulovlig flytter med barnet til et annet land, eller urettmessig holder barn tilbake etter avtalt samvær. Som sentralmyndighet samarbeider departementet med sentralmyndighetene i andre land for å løse slike saker. Det lykkes i de fleste tilfeller, og barnet er som regel tilbakeført innen få måneder etter at bortføringen fant sted uten at det er nødvendig å koble inn politiet. Hittil i 2004 har Justisdepartementet behandlet 18 saker. 74 land har sluttet seg til konvensjonen. Utenriksdepartementet

håndterer saker overfor land som ikke er tilsluttet konvensjonen. Etter Stortingets anmodningsvedtak nr. 481 (2002–2003) har regjeringen økt innsatsen i barnebortføringssaker. Det er etablert en arbeidsgruppe som skal samordne innsatsen for å sikre en rask og effektiv oppfølging av sakene. Utenriksdepartementet arbeider for å få flere land til å slutte seg til konvensjonen.

I Ot.prp. nr. 91 (2003–2004) om lov om endringer i rettshjelpsloven, fremmer Justisdepartementet forslag om at barnebortføringssaker tas inn som prioritert sakfelt i loven. Bortføring av barn er straffbart etter straffeloven § 216. Justisdepartementet arbeider med en proposisjon med forslag til ny straffelovs spesielle del. Som et ledd i dette arbeidet vil både innholdet og utformingen av straffeloven § 216 bli vurdert. Spørsmålet om stans av økonomiske ytelser til barnebortfører ligger til vurdering i Arbeids- og sosialdepartementet og Barne- og familiedepartementet.

Justisdepartementet har etablert en beredskapsgruppe som skal bistå i internasjonale sivile krisehåndteringsoperasjoner. Beredskapsgruppen skal gi råd og bistand i forbindelse med oppbygging av institusjoner i hele rettskjeden, opplæring i internasjonale menneskerettigheter og bruk av internasjonale menneskerettighetskonvensjoner. Dette er et ledd i demokratiutviklingen i områder som har hatt krig eller interne konflikter, i områder som er i en overgangsfase fra totalitære regimer og i områder med svake demokratier. Beredskapsgruppen består av 30 personer, hvorav 10 dommere, fem statsadvokater og militære påtalejurister, seks polititjenestemenn og ni personer fra fengselsvesenet. Beredskapsgruppen har vært operativ fra mars 2004. Fra mai 2004 har man hatt en politijurist ute i et oppdrag for European Police Mission (EAPM) i Bosnia og Herzegovina. Oppdraget varer ut 2005. Norge tar sikte på å inngå avtale om justisfaglig bistand til Georgia i løpet av høsten 2004. Bistandsavtalen vil inngås for et par år med mulighet til forlengelse. Som en del av Forsvarets styrker, har Norge bidratt med frivillig brann- og havaripersonell til brann- og havaritjenesten ved Kabul Internasjonale flyplass fra slutten av mai 2004.

4.2 Sikre rettssikkerheten for individer og grupper

Samordnet lønnstrekk

Stortinget fattet 14.06.2004 et anmodningsvedtak der det ble bedt om at Regjeringen tar de nødvendige skritt for å samordne lønnstrekk via en felles koordineringsinstans og komme med en fremdriftsplan for dette i statsbudsjettet for 2005 (jf. Innst. O. nr. 90).

Regjeringen er enig i at viktige hensyn taler for en samordning av lønnstrekk fra de forskjellige namsmyndighetene, og viser til Innst. O. nr. 90 (2003–2004) s. 12 der justiskomiteen særlig fremholder tre mangler ved dagens lønnstrekkssystem: at namsmyndighetene ikke koordinerer de trekk de beslutter i tilstrekkelig grad, at arbeidsgiverne pålegges for store administrative byrder, og at arbeidsgivere i for stor grad får kjennskap til de ansattes private affærer. Enkelte skyldnere har opplevd å bli pålagt trekk fra flere hold uten at vedkommende har fått beholde «det som med rimelighet trengs til underhold av skyldneren og skyldnerens husstand», jf. dekningsloven § 2-7.

Regjeringen mener at hovedmålsetningen må være å få til en samordning av lønnstrekk som omfatter alle namsmyndighetene. Regjeringen legger til grunn at kompetansen til å avgjøre om det skal besluttes trekk og fastsette trekkets størrelse, fortsatt skal ligge hos de enkelte namsmyndighetene. Det er allerede etablert et samarbeidsprosjekt mellom de alminnelige namsmyndighetene og Statens Innkrevingssentral (SI). Prosjektet forbereder et nytt saksbehandlersystem som innebærer en tilpasning av SIs IT-systemer for de alminnelige namsmyndighetene, herunder utveksling av informasjon om utleggstrekk. Prosjektet innebærer at en vesentlig andel av alle trekk vil bli samordnet. Regjeringen vil bygge videre på dette samarbeidsprosjektet for samordning av informasjon om trekk besluttet av alle namsmyndigheter. Regjeringen tar sikte på å fremme en proposisjon om registrering av utleggspant, utleggstrekk og intet til utlegg i Løsøreregisteret våren 2005. Registrering i Løsøreregisteret vil sikre bedre kredittopplysninger. Forslagene i proposisjonen vil bygge på at SI brukes til informasjonsutveksling namsmyndighetene imellom og at SI videreformidler informasjon om nedlagte trekk m.v. fra samtlige namsmyndigheter til Løsøreregisteret.

En samordning også av innbetalingen av trekene kan oppnås ved at alle trekk innkreves av en sentral instans på bakgrunn av informasjon instansen har mottatt fra andre namsmyndigheter. Regjeringen vil arbeide videre med spørsmålet om en slik samordnet innkreving.

4.2 1 Sikre hjelpe- og støtteordninger for enkeltindivider

Ved lov 02.07.2004 nr. 61 ble stillingen til en gruppe pårørende styrket. Foreldre eller verge til barn som er døde som følge av en straffbar handling, får en del uttrykkelige prosessuelle rettigheter, blant annet en ubetinget rett til bistandsadvokat. Den samme gruppen – eller én de peker ut – skal få

godtgjørelse på lik linje med vitner når de følger straffesaken. Lovendringene trer i kraft 01.01.2005.

Departementet oppnevnte 02.07.2004 et utvalg som skal vurdere tiltak for å styrke den fornærmedes og pårørendes stilling i staffeprosessen. Videre er det nedsatt en arbeidsgruppe som skal se på hvordan pårørende og fornærmede bedre kan ivaretas av aktørene i straffesakskjeden (ikke-rettslige problemstillinger).

4.2.2 Styrket personvern

Personopplysningsloven skal etterkontrolleres fire år etter at den ble satt i kraft, jf. Innst. O. nr. 51 (1999–2000) s. 26. Justisdepartementet vil følge opp med en bred etterkontroll av loven i 2005. Justisdepartementet har imidlertid nedsatt en arbeidsgruppe for å vurdere om det allerede nå er behov for å endre loven og forskriftene på enkelte punkter, jf. St.prp. nr. 1 (2002–2003) s. 43. Arbeidsgruppen arbeider særlig med et forslag om å la kommunene føre tilsyn med at reglene om fjernsynsovervåking overholdes.

4.3 Et godt og tilgjengelig regelverk

Justisdepartementet forbereder lovforslag på en rekke sentrale rettsområder innenfor privatrett, alminnelig forvaltningsrett, strafferett og prosess. Justisdepartementet har lovgivningsansvar for en vesentlig del av den alminnelige lovgivningen som håndheves ved domstolene. I tillegg kommer den lovgivningen som spesielt knytter seg til Justisdepartementets sektoroppgaver. Lovforslag initieres også i Stortinget. Dette gjelder bl.a. Dokument 8-forslag. Alt arbeidet med lovforslag må prioriteres innenfor Justisdepartementets samlede ressurser. En rekke lovgivningsprosjekter bygger på internasjonale forpliktelser, og særlig når det er tale om å gjennomføre EU-direktiver, må lovarbeidet skje under til dels meget stramme tidsfrister.

Justisdepartementet har den senere tid lagt ned et betydelig arbeid med enkeltstående, men til dels omfattende lovreformer på strafferettens og straffeprosessens område. Av store prosjekter gjenstår et omfattende arbeid med ny straffelov. Innenfor sivilprosessen vil arbeidet med en ny tvistelov stå sentralt. Tvistemålsutvalgets utredning om ny alminnelig sivilprosesslov NOU 2001: 32 Rett på sak, har vært på høring. Departementet arbeider nå med en omfattende proposisjon på grunnlag av utredningen og tar sikte på å legge den fram våren 2005.

Departementet ønsker å prioritere arbeidet med den sivilrettslige lovgivningen. Utviklingen i EU gjør det nødvendig å styrke innsatsen med nor-

ske bidrag til og gjennomføring av fremtidig europeisk kontraktrettslovgivning og selskapsrett. Stigende mobilitet over landegrensene reiser stadig oftere spørsmål om hvilket lands lov som skal gjelde for et rettsforhold og hvilket lands domstoler som skal kunne avgjøre tvisten. Det er et stort norsk reformbehov på dette feltet. Med støtte fra Nordisk ministerråd foreligger det nå en omfattende, sammenlignende nordisk utredning av familie- og arvelovgivningen i Norden. Det vil bli vurdert hvordan utredningen kan følges opp i nordisk samarbeid for å fremme nordiske rettsidealer og skape en enklere hverdag for nordiske borgere. Departementet legger videre vekt på å få prioritert arbeidet med oppfølging av enkelte eldre utredninger på sivilrettens område. De omfattende omlegginger av tinglysingsvesenet gjør det aktuelt å forberede en revisjon av tinglysingsloven.

Stortinget fattet 02.12.2003 et vedtak (nr. 96) der Regjeringen ble bedt om å legge til rette for at norske sammendrag av avgjørelser fra Menneskerettighetsdomstolen kunne gjøres tilgjengelig på internett. Departementet utreder dette nærmere, og flere aktører har meldt interesse for å utarbeide og gjøre tilgjengelig norske sammendrag av avgjørelser fra Den europeiske menneskerettstol. Så langt har ingen skissert en løsning for å gjøre sammendragene gratis tilgjengelige på internett uten betaling fra departementet. Departementet har derfor hatt behov for å vurdere hva en slik tjeneste vil koste, og hvordan den kan finansieres. Departementet antar at et tilbud vil kunne etableres i 2005.

4.3.1 Fremme god lovstruktur og et godt lovteknisk regelverk

Justisdepartementet har det overordnede ansvaret for å bidra til et enkelt, oversiktlig og sammenhengende lovverk med god lovstruktur. Med unntak av skattelover blir alle lovforslag forelagt for Justisdepartementet til lovteknisk gjennomgåelse. Departementet gir også råd til andre departementer i deres arbeid med lovforberedelser. I tillegg til konkret veiledning søker Justisdepartementet i samarbeid med Statskonsult å gi generell opplæring i god lovteknikk.

Departementet arbeider videre med oppfølging av flere av de forslagene som ble fremsatt i sluttrapporten fra «forskriftsdugnaden», et prosjekt for opprydding og forenkling av forskriftsverket som ble påbegynt av regjeringen Bondevik I i 1999 og avsluttet våren 2002. Arbeidet så langt har ført til en reduksjon på ca. 10 % i antall landsdekkende forskrifter.

Som oppfølging av forskriftsdugnaden har Regjeringen besluttet at det skal opprettes en forskriftsenhet i tilknytning til Lovavdelingen i Justisdepartementet. En slik enhet vil være et viktig bidrag til et oppdatert og lett tilgjengelig forskriftsverk av høy kvalitet. Enheten skal gi råd om utforming av forskrifter, herunder struktur og samordning av regelverk på tvers av departementsgrenser, og gi råd om regelforenklinger og anbefale regelforenklingsprosjekter.

Det er en sentral målsetting at de reglene som til enhver tid gjelder, er aktuelle og dekker reelle behov. For å bidra til det har Regjeringen besluttet at det i utredningsinstruksen skal tas inn et pålegg om at tidsbegrensning («solnedgangsklausuler») og etterkontroll skal vurderes når lover eller forskrifter gis eller endres.

Ot.prp. nr. 87 (2002–2003) Om lov om retting av feil m.m. i lovverket er et ledd i Justisdepartementets innsats for et godt lovteknisk regelverk i nært samarbeid med de andre departementene.

4.3.2 Bidra til et egnet internasjonalt regelverk og en effektiv gjennomføring av internasjonale forpliktelser i norsk rett

Justisdepartementet deltar i ulike internasjonale fora hvor lovkonvensjoner utarbeides. Departementet spiller også en aktiv rolle ved vurderingen av hvordan konvensjoner bør gjennomføres i norsk rett. Rådgivning og vurdering av forholdet til menneskerettskonvensjonene, er også en viktig oppgave for Justisdepartementet. Sammen med Utenriksdepartementet har Justisdepartementet ansvar for en stor del av rapporteringen til internasjonale menneskerettsorganer.

4.3.3 Utvikle god rammelovgivning for næringslivet og det sivile samfunn

Politiregisterutvalget, som har gjennomgått strafferegistreringsloven og utarbeidet forslag til lov om behandling av opplysninger i politiet og påtalemyndigheten, avga sin utredning i august 2003. Utredningen har vært på høring. Departementet arbeider med saken for å få den fram så fort som mulig. Særlig forskriftsarbeidet er omfattende.

Justisdepartementet arbeider med sikte på å fremme en proposisjon til lov om samvirkeorganer på grunnlag av Samvirkeorganutvalgets utredning NOU 2002: 6 Lov om samvirkeforetak. Det vil bli arbeidet med å følge opp aksjeselskapslovgivningen videre i lys av innvunne erfaringer og regelverksarbeid i EU.

I Ot.prp. nr. 27 (2003–2004) fremmet Justisdepartementet forslag om lov om voldgift på grunn-

lag av Tvistemålsutvalgets utredning NOU 2001:33 Voldgift.

4.4 En åpen og kvalitetsbevisst justisforvaltning

4.4.1 Sikre god utnyttelse av justissektorens ressurser

Omorganisering

Justisdepartementet og justissektoren har de senere årene gjennomgått store og viktige strukturelle endringer. Departementet kan således konsentrere oppmerksomheten mer om sine kjerneoppgaver. Departementet er blitt mindre, har fått en enklere struktur og antall ansatte er betydelig redusert. Det arbeides med forbedringer i ledelse, organisering, kompetanseutvikling og arbeidsformer. Det er fortsatt et mål å forbedre departementets evne til å arbeide tverrfaglig og til å ha en mer helhetlig tilnærming til oppgavene.

Overføring av saksområder til andre departementer og etablering av nye institusjoner og strukturer har muliggjort en langt sterke delegering av saker fra departementet. For å kunne konsentrere seg om å være faglig sekretariat for politisk ledelse og for å kunne legge oppgaveløsningen nærmest mulig til borgerne, vil departementet fortsatt være opptatt av at enkeltsaksbehandlingen i departementet legges ut så langt det er mulig.

Justisdepartementet initierte i samråd med Domstoladministrasjonen i 2002 en utredning av førsteinstansdomstolene i Oslo. Verken Strukturutvalget i NOU 1999:22 Domstolene i førsteinstans, eller departementet i St.meld. nr. 23 (2000–2001) Førsteinstansdomstolene i fremtiden, tok stilling til domstolsstrukturen i Oslo under vurderingen av førsteinstansdomstolenes fremtidige oppgaver og struktur. Det ble uttrykt behov for en særskilt og grundig gjennomgang av Oslo tingrett pga. dens størrelse og domstolens store saksavviklingsproblemer. Utredningen «Organiseringen av domstolsapparatet i Oslo» var på høring våren 2004. Justisdepartementet har på denne bakgrunn besluttet å slå sammen Oslo byfogdembete, Oslo skifterett og byskriverembete, jf. omtale under kat. 06.20. Det legges opp til at endringen skjer straks etter at tinglysingen er flyttet ut av Oslo skifterett og byskriverembete, som er planlagt i mars 2006. Justisdepartementet ønsker at endringen skal evalueres etter at den har virket i to år.

Organisering av IKT-funksjonen i justissektoren er definert som et satsingsområde i IKT-strategien for justissektoren. Et av tiltakene i IKT-handlingsplan for 2004–2005 har som mål å etablere forpliktende samarbeid mellom IKT-enhetene i justissektoren gjennom gjensidig tjenesteleveranse og integrering av IKT-funksjoner.

Personalpolitikk

Det er et overordnet mål å sikre at Justisdepartementet og underliggende virksomheter til enhver tid har riktig bemanning og kompetanse slik at oppgavene blir utført på en best mulig måte. Det vil bli utarbeidet en kompetansestrategi som gjennom en rekke tiltak skal bidra til å beholde, mobilisere og videreutvikle medarbeidernes kompetanse, tiltrekke ny kompetanse og gjennomføre kurs og programmer for definerte grupper medarbeidere. Aktivitetene skal bidra til å styrke rollen som faglig sekretariat for politisk ledelse, gi bedre ressursutnyttelse, øke medarbeidernes motivasjon og prestasjoner, samt styrke samspillet horisontalt og vertikalt i departementet.

Helse, miljø og sikkerhet (HMS) og inkluderende arbeidsliv (IA-avtalen)

Departementets overordnede mål for helse, miljø og sikkerhet er å forebygge ulykker, miljø- og helseskader og legge grunnlag for et godt arbeidsmiljø. Departementet vil fremme et arbeidsmiljø som gir rom for mer fleksible arbeidsformer. Nye arbeidsformer skal benyttes for å bedre både produktivitet og arbeidsmiljø. Noen avdelinger har etablert teamorganisering, mens andre har etablert faggrupper. Personlig utvikling, resultater, mulighet for å utøve initiativ og selvstendighet vil være med på å øke både trivsel og trygghet på arbeidsplassen.

Det er generelt et meget høyt arbeidspress i departementet. Sykefraværet er ca. 6 %. Mot slutten av 2003 og inn i 2004 har langtidssykefraværet gått noe ned. Arbeidet med et mer inkluderende arbeidsliv er en del av Justisdepartementets systematiske helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid. Justisdepartementet ønsker med IA-avtalen særlig å fokusere på arbeidsrelatert fravær. Departementet vil beholde og legge til rette for ansatte med redusert yteevne. Videre vil departementet motivere eldre ansatte til å bli lengre i jobben.

Informasjons- og kommunikasjonsteknologi

IKT-strategi og handlingsplan for justissektoren 2004–2007 skal bidra til en fortsatt samordnet IT-utvikling i justissektoren og gi føringer for de enkelte delsektorenes IKT-strategier. Elektronisk samhandling, bedre beslutningsinformasjon, god datakvalitet og sikker informasjonsutveksling er sentrale utfordringer i strategiperioden. I strategien legges det til rette for effektiv og brukervennlig elektronisk samhandling ikke bare med andre virksomheter i offentlig sektor, men også med pro-

fesjonelle brukere i privat sektor og det alminnelige publikum.

Arbeidet med elektronisk samhandling i straffesaksjeden videreføres. For å nå målene om elektronisk samhandling og effektiv utnyttelse av justissektorens ressurser, er det nødvendig med helhetlig tenkning rundt hvordan man skal utnytte informasjonsfellesskapet i justissektoren. God IT-arkitektur er en forutsetning for fleksibel samhandling. Justisdepartementet gjennomførte i 2003 et forprosjekt som vurderte prinsipper for deling av informasjon og tjenester i justissektoren og hvilke teknologier som bør benyttes for elektronisk samhandling. I neste fase vil løsningsforslaget bli videre detaljert for hver delsektor, så vel som for justissektoren som helhet. Det vil bli utarbeidet en plan for overgang fra dagens til fremtidige løsninger som ivaretar behovet for elektronisk samhandling.

Mange av systemene som benyttes i deler av justissektoren, er av eldre dato og er vanskelig å tilpasse dagens krav og behov, bl.a. endring i lovgivning og arbeidsprosesser. Fornyelse av systemene vil bli basert på den samhandlingsarkitektur som utarbeides. I tillegg til å sikre elektronisk samhandling, vil arkitekturen bidra til reduksjon av fremtidige vedlikeholdskostnader og sikre større fleksibilitet med hensyn til å tilpasse seg endrede forutsetninger.

Departementet og justissektoren arbeider videre med arbeidsprosessene i straffesaksjeden med sikte på effektiv ressursutnyttelse og uthenting av gevinster ved overgang til mer elektronisk samhandling.

Flere virksomheter i justissektoren har tatt i bruk videokonferanseutstyr som verktøy for bedre ressursutnyttelse og effektivisering av arbeidsprosesser. Fjernkommunikasjon gjennom videokonferanser har hovedsakelig blitt brukt i forbindelse med møtevirksomhet og opplæring, men benyttes også i forbindelse med rettsmegling internasjonalt. Prøveprosjekter vil bli igangsatt for å vurdere utvidet bruk av videokonferanser til bl.a. fjernmøter og fjernavhør mv.

4.4.2 Bedre kunnskap om justispolitiske sammenhenger og årsaksforhold (Styrket juridisk forskning)

Justispolitiske tiltak og virkemidler må i økende grad bygge på kunnskap om den faktiske samfunnsutviklingen dersom de skal være effektive. En hovedprioritering er derfor å styrke den langsiktige og grunnleggende forskningen.

Departementet vil i 2005 bl.a. igangsette et eget program for å styrke rammevilkårene for den retts-

vitenskapelige forskningen, i samarbeid med Norges forskningsråd og de tre juridiske fakultetene.

Justissektoren står overfor en rekke utfordringer som bare kan løses gjennom ny kunnskap. Tempoet i rettsutviklingen er økende. Internasjonaliseringen fører til at rettskildet bildet blir mer komplisert og uoversiktlig. Makt- og demokratiutredningen har dessuten pekt på rettsliggjøring som et sentralt nytt utviklingstrekk. Dette har sammenheng både med mengden av nye rettighetsbaserte lover som i hovedsak skal innfris på lokalt nivå, og med internasjonaliseringen av det norske lovverket gjennom inkorporering av internasjonale konvensjoner.

Den skisserte utviklingen skaper et økt behov for forskning – dels på helt nye juridiske områder – om virkningen av rettighetsutviklingen for velferdsstaten og det norske folkestyret, både på lokalt og nasjonalt nivå. Departementet vil støtte kunnskapsbygging om disse utviklingstrekkene, bl.a. gjennom Norges forskningsråds programforskning.

Større krav til kunnskapsformidling

Endrede rammebetingelser og trusselbilder, nasjonalt og internasjonalt, påvirker og utfordrer justispolitikken generelt, og kriminalpolitikken spesielt. I tillegg stiller informasjonssamfunnet stadig større krav til departementets kunnskapshåndtering. Det er for eksempel behov for bedre formidling av fakta og kunnskap om hvordan politiet og straffesakssystemets etater for øvrig møter og bør møte nye krav og forventninger, i forhold til kriminalitetsbekjempelse, internasjonal terrorisme, politisamarbeid og grenseoppgangen mot andre etaters rolle og oppgaver. Departementet vil støtte forskning og analyse omkring disse problemstillingene.

Kriminalitetens samfunnsmessige kostnader

Stortinget har, i forbindelse med budsjettbehandlingen for 2003 og 2004, bedt om en kartlegging av de samfunnsøkonomiske kostnadene og skadevirkningene av kriminalitet. Kartleggingen er nå kommet godt i gang. Mange forskningsmiljøer og institusjoner vil bli trukket med i arbeidet som blant annet vil resultere i en rapport fra departementet, i løpet av 2005. Kostnadsbegrepet vil omfatte direkte og indirekte skader, ulemper, belastninger m.m. som samfunnet påføres som følge av kriminalitet. Departementet regner med at undersøkelsen bl.a. vil bidra til at den kriminalpolitiske debatt om ressursanvendelse, prioriteringer

og kriminalitetens konsekvenser, vil kunne føres på et bedre kunnskapsgrunnlag enn i dag.

4.5.3 Styrke gjennomføringen av offentlighetsprinsippet

Regjeringen legger stor vekt på å styrke offentlighetsprinsippet. Som ansvarlig for lovutformingen har Justisdepartementet et særlig ansvar på dette området. Departementet legger vekt på opplæring og holdningskapende arbeid både i og utenfor departementet.

Lovutvalget som ble oppnevnt for å følge opp forslagene i St.meld. nr. 32 (1997–98) Om offentlig-

hetsprinsippet i forvaltningen, avga sin utredning 03.12.2003 som NOU 2003:30 Ny offentlighetslov. Utredningen har vært på høring. Regjeringen tar sikte på å fremme en proposisjon om ny offentlighetslov våren 2005.

Ytringsfrihetskommisjonen foreslo at offentlighetsprinsippet skulle grunnlovfestes i sitt forslag til en ny grunnlovsbestemmelse om ytringsfriheten, jf. NOU 1999:27 Ytringsfrihed bør finde Sted. I St.meld. nr 26 (2003 –2004) om endring av Grunnloven § 100 anbefaler regjeringen at offentlighetsprinsippet grunnlovfestes.

Kap. 400 Justisdepartementet (jf. kap. 3400)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2003	Saldert budsjett 2004	Forslag 2005
01	Driftsutgifter	199 232	198 212	204 951
71	Tilskudd til internasjonale organisasjoner	8 581	8 923	10 026
	Sum kap. 400	207 813	207 135	214 977

Post 01 Driftsutgifter

Posten skal i hovedsak dekke lønnsutgifter til ansatte i departementet, lønns- og driftsutgifter til medlemmer i kommisjoner, råd og utvalg og dessuten midler til engasjement og ekstrahjelp. Videre skal posten dekke departementets driftsutgifter, i tillegg til at den er en investerings- og utviklingspost for departementet. Unntaksvis benyttes posten til investeringer i domstolene og ytre etat. Posten omfatter videre investeringer i IT-utstyr og finansiering av forskningsprosjekter. Posten er noe styrket som følge av departementets satsing på juridisk forskning.

Bemanningen i Justisdepartementet utgjorde 256 årsverk pr. 01.03.2004.

Det foreslås at Justisdepartementet får fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 400, post 01 tilsvarende merinntekter under kap. 3400, post 01, jf. forslag til vedtak.

Kommisjonsbudsjettet

Justisdepartementet administrerer en rekke råd, utvalg og kommisjoner som utreder større saker. Kommisjonsbudsjettet dekkes over post 01 Driftsutgifter. Nedenfor er det laget en liste over permanente råd og utvalg og tidsbegrensede utvalg.

Permanente råd og utvalg	Antall medlemmer
Sjølovkomiteen	11
Straffelovrådet	4
Det interdepartementale polarutvalg	11
Rådet for taushetsplikt og forskning	4
Den faste ulykkeskommisjonen for visse ulykker innen fiskeflåten	3
Kontrollutvalget for kommunikasjonskontroll	3

Tidsbegrensede råd og utvalg	Antall medlemmer	Innstillingen ventes fremlagt
Utvalg mot diskriminering av funksjonshemmede	9	2005
Datakrimutvalget	8	2005
Utvalg som skal utrede styring av fornærmede og pårørendes straffeprosessuelle stilling	7	2005
Utvalg for å vurdere endringer i reglene om det sentrale registeret over DNA-profiler	5	2005
Samerettsutvalget	16	2007

Følgende råd og utvalg har avgitt innstilling i løpet av 2003/2004:

- Sanksjonsutvalget NOU 2003: 15 Fra bot til bedring
- Spionasje- og terrorutvalget NOU 2003: 18 Rikets tilstand
- Politiregisterutvalget NOU 2003: 1 Kriminalitetsbekjempelse og personvern – politiets og påtalemyndighetens behandling av opplysninger
- Datakrimutvalget NOU 2003: 27 Lovtiltak mot datakriminalitet
- Ekspropriasjonsregisterutvalget NOU 2003: 29 Arealplaner og ekspropriasjonsregister
- Offentlighetlovutvalget NOU 2003: 30 Ny offentlighetslov
- Kvinnevaldsutvalget NOU 2003: 31 Retten til et liv uten vold: menns vold mot kvinner i nære relasjoner
- Politimetodeutvalget NOU 2004: 6 Mellom effektivitet og personvern
- Arbeidsgrupperapport om sammenhengen mellom dopmidler og vold
- Arbeidsgrupperapport NOU 2004: 4 Lovregulering av strømvartaler sluttet med forbrukere
- Vergemålsutvalget NOU 2004: 16 Vergemål

Nye utvalg:

Justisdepartementet tar sikte på å nedsette et utvalg som skal revidere skifteloven.

Justisdepartementet tar videre sikte på å nedsette et utvalg som dels skal etterkontrollere de nye reglene om begrensninger i adgangen til dokumentinnsyn og bevisførsel, og dels vurdere om man bør lovfeste etterforskningsmetoder som i dag er ulovfestede, som infiltrasjon og etterforskning med provokasjonstilsnitt.

Regjeringen vil etablere et utvalg som skal kartlegge hvilke virkemidler som kan brukes for å sikre rikets sikkerhet i forbindelse med vital infrastruktur og hvordan nasjonale interesser kan ivaretas overfor virksomheter som ikke er offentlige, jf. omtale under kat. 06.50.

Justisdepartementet oppnevnte 02.07.2004 et eget utvalg for å vurdere bruken av DNA-analyser i straffesaker.

Justisdepartementet vil vurdere om det er behov for å nedsette et utvalg for å revidere forvaltningsloven.

Datakrimutvalget vil i 2004 starte på den andre delen av sitt mandat (gjennomgåelse av straffeloven og straffeprosessloven).

Post 71 Tilskudd til internasjonale organisasjoner

Post 71 skal dekke Norges tilskudd til internasjonale organisasjoner under Justisdepartementets saksområde.

Bevilgningen er økt som følge av at Norge fra 01.05.2005 er representert i et felles Grensekontrollbyrå som i hovedsak skal koordinere grensekontrollaktiviteter og legge til rette for felles aksjoner på Schengens yttergrenser, jf. omtale under punkt 4.1.

Den internasjonale domstolen i Haag har som formål å bilegge rettslige tvister mellom stater på fredelig vis.

Norge deltar i Haagkonferansen for internasjonal privatrett med den målsetting å bidra til en klargjøring og forbedring av interlegale regler, særlig på områder der det finnes norsk lovgivning eller der det antas å være behov for ny, norsk lovgivning. Medlemskontingenten til både Den internasjonale domstolen i Haag og Haagkonferansen dekkes over post 71.

World Intellectual Property Organization (WIPO) er FNs fagorganisasjon for immaterialrett og har som hovedformål å arbeide for å videreutvikle internasjonalt samarbeid innen immaterialretten, særlig på områder der det finnes norsk lovgivning eller der det antas å være behov for ny norsk lovgivning. Norges medlemskontingent til WIPO dekkes over posten.

Det internasjonale institutt i Roma for ensartet privatrett (UNIDROIT) har som formål å arbeide

for harmonisering og koordinering av privatretten i de enkelte stater og i grupper av stater, og å legge forholdene til rette for felles privatrettslige regler. Posten dekker Norges medlemskontingent til UNIDROIT.

Europarådets ministerkomité vedtok 05.05.1998 Agreement Establishing The Group of States Against Corruption (GRECO), jf. resolusjon (98) 7. Formålet med avtalen er å åpne for en gjensidig evaluering av medlemslandenes etterlevelse av Europarådets korrupsjonsinstrumenter. GRECO er betegnelsen på det organet som skal forestå denne evalueringen. Norges andel av utgiftene til GRECO dekkes over denne posten.

Over kapitlet dekkes også Norges utgifter til EU i forbindelse med deltakelse i Schengensamarbeidet. Etter at Schengensamarbeidet ble integrert

i EU, er det tidligere tilskuddet til drift av Schengensekretariatet erstattet av et tilsvarende tilskudd til Rådssekretariatet.

Norge betaler dessuten et årlig tilskudd til EU for deltakelse i Fellesorganet hvor Norge og Island drøfter spørsmål som gjelder videreutvikling av Schengenregelverket med EU.

Norges medlemskap i Den internasjonale kriminalitetsorganisasjonen (Interpol) gir det norske politiet tilgang til internasjonalt politisamarbeid og er et viktig ledd i bekjempelsen av både nasjonal og internasjonal kriminalitet.

Tilskuddene til de ovenfor nevnte internasjonale organisasjoner m.m. har preg av å være kontingent. Økonomiregelverkets regler om kunngjøring, søknad og kravene til tilsagnsbrev kommer derfor ikke til anvendelse.

Kap. 3400 Justisdepartementet (jf. kap. 400)

Post	Betegnelse	(i 1 000 kr)		
		Regnskap 2003	Saldert budsjett 2004	Forslag 2005
01	Diverse inntekter	2 284	707	70
16	Refusjon av fødselspenger/adopsjonspenger	2 571		
18	Refusjon av sykepenger	3 221		
	Sum kap. 3400	8 076	707	70

Post 01 Diverse inntekter

På posten føres refusjoner fra Utenriksdepartementet for den ODA-godkjente andelen på 3 % av bidraget til World Intellectual Property Organization, jf. kap. 400, post 71. ODA-godkjente utgifter er utgifter som etter OECD/DACs retningslinjer kan godkjennes til utviklingshjelp. Posten er redusert som følge av at refusjonen av den ODA-godkjente andelen av WIPO-kontingenten er redusert fra 30 % til 3 %.

Post 01 benyttes også til å føre diverse inntekter. Disse inntektene varierer årlig og gir ikke grunnlag for å budsjetteres med noe beløp.

Justisdepartementet har i samarbeid med Utenriksdepartementet etablert en beredskapsgruppe som skal bistå i internasjonale sivile krisehåndteringsoperasjoner. Justisdepartementet vil få refundert departementets utlegg fra Utenriksdepartementet. Det foreslås at merinntektene under kap. 3400, post 01 kan benyttes til å overskride bevilgningen under kap. 400, post 01 tilsvarende, jf. forslag til vedtak.

Programkategori 06.20 Rettsvesen

Utgifter under programkategori 06.20 fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)					
Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2003	Saldert budsjett 2004	Forslag 2005	Pst. endr. 04/05
01-23	Driftsutgifter	1 497 350	1 416 175	1 556 594	9,9
	Sum kategori 06.20	1 497 350	1 416 175	1 556 594	9,9

Utgifter under programkategori 06.20 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2003	Saldert budsjett 2004	Forslag 2005	Pst. endr. 04/05
61	Høyesterett (jf. kap. 3061)	54 031	52 500	53 608	2,1
410	Tingrettene og lagmannsrettene (jf. kap. 3410)	1 324 842	1 246 707	1 337 456	7,3
411	Domstoladministrasjonen (jf. kap. 3411)	46 318	44 211	47 325	7,0
412	Tinglysingsprosjektet (jf. kap. 3412)			42 775	
414	Domsutgifter	72 159	72 757	75 430	3,7
	Sum kategori 06.20	1 497 350	1 416 175	1 556 594	9,9

1 Innledning

Domstoladministrasjonen (DA) har det administrative ansvaret for domstolene.

Domstoladministrasjonen er organisert som et uavhengig statlig organ og ledes av et styre. Domstoladministrasjonens uavhengige stilling følger av domstolenes grunnlovfestede uavhengighet.

Samhandlingen mellom Stortinget, Regjeringen, Justisdepartementet og Domstoladministrasjonen er ivaretatt gjennom lovfestede rammebetingelser for Domstoladministrasjonens virksomhet.

Rammebetingelsene følger fire hovedprinsipper, jf. Ot.prp. nr. 44 (2000–2001) Om lov om endringer i domstolloven m.m. (den sentrale domstoladministrasjon og dommernes arbeidsrettslige stilling) og Innst. O. nr. 103 (2000–2001) :

1. «Justisdepartementet skal ikke i fremtiden ha alminnelig instruksjonsmyndighet over dom-

stolene i administrative spørsmål i kraft av å være utøvende makt etter Grunnloven § 3

2. Gjennom Stortingets behandling av budsjettproposisjonen gis sentralt fastsatte retningslinjer for de ansvarsområder som er lagt til domstoladministrasjonen
3. Styring av domstoladministrasjonen skjer ved lov, forskrift eller plenarvedtak i Stortinget på vanlig måte etter forslag fra regjeringen
4. Regjeringen skal ved kongelig resolusjon kunne instruere domstoladministrasjonen i forhold til administrative enkeltsaker.»

Retningslinjene som er nevnt i pkt. 2 skal være generelle og på overordnet nivå, for å sikre samfunnets innflytelse på hvilke hovedretninger arbeidet med Domstoladministrasjonen skal ta. Regjeringens instruksjonsmyndighet, jf. pkt. 4, er forutsatt brukt i unntakstilfeller. Domstoladministrasjonen velger satsingsområder og virkemiddelbruk.

Domstolenes organisering

Programkategori 06.20 omfatter Høyesterett, lagmannsrettene, tingrettene, spesialdomstolene og Domstoladministrasjonen. Domstolene skal behandle de straffesaker og sivile saker som bringes inn for avgjørelse. I tillegg til den dømmende virksomhet utfører domstolene i første instans også forvaltningspregede oppgaver. Domstolene er uavhengige i sin dømmende virksomhet. Domstolene er administrativt underlagt Domstoladministrasjonen.

1.1 Høyesterett

Høyesterett er landets øverste domstol og består av to avdelinger og Høyesteretts kjæremålsutvalg. Høyesterett ledes av høyesterettsjustitiarius.

1.2 Lagmannsrettene

Landet er inndelt i seks lagdømmer som hvert har en lagmannsrett. Hver lagmannsrett ledes av en førstelagmann.

1.3 Domstolene i første instans

Betegnelsen for domstolene i første instans er i hovedsak tingretter. Det var pr. 30.06.2004 89 førstinstansdomstoler. Disse er delt inn i 85 tingretter, tre byfogdembeter og ett skifterett- og byskriverembete. Domstolene varierer i størrelse fra enedommerembeter med én fast dommer og én dommerfullmektig til store kollegiale domstoler, hvor Oslo tingrett er den største.

2. Hovedutfordringer

2.1 Innledning

Domstolene er et av samfunnets viktigste organ for konfliktløsning, og skal ivareta enkeltmenneskets krav til en trygg og upartisk prosess. Domstolene er derfor avhengige av tillit, ikke bare hos profesjonelle aktører i retten, men også hos lekdommere, sakkyndige, hos enkeltmennesker som får sin sak prøvd for retten, og i befolkningen generelt. Avgjørelsene må ha høy kvalitet, prosessen må være åpen, kontrollerbar og effektiv, og samtidig ivareta hensynet til enkeltindividet.

Domstolene skal være en reell konfliktløser for alle borgere. Terskelen for å benytte tjenestene må ikke være for høy, samtidig som den må stå i forhold til tvistegjenstanden. Dette innebærer at både kostnader og tidsforbruk forbundet med en rettslig

prosess må stå i forhold til sakens betydning og omfang.

Media retter stadig økende oppmerksomhet mot domstolene. For å møte dette må domstolene kunne opptre profesjonelt, og bidra til at media gir et mest mulig helhetlig bilde av virksomheten i domstolene.

2.2 Rask og effektiv saksavvikling

I dag er den gjennomsnittlige saksavviklingstiden i sivile saker og straffesaker for lang både i tingrettene og lagmannsrettene i forhold til fastsatte mål. Det er en utfordring å få avviklet sakene uten at det medfører stor belastning for de involverte og går ut over kvaliteten på rettsavgjørelsene.

Domstoladministrasjonen vil følge opp Stortingets målsettinger for saksavviklingen i domstolene, jf. pkt. 3 Hovedmål og delmål, og særskilt vektlegge forsvarlig og effektiv saksavvikling. Nedarbeiding av restanser er i denne sammenhengen et sentralt element, som vil bli vektlagt i fordelingen av ressurser til domstolene.

I 2005 vil alle domstoler i første og andre instans få tilgang til det nye saksbehandlingssystemet LOVISA. Dette vil være en milepæl i arbeidet med å skape rasjonelle og effektive arbeidsprosesser med høy kvalitet i domstolene.

IKT-området er dessuten sentralt i samhandlingen mellom Justisdepartementet, Domstoladministrasjonen og i justissektoren for øvrig. En felles holdning i IKT-strategiske spørsmål og en samlet utvikling av IKT-området er en forutsetning for å sikre kostnadseffektive og velfungerende IKT-tekniske løsninger som sikrer saksflyten og effektiviserer straffesakskjeden.

2.3 God struktur og organisering av domstolene

Gode og effektive domstoler er en forutsetning for å nå målene for saksavviklingstid. Domstoladministrasjonen vil derfor arbeide for en langsiktig utvikling av domstolsdriften. Dette omfatter områdene organisering av arbeidsprosesser, ledelses- og kompetanseutvikling og økt bruk av IKT-løsninger. Grunnleggende rammer for dette er rettssikkerhet og kvalitet.

Domstoladministrasjonen har ansvar for å sikre gjennomføringen av lovrevisjoner som angår domstolene. Samhandling mellom Justisdepartementet og Domstoladministrasjonen er en forutsetning for å oppnå et smidig og effektivt regelverk for saksavviklingen. Domstoladministrasjonen deltar i regelverksarbeid, og har et spesielt ansvar for å vurdere administrative og økonomiske konsekven-

ser av regelverksendringer på domstolenes område.

Strukturendringene i første instans er et ledd i moderniseringen av domstolene. Disse vil medføre at flere domstoler får en størrelse som gjør dem bedre rustet til å møte endrede krav og nye rammebetingelser. Overføringen av tinglysingen til Statens kartverk gjennomføres for å rendyrke domstolenes dømmende funksjon, jf. nærmere omtale under kap. 412 Tinglysningsprosjektet.

Godt kvalifiserte dommere med variert bakgrunn er en forutsetning for velfungerende domstoler. Domstoladministrasjonen vil arbeide for at domstolene framstår som attraktive arbeidsplasser, og i samarbeid med Innstillingsrådet for dommere legge til rette for en best mulig rekrutteringsprosess.

God ledelse i domstolene er et sentralt virkemiddel for å skape et godt arbeidsmiljø og best

mulig utnyttelse av menneskelige og materielle ressurser. De store organisasjonsendringene og innføringen av LOVISA bidrar ytterligere til behovet for et profesjonelt lederskap. Det er i 2002–2003 gjennomført et pilotprogram for ledere i 16 tingretter. Dette vil danne grunnlaget for et gjennomgående undervisningsprogram for alle ledere i domstolene.

Domstoladministrasjonen har et overordnet ansvar for kompetanseutvikling i domstolene. Faglig oppdatering og videreutvikling er nødvendig både for dommere og saksbehandlere, for å kunne holde en høy kvalitet på rettsavgjørelsene. Fra 2004 er kompetansearbeidet organisert i fire selvstendige utvalg med representanter fra domstolene. Satsing på kompetanseutvikling er en prioritert oppgave. Større lovendringer som for eksempel innføringen av ny tvistelov vil forutsette et særskilt opplæringsprogram.

3. Overordnede mål og retningslinjer

3.1 Hovedmål og delmål

Tabell 2.1 Hovedmål og delmål for justissektoren, herunder domstolene

Hovedmål	Delmål
Økt trygghet for borgerne gjennom redusert kriminalitet	Økt fokus på alvorlig og organisert kriminalitet
Sikre rettssikkerhet for individer og grupper	Forsvarlig og effektiv saksavvikling i domstolene Likebehandling og adgang til domstolene for alle
God og effektiv konfliktløsning og forebygging	Styrke og utvikle alternative konfliktløsningsordninger God struktur og organisering av rettspleien
En åpen og kvalitetsbevisst justisforvaltning og rettspleie	Sikre god utnyttelse av ressurser Tilrettelegge for en serviceorientert og utadrettet justisforvaltning God kjennskap til regelverk og rettigheter blant publikum

En hovedoppgave for Domstoladministrasjonen er å sikre en forsvarlig og kostnadseffektiv domstolsdrift. Dette vil også kreve kommunikasjon og samarbeid med Justisdepartementet, mellom aktørene i rettspleien, spesielt påtalemyndigheten, men også advokater og kriminalomsorgen. Domstoladministrasjonen vil bidra til å etablere hensiktsmessige samhandlingsformer, samtidig som domstolenes uavhengige og upartiske rolle må ivaretas.

3.2 Saksavviklingstider

Stortingets mål for saksavviklingen i domstolene er en følge av domstolenes egne krav til forsvarlig og effektiv saksbehandling. Saksavviklingstiden er angitt som gjennomsnitt for henholdsvis straffesaker og sivile saker.

Tabell 2.2 Mål for gjennomsnittlig saksavviklingstid

Mål for gjennomsnittlig saksavviklingstid	Lagmannsrettene	Tingrettene
	Mål i måneder	Mål i måneder
Sivile saker	6	6
Straffesaker	3	3
Straffesaker (enedommersaker)		1

I lovs form er det dessuten for visse sakstyper gitt anvisninger for saksavviklingstiden, blant annet i tilfeller med unge lovbyrteren, og hvor tiltalte er undergitt varetekt. Dette er omtalt nærmere under pkt 4.2.1.

3.3 Retningslinjer for Domstoladministrasjonen

Justisdepartementet har i 2004 samarbeidet med Domstoladministrasjonen om revidering og utvikling av retningslinjene for Domstoladministrasjonen. Dette vil fortsette også i 2005.

På bakgrunn av Domstoladministrasjonens vurderinger av og redegjørelse for hovedutfordringer og overordnede mål for virksomheten samt hensynet til justissektoren som helhet, foreslår departementet følgende generelle retningslinjer for Domstoladministrasjonens virksomhet for 2005:

- Domstoladministrasjonen skal følge opp Stortingets og regjeringens målsettinger for domstolene, særskilt punktet om forsvarlig og effektiv saksavvikling og punktet om å sikre god utnyttelse av tildelte ressurser
- Det er Domstoladministrasjonens ansvar å legge til rette for en god og balansert rekruttering til domstolene, kompetanseutvikling og profesjonell ledelse i domstolene
- Domstoladministrasjonen skal ivareta domstolenes rolle i kontakt med politi/påtalemyndighet, kriminalomsorg og andre aktører som har betydning for effektiv saksavvikling, for å sikre god saksflyt og ressursutnyttelse
- Domstolene er representert av Domstoladministrasjonen i avklaringen av IKT-strategiske spørsmål som har felles interesse med politi/påtalemyndighet, kriminalomsorg og andre aktører
- Domstoladministrasjonen skal forberede gjennomføringen av og delta i forberedelsen av større lovrevisjoner som i stor grad angår domstolene. Dette gjelder spesielt ved vurderingen av de praktiske, administrative og ressursmessige konsekvensene av lovendringer.

4. Tilstandsvurderinger og mål

4.1 Økt trygghet for borgerne gjennom redusert kriminalitet

4.1.1 Økt fokus på alvorlig og organisert kriminalitet

Gjennom sin sentrale rolle i straffesaksbehandlingen har også domstolene en viktig rolle i bekjempelsen av alvorlig og organisert kriminalitet. Også i denne sammenheng er det viktig med rask beramning og effektiv og rettssikker gjennomføring av straffesakene.

4.2 Sikre rettssikkerhet for individer og grupper

4.2.1 Forsvarlig og effektiv saksavvikling i domstolene Høyesterett

Høyesterett har ingen fastsatte mål for gjennomsnittlig saksavviklingstid. For sivile ankesaker i Høyesterett (fra henvisning i kjæremålsutvalget) var den gjennomsnittlige saksavviklingstiden på 9,5 måneder i 2003, det samme som i 2002. Den gjennomsnittlige saksavviklingstiden for anker i straffesaker (fra henvisning i kjæremålsutvalget) var på 5,5 måneder i 2002, og har blitt redusert til 4,2 måneder i 2003.

Antallet innkomne sivile saker har blitt redusert med over 10 %, fra 791 saker i 2002 til 709 saker i 2003. Straffesakene har hatt en økning på 6 %, fra 854 saker i 2002 til 905 saker i 2003. For begge sakstyper melder Høyesterett at saks kompleksiteten har økt de senere år.

Lagmannsrettene

I lagmannsrettene har det vært en vesentlig økning i antall innkomne meddomsrettssaker og lagrettesaker, samt antall behandlede lagrettesaker. Beholdningen av saker er i liten grad endret. Dette tyder på en økning i produktiviteten fra 2002 til 2003 i straffesaker.

Antallet innkomne sivile ankesaker er økt noe, mens antallet behandlede saker er redusert med 3,5 %. Resultatet er en økning av beholdningen på 4,2 %.

Tabell 2.3 Oversikt meddomsrettsaker og lagrettesaker 2001–2003

Straffesaker	Lagrette innkommet	Lagrette behandlet	Lagrette beholdning	Meddomsrett innkommet	Meddomsrett behandlet	Meddomsrett beholdning
2001	303	279	156	485	446	215
2002	292	287	158	448	482	183
2003	375	376	148	523	495	199
Endring 02-03	28,4 %	31,0 %	-6,3 %	16,7 %	2,7 %	8,7 %

Tabell 2.4 Oversikt sivile ankesaker 2001–2003

Sivile ankesaker	Sivile ankesaker innkommet	Sivile ankesaker behandlet	Sivile ankesaker beholdning
2001	1 841	1 819	1 448
2002	1 835	1 809	1 482
2003	1 853	1 746	1 544
Endring 02-03	1,0 %	-3,5 %	4,2 %

Det er usikkerhet ved statistikkgrunnlaget fra 2003 for saksavviklingstid på grunn av overgangen til nytt saksbehandlingssystem, noe som gir særlig utslag for lagmannsrettene. Det er ikke mulig å gi

pålitelige saksavviklingstider for 2003, og derfor er kun saksavviklingstidene for tidligere år vist i tabellen under. Det antas at det ikke er særlige endringer i 2003.

Tabell 2.5 Gjennomsnittlig saksavviklingstid i måneder 1999–2002

	1999	2000	2001	2002
Sivile ankesaker	9,2	8,4	9,0	9,4
Lagrettesaker	6,9	6,8	5,9	6,5
Meddomsrettsaker	5,8	5,1	5,3	5,4

Tingrettene

Tabell 2.6 Oversikt sivile saker (A-saker) 2001–2003

Sivile saker	Sivile saker innkommet	Sivile saker behandlet	Sivile saker beholdning
2001	12 161	11 998	7 110
2002	12 864	12 300	7 707
2003	13 341	13 371	7 577
Endring 02-03	3,7 %	8,7 %	-1,7 %

Tabell 2.7 Oversikt meddomssaker (M-saker) 2001–2003

Meddomssaker	Meddomssaker innkommet	Meddomssaker behandlet	Meddomssaker beholdning
2001	18 191	16 795	5 617
2002	15 984	16 854	4 730
2003	16 499	16 627	4 560
Endring 02-03	3,2 %	-1,3 %	-3,6 %

Tabell 2.8 Oversikt enedomssaker (F-saker) 2001–2003

Enedomssaker	Enedomssaker innkommet	Enedomssaker behandlet	Enedomssaker beholdning
2001	36 478	36 218	1 926
2002	36 663	36 853	1 678
2003	36 070	35 407	2 236
Endring 02-03	-1,6 %	-3,9 %	33,3 %

Det er betydelig variasjon i saksavviklingstiden mellom domstolene. Domstolene varierer i størrelse og det er flere små enn store domstoler. Gjennomgående har store domstoler større problemer med saksavviklingen enn små. Ved en sammenligning av gjennomsnittlig saksavviklingstid må det tas hensyn til dette. Selv om den gjennomsnittlige saksavviklingstiden viser en positiv utvikling innenfor straffesaksavviklingen, er det samtidig

flere domstoler som har problemer med måloppnåelsen enn tidligere. Justisdepartementet følger denne utviklingen nøye.

For Oslo tingrett ses nå virkningene av innsatsen som er gjort for å nedarbeide restanser. Fra 2002 til 2003 ble saksavviklingstiden redusert både for sivile saker og straffesaker meddomsrett. I samme tidsrom har også beholdningene gått ned.

Tabell 2.9 Gjennomsnittlig saksavviklingstid i tingrettene i måneder 1999–2003

Gjennomsnittlig saksavviklingstid (md.)	1999	2000	2001	2002	2003
Sivile saker (A-saker)	6,5	6,5	6,5	6,7	6,7
Enedomssaker (F-saker)	0,6	0,5	0,6	0,6	0,6
Meddomssaker (M-saker)	3,1	3,1	3,3	4,0	3,4

Det foreligger i dag ikke en systematisk årlig innsamling av statistikk om bruken av rettsmekling i norske domstoler. Domstoladministrasjonen tar sikte på å utarbeide en slik statistikk.

Saker med lovbestemte frister

For en del sakstyper både innenfor strafferetten og sivilrettens område er det angitt frister for saksavviklingen. Straffeprosessloven § 275 har klart definerte prioriteringsregler. Bestemmelsen trådte i kraft 01.10.2002. For 2002 ble det i 78 % av de

sakene hvor tiltalte var under 18 år på gjernings-tidspunktet, avholdt hovedforhandling mer enn 50 dager etter at saken kom inn til domstolen. Tilsvarende tall for 2003 er 60 %. Det er for tidlig å trekke de endelige slutninger om effekten av endringen.

Dommeravhør og observasjon av barn

I straffesaker om seksuelle overgrep mot barn, gjelder særlige regler om at barnets forklaring skal tas opp ved utenrettslig avhør (dommeravhør) eller ved observasjon av barnet. En arbeidsgruppe

nedsatt av Justisdepartementet i samarbeid med Domstoladministrasjonen har evaluert ordningen, og avga sin rapport med anbefalinger i mai 2004. Rapporten er under vurdering i Justisdepartementet, og vil bli sendt på høring.

Heving av ankesummen for anke til lagmannsretten

Med virkning fra 01.01.2004 ble kravet til ankesum i tvml. § 356 ved anker til lagmannsretten i sivile saker hevet fra 20 000 kr til 50 000 kr, jf. lov av 19. desember 2003 nr. 126. Ankesummen ble sist hevet i 1991. Endringen er blant annet begrunnet i prisstigningen på 25 % siden den gang, hensynet til forholdsmessighet mellom de ressursene som brukes på tvisten og den økonomiske verdien av tvistegenstanden og hensynet til å redusere arbeidsbyrden til lagmannsrettene. Statistikken for 1. halvår 2004 viser en nedgang i antall innkomne sivile ankesaker i forhold til samme periode i fjor. Det er for tidlig å si om denne endringen alene skyldes hevingen av ankesummen.

Lekdommerutvalget

Lekdommerutvalget leverte i juli 2002 sin utredning NOU 2002:11 Dømmes av likemenn. Utvalget foreslår at ansvaret for å velge meddommere og lagrettemedlemmer skal overføres fra kommunene til fylkesmannen, og at kandidatene til meddommerutvalgene skal trekkes tilfeldig fra folkeregisteret. Blant utvalgets øvrige forslag kan nevnes strengere krav til vandel og vandelskontroll, innføring av øvre aldersgrense og hyppigere tjenestegjøring for meddommere og lagrettemedlemmer. Utredningen var på høring høsten 2002. Justisdepartementet arbeider med oppfølging av utredningen på bakgrunn av høringsuttalelsene. Justisdepartementet har tidligere antydnet at en proposisjon kan bli fremmet i 2004, men blant annet fordi det også er ønskelig å vurdere nærmere reglene om uttak av meddommere til den enkelte sak, tas det sikte på å fremme proposisjonen i løpet av 2005.

4.2.2 Likebehandling og adgang til domstolene for alle

For at domstolene skal være en reell konfliktløser for alle grupper i befolkningen, må særlige gruppers behov ivaretas, som for eksempel funksjonshemmede og fremmedspråklige.

Tiltak for hørselshemmede

I forbindelse med behandlingen av St. prp. nr. 1 (2003–2004), jf. Budsjett-innst. S. nr. 4 (2003–2004),

ble Domstoladministrasjonen bedt om å komme tilbake til Stortinget med en gjennomføringsplan for de tiltak som må iverksettes for at alle rettslokaler skal være tilrettelagt for hørselshemmede.

For å unngå at installasjonene kan avlyttes utenfor den enkelte rettssal, anbefales kun trådbundet overføring. De fleste tinghus som er bygget etter 1996, har allerede denne typen utstyr installert.

Domstoler hvor det planlegges nye lokaler vil få utstyr for hørselshemmede som en del av overgangen til nye lokaler. Dette kan tidligst være gjennomført innen 2010, og må bl.a. ses i sammenheng med strukturendringene i førsteinstansdomstolene.

I tillegg til de lokalene som er planlagt utbedret, er det i følge Domstoladministrasjonen ca. 170 rettssaler på landsbasis som behøver særskilt installasjon av trådbundet overføring. For disse rettssalene vil det kunne være mulig å legge til rette for installasjon i perioden 2005–2006.

4.3 God og effektiv konfliktløsning og forebygging

4.3.1 Styrke og utvikle alternative konfliktløsningsordninger

Rettsmekling

Rettsmekling ble innført som en prøveordning ved seks domstoler 01.01.1997. Ordningen er senere utvidet, og omfatter i dag 38 domstoler. Forsøksperioden er forlenget til 31.12.2005. Rettsmekling er en alternativ tvisteløsningsmetode i sivile saker, hvor partene deltar aktivt for å finne en løsning på tvisten. Evalueringen av ordningen viser at rettsmekling i all hovedsak har fungert godt i forhold til parter, prosessfullmektiger og meklere. Ordningen antas å være tids- og ressursbesparende og fyller en funksjon som ikke dekkes av dagens prosessordning og andre konfliktløsningsordninger. Tvistemålsutvalget har i NOU 2001:32 Rett på sak, foreslått at ordningen med rettsmekling skal gjøres permanent. Det tas sikte på ytterligere utvidelse fra 2005. Utvidelse av ordningen krever opplæring for dommerne i berørte domstoler.

Nye saksbehandlingsregler i barneloven

Ved lov av 20. juni 2003 nr. 40 ble det gjort endringer i barneloven og enkelte andre lover, jf. NOU 1998:17 Barnefordelingssaker, Ot. prp. nr. 29 (2002–2003) Om lov om endringer i barneloven mv. (Nye saksbehandlingsregler i barnefordelingsaker for domstolene mv.) og Innst. O. nr. 96 (2002–2003). Endringene trådte i kraft 01.04.2004.

Med endringsloven innføres det nye regler i barne-loven om saksbehandlingen i barnefordelingssaker. En langvarig tvist for domstolene vil ofte forsterke konflikten mellom foreldrene, og kan være skadelig for barnet. Det er et grunnprinsipp at dommeren skal påskynde saken så mye som mulig, og på ethvert trinn av saken vurdere om det er mulig å oppnå forlik mellom partene. Saksbehandlingsreglene innebærer også at dommeren på et tidlig stadium bistås av barnefaglig kompetente personer for å bidra til gode avtaleløsninger.

Det er gjennomført felles opplæring for dommere, prosessfullmektiger og sakkyndige, i et samarbeid mellom Barne- og familiedepartementet og Domstoladministrasjonen.

«Drug court»

Som et ledd i oppfølgingen av Regjeringens handlingsplan mot rusmiddelproblemer har en arbeidsgruppe nedsatt av Justisdepartementet utredet muligheten for å etablere dommerledet narkotika-program («Drug court») i Norge. Innstillingen vil bli fulgt opp med sikte på å sette i gang prøveprosjekter. For øvrig vises til nærmere omtale under kat. 06.30.

4.3.2 God struktur og organisering i rettspleien

Oppfølging av St.meld. nr. 23 (2000–2001) Førsteinstansdomstolene i fremtiden

Antall førsteinstansdomstoler skal reduseres fra 92 til 66. I løpet av 2004 vil antall førsteinstansdomstoler, inkludert spesialdomstolene, være redusert til 86. I 2004 etableres Aust-Agder tingrett i Arendal. Ved årsskiftet 2004/2005 etableres Sogn tingrett og Fjordane tingrett i Sogn og Fjordane, Lister tingrett i Vest-Agder, og senere i 2005 Nordre Vestfold tingrett. Strukturendringene innebærer behov for nye og endrede lokaler. Dette er nærmere behandlet under Funksjonelle lokaler i pkt. 4.4.1. Planlagt slutføring er 01.01.2008.

En reduksjon av antall domstoler reduserer også antall domstolledere. Domstoladministrasjonen har forhandlet fram en arbeidsavtale for sorenskrivere som er, eller kan bli, overtallige som domstolledere etter strukturendringene. Avtalen innebærer at sorenskriverne er tilknyttet den sammenslåtte tingretten. De stiller sin arbeidskraft til rådighet etter nærmere regulering ved enten å gå inn i løpende oppgaver i den sammenslåtte tingretten, eller i en ressursgruppe. Disse dommerne utfører oppgaver etter avtale, både i den sammenslåtte tingretten og i andre domstoler.

Justisdepartementet viser til omtalen av organisasjonsgjennomgang av førsteinstansdomstolene i Oslo i St.prp. nr. 1 (2003–2004). Domstoladministrasjonen og sentrale høringsinstanser har sluttet seg til konklusjonen i en ekstern utredning om at Oslo byfogdembete og Oslo skifterett og byskriverembete bør slås sammen. Justisdepartementet er også enig i denne konklusjonen, og har derfor besluttet å slå sammen disse to embetene slik at det etter sammenslåingen vil være to førsteinstansdomstoler i Oslo. Tidspunktet for sammenslåingen vil bli samordnet med utflyttingen av tinglysingen og endringene i den sivile rettspleie på grunnplanet. Denne organisasjonsendringen vil ikke i seg selv løse utfordringene med lange saksbehandlingstider i Oslo tingrett.

Lov av 20. februar 2004 nr. 7 om endringer i domstolloven og jordskifteloven (jordskifterettens stilling og funksjoner)

Ved lov av 20. februar 2004 nr. 7 ble det bestemt at det administrative ansvaret for jordskifterettene skal legges til Domstoladministrasjonen. Jordskiftedommere skal utnevnes etter de samme reglene som dommere i de alminnelige domstolene. Både Innstillingsrådet for dommere og Tilsynsutvalget for dommere får tilsvarende roller overfor jordskiftedommere som for de øvrige dommerne. Jordskiftedommere får tilsvarende rettigheter og plikter som ordinære dommere og inngår også i ordningen for registrering og godkjenning av sidegjøremål. Som følge av overføringen skal sammensetningen av styret for Domstoladministrasjonen endres, uten at andelen av dommere i styret reduseres.

Forberedelse og gjennomføring av flyttingen vil skje i samarbeid mellom Landbruks- og matdepartementet, Justisdepartementet og Domstoladministrasjonen. Merutgiftene Domstoladministrasjonen påføres i 2005 knyttet til overføringen vil bli dekket over Landbruks- og matdepartementets budsjett, jf. nærmere omtale i St.prp. nr. 1 (2004–2005) for Landbruks- og matdepartementet.

Prøving av ekteskapsvilkår overføres til folkeregistrene

Ekteskapsloven ble endret ved lov av 19. desember 2003 nr. 119. Endringen trådte i kraft 01.10.2004.

Bakgrunnen for lovendringen er å redusere faren for ugyldige vigsler etter en periode med stadig økende grad av tildeling av vigselskompetanse til trossamfunn av ulik religiøs, kulturell og språklig bakgrunn. Lovendringen er også et virkemiddel for å hindre tvangsekteskap.

Endringsloven innfører obligatorisk prøving av ekteskapsvilkårene, som skal foretas av folkeregistrene. Prøving av ekteskapsvilkårene flyttes dermed ut av domstolene.

Fremtidig organisering av tinglysing i fast eiendom

Stortinget har vedtatt at tinglysingen i fast eiendom overføres til Statens kartverks hovedkontor i Ringerike kommune, og at det opprettes et sentralt pantebokregister (arkiv med kopi av de tinglyste dokumentene) i Ullensvang herad, jf. St.meld. nr. 13 (2001–2002) Fremtidig organisering av tinglysing i fast eiendom og Innst. S. nr. 221 (2001–2002). Gjennomføringen av Stortingets vedtak gjøres i et prosjekt ledet av Justisdepartementet med deltakelse fra Domstoladministrasjonen, Statens kartverk og Norsk Eiendomsinformasjon as. Andre berørte parter er trukket med i arbeidet etter behov.

Overføringen av oppgaver og stillinger fra domstolene til Statens kartverk skjer gradvis. I 2004 vil tinglysingsoppgaver fra 16 domstoler overføres til kartverket. I 2005 er det planlagt at 21 tingretter skal overføre sine tinglysingsoppgaver. De siste overføringene er planlagt gjennomført i løpet av 2007. Fremdriften i overføringen av tinglysingsoppgavene er koordinert med tidsplanen for strukturendringene i domstolene. Etter hvert som stillinger og oppgaver overføres fra den enkelte domstol, må også midler overføres eller stilles til disposisjon for Statens kartverk.

Fra og med mars 2005 er det nye registrerings-systemet for tinglysing planlagt implementert ved Statens kartverk. Fra dette tidspunktet vil de enkelte tingretters tinglysingsbaser bli konvertert inn i det nye systemet etter hvert som de blir overført til Statens kartverk.

Finansdepartementet har i samarbeid med Justisdepartementet i Ot.prp. nr. 1 (2004–2005) Skatte- og avgiftsopplegget 2005 – lovendringer, foreslått flere lovendringer som følge av at det legges opp til en overgang fra forskuddsvis til etterskuddsvis betaling av tinglysingsgebyr og dokumentavgift ved tinglysing i Statens kartverk. Det foreslås bl.a. å utvide ansvarssubjektene for dokumentavgiften og tinglysingsgebyrene, og å gi Statens innkrevingssentral særnamsmyndighet for tvangsinnkreving av eventuelle misligholdte krav. Det er lagt opp til at omleggingen skal skje samtidig med innføringen av nytt tinglysingssystem hos Statens kartverk. Saken er også omtalt i St.prp. nr. 1 (2004–2005) for Finansdepartementet.

I lov av 12. september 2003 nr. 93 om endringer i lov 7. juni 1935 nr. 2 om tinglysing m.m. er de nødvendige regler for overføringen av tinglysingen til

Statens kartverk vedtatt. De nødvendige lovendringer som må til for å sikre en ny og effektiv betalingsordning blir fremmet i Ot. prp. nr. 1 (2004–2005) Skatte- og avgiftsopplegget 2005 – lovendringer.

4.4 Åpen og kvalitetsbevisst justisforvaltning

4.4.1 Sikre god utnyttelse av justissektorens ressurser

Informasjons- og kommunikasjonsteknologi (IKT)

Justisdepartementet vil i samarbeid med Domstoladministrasjonen og justissektoren for øvrig ivareta IKT-strategiske spørsmål av felles interesse. Hensikten er å legge til rette for elektronisk informasjonsutveksling mellom domstolene, politiet, påtalemyndigheten, kriminalomsorgen og andre aktører på justisområdet, samt å bidra til at IKT-ressurser kan utnyttes effektivt i sektor. Dette strategiske arbeidet vil være et viktig grunnlag for arbeidet med IKT i domstolene.

Innføringen av et nytt kontorstøtteverktøy for domstolene ble ferdigstilt i 2. halvår 2003.

Det nye saksbehandlingssystemet for tingrettene og lagmannsrettene – LOVISA – var ferdig utviklet i løpet av 1. halvår 2004. Innføringen av dette systemet i samtlige tingretter og lagmannsretter er planlagt avsluttet i løpet av 1. halvår 2005.

Funksjonelle lokaler

Strukturendringene i første instans skaper behov for utvidelser og leie av nye lokaler. Sis-Finnmårkku diggegoddi/Indre Finnmark tingrett og Eidsvoll tingrett har flyttet inn i nye lokaler i 2004. Ved etableringen av Aust-Agder tingrett i Arendal utvides lokalene, og de vil være ferdigstilt i 2004. Lokaler til Nordre Vestfold tingrett i Horten og Fjordane tingrett i Førde planlegges ferdigstilt i 2005. Follo tingrett får nye lokaler i januar 2006. Domstoladministrasjonen vil høsten 2004 igangsette ytterligere lokalprosjekter som følge av strukturendringene.

Flere domstoler enn de som berøres av strukturendringene har behov for økte arealer og bedret standard. Moss tingrett flyttet inn i nye lokaler i 2004, og Borgarting lagmannsrett får nye lokaler våren 2005. Det arbeides videre med nye lokaler for Gulating lagmannsrett i Bergen sentrum.

Videreutvikling og modernisering av domstolenes organisasjon

For å bidra til en effektiv ressursutnyttelse i domstolene iverksettes en rekke utviklingstiltak innenfor områdene ledelse, organisasjon og kompetanse

(LOK). LOK-prosjektet omfatter følgende hovedtemaer:

- Domstolleders administrative myndighet
- Lederkrav og lederprinsipper i domstolene
- Prosedyrer for tilsetting/avgang i domstollederfunksjonen
- Arbeidsfordeling mellom dommer og saksbehandler
- Systemer for erfaringsutveksling mellom domstolene
- Utprøving av modeller for saksavvikling og beramming
- Utforming av en overordnet kompetansestrategi

Likestilling og livsfasepolitikk

Domstoladministrasjonen tilstreber en balansert kjønnsfordeling på alle nivåer i domstolene. Totalt for saksbehandlere og dommere er kjønnsfordelingen ca. 70 % kvinner og 30 % menn. Menn er i stor grad underrepresentert i saksbehandlerstillinger, mens det omvendte er tilfellet for dommerembetene. Siden staben ved de fleste domstoler er svært stabil, er det nødvendig å se rekruttering i et langsiktig perspektiv.

Kjønnsfordelingen for dommere i lagmannsrettene og tingrettene er 28 % kvinner og 72 % menn. Høyesterett har en kvinneandel på 32 %. I 2003 var 54 % av alle utnevnte dommere kvinner.

På saksbehandlersiden er det en viktig målsetting å øke andelen kvinner blant saksbehandlere med lederansvar/administrative ledere. Dette må fortrinnsvis skje i forbindelse med nyrekruttering.

Det er utarbeidet en avtale om seniorpolitikk for domstolene som omfatter saksbehandlere og administrativ ledelse. Det arbeides også med tilsvarende område for dommere. I denne forbindelse kan det nevnes at 51 % av alle dommere er over 55 år. Domstoladministrasjonen er opptatt av at hele perioden i yrkeslivet skal omfattes, og det skal således utarbeides en livsfasepolitikk. En bevisst politikk for alle livsfaser vil gjøre det enklere å kombinere yrkesliv, omsorgsansvar og særskilte behov knyttet til alder for begge kjønn.

Helse, miljø og sikkerhet (HMS)

Domstoladministrasjonen og Hovedarbeidsmiljøutvalget for domstolene (HAMU) arbeider med overordnede tiltak for å forankre HMS-arbeidet i den enkelte domstol. Det legges vekt på opplæring slik at domstolene motiveres til holdningsskapende arbeid. Domstolene er oppfordret til å inngå avtale

om inkluderende arbeidsliv for å forebygge og redusere sykefravær. Generelle retningslinjer for oppfølging av sykefravær er under utarbeidelse.

Fangetransport

Vestfold politidistrikt, Tønsberg tingrett og kriminalomsorgen region Sør har planlagt et samarbeidsprosjekt i Vestfold. Prosjektet tar sikte på å prøve mer kostnadseffektive løsninger i forbindelse med innsettelse i politiets sentralarrest, varetektsfengsling og gjennomføring av fengslingsmøter. Som virkemidler for å effektivisere er det foreslått å gjennomføre alle fengslingsmøtene i Vestfold politidistrikt ved Tønsberg tingrett. Det forventes at alle involverte parter bidrar til prøveprosjektet.

4.4.2 Tilrettelegge for en serviceorientert og utadrettet justisforvaltning

Serviceutvikling

Domstolene skal møte det rettssøkende publikum, aktører og media på en profesjonell måte. Domstoladministrasjonen vil utvikle en servicestrategi for domstolene. Strategien skal legge grunnlaget for en helhetlig og ensartet behandling av de som anvender domstolenes tjenester og ytelser. Det vil i denne sammenhengen være viktig å klargjøre overfor brukere og ansatte i domstolene hvilken service som kan forventes.

4.4.3 God kjennskap til regelverk og rettigheter blant publikum

Informasjons- og kommunikasjonsstiltak

Domstoladministrasjonens informasjons- og kommunikasjonsstrategi har «Tillit til domstolene» som hovedmål. Dette forutsetter god kunnskap om domstolenes virksomhet i samfunnet. Brukere og aktører bør derfor ha god kjennskap til sine rettigheter og plikter.

På domstolsportalen, www.domstol.no, gis informasjon om blant annet domstolenes viktigste oppgaver på norsk, samisk og engelsk. Domstolsportalen inneholder for øvrig beskrivelser av domstolenes oppbygging og funksjon. I tillegg finnes informasjon om og vedtak fra Tilsynsutvalget for dommere. Det informeres også om dommerstillinger, inklusive søkerlister, samt register over dommeres sidegjøremål.

Tilsynsutvalget for dommere

Tilsynsutvalget for dommere er et frittstående disiplinærorgan for fagdommere i tingrettene og lagmannsrettene, og dommere i Høyesterett. Utvalget består av to representanter for allmennheten, en advokat og to dommere. Utvalgets sekretariatsfunksjon ligger i Domstoladministrasjonen.

Utvalget kan etter klage eller på eget initiativ ta opp disiplinærspørsmål, og kan gi kritikk eller advarsel dersom en dommer overtrer de plikter som stillingen medfører, eller for øvrig opptrer i strid med god dommerskikk. Utvalget kan også avgi generelle uttalelser om hva som omfattes av begrepet «god dommerskikk».

Tilsynsutvalgets saksbehandling er skriftlig. Partene har rett til å forklare seg muntlig for Tilsynsutvalget, med mindre utvalget anser dette for åpenbart unødvendig.

Advarsel kan anvendes hvor dommerens forsettelse ligger i grenseområdet mot de straffbare tjenesteforsømmelser. Utvalget har ennå ikke anvendt denne reaksjonen. Pr. 1. halvår 2004 er det gitt kritikk i 11 tilfeller, hvorav de fleste gjaldt sen saksbehandling.

Mange av klagen til Tilsynsutvalget avvises fordi de gjelder misnøye med rettsavgjørelser eller fordi klagefristen er utløpt. I 2003 mottok utvalget 63 klagesaker. Det ble truffet i alt 48 vedtak,

hvorav 30 avvisningsvedtak. 18 saker ble realitetsbehandlet. Et utviklingstrekk er at antall klager øker, og at andelen avvisningssaker går ned.

Arbeidet i Tilsynsutvalget og sekretariatet har vist seg å være omfattende.

Innstillingsrådet for dommere

Dommere utnevnes av Kongen i statsråd etter reglene i domstoloven på grunnlag av en innstilling som Innstillingsrådet for dommere avgir. Dette er et frittstående organ som oppnevnes av Kongen i statsråd for en periode på fire år med adgang til gjenoppnevning for en periode. Rådets sekretariatsfunksjon ligger i Domstoladministrasjonen.

Det er utviklet kriterier for utvelgelsen, og Innstillingsrådet er blant annet opptatt av å øke kvinneandelen blant dommere. En særlig utfordring for rådet er rekrutteringssituasjonen på ledelsessiden og generelt i distriktene.

Innstillingsrådet har i 2003 gjennomført ni møter. I 2003 har det blitt utnevnt seks domstolledere og 22 dommere (derav ni dommere i lagmannsretten). Av de utnevnte er det 15 kvinner og 13 menn, dvs. en kvinneandel på 54 % blant utnevelsene i 2003.

Også arbeidet i Innstillingsrådet og sekretariatet har vist seg å være arbeidskrevende.

Kap. 61 Høyesterett (jf. kap. 3061)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap		
		2003	Saldert budsjett 2004	Forslag 2005
01	Driftsutgifter	54 031	52 500	53 608
	Sum kap. 61	54 031	52 500	53 608

1 Innledning

Høyesterett dømmer i siste instans og er ankeinstans for avgjørelser truffet i lavere instanser. Høyesteretts hovedmål er å arbeide for rettsenhet, rettsavklaring og rettsutvikling. Dette innebærer en konsentrasjon om prinsipielle rettsspørsmål og retningsgivende avgjørelser. Høyesterett arbeider for å være en mer utadrettet institusjon i samfunnet.

2 Postomtale**Post 01 Driftsutgifter**

Forslaget dekker faste og variable lønnsutgifter. Bemanningen i Høyesterett utgjorde 58 årsverk pr. 01.03.2004. Bevilgningen skal videre dekke øvrige driftsutgifter som følger av Høyesteretts virksomhet.

Kap. 3061 Høyesterett (jf. kap. 61)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2003	Saldert budsjett 2004	Forslag 2005
03	Diverse refusjoner	26		
16	Refusjon av fødselspenger/adopsjonspenger	491		
18	Refusjon av sykepenger	212		
	Sum kap. 3061	729		

1 Postomtale**Post 03 Diverse inntekter**

Posten dekker primært refusjoner som brutto inntektsføres i tilknytning til driften av Høyesteretts hus, eksempelvis energiavregning.

Kap. 410 Tingrettene og lagmannsrettene (jf. kap. 3410)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2003	Saldert budsjett 2004	Forslag 2005
01	Driftsutgifter, <i>kan nyttes under kap. 412, post 01</i>	1 204 131	1 169 215	1 246 989
21	Spesielle driftsutgifter	120 711	77 492	90 467
	Sum kap. 410	1 324 842	1 246 707	1 337 456

1 Innledning

Tingrettene dømmer i første instans. I tillegg til den dømmende virksomheten utfører domstolene i første instans forvaltningsoppgaver som tinglysing, skifte, konkurssaker, innkreving av dokumentavgift, borgerlig vigsel og partnerskap.

Lagmannsrettene behandler ankesaker fra domstolene i første instans.

2 Postomtale**Post 01 Driftsutgifter**

Bevilgningen dekker faste og variable lønnsutgifter, og lønnsutgifter til tilkalte og ekstraordinære dommere. Bemanningen ved tingrettene utgjorde 1 390 årsverk pr. 01.03.2004. Bemanningen ved lagmannsrettene utgjorde 238 årsverk pr. 01.03.2004. Bevilgningen skal videre dekke alle ordinære driftsutgifter knyttet til de enkelte domstoler. Utgifter knyttet til Tilsynsutvalget for dommere og Innstillingsrådet for dommere dekkes også over kapitlet. Bevilgningsforslaget dekker utgifter knyttet til innføring og videreutvikling av saksbehandlings-

systemet LOVISA etter de fremdriftsplaner som er lagt for prosjektet.

Bevilgningen på posten er foreslått økt med 10 mill. kr for å styrke domstolenes driftsbudsjett i forbindelse med arbeidet for å få ned saksavviklingstiden og nedarbeide restansebeholdningen. Bevilgningen foreslås økt med 56 mill. kr for å dekke merutgifter og utstyr til lokaler for Eidsvoll tingrett, Borgarting lagmannsrett, Aust-Agder tingrett, Fjordane tingrett, Sogn tingrett, Nordre Vestfold tingrett og Follo tingrett. I tillegg er netto frigjorte midler i forbindelse med lokalprosjekter i 2004 omdisponert som delvis inndekning av merutgiftene til ovennevnte prosjekter i 2005. Med unntak av Eidsvoll tingrett og Borgarting lagmannsrett er disse lokaler knyttet til strukturendringene i første instans. I forbindelse med strukturendringene og tinglysingsreformen er det foreslått lagt inn 13 mill. kr til omstillingskostnader i domstolene.

Bevilgningen på posten er foreslått nedjustert som følge av at ekstramidlene som tidligere ble bevilget til innføring av nytt saksbehandlingssystem (LOVISA) i domstolene på 9,5 mill. kr frigjøres.

Som en følge av forslaget om å gjeninnføre egenandel i fri rettshjelpssaker foreslås det å redusere bevilgningen under kap. 410, post 01 med 5,7 mill. kr, jf. omtale under kap. 470 Fri rettshjelp. Ved behandlingen av Ot.prp. nr. 103 (2002–2003) Om lov om endringer i lov 4. juli 1991 nr. 47 om ekteskap (ekteskapslova) m.m. vedtok Stortinget å overføre prøvingen av ekteskapsvilkårene fra Den norske kirke og notarius publicus til folkeregistrene fra 01.10.2004. Det foreslås på denne bakgrunn å overføre helårsvirkningen på 1,575 mill. kr fra kap. 410, post 01 til Finansdepartementets kap. 1618 Skatteetatens, post 01 Driftsutgifter. Det foreslås videre å overføre 16,6 mill. kr fra kap. 410, post 01 til kap. 412, post 01 i forbindelse med lønnsutgifter knyttet til Tinglysingsprosjektet, jf. omtale under kap. 412 Tinglysingsprosjektet. Det foreslås overført 1,5 mill. kr fra kap. 410 til kap. 411, jf. omtale under kap. 411. Det foreslås at Justisdepartementet får fullmakt til å

overskride bevilgningen under kap. 410, post 01 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3410, post 03, jf. forslag til vedtak. For å opprettholde fleksibiliteten i budsjettet, er det nødvendig at midler bevilget under kap. 410, post 01 kan nyttes under kap. 412, post 01, og motsatt, jf. forslag til vedtak.

Post 21 Spesielle driftsutgifter

Posten dekker utgifter som etter rettsgebyrloven er inkludert i rettsgebyret, jf. kap. 3410, for eksempel kunngjøringsutgifter, nødvendige utgifter ved tvangsforretninger, registrering m.m. under offentlig bobehandling, forkynnelse som er nødvendig etter loven og utgifter til rettsvitner. Bevilgningen er skjønnsmessig anslått. Også utgifter til firmaregistreringer i Brønnøysundregistrene har vært ført på posten. Bevilgningen på posten er økt på bakgrunn av erfaringstall.

Kap. 3410 Rettsgebyr (jf. kap. 410)

Post	Betegnelse	Regnskap 2003	Saldert	
			budsjett 2004	Forslag 2005
01	Rettsgebyr	1 162 725	1 180 968	1 485 568
03	Diverse refusjoner	6 282		
04	Lensmennesenes gebyrinntekter	187 515	175 742	365 742
15	Refusjon arbeidsmarkedstiltak	515		
16	Refusjon av fødselspenger/adopsjonspenger	6 048		
18	Refusjon av sykepenger	19 355		
90	Avdrag	18		
	Sum kap. 3410	1 382 458	1 356 710	1 851 310

(i 1 000 kr)

1 Innledning

Kapitlet omfatter i hovedsak inntekter knyttet til gebyrpliktige oppgaver etter rettsgebyrloven. Grunnsatsen for rettsgebyret (R) er 845 kr og ble sist endret med virkning fra 01.07.2004.

2 Postomtale

Post 01 Rettsgebyr

Posten dekker inntekter fra gebyrpliktige oppgaver i domstolene i forbindelse med sivile saker, tinglysing, skjønn, tvangsforretninger, skifte, konkurs m.m.

Posten er korrigert med utgangspunkt i erfaringstall og justert for helårseffekten av rettsgebyrøkningen fra 740 kr til 845 kr fra 01.07.2004. Posten er videre korrigert som følge av at multiplikatoren for begjæring om tvangsfullbyrdelser etter

rettsgebyrlovens § 14 fra samme tidspunkt ble økt fra 1,5 R til 2 R. Posten er også justert i forbindelse med effekten av å heve tilsvarende multiplikator fra 1 R til 1,5 R fra 01.01.2004 samt korrigert for antall begjæring om tvangsfullbyrdelser i 2003.

Posten foreslås økt med 8 mill. kr som følge av den foreslåtte hevingen av multiplikatoren i saker om begjæring om tvangsfullbyrdelse fra 2 R til 2,1 R fra 01.01.2005. Posten foreslås videre økt med 33 mill. kr som følge av forslag om å heve multiplikatoren i utleggsbegjæring der det blir tatt utlegg fra 1,5 R til 2,6 R fra 01.01.2005.

Fristen for økning av aksjekapitalen i henhold til de nye aksjelovene gikk ut 31.12.2003. Bevilgningen på posten ble i denne forbindelse økt med 27,5 mill. kr. i 2004. Antall tvangsavviklinger forventes å gå ned i 2005. Posten er derfor forslått redusert med 23,7 mill. kr. Den foreslåtte omleg-

gingen av betalingsordningen for dokumentavgift og tinglysingsgebyr til etterskuddsvis betaling vil medføre en inntektsforskyvning fra 2005 til 2006. Posten foreslås derfor nedjustert med 13,4 mill. kr.

Post 03 Diverse refusjoner

Posten dekker refusjoner som brutto inntektsføres ved domstolene i første instans og lagmannsrettene, bl.a. refusjoner etter avregning av energiutgifter m.m. Det foreslås at merinntektene under kap. 3410, post 03 kan benyttes til å overskride bevilgningen under kap. 410, post 01 tilsvarende, jf. forslag til vedtak.

Post 04 Lensmennenes gebyrinntekter

Posten dekker i første rekke gebyrene som lensmennene, i egenskap av namsmenn, innkrever i forbindelse med tvangsforretninger. Videre utgjør

inntekter fra gebyrer ved lensmannsskjønn og fra gebyrer ved ordinære forkynnelser utført av lensmenn en del av posten.

Posten er korrigert for helårseffekten av rettsgebyrøkningen fra kr 740 til kr 845 fra 01.07.2004. Posten er korrigert som følge av at multiplikatoren for begjæring om tvangfullbyrdelser etter rettsgebyrlovens § 14 er økt fra 1,5 R til 2 R. Posten er også justert i forbindelse med effekten av å heve tilsvarende multiplikator fra 1 R til 1,5 R fra 01.01.2004, samt korrigert for antall begjæringer om tvangfullbyrdelser i 2003.

Posten foreslås økt med 12 mill. kr som følge av den foreslåtte hevingen av multiplikatoren i saker om begjæring om tvangfullbyrdelse fra 2 R til 2,1 R fra 01.01.2005. Posten foreslås videre økt med 49 mill. kr som følge av forslag om å heve multiplikatoren i utleggsbegjæringer der det blir tatt utlegg fra 1,5 R til 2,6 R fra 01.01.2005.

Kap. 411 Domstoladministrasjonen (jf. kap. 3411)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2003	Saldert budsjett 2004	Forslag 2005
01	Driftsutgifter, <i>kan nyttes under kap. 410, post 01</i>	46 318	44 211	47 325
	Sum kap. 411	46 318	44 211	47 325

1 Innledning

Domstoladministrasjonen har det administrative ansvaret for de alminnelige domstolene med unntak av forliksrådene.

2 Postomtale

Post 01 Driftsutgifter, kan nyttes under kap. 410, post 01

Bevilgningen dekker alle ordinære driftsutgifter ved Domstoladministrasjonen i Trondheim og ved Dom-

stoladministrasjonen avdeling Oslo. Bemanningen utgjorde 83 årsverk pr. 01.03.2004. For å styrke sekretariatsbetjeningen av Tilsynsutvalget for dommere og Innstillingsrådet for dommere foreslås det å overføre 1,5 mill. kr. fra kap. 410, post 01 til kap. 411, post 01. Det foreslås at Justisdepartementet får fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 411, post 01 tilsvarende merinntekter under kap. 3411, post 03, jf. forslag til vedtak.

Kap. 3411 Domstoladministrasjonen (jf. kap. 411)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2003	Saldert budsjett 2004	Forslag 2005
03	Diverse inntekter	7		
16	Refusjon av fødselspenger/adopsjonspenger	92		
18	Refusjon av sykepenger	118		
	Sum kap. 3411	217		

1 Postomtale**Post 03 Diverse refusjoner**

Posten dekker refusjoner som brutto inntektsføres ved Domstoladministrasjonen, bl.a. refusjoner etter avregning av energiutgifter m.m. På posten

føres også inntekter fra oppdrag som Domstoladministrasjonen eventuelt utfører for andre. Det foreslås at merinntektene under kap. 3411, post 03 kan benyttes til å overskride kap. 411, post 01, jf. forslag til vedtak.

Kap. 412 Tinglysingsprosjektet (jf. kap. 3412)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap		
		2003	Saldert budsjett 2004	Forslag 2005
01	Driftsutgifter, <i>kan nyttes under kap. 410, post 01</i>			42 775
	Sum kap 412			42 775

1 Innledning

Arbeidet med overføring av tinglysingsmyndighet til Statens kartverks hovedkontor i Ringerike kommune ledes av Justisdepartementet i henhold til Stortingets vedtak. Arbeidet er organisert som et prosjekt kalt Tinglysingsprosjektet. Statens kartverk hører organisatorisk inn under Miljøverndepartementet. Utgiftene til Tinglysingsprosjektet samt lønnsmidler til de tinglysingsansatte på Statens kartverk dekkes i prosjektperioden under Justisdepartementets budsjettområde.

legg dekker bevilgningen lønnsmidler på til sammen 16,6 mill. kr til de ansatte i tinglysingsavdelingen på Statens kartverk, jf. omtale under kap. 410.

Lønnsmidler til tinglysingen på Statens kartverk blir i prosjektperioden rammeoverført fra domstolene (kap. 410) år for år i takt med tinglysingsoverføringen. Det foreslås at Justisdepartementet gis fullmakt til å benytte bevilgningen under kap. 410 til dekning av eventuelle merutgifter for Statens kartverk i forbindelse med overføringen av tinglysing og årsverk fra domstolene til Statens kartverk (utover midlene som bevilges for 2005 på kap. 412), jf. forslag til vedtak og omtale under kap. 410.

2 Postomtale**Post 01 Driftsutgifter, kan nyttes under kap. 410, post 01**

Bevilgningen på posten dekker Justisdepartementets prosjektkostnader i 2005 på 25,3 mill. kr. I til-

Kap. 5630 Aksjer i Norsk Eiendomsinformasjon as

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap		
		2003	Saldert budsjett 2004	Forslag 2005
80	Utbytte	8 500	8 500	6 800
	Sum kap. 5630	8 500	8 500	6 800

1 Innledning

Norsk Eiendomsinformasjon as er et statlig aksjeselskap heleid av Justisdepartementet. Selskapet har i henhold til avtale med Justisdepartementet rett til distribusjon av informasjon fra grunnboken. Selskapet har ansvaret for drift, systemforvaltning

og vedlikehold av grunnboken. Det er bare registreringer i grunnboken som gir rettsvern for rettigheter i fast eiendom. Samfunnsinteressene knyttet til grunnboken er derfor betydelig. For å ivareta kvaliteten i grunnboken er det nødvendig med investeringer som sikrer en korrekt og enhetlig

registrering, lagring og distribusjon av informasjon i moderne form.

Etter avtale med Miljøverndepartementet v/ Statens kartverk, har Norsk Eiendomsinformasjon as tilsvarende ansvar for GAB-registeret (Grunneiendoms-, Adresse- og Bygningsregisteret), samt rett til distribusjon av informasjon fra GAB.

Informasjonen fra grunnboken og GAB-registeret blir samordnet i Eiendomsregisteret (EDR). Informasjonen distribueres samlet til brukere av eiendomsinformasjon gjennom forhandlere. De viktigste brukergruppene er banker, finansieringsinstitusjoner og forsikringselskaper.

2 Resultatutvikling

Norsk Eiendomsinformasjon as hadde i 2003 driftsinntekter på om lag 127 mill. kr. Driftsresultatet var

på om lag 11,5 mill. kr. Det ble for regnskapsåret 2003 utbetalt utbytte på om lag 7,5 mill. kr.

3 Postomtale

Post 80 Utbytte

Det er besluttet en utbyttepolitikk for selskapet hvor utbyttet fastsettes til 80 % av årsoverskuddet. Endelig vedtak om utbytte for 2004 blir truffet på ordinær generalforsamling i 2005. Basert på forventet utvikling i forbindelse med regnskapstallene for Norsk Eiendomsinformasjon as for 2004 og departementets utbyttepolitikk foreslås statens utbytte i 2005 til 6,8 mill. kr.

Kap. 414 Domsutgifter

Post	Betegnelse	(i 1 000 kr)		
		Regnskap 2003	Saldert budsjett 2004	Forslag 2005
01	Driftsutgifter	72 159	72 757	75 430
	Sum kap. 414	72 159	72 757	75 430

1 Innledning

Kapitlet dekker enkelte utgifter i forbindelse med domstolsbehandling av straffesaker og enkelte sivile saker. Utgiftene er i stor grad regelstyrte og påvirkes av saksmengden i domstolene og hvor omfattende sakene er. Muligheten for styring av utgiftene er derfor liten.

2 Postomtale

Post 01 Driftsutgifter

Posten dekker i hovedsak godtgjørelse og tapt arbeidsfortjeneste til meddommere, lagrettemedlemmer, vitner og rettsvitner og reiseutgifter til disse. Posten dekker også utgifter til vitner som møter eller på annen måte avgir forklaring for Kommisjonen for begjæring om gjenopptakelse av straffesaker, samt nødvendige blodprøver/DNA-tester i kommisjonens arbeid. Utgiftene påvirkes av endringer i saksmengde, den generelle lønnsutviklingen og av de til en hver tid gjeldende satser for godtgjørelse for meddommere, lagrettemedlemmer m.m.

Ved behandlingen av Ot.prp. nr. 29 (2002–2003) Om lov om endringer i barneloven mv. vedtok Stortinget nye saksbehandlingsregler i barnefordelingssaker. I 2004 ble det i denne forbindelse rammeoverført 3,3 mill. kr fra Arbeids- og sosialdepartementet til Justisdepartementet. Det foreslås å overføre 0,7 mill. kr fra Barne- og familiedepartementet kap. 800, post 01 til kap. 414, post 01. Endring i lov om vitners og sakkyndiges godtgjørelse § 1 har medført at også vitner som møter for etterforskere for Kommisjonen for begjæring om gjenopptakelse av straffesaker har krav på godtgjørelse. På denne bakgrunn er posten foreslått økt med 0,7 mill. kr, jf. St.prp. nr. 63 (2003–2004) Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet medregnet folketrygden 2004.

Endring i lov om vitners og sakkyndiges godtgjørelse mv. og i straffeprosessloven medfører at foreldre til barn som er døde som følge av en straffbar handling skal få dekket reiseutgifter eller tapt arbeidsfortjeneste på linje med vitner når de følger hovedforhandlingen i straffesaken. Posten er på denne bakgrunn foreslått økt med 0,5 mill. kr.

Programkategori 06.30 Kriminalomsorg

Utgifter under programkategori 06.30 fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)					
Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2003	Saldert budsjett 2004	Forslag 2005	Pst. endr. 04/05
01-23	Driftsutgifter	1 845 600	1 834 513	1 934 852	5,5
30-49	Nybygg, anlegg m.v.	70 569	85 545	69 297	-19,0
60-69	Overføringer til kommuner		58 140	60 030	3,3
70-89	Overføringer til private	9 310	10 209	10 556	3,4
	Sum kategori 06.30	1 925 479	1 988 407	2 074 735	4,3

Utgifter under programkategori 06.30 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2003	Saldert budsjett 2004	Forslag 2005	Pst. endr. 04/05
430	Kriminalomsorgens sentrale forvaltning (jf. kap. 3430)	1 793 071	1 861 095	1 962 518	5,4
432	Kriminalomsorgens utdanningssenter (KRUS) (jf. kap. 3432)	132 408	127 312	112 217	-11,9
	Sum kategori 06.30 ¹	1 925 479	1 988 407	2 074 735	4,3

¹ Bevilgningen under kategori 06.30 er foreslått økt med 4,3 %. I tillegg til tekniske endringer skyldes økningen helårsvirkning av kapasitetsutvidelser i 2004, etablering av fengselsplasser i Hustad leir, vedlikeholdstiltak ved Ullersmo fengsel, skolebygg ved Ila fengsel, forvarings- og sikringsanstalt, besøksleilighet ved Bredtveit fengsel, forvarings- og sikringsanstalt og prosjektering av Halden fengsel.

1 Innledning

Kriminalomsorgen stiller varetektsplasser til disposisjon for politiet og gjennomfører idømt straff. Kategorien består av Kriminalomsorgens sentrale forvaltning (KSF), seks regionadministrasjoner, fengslene og friomsorgskontorene, samt Kriminalomsorgens utdanningssenter (KRUS) og Kriminalomsorgens IT-tjeneste (KITT). KRUS budsjetteres under kap. 432 Kriminalomsorgens utdanningssenter, og KITT under kap. 430 Kriminalomsorgens sentrale forvaltning. KSF er integrert i kriminalomsorgsavdelingen i Justisdepartementet, og driftsutgifter til KSF budsjetteres derfor under kap. 400 Justisdepartementet.

Kriminalomsorgen samarbeider med andre offentlige etater for å legge til rette for at domfelte

og innsatte får de tjenestene de har krav på innenfor rammen av straffegjennomføring.

2 Hovedutfordringer

2.1 Økt kapasitet for straffegjennomføring

Fengslene har høy kapasitetsutnyttelse og stor produksjon av fengselsdøgn. Utvidelse av fengselkapasiteten har hatt høy prioritet de siste årene. Fra 2002 til utgangen av 2004 øker fengselkapasiteten med 320 plasser, inkludert dubleringer og midlertidige plasser. I løpet av 2004 blir det etablert 122 nye plasser. I tillegg kommer 8 dubleringer. Kapasitetsutvidelsene som iverksettes i løpet av 2004 tilsvarer en helårsvirkning på 35 plasser i 2004. I 2005 vil alle plassene ha helårsvirkning og

medføre en økning på ytterligere 87 plasser i forhold til 2004. Utover dette ble det antatt at økt bruk av fremskutt prøveløslatelse i 2004 ville gi en effekt som tilsvarer 92 plasser. Effekten av dette tiltaket i 2004 er noe lavere enn forventet hele året sett under ett, men effekten har vært stigende og antas å gi full effekt i 2005. Samtidig skal ordningen utvides slik at de med dom over 6 måneder kan få fremskutt løslatelse med inntil 20 dager. Effekten av denne utvidelsen anslås til 16 plasser. Samlet vil kapasitetsutvidelsene i 2004 og noe utvidet bruk av fremskutt prøveløslatelse i 2005 gi en nettoøkning tilsvarende 103 fengselsplasser i 2005. Siden sommeren 2003 og frem til siste måling (30.06.04) har soningskøen vist en jevn nedgang. Pr. 30.06.2004 utgjør køen 2 234 dommer.

Kriminalomsorgen retter mye oppmerksomhet mot best mulig utnyttelse av tildelte ressurser. Det arbeides også med å tilrettelegge for økt bruk av åpne plasser innenfor rammen av sikkerhetsmessig forsvarlig straffegjennomføring.

Det arbeides videre med langsiktige vurderinger av flere alternative fengselsutbygginger. Ved planlegging av nye fengsler og utvidelser av eksisterende fengsler, vil departementet foreta en gjennomgang av fengslene for eventuelt å avvikle driften i bygg som er uhensiktsmessige for fengselsformål. Blant fengselsbyggene finnes flere eldre bygg. Derfor vektlegges også utbedring og rehabilitering av fengselsbygg. I 2005 vil det blant annet bli iverksatt rehabiliteringsarbeider ved Ullersmo fengsel.

Det er ønskelig å benytte alternativer til fengselsstraff der slike reaksjonsformer antas å virke bedre for å forebygge kriminalitet. Det har vært en stor økning i straffegjennomføring i regi av friomsorgskontorene. I 2003 ble det iverksatt 1 352 dommer på samfunnsstraff og 331 betingede dommer med promilleprogram. Økt bruk av alternativer til fengselsstraff bidrar til å dempe presset på fengselsplasser. Samtidig er det en utfordring å sikre innholdet i straffen når volumet øker.

2.2 Kvalitet i straffegjennomføringen

En moderne straffegjennomføring preges av differensiering. Hensynet til samfunnets krav om beskyttelse fra kriminelle handlinger må balanseres med hensynet til den enkelte domfelte/innsatte og vedkommendes muligheter for å vende tilbake til samfunnet som fremtidig lovlydig borger. Kriminalomsorgen skal gjennomføre straff på en slik måte at sikkerhetstiltak og rehabiliteringstiltak tilpasses den enkelte og etter en helhetlig vurdering av sikkerhetsrisiko, motivasjon og egeninnsats. Dette innebærer at enkelte innsatte kan få

strengere vilkår under straffegjennomføringen dersom vurderingen tilsier dette.

Mange domfelte har omfattende rusmiddelmissbruk og generelle levekårsproblemer. Kvinnelige innsatte er mer belastet med slike problemer enn mannlige. De to siste årene har innholdet i straffegjennomføringen, særlig for rusmiddelmissbrukere og voldsdømte, blitt prioritert. Dette videreføres i 2005. Det vil bli iverksatt pilotprosjekter der voldsutsatte domfelte kvinner kan delta i selvhjelpsgrupper før og etter løslatelse.

Et forpliktende samarbeid og felles innsats mellom offentlige etater på lokalt, regionalt og sentralt nivå er avgjørende for å hindre tilbakefall til ny kriminalitet. Kriminalomsorgen arbeider for å systematisere og videreutvikle forvaltningssamarbeidet på sentralt nivå. Dette arbeidet skal følges opp på øvrige forvaltningsnivåer. Et tett og forpliktende samarbeid mellom etatene skal bidra til samordning av tilbud om bolig, behandling, arbeid og utdanning. Det skal legges til rette for at domfelte og innsatte kan knytte kontakt med etater som kan bidra med nødvendige tilbud både under og etter straffegjennomføringen. Likeledes skal kriminalomsorgen bidra til et samarbeid med frivillige organisasjoner, spesielt med tanke på etablering av nye sosiale nettverk. Det skal særlig legges vekt på samordning av tiltak i forbindelse med løslatelse. Forvaltningssamarbeidet skal styrkes og videreutvikles i 2005. Det er inngått avtale mellom Aetat og Kriminalomsorgens sentrale forvaltning om tjenester. Utdannings- og forskningsdepartementet og Justisdepartementet arbeider med et utkast til felles rundskriv for å styrke undervisningen i fengsel. Kriminalomsorgen vil arbeide for å styrke samarbeidet med blant annet helse- og sosialsektoren, kirke- og kultursektoren og Kommunal- og regionaldepartementet.

2.3 Sikkerhet

Utviklingen av et hardere kriminelt miljø med større mobilitet og internasjonalisering har konsekvenser for sikkerheten og innholdet i straffegjennomføringen. Kriminalitetsutviklingen krever en mer restriktiv straffegjennomføring for enkelte domfelte, særlig de som er tilknyttet organiserte kriminelle miljøer. Det skal ikke føre til innstramninger overfor domfelte som ønsker å legge sin kriminelle livsførsel bak seg. Kriminalomsorgen skal sørge for strengere soningsforhold for innsatte med stor sannsynlighet for ny alvorlig kriminalitet, samtidig som det store antallet som trenger en gradvis tilbakevending til samfunnet som ledd i sin rehabilitering, skal få det.

Samarbeidet med politiet er styrket og skal være rettet mot kontroll og praktisk gjennomføring av risikovurderinger og kompetanseoppbygging. Sikkerhetsprogrammet «Sikkerhet i fengsel» skal styrkes, og arbeidet med et tilsvarende program for friomsorgskontorene videreføres. Justisdepartementet har lagt ned forbud mot bruk av mobiltelefon i fengsel. Det vurderes ytterligere tekniske løsninger for å hindre ukontrollert kommunikasjon med omverdenen. Et sikkerhetstiltak er å innføre teknologiske systemer som kan spore opp og forstyrre mobiltelefonssignaler. Dette arbeidet følges aktivt opp av Justisdepartementet. Om lag 60 % av de innsatte opplyser å ha hatt et rusproblem før innsettelse. Det legges derfor til grunn at det er et stort press for å få smuglet inn og omsatt narkotika

i fengslene. Rusmiddelbekjempelsen skal styrkes, blant annet ved opplæring av tjenestemenn i «tegn og symptomer» og mer målrettet kontrollvirksomhet.

2.4 Rekruttering og kompetanseutvikling

For å sikre høy kvalitet i straffegjennomføringen er kontinuerlig kompetanseutvikling viktig. Kunnskapsgrunnlaget skal styrkes gjennom evaluering og forskning. Likeledes skal utdanningstilbudet ved Kriminalomsorgens utdanningssenter videreutvikles.

Departementet utreder muligheten for høyskolebasert utdanning av tjenestemenn. Utredningen vil foreligge høsten 2004.

3 Hovedmål og delmål

Hovedmål	Delmål
Økt trygghet for borgere gjennom redusert kriminalitet	Gjennomføre varetektsfengsling og straffereaksjoner på en måte som er betryggende for samfunnet og som motvirker straffbare handlinger. Legge til rette for at lovbrøtere kan gjøre en egen innsats for å endre sitt kriminelle handlingsmønster. Bekjempe alvorlig og organisert kriminalitet
En åpen og kvalitetsbevisst justisforvaltning og rettspleie	Sikre god utnyttelse av justissektorens ressurser. Tilrettelegge for en serviceorientert og utadrettet justisforvaltning

4 Tilstandsvurdering og mål

4.1 Økt trygghet for borgere gjennom redusert kriminalitet

Av kriminalomsorgens hovedmålsetting er det utledet 7 delmål som er førende for etatsstyringen og rapporteringen:

- Straffbare handlinger og svikt under gjennomføringen skal motvirkes.
- Bekjempe alvorlig og organisert kriminalitet.
- Varetektsplasser skal stilles til disposisjon hurtig.
- Straffereaksjon skal iverksettes hurtig.
- Gjennomføringen skal legge til rette for at innsatte og domfelte sikres de tjenester og rettigheter som lovgivningen gir dem krav på.

- Gjennomføringen skal tilpasses individuelt og være preget av målrettet samhandling mellom tilsatte og domfelte/innsatte.
- I hele gjennomføringsperioden skal det tilrettelegges for en kriminalitetsfri tilværelse etter gjennomført straff.

4.1.1 Straffbare handlinger og svikt under gjennomføringen skal motvirkes

Rømninger, unnvikelser og uteblivelser fra fengsler

Rømninger, unnvikelser og uteblivelser for perioden 1999–2003:

	1999	2000	2001	2002	2003
Rømninger fra fengsel med høyt sikkerhetsnivå	19	3	12	3	1
Rømninger fra fremstilling fra fengsel med høyt sikkerhetsnivå	39	13	15	16	13
Rømninger – samlet antall	58	16	27	19	14
Unnvikelser fra fengsel med lavt sikkerhetsnivå	113	89	67	62	44
Uteblivelser fra permisjon og frigang	149	145	117	122	100

Det var én rømning fra lukket fengsel og 13 rømninger fra fremstilling fra lukket fengsel i 2003. Dette er en klar nedgang fra 2002. Unnvikelser fra åpne fengsler har også blitt redusert. Det har også vært en betydelig nedgang i uteblivelser fra permisjoner og frigang. Det har aldri tidligere vært regis-

trert så få rømninger og unnvikelser som i 2003. De lave rømnings- og svikttallene indikerer at fengslene vurderer riktig regime for innsatte og at risikovurderingene i forbindelse med utganger i hovedsak er gode. Det arbeides med videreutvikling av rutiner for risikovurdering.

Kontroll med narkotika- og alkoholmisbruk

Antall beslag av narkotika og brukerutstyr 1999–2003:

	1999	2000	2001	2002	2003
Narkotika	391	494	523	651	638
Brukerutstyr	1 128	1 097	882	1 008	1 005

Antall kroppslige undersøkelser og funn 1999–2003:

	1999	2000	2001	2002	2003
Antall undersøkelser	21	23	64	23	11
Antall funn	10	14	24	4	1

Antall urinprøver 1999–2003:

	1999	2000	2001	2002	2003
Antall prøver	17 152	18 603	20 995	21 663	27 605
Antall positive prøver ¹	2 328	2 404	2 538	1 999	3 244
Andel positive prøver ¹	13,6 %	12,9 %	12,1 %	9,2 %	11,8 %

¹ Statistikken er lagt om fra 2. kvartal 2002 ved at positive prøver som skyldes sannsynlig inntak før ankomst, legal medisiner, metadon og liknende ikke regnes som illegalt inntak i fengsel. Tallene f.o.m. 2002 er derfor ikke sammenlignbare med tall fra tidligere år.

Kontrollaktiviteten har økt vesentlig, særlig kontroll av urinprøver (økt med ca. 27 % fra 2002 til 2003). Andel prøver som viser illegalt narkotikainntak i fengsel og andel som nekter å avgi prøve, har økt med 2,6 prosentpoeng. Både beslag av narkotika og brukerutstyr viser en liten nedgang fra 2002. Ettersom mange innsatte oppgir å ha et rusmiddelproblem før innsettelse i fengsel, tyder de

samlede resultatene på at kontrolltiltakene fungerer preventivt.

Søk med narkotikahund mot personer kan nå gjennomføres i alle fengsler og overgangsboliger. Ordningen ble iverksatt i 2001 og er nå evaluert, med gode resultater. Antall hundekvipasjer er under utvidelse.

Brudd ved straffegjennomføring i regi av friomsorgskontorene

I 2003 ble det registrert 786 fullførte dommer på samfunnsstraff.

Totalt 112 dommer ble registrert avbrutt (ikke fullført) av forskjellige årsaker, derav 47 på grunn

av ny kriminalitet. Av disse var 22 i kombinasjon med andre vilkårsbrudd. En gjennomgang av sakene der avbruddene skyldtes ny kriminalitet eller alvorlige vilkårbrudd viser at det er forholdsmessig noe færre brudd blant unge domfelte:

	Under 22	Over 22
Fullførte samfunnsstraffdommer (målt i %)	36,8	63,2
Brudd (målt i %)	32,1	67,8

Det er ikke forskjell mellom menn og kvinner i bruddfrekvens.

Det er både høyt kontrollnivå og strenge krav knyttet til gjennomføring av samfunnsstraff. Departementet finner ikke at bruddtallene er alarmende. Tallene er snarere en indikasjon på at kontrollen virker, slik at uregelmessigheter og brudd blir avdekket, og nødvendige tiltak og reaksjoner blir iverksatt. Ved alvorlige brudd omgjøres straffen til ubetinget fengsel.

I løpet av 2003 ble det avsluttet 221 dommer med promilleprogram. 80 % av promilleprogrammene ble fullført uten kjente brudd. Promilleprogram skiller seg fra samfunnsstraffen ved at det ikke er en egen straffart, men et vilkår i forbindelse med betinget dom. Dette medfører blant annet at domfelte ikke får like tett oppfølging fra kriminalomsorgen som domfelte med samfunnsstraff. Om lag 11 % fullførte med brudd som ikke var så alvorlige at oppfølgingen ble innstilt eller med brudd som skjedde så sent i oppfølgingstiden at påtalemyndigheten ikke reagerte før tiden var utløpt. Om lag 9 % av promilleprogrammene ble

avbrutt på grunn av brudd på sær- eller grunnvilkår. Dette er en økning på 3 prosentpoeng fra 2002.

4.1.2 Bekjempe alvorlig og organisert kriminalitet

Kriminalitetsutviklingen krever en mer restriktiv straffegjennomføring for enkelte domfelte, særlig de som er tilknyttet organiserte kriminelle miljøer. Som ledd i arbeidet med å bekjempe alvorlig og organisert kriminalitet har kriminalomsorgen utarbeidet en tiltaksplan for gjennomføring av varetekt og straff for varetektsinnsatte og dømte som medfører størst sikkerhetsmessig risiko. Samarbeidet med politiet er styrket og skal være rettet mot kontroll og praktisk gjennomføring av risikovurderinger og kompetanseoppbygging.

4.1.3 Varetektsplasser skal stilles til disposisjon hurtig

Kriminalomsorgen skal stille varetektsplasser til disposisjon for politiet. Utviklingen i bruk av varetekt for årene 1999–2003 fremgår av tabellen nedenfor:

	1999	2000	2001	2002	2003
Varetektsinnsattes andel av antall innsatte (%)	24	23	23	24	22
Varetektsdøgn	227 878	223 026	226 317	236 520	229 220
Gjennomsnittlig antall varetektsinnsatte	626	609	618	648	628
Gjennomsnittlig sittetid i dager	57	59	57	57	64
Nye varetekter ¹	4 116	3 863	4 081	4 044	3 550

¹ Omfatter nye innsettelser og endring fra annen innsattkategori til varetekt.

Varetektsinnsatte skal overføres direkte fra politiarest til ordinær fengselscelle etter at det foreligger fengslingskjennelse og senest innen 24 timer etter at det foreligger slik kjennelse. Regelen er selvpålagt for å forebygge skadelige virkninger

av fengslingen ved at varetektsfengslede sikres best mulige forhold. Regelen ble blant annet innført som følge av Europarådets torturovervåkingskomiténs kritikk mot norsk bruk av varetekt og imøtekommer komitéens anbefalinger. I tillegg til kri-

tikken fra torturovervåkingskomitéen mente sivilombudsmannen at daværende fengselslov ikke ga hjemmel for mer enn 24 timer i politiarrest. I 2003 var det til sammen 436 tilfeller av varetektsinnsatte som satt over 24 timer i politiarrest før overføring til fengsel. Dette utgjør 12,4 % av alle nyinnsettelse i varetekt.

På bakgrunn av dette ble det iverksatt ukentlig rapportering. Kriminalomsorgens sentrale forvaltning fulgte utviklingen nøye, og det ble satt inn ekstraordinære tiltak, jf. pkt. 4.1.4. Det er gitt pålegg om å prioritere varetektsbehovet. Det er en utfordring å ha tilstrekkelig kapasitet til å dekke politiets behov på kort varsel uten at den samlede beleggsprosenten blir for lav.

4.1.4 Straffereaksjon skal iverksettes hurtig

Alle typer straffereaksjoner skal være påbegynt innen to måneder etter at kriminalomsorgen har mottatt den rettskraftige dommen, med mindre det er gitt utsettelse fra politiet.

Straffereaksjon med ubetinget fengsel

Hurtig iverksettelse av straffereaksjoner forutsetter blant annet tilstrekkelig kapasitet og høy kapasitetsutnyttelse i fengslene. Hovedtrekkene ved utviklingen i antall fengselsplasser og plassutnyttelsen for årene 1999–2005 fremgår av tabellen nedenfor:

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Ordinær kapasitet ¹	2 939	2 923	2 920	2 968	2 976	3 074	3 198 ³
Gjennomsnittlig aktuell kapasitet	2 818	2 701	2 810	2 872	2 972		
Kapasitetsutnyttelse % ²	85,5	90,5	94	95,3	95,9		

¹ Ordinær kapasitet representerer samlet besluttet cellekapasitet pr. 1. januar. Dublerte fengselsplasser inngår ikke i tallet.

² Kapasitetsutnyttelsen beregnes på grunnlag av gjennomsnittlig aktuell kapasitet, dvs. ordinær kapasitet justert for plasser som er midlertidig stengt eller som dubleres.

³ Forventet antall fengselsplasser pr. 01.01.05. Tallet inkluderer 15 midlertidige plasser i elementbygg ved Nye Kongsvinger fengsel, 15 midlertidige plasser i elementbygg ved Trondheim fengsel og 14 midlertidige plasser i elementbygg ved Tromsø fengsel.

I 2003 var det et gjennomsnittlig belegg på 95,9 %. Første halvår 2004 var kapasitetsutnyttelsen på 96,8 %. Produksjonen av fengselsdøgn har økt med 2,4 % fra 2002 til 2003.

Utviklingen i soningskøen fra 2000 til første halvår 2004 fremgår av tabellen nedenfor:

	31.12.00	31.12.01	31.12.02	31.12.03	30.06.04
Antall dommer iverksatt senere enn to mnd.	1 588	2 057	2 422	2 597	2 234

Ved utgangen av 2003 var køen på 2 597 dommer. Samlet domslengde tilsvarte om lag 197 500 døgn eller full utnyttelse av 541 plasser i ett år. Sommeren 2003 nådde køen et toppunkt med 2 813 dommer. 30.06.2004 var køen redusert til 2 234 dommer. Samlet domslengde pr. 30.06.2004 tilsvarer om lag 175 400 fengselsdøgn eller full utnyttelse av 481 fengselsplasser i ett år.

Kriminalomsorgen har tatt i bruk en ny «booking»-modul i etatens IKT-system. Den nye modulen skal gi bedre oversikt over soningskøen og bidra til mer effektiv iverksettelse av dommene. Ansvaret for innkallinger skal overføres fra politiet til kriminalomsorgen. Det legges til grunn at overføringen kan gjennomføres fra 2006.

I en situasjon med soningskø skal det først stilles plasser til rådighet for varetekt, deretter lange

dommer og så korte volds- eller voldsrelaterte dommer. I tillegg skal aktive gjengmedlemmer og personer som utgjør de tyngste kriminelle med organisasjonstilhørighet alltid prioriteres høyt.

For å bedre fengselskapasiteten ble det i 2003 etablert 89 nye fengselsplasser, fordelt med 11 plasser ved Trondheim fengsel, 15 midlertidige plasser ved Ullersmo fengsel, 42 plasser ved nye Kongsvinger fengsel og 21 dublinger i Bergen fengsel.

I løpet av 2004 øker kapasiteten med 122 fengselsplasser. I tillegg kommer 8 dublinger. Økningen er fordelt med 15 plasser i elementbygg i Nye Kongsvinger fengsel, 15 plasser i elementbygg i Trondheim fengsel og 30 plasser i Bergen fengsel. Videre ble 23 nye plasser ved Oslo fengsel åpnet i juni 2004. Rehabiliteringen og utvidelsen av

Tromsø fengsel ble slutført i juli 2004 og kapasiteten ved fengselet økte med 25 plasser. Det gjenstår noe kompletterende arbeid på tekniske anlegg som slutføres i 2005. I tillegg videreføres 14 plas-

ser i elementbygg i Tromsø fengsel. Tabellen nedenfor viser oppstartstidspunkt for de enkelte kapasitetsutvidelsene:

	Ant. Plasser	Oppstart
Oslo fengsel	23	01.07.2004
Tromsø fengsel	25	01.08.2004
Tromsø fengsel (elementbygg)	14	01.08.2004
Trondheim fengsel (elementbygg)	15	01.10.2004
Nye Kongsvinger fengsel (elementbygg)	15	01.11.2004
Bergen fengsel	30	15.12.2004
Sum	122	

Kapasitetsutvidelsene som iverksettes i løpet av 2004 tilsvarende en helårsvirkning på 35 plasser i 2004. I 2005 vil alle plassene ha helårsvirkning og medføre en økning på 87 plasser i forhold til 2004.

I løpet av andre halvår 2004 blir det etablert 12 lukkede plasser i Hustad leir til erstatning for de 12 plassene i Molde som for tiden er stengt. Molde fengsel har en bygningsmessig stand som krever betydelige investeringer for at det fortsatt kan benyttes som fengsel. Hustad leir eies av JD. Den er i god stand og har utvidelsesmuligheter. Departementet vurderer derfor Hustad leir som bedre egnet til permanent fengselsdrift. Sopp- og råteskader ved Molde fengsel er utbedret, og departementet vurderer å selge fengselet.

Utover disse tiltakene antas økt bruk av fremskutt prøveløslatelse å frigjøre fengselskapasitet. I 2004 kan fremskutt prøveløslatelse på 5 dager tas i bruk for dommer under 90 dager og 10 for dommer på 90 dager eller mer. Effekten av tiltaket er noe lavere enn forventet i 2004, men antas å gi full effekt i 2005. Det legges opp til å utvide ordningen i 2005, slik at domfelte med dom over 6 mnd. kan få fremskutt løslatelse med inntil 20 dager. Effekten av dette er beregnet å tilsvare om lag 16 plasser. Samlet vil kapasitetsutvidelse i 2004 og noe utvidet bruk av fremskutt prøveløslatelse i 2005 gi en nettoøkning tilsvarende 103 fengselsplasser i 2005.

Det er innført månedlige rapporteringsrutiner for omfanget av dublering. Det skal ligge en forsvarlighets- og sikkerhetsvurdering til grunn for den enkelte dublering. Det legges til grunn at mulighetene for økt kapasitet gjennom dublering er utnyttet.

Kapasitetsprognosene viser fortsatt behov for økt fengselskapasitet frem mot 2010. Det arbeides videre med en samlet vurdering av kapasitetsutvidelser i kriminalomsorgen. Av hensyn til effektiv

ressursbruk i justissektoren igangsatte departementet våren 2004 i samarbeid med Statsbygg en ny gjennomgang for Halden fengsel. Utviklingen i prosjektet viste at det var behov for en gjennomgang av prosjektet med tanke på å redusere kostnadene. Departementet arbeider med å vurdere mulige kostnadsreduserende tiltak og med en kvalitetssikring av kostnadsrammen. Regjeringen vil komme tilbake til arbeidet med Halden fengsel på egnet måte.

Det arbeides med en analyse av mulighetene for å nytte forsvarsanlegget Hvalsmoen til fengselsformål. Departementet har ikke avsluttet arbeidet med å vurdere eventuell bruk av dette anlegget til fengselsmål. I Region nord gir kapasitetsutvidelsene som iverksettes i 2004, betydelig effekt fra 2005. Det arbeides likevel videre med vurderingen av mulighetene for fengselsutbygging i Indre Salten/Sørfold blant annet gjennom alternativ finansiering gjennom samarbeid med Fauske og Sørfold kommuner etter initiativ fra de to kommunene. Justisdepartementet vil komme tilbake til disse sakene.

Kapasiteten i Bergen fengsel økes med 30 plasser i 2004. Det planlegges ikke ytterligere utvidelser i Bergensområdet i 2005.

Straffegjennomføring i regi av friomsorgskontorene

I 2003 ble det iverksatt 1 352 dommer på samfunnsstraff. Til sammenlikning ble det i 2002 iverksatt 379 slike dommer. I antall utførte timer er dette en volumøkning på 16 140 timer. Økningen må imidlertid ses i sammenheng med at loven først trådte i kraft 01.03.2002.

Det ble registrert 786 fullførte dommer i 2003. Av de som fullførte dom på samfunnsstraff i 2003,

var 12,6 % kvinner og 87,4 % menn. 36,8 % var under 22 år ved iverksettelse av dommen.

81 % av samfunnsstraffdommene ble iverksatt innen to måneder etter at friomsorgskontorene registrerte dommen. En gjennomgang av fullførte dommer i 2003 viser at friomsorgskontorene gjennomsnittlig brukte om lag 40 dager på å iverksette dommene etter at de ble registrert mottatt. Dette er således innenfor målsettingen om at straffen skal iverksettes innen to måneder.

Halvparten av dommene som ble iverksatt i 2003 var på inntil 60 timer. Den vanligste dommen er på 30 timer med en gjennomføringstid på 120 dager. Kriminalomsorgens mulighet til rask iverksettelse og gjennomføring innen fastsatt tid må blant annet sees i sammenheng med hvor mange timer som kan gjennomføres i samarbeid med andre myndigheter. Dette forutsetter et godt forvaltningssamarbeid og god tilgang på oppdragsgivere (frivillige organisasjoner og offentlige etater) for samfunnsnyttig tjeneste.

Personundersøkelser kan rekvireres av påtalemyndigheten ved vurdering av påstand om samfunnsstraff og betinget dom med promilleprogram. I 2003 ble det rekvirert 601 personundersøkelser for vurdering av promilleprogram.

Det ble iverksatt 331 dommer på promilleprogram. Økningen i antall dommer er på 39 % sammenliknet med 2002 og har primært foregått siste halvår 2003. I hovedsak skyldes økningen en gradvis innlemming av nye fylker i promilleprogrammet de siste årene. Det antas at det fortsatt er et stort ubenyttet potensial, spesielt i Oslo-området, og det forventes derfor en ytterligere økning i 2004. Kriminalomsorgen vil intensivere samarbeidet med strafferettsapparatet, og særlig med påtalemyndigheten, med sikte på økt bruk av personundersøkelser og betinget dom med promilleprogram.

Det føres ikke statistikk over når betingede dommer med promilleprogram iverksettes. Utviklingen tyder imidlertid på at det i liten grad er restanser.

Prøveordningen med promilleprogram ble landsdekkende fra 1. januar 2003 og er forlenget til 31. desember 2005. I løpet av 2004 skal det vurderes om promilleprogrammet skal innlemmes i samfunnsstraffen eller videreføres som en selvstendig permanent ordning fra 2006.

4.1.5 Gjennomføringen skal legge til rette for at innsatte og domfelte sikres de tjenester og rettigheter som lovgivingen gir dem krav på

Bekjempelse av kriminalitet er et samfunnsansvar som forutsetter forpliktende samarbeid mellom

offentlige etater på lokalt og sentralt nivå. Domfelte og innsatte har, med de begrensninger som følger av frihetsberøvelsen, samme rett til tjenester og tilbud som befolkningen for øvrig. De etater som har ansvar for ulike tjenester i samfunnet, har samme ansvar overfor innsatte og domfelte som for den øvrige befolkningen.

Den første landsomfattende levekårsundersøkelsen av innsatte i norske fengsler, «Levekår blant innsatte» (2004), er utført av Forskningsstiftelsen FAFO. Rapporten bekrefter en sterk sammenheng mellom stoffmisbruk, psykiske lidelser og kriminalitet hos innsatte og en generell opphopning av levekårsproblemer. Hovedfunnene i undersøkelsen oppsummeres nedenfor:

Rusproblemer	60 %
Arbeidsledighet	69 %
Manglende utdanning	47 %
Helseproblemer	40 %
Boligproblemer	35 %

I tillegg oppgir 30 % av de innsatte å være tidligere barneverns klienter. Det er foretatt en undersøkelse om psykiske lidelser blant innsatte (Hartvig og Østberg, 2004). Undersøkelsen viser at 23,5 % av de innsatte fikk behandling for psykiske plager på undersøkelsestidspunktet.

Også blant domfelte som gjennomfører straff i regi av friomsorgskontorene, er rusmisbruk og psykiske problemer utbredt.

I levekårsundersøkelsen oppgir hele 23 % av de mannlige respondentene at de som barn var blitt vurdert som hyperaktive (ADHD), og om lag 12 % oppgir at de fortsatt lider av hyperaktivitet. Tidlig diagnostisering og effektiv utnyttelse av eksisterende behandlingstiltak er viktig for å forhindre negativ utvikling og kriminalitet i voksen alder. Justisdepartementet bidrar i 2004 til å starte to prosjekter for behandling av innsatte med ADHD. Det ene prosjektet er samfinansiert med Sosial- og helsedirektoratet og skal foregå på Ringerike fengsel. Det andre skal foregå i Trondheim fengsel i samarbeid med avdeling for sikkerhetspsykiatri på Brøset.

Etter initiativ fra Utdannings- og forskningsdepartementet foreligger en undersøkelse om utdanningsnivå og utdanningsønsker blant innsatte. Rapporten viser at om lag 8 % av de innsatte ikke har fullført grunnskole, 49 % har ikke fullført noe nivå av videregående opplæring, om lag 45 % har grunnskole som høyeste utdanning og om lag 43 % har videregående opplæring som høyeste utdanning. Om lag 12 % av de innsatte som har utdanning fra

universitetet eller høyskole. Rapporten viser at innsattes utdanningsnivå i 2004 er på nivå med den norske befolkningen i 1980. 65,5 % av de innsatte har minst ett fremtidig utdanningsønske.

Fylkesmannen i Hordaland har administrert en omfattende evaluering av fengselsundervisningen. Evalueringen avdekker blant annet behov for bedre samhandling mellom yrkesgrupper i skole og fengsel, og for bedre planlegging og oppfølging i forbindelse med løslatelse. Regjeringen vil legge frem en stortingsmelding om fengselsundervisning i løpet av 2004.

For å minske risikoen for tilbakefall til kriminalitet og motvirke de problemene som er avdekket i de nevnte undersøkelsene, er det viktig å styrke samarbeidet om helse- og sosialtjenester, undervisning, arbeid, bolig og barnevern. I tillegg til forvaltningssamarbeidet som er hjemlet i lov og forskrifter, arbeider Justisdepartementet med å etablere forpliktende avtaler.

Rusreformen innebærer at helseforetakene har hovedansvaret for rehabilitering av rusmisbrukere. Justisdepartementet utarbeider sammen med helse- og sosialsektoren et rundskriv om ansvarsfordelingen for innsatte og domfelte rusmisbrukere. Rundskrivet skal omhandle endringer som følge av Rusreformen og danne grunnlag for samarbeid og oppfølging på regionalt og lokalt nivå.

Domfelte med rusproblemer kan overføres til behandlingstilbud etter straffegjennomføringsloven § 12. I 2003 økte antall døgn med straffegjennomføring i eksternt behandlingstilbud med om lag 20 % i forhold til 2002. I samarbeid med helseforetakene og øvrige institusjoner arbeides det videre med å øke omfanget.

Det legges opp til et bredt samarbeid med andre etater for å sikre et bedre rehabiliteringstilbud for innsatte med rusmiddelproblemer. Arbeidet med rusteametablering skal videreutvikles. I fengslene skal rusprogrammer, miljøarbeid og planarbeid inngå i et helhetlig tilbud til rusmisbrukere. Fengslene skal også tilrettelegge for økt omfang av legemiddellassert rehabilitering i samarbeid med helsesektoren.

Som et ledd i oppfølgingen av Regjeringens handlingsplan mot rusmiddelproblemer har en arbeidsgruppe nedsatt og ledet av Justisdepartementet utredet muligheten for å etablere dommerledet narkotikaprogram («Drug court») i Norge. Arbeidsgruppen besto av representanter for Sosialdepartementet, Helsedepartementet, Arbeids- og administrasjonsdepartementet, Utdannings- og forskningsdepartementet, Barne- og familiedepartementet og Domstolsadministrasjonen. De berørte departementene vil følge opp innstillingen

etter at den har vært på høring med sikte på å sette i gang prøveprosjekter. Departementet vil komme tilbake til dette senest i forbindelse med Revidert nasjonalbudsjett 2005.

Fengselshelsetjenesten er en del av det offentlige helsevesen. Det ble lagt frem en revidert veileder for fengselshelsetjenesten i juli 2004. Det er faste møter med Helse- og omsorgsdepartementet om fengselshelsetjenesten.

Det foreligger en sentral samarbeidsavtale mellom kriminalomsorgen og Aetat. Forvaltningssamarbeidet mellom kriminalomsorgen og Aetat følges opp med regionale og lokale samarbeidsavtaler. Kriminalomsorgen vil vektlegge samordning mellom Aetats og andre etaters tjenester under straffegjennomføringen.

Det arbeides med et felles rundskriv fra Utdannings- og forskningsdepartementet og Justisdepartementet om opplæring i kriminalomsorgen. Det vil bli etablert nye lokaler til skolevirksomheten ved Ila fengsel, forvarings- og sikringsanstalt i 2005.

Flere departementer samarbeider om strategikutvikling som et ledd i oppfølgingen av St. meld. nr 23 (2003–2004) Boligmeldingen. Hovedmålet er å motvirke at folk blir bostedsløse. Det er et mål at ingen skal tilbringe tid i midlertidige botilbud som hospitser ved løslatelse fra fengselsopphold.

Et bedret kulturtilbud er viktig i rehabiliteringen. Det skal arbeides med å etablere en sentral samarbeidsavtale med Kirke- og kulturdepartementet.

Flere departementer samarbeider om et prøveprosjekt rettet mot unge lovbrøyttere – Snu unge lovbrøyttere – et felles ansvar for stat, kommune og lokalsamfunn. Prosjektet tar utgangspunkt i forpliktende samarbeid om unge lovbrøyttere både under og over den kriminelle lavalder. Under kriminalomsorgens ansvarsområde er det iverksatt 3 delprosjekter rettet mot unge som har fått en ubetinget fengselsdom. «Stifinner'n jr.» som drives i Oslo fengsel, bygger på et samarbeid mellom Tyrilistiftelsen, Oslo kommune, barne- og familieetaten og Kriminalomsorgen region øst. Prosjektet skal sikre god kontinuitet i oppfølgingen av unge med rusproblemer på vei ut av fengsel. Ved Bergen fengsel er det under etablering et oppfølgingstiltak for unge domfelte, inkludert domfelte med samfunnsstraff, som i samarbeid med relevante etater skal sikre individuelle oppfølgingstiltak i overgangen mellom straffegjennomføring og frihet. «Ungfinner'n» er etablert i Trondheim fengsel, og retter seg mot unge rusmisbrukere. Prosjektet samarbeider med Trondheim kommune om oppfølging etter løslatelse.

4.1.6 Gjennomføringen skal tilpasses individuelt og være preget av målrettet samhandling mellom tilsatte og domfelte/innsatte

Målet om å motvirke ny kriminalitet skal være førende for innholdet i straffegjennomføringen. Domfelte og innsatte har ofte sammensatte problemer, og tilbudet bør i størst mulig grad tilpasses den enkeltes forutsetninger og behov. Et godt sosialt miljø og et positivt og konstruktivt forhold mellom domfelte/ innsatte og tilsatte gir de beste forutsetninger for å styrke deres motivasjon og øke utbyttet av aktivitetene. Utviklingen av miljøarbeid, individuelle samtaler, programmer og planarbeid er prioriterte områder i kriminalomsorgens fagstrategi (2004–2007). Fagstrategien legger opp til at regionene skal lage årlige planer for programmer og miljøarbeid. Fagstrategien fremhever kontaktbetjentens viktige rolle i endringsarbeidet i fengslene.

Kontaktbetjentenes tilstedeværelse og samvær med innsatte er vesentlig for å forebygge rusmisbruk i fengslene. Miljøarbeid er viktig for å bekjempe rusmisbruk og skal være en del av det daglige kontaktbetjentarbeidet. I dag har om lag 87 % av de innsatte kontaktbetjent, og det er et mål at alle innsatte skal omfattes av ordningen. Kontaktbetjentordningen skal være en integrert del av den daglige fengselsdriften. Fengslene benytter et spørreskjema for å måle kvaliteten på kontaktbetjentarbeidet. Resultatene skal systematiseres og brukes til å videreutvikle ordningen.

I alle samfunnsstraffdommer skal noen timer brukes til samtaler med den domfelte med sikte på å forebygge videre kriminalitet. I 2003 utgjorde bruken av individuelle samtaler 5,9 % av totalt utførte timer. Den individuelle kontakten med de domfelte skal vektlegges ytterligere.

Under straffegjennomføringen kan innsatte og domfelte få tilbud om fremtidsplan i kriminalomsorgen, individuell plan fra helse- og sosialtjenesten, opplæringsplan i skolen og handlingsplan i Aetat. Under straffegjennomføringen har kriminalomsorgen et særskilt ansvar for å samordne dette arbeidet. Det skal i løpet av 2004 nedsettes en arbeidsgruppe som skal initiere bedre koordinering av planarbeidet i kriminalomsorgen.

Det skal igangsettes et pilotprosjekt ved Bredtveit fengsel forvarings- og sikringsanstalt og Trondheim fengsel, avdeling Leira, som innebærer et utvidet besøkstilbud for barn som har mor eller far i fengsel. Det tas sikte på å etablere en besøksleilighet ved Bredtveit fengsel der den innsatte kan motta overnattingsbesøk av sine barn. Ved Leira skal det benyttes en eksisterende besøksleilighet. Prosjektet har som formål å gi barnet mulighet til

forbedret og økt samvær med mor eller far, i betryggende forhold, under straffegjennomføringen. En forutsetning for å motta besøk i besøksleilighet er at innsatte deltar i et veiledningsopplegg for å øke foreldreferdighetene og styrke foreldrerollen slik at barnas behov ivaretas.

4.1.7 I hele gjennomføringsperioden skal det tilrettelegges for en kriminalitetsfri tilværelse etter gjennomført straff

Under straffegjennomføringen skal kriminalomsorgen tilby tiltak og aktiviteter som kan bidra til at domfelte kan leve uten kriminalitet etter endt straff. I fengslene tilbys arbeid, undervisning og programmer i tillegg til at det tilrettelegges for eksternt behandling. Innholdet i samfunnsstraffen skal være samfunnsnyttig tjeneste, program eller andre tiltak, herunder kartlegging, individuelle samtaler, behandling og meglings i konfliktråd.

Kvinnelige innsatte har et mer omfattende aktivitetstilbud enn mannlige innsatte. Dette skyldes større andel kvinner i arbeidsdriften. En noe større andel under 22 år har et undervisningstilbud, men totalt er det flere under 22 år som mangler aktivitetstilbud. Dette kan delvis skyldes at en høyere andel av gruppen unge innsatte (under 21 år) var fengslet i mindre enn 30 dager. Kriminalomsorgen arbeider for øvrig med å etablere flere tiltak for de yngste innsatte jf. prøveprosjekt rettet mot unge lovbytere – Snu unge lovbytere.

Arbeid utgjør over halvparten av de innsattes aktivitet i fengslene. Dette omfatter produksjonsvirksomheten og arbeid innenfor fengselets drift og vedlikehold (husarbeid, vedlikeholds- og reparasjonsarbeid mv.). En arbeidsgruppe har foretatt en gjennomgang av fengslenes arbeidsdrift og foreslått endringer. KSF prioriterer arbeidet med utvikling av arbeidsdriften. Et sentralt spørsmål er hvordan arbeidsdriften i større grad kan bidra til å kvalifisere innsatte til arbeidslivet. Forvaltningssamarbeidet, spesielt med Aetat og skolemyndighetene, vil være viktig i dette arbeidet.

Det er fengselsundervisning i 34 fengsler og oppfølgingsklasser ti steder i landet. I tillegg arrangerer også Aetat kurs i noen fengsler. Undervisning utgjør en vesentlig del av de innsattes aktivitetstilbud.

I fengslene ble det gjennomført 340 programmer i 2003. Kvinneprogrammet VINN videreutvikles for domfelte voldsutsatte kvinner. Det tas sikte på å øke bruken av dette programmet. I samarbeid med rusomsorgen og krisesentrene skal det igangsettes pilotprosjekter i Stavanger, Bredtveit og Fredrikstad fengsler hvor domfelte voldsutsatte

kvinner kan delta i selvhjelpsgrupper før og etter løslatelse.

I evalueringen av samfunnsstraffen fremkommer følgende prosentvise fordeling av innholdet i straffen:

Samfunnsnyttig tjeneste	78,3 %
Individuelle samtaler	5,9 %
Program	4,9 %
Kartlegging	3,6 %
Behandling	2,0 %
Ansvarsgrupper	0,3 %
Evaluerings	0,4 %
Konfliktråd	0,1 %
Annet	4,6 %
Sum	100 %

Samfunnsnyttig tjeneste utgjør om lag 78 % av innholdet i straffen. Kriminalomsorgen samarbeider med en rekke private organisasjoner, foreninger og trossamfunn, spesielt i forbindelse med avtjening av samfunnsnyttig tjeneste. Evalueringsrapporten viser at dette fungerer godt, men at det kan være mulig å øke både omfang og kvalitet.

Programmer utgjør om lag 4,9 % av timetallet i samfunnsstraffen. Det er et mål å øke andelen av program og de andre tiltakene i samfunnsstraffen.

Megling i konfliktråd kan brukes som innhold i noen timer av en dom på samfunnsstraff. Det er en rekke forutsetninger som må være innfridd for at dette skal være mulig. Blant annet må både domfelte og den fornærmede part være villig til dette. Det er antall timer i møte med konfliktrådet og/eller den fornærmede part som kan godskrives, ikke den arbeidstid som det eventuelt blir inngått avtale om mellom partene. Det medfører at det kan være vanskelig å motivere domfelte til å velge konfliktrådsmegling.

I 2003 utgjorde megling i konfliktråd 0,1 prosent av alle avtjente timer. Kriminalomsorgen skal i samarbeid med konfliktrådene arbeide for å øke bruken av megling. I en del samfunnsstraffdommer er den domfelte også idømt betaling av erstatning til offeret. Det tas særlig sikte på å motivere domfelte til å velge megling som en del av samfunnsstraffen i disse sakene og undersøke om den domfelte i stedet for å betale penger til offeret kan gjøre opp ved en arbeidsinnsats. Dette forutsetter at begge parter samtykker.

Tanken om forsoning kan også være et element utenfor straffen. Fengselsoppholdet er en belastning for forholdet til familie og venner, og uten et

godt sosialt nettverk øker risikoen for ny kriminalitet. Konfliktrådet har jevnlig kontakt med innsatte i Arendal fengsel for å bistå i en forsoningsprosess for de som ønsker det. I Oslo fengsel pågår Brobyggerprosjektet om sosial rehabilitering av unge straffedømte med innvandrerbakgrunn. Prosjektet baserer seg på bruk av løsningsorienterte samtaler og «stormøter» med de berørte parter og deres nettverk. I Trondheim fengsel vil det i løpet av 2004 bli iverksatt pilotprosjekt for utprøving av konfliktløsningsmodeller som skal erstatte tradisjonelle sanksjonsmodeller. Når det oppstår konflikter i fengselet, skal det organiseres stormøter der overgriper og fornærmede møtes i dialogkonferanse for å løse konflikten. I tillegg skal meglingsmodellen som blir benyttet i konfliktrådene, prøves ut.

Departementet arbeider med å utvikle en bedre statistikk for tilbakefall til ny kriminalitet etter straffegjennomføring. Arbeidet koordineres med utviklingen av tilsvarende statistikk i de andre nordiske landene. Det tas sikte på å presentere den nye statistikken i løpet av 2005.

4.2 En åpen og kvalitetsbevisst justisforvaltning og rettspleie

4.2.1 Sikre god utnyttelse av justissektorens ressurser

Kriminalomsorgens sentrale forvaltning bruker elementer av balansert målstyring som en del av styringsdialogen med kriminalomsorgens regioner. Balansert målstyring er en systematisk arbeidsprosess for å sikre dialog og oppfølging av mål og strategier. Det er et verktøy for å ivareta helhetlig styring av virksomheten, slik at målene ses i sammenheng og alle sentrale deler av virksomheten integreres. Hensikten er å påse at virksomheten utvikler seg i ønsket retning og at målene nås, samt å videreføre arbeidet med å kople økonomistyringen sammen med mål- og resultatstyringen.

Fangetransport

Det er i 2004 etablert et samarbeidsprosjekt på Østlandet mellom politiet og kriminalomsorgen om transport av innsatte og domfelte. Samarbeidet er nærmere omtalt under kap 440 Politidirektoratet – politi og lennsmannsetaten, punkt 4.5.1 Fangetransporter.

Personal- og likestillingspolitikk

Personalpolitikken er et viktig virkemiddel for å gjennomføre kriminalomsorgens oppgaver. I 2003 har kriminalomsorgen særlig arbeidet med utvik-

ling av regionale likestillingsstrategier og regional lønnspolitikk. Hensynet til arbeidstakernes helse, velferd og sikkerhet prioriteres. I den forbindelse skal Vernetjenesten i kriminalomsorgen omorganiseres. Det skal blant annet opprettes regionale arbeidsmiljøutvalg i tillegg til det sentrale arbeidsmiljøutvalget og de lokale utvalgene.

Arbeidet med å kartlegge og forebygge vold og trusler mot tilsatte er en viktig del av arbeidsmiljøarbeidet. Det er innført et nytt kartleggings skjema for registrering av vold og trusler. Det er også utarbeidet en håndbok til bruk når tilsatte har vært utsatt for vold og trusler. Kriminalomsorgen har i flere år hatt et høyt sykefravær. Alle enheter har derfor inngått avtale om inkluderende arbeidsliv.

Likestillingsarbeidet er integrert i regionenes personalpolitiske arbeid. De overordnede målene er å øke antall kvinnelige ledere og drive holdningsendrende arbeid. I 2003 utgjorde kvinner 28,3 % av søkerne til lederstillinger i kriminalomsorgen og 41,9 % av de som ble tilsatt. Det er 26,3 % kvinnelige ledere i fengslene. Dette er en økning på 7,3 prosentpoeng fra 2002. Det er 47,2 % kvinnelige ledere av friomsorgskontor og overgangsboliger. Dette er en økning på 0,5 prosentpoeng fra 2002. Arbeidet med å øke antall kvinnelige søkere til lederstillinger skal videreføres. En viktig forutsetning er at det også i fremtiden tas opp tilnærmet like mange kvinner som menn på Fengselsskolen.

Kriminalomsorgens utdanningscenter (KRUS)

KRUS skal gjennom undervisning, utviklings- og rådgivningsarbeid, bibliotek- og dokumentasjonstjeneste, samt forsknings- og evalueringsoppdrag, bidra til å sikre et høyt faglig nivå i kriminalomsorgen.

Etatsutdanningen er bygget opp som en toårig, lønnet aspirantordning. Det første året består av praktisk og teoretisk opplæring, mens det andre året i hovedsak består av teoretisk opplæring. Aspirantene skal ha opplæring i grunnleggende kriminalomsorgsfaglig kunnskap, herunder sikkerhet og kunnskaper knyttet til kontaktbetjentoppgaver, fremtidsplaner og program. Videre skal det legges vekt på opplæring i ADHD-problematikk i grunnutdanningen. I 2005 vil det være om lag 150 aspiranter som gjennomfører teoriopplæringen. Regjeringen har i perioden 2001–2004 prioritert å utdanne flere fengselsbetjenter for å øke andelen fagutdannede i etaten. Denne satsingen viser seg nå i form av et tilfredsstillende høyt nivå på fagutdannet personell blant fast tilsatte fengselsbetjenter. Det foreslås derfor å ta opp om lag 100 nye aspiranter, mot 150 de tre siste år, med oppstart i januar 2005.

Departementet vil følge utviklingen nøye og tar sikte på å øke opptaket igjen ved behov.

I 2003 ble det opprettet ytterligere en spesialklasse for å sikre et tilstrekkelig antall fagutdannet personell i forbindelse med kapasitetsutvidelsene i 2004. Aspirantene vil bli uteksaminert i løpet av andre halvår 2004.

I Region sørvest ble det igangsatt lokal grunnutdanning for 21 aspiranter i 2002. Våren 2004 ble 20 aspiranter uteksaminert. Erfaringene fra lokal opplæring i Region sørvest er positive.

Totalt blir det uteksaminert om lag 180 aspiranter i 2004. I 2005 er tallet om lag 190.

KRUS skal fortsette arbeidet med å rekruttere aspiranter med flerkulturell bakgrunn til Fengselskolen. I tillegg skal KRUS iverksette tiltak som kan bidra til å øke antall samisktalende søkere til Fengselskolen.

Etatsopplæringen for verksbetjenter vil bli videreført ved hjelp av blant annet fleksible læringsformer.

Høgskolebasert utdanning i kriminalomsorgen

Høsten 2003 nedsatte Justisdepartementet et partssammensatt utvalg som fikk i oppdrag å utrede spørsmål knyttet til innhold og organisering av grunnutdanningen for fengselsbetjenter, rekruttering og etter- og videreutdanning. Vinteren 2004 fremla utvalget Delinnstilling 1. Den omhandlet spørsmål om vilkår for opparbeidelse av studiepoeng og fortsatt lønn under utdanning for fengselsbetjenter. Utvalget har i sin redegjørelse tatt utgangspunkt i fem alternative måter å organisere KRUS på i fremtiden. Et av alternativene innebærer at KRUS omgjøres til høyskole underlagt Justisdepartementet. Bare i dette tilfellet vil det være mulig å opparbeide studiepoeng samtidig som det utbetales lønn til studentene. I dag er Krigsskolen den eneste skole hvor studentene (kadettene) opparbeider studiepoeng og mottar lønn under utdanning.

Utvalget avslutter sitt arbeid høsten 2004. Sluttrapporten vil deretter bli sendt på høring. Denne rapporten vil omhandle følgende spørsmål:

- Faglige og administrative forsterkninger og endringer som må foretas i forhold til dagens ordning på KRUS for at grunnutdanningen skal kunne godkjennes på høyskolenivå tilsvarende to studieår.
- Forslag til mulig fag- og timefordeling på grunnutdanningen.
- Påbyggingsår for å oppnå bachelorgrad.
- Heltids/modulbasert desentralisert påbyggingsår.

- Vurdere behovet for tiltak og eventuelt fremme forslag til tiltak for å hindre søkersvikt i en overgangsperiode dersom ordningen med lønnet utdanning avsluttes.
- Vurdere om det er hensiktsmessig å utvikle et studium på mastergradsnivå innenfor kriminalomsorgsfaget.
- Vurdere hensiktsmessigheten av hel eller delvis sosialfaglig samordning av grunnutdanningen og/eller påbyggingsåret.
- Utarbeide forslag til en såkalt sikkerhetsmodul for personal med annen fullført høyskoleutdanning– innhold, organisering, implementering og lokalisering.

Justisdepartementet vil komme tilbake til oppfølgingen av rapporten. Saken om universitetsfengsel i Bergen vil bli sett i sammenheng med dette arbeidet.

Etter- og videreutdanning

Etter- og videreutdanningen ved KRUS skal gi oppdatering, fordypning og spesialisering, spesielt innenfor kommunikasjon, motivasjon, programvirksomhet, sikkerhetsarbeid og rusbekjempelse.

For å ivareta etatens behov for økt kompetanse vil KRUS i større grad oppsøke tjenestestedene og ta i bruk fleksible opplæringsformer. KRUS vil tilby opplæringstiltak som er tilpasset regionenes behov.

Forskning og utvikling

KRUS skal gjennom forskning, evaluering og annet utviklingsarbeid skape ny kunnskap om kriminalomsorgens faglige og organisatoriske utfordringer. Kunnskapene skal formidles i opplæringssammen-

heng, til brukerne i kriminalomsorgen og andre fagmiljøer. KRUS skal bidra til å sikre kvaliteten på kriminalomsorgens arbeid med innsatte og domfelte gjennom evaluering av igangsatte tiltak.

KRUS har igangsatt arbeidet med evaluering av straffegjennomføring etter § 12. Sluttrapport vil foreligge innen utgangen av 2005.

KRUS utarbeidet i 2003 håndbok for promilleprogrammet. Håndboken omfatter personundersøkelsen, undervisningsdelen og individuelle samtaler. Den skal videreutvikles av KRUS innen 2005.

KRUS utarbeidet også håndbøker i pasifisering i 2003. Disse ble systematisk tatt i bruk fra 2004.

KRUS har gjennomført en evaluering av samfunnsstraffen. I februar 2003 ble den første delrapporten, Evaluering av innføringen av samfunnsstraffen, lagt frem. Den andre delrapporten, Samfunnsstraffen 2003 Resultater og utfordringer, ble lagt frem i april 2004. Resultatene er nærmere omtalt under pkt. 4.1.6 og 4.1.7. Den tredje delrapporten vil foreligge i 2005.

4.2.2 Tilrettelegge for en serviceorientert og utadrettet justisforvaltning

Internett er blitt et virkemiddel for å oppnå åpenhet og bedre informasjon ut i samfunnet. Den offisielle internettportalen for kriminalomsorgen under domenet www.kriminalomsorgen.no er under etablering.

Kriminalomsorgen er i ferd med å utarbeide IKT-strategi for perioden 2005–2008. IKT skal bidra til at kriminalomsorgen når sine virksomhetsmål ved å prioritere de løsninger og tjenester som gir bedre straffegjennomføring. Strategien skal koordineres med IKT-strategien i hele justis-sektoren.

Kap. 430 Kriminalomsorgens sentrale forvaltning (jf. kap. 3430)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap	Saldert	
		2003	budsjett 2004	Forslag 2005
01	Driftsutgifter	1 668 185	1 658 400	1 772 175

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap	Saldert	Forslag 2005
		2003	budsjett 2004	
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan nyttes under kap. 430, post 01</i>	45 007	48 801	50 460
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	70 569	85 545	69 297
60	Refusjoner til kommunene, forvaringsdømte mv., <i>kan overføres</i>		58 140	60 030
70	Tilskudd	9 310	10 209	10 556
	Sum kap. 430	1 793 071	1 861 095	1 962 518

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen dekker ordinære driftsutgifter (lønn, varer og tjenester) i kriminalomsorgen. Bemanningen i kriminalomsorgen pr. 01.03.04 utgjorde 3 028 årsverk, mens bemanningen i kriminalomsorgens IT-tjeneste utgjorde 19 årsverk. Dette er en økning på 49 årsverk sammenlignet med 01.03.03.

Posten dekker videre utgifter til maskiner og utstyr, kontorutgifter, personalavhengige kostnader, daglig drift og vedlikehold av bygg og anlegg i fengslene, programvirksomhet, aktiviseringsiltak og godtgjørelser til innsatte samt utgifter til kosthold for de innsatte. Foruten tekniske endringer er bevilgninger under posten styrket dels ved omdisponering fra kap. 432 (jf. omtale nedenfor), dels som følge av helårsvirkning av kapasitetsutvidelsene i 2004 samt helårsvirkning av videreføring av driften i elementbygget ved Tromsø fengsel.

Finansieringsansvaret for straffegjennomføring etter § 12 er endret etter gjennomføringen av rusreformen. Helseforetakene finansierer opphold i behandlingsinstitusjoner som har inngått avtaler med helseforetakene. Det er derfor overført 2,9 mill. kroner fra kap. 430, post 01 til Helsedepartementets kap. 732, post 70. For opphold i andre institusjoner har kriminalomsorgen finansieringsansvaret.

Som følge av reduksjon i aspirantantallet ved KRUS foreslås det at bevilgningen under posten økes med 18,4 mill. kroner mot en tilsvarende reduksjon under kap. 432, post 01, jf. omtale under kap. 432.

Som følge av etablering av fengsel ved Hustad leir foreslås bevilgningen økt med 5,85 mill. kroner mot en tilsvarende reduksjon under kap. 450, post 01 jf. omtale under kap. 450.

Det foreslås at Justisdepartementet i 2005 får fullmakt til å overskride bevilgningen på posten mot tilsvarende merinntekter under kap. 3430, post 03 og 04, jf. forslag til vedtak.

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan nyttes under kap. 430, post 01

Posten omfatter arbeidsdriftens utgifter til materialer, rutinemessig utskifting av mindre maskiner og utstyr, kursing av tilsatte rettet spesifikt mot hjelpemidler brukt i arbeidsdriften, samt vedlikehold og drift av maskinparken. I bevilgningen inngår også arbeidspenger til de innsatte.

Det foreslås at Justisdepartementet i 2005 får fullmakt til å overskride bevilgningen på posten mot tilsvarende merinntekter under kap. 3430, post 02, jf. forslag til vedtak.

Post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, kan overføres

Bevilgningen under denne posten omfatter større vedlikeholds- og ombyggingsarbeider. Enkelte mindre bygg kan også dekkes over denne posten. Posten skal videre dekke mindre utvidelser, ominnredninger og heving av standard på eksisterende bygg. Posten omfatter også bevilgning til IT-løsninger, maskiner og teknisk utstyr til arbeidsdriften, annet utstyr til fengslene og innkjøp av kjøretøy.

Posten er nedjustert med 38,2 mill. kroner i forhold til 2004 som ble nyttet til innkjøp av elementbygg og engangsinvesteringer ved Oslo fengsel. I 2005 foreslås bevilgningen styrket med 21,1 mill. kroner til vedlikeholdstiltak ved Ullersmo fengsel, besøksleilighet ved Bredtveit fengsel, forvarings- og sikringsanstalt, skolebygg ved Ila fengsel, forvarings- og sikringsanstalt og prosjektering av Halden fengsel.

Post 60 Refusjoner til kommuner, forvaringsdømte mv, kan overføres

Posten dekker refusjoner til kommunale omsorgstiltak for prøveløslatte fra forvaring, psykisk utvi-

klingshemmede med sikringsdom og varetektssurrogat.

Post 70 Tilskudd

Posten dekker blant annet tilskudd til Nordisk samarbeidsråd for kriminologi og mindre tilskudd til frivillige organisasjoner hvor hoveddelen av organisasjonens aktiviteter finansieres fra andre kilder. Det forutsettes at mottakerens virksomhet

støtter opp om kriminalomsorgens generelle målsettinger. Ved driftsstøtte bør tilskuddet som hovedregel utgjøre mindre enn 50 % av organisasjonens årlige driftsbudsjett. Ved prosjektstøtte kan finansieringsandelen være høyere enn 50 %.

Posten dekker videre støtte til Elevator for mottak av innsatte etter straffegjennomføringsloven § 12. I 2005 er tilskuddet på 4,792 mill. kroner. Tilskuddet gjør det mulig å reservere inntil 20 plasser ved institusjonen.

Regnskap for virksomheten (1000 kr)

Salgsinntekter	77 768
Andre inntekter	33 125
Driftsinntekter	110 893
Driftsresultat	-7
Årets resultat	-7 074

Elevator mottok 54 innsatte i behandlingssituasjon i løpet av 2003, hvilket ga et belegg på 96,2 % mot 93,4 % i 2002. 92 % av de ordinært løslatte hadde et arbeids- eller skoletilbud å gå til på løslattelsestidspunktet, hvorav 23,5 % gikk til arbeid på det åpne arbeidsmarkedet.

Årsaken til Elevators negative driftsresultat i 2003 er hovedsakelig svikt i salgsinntektene for butikk salg, eksport av brukt tøy og behandling av returpapir. I tillegg er flere butikker flyttet eller oppgradert. Det ble i 2003 satt inn tiltak som skal bidra til at selskapets drift vil gå i balanse i 2004.

Posten dekker også tilskudd til Foreningen for fangers pårørende som i 2005 foreslås å utgjøre 0,741 mill. kroner. Det foreslås å bevilge 0,536 mill. kroner i tilskudd til organisasjonen Livet etter soning i 2005. Dette er videreføringer av bevilgningene i 2004.

Det er en forutsetning for tilskudd at det sendes en årsrapport hvor det redegjøres for hvilke aktiviteter som er gjennomført og hvordan midlene er benyttet. Det er et krav at regnskapet skal være revisorbekreftet når det innvilgede beløp overstiger 0,1 mill. kroner.

Kap. 3430 Kriminalomsorgens sentrale forvaltning (jf. kap. 430)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Saldert		
		Regnskap 2003	budsjett 2004	Forslag 2005
02	Arbeidsdriftens inntekter	40 700	42 535	43 981
03	Andre inntekter	14 359	5 710	21 604
04	Tilskudd			1 350
15	Refusjon arbeidsmarkedstiltak	1 928		
16	Refusjon av fødselspenger/adopsjonspenger	14 408		
17	Refusjon lærlinger	138		
18	Refusjon av sykepenger	58 653		
	Sum kap. 3430	130 186	48 245	66 935

Post 02 Arbeidsdriftens inntekter

Posten omfatter inntekter fra salg av arbeidsdriftens produksjon. Bevilgningen foreslås videreført på samme nivå som i 2004.

Det foreslås at Justisdepartementet i 2005 får fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 430, post 21 mot tilsvarende merinntekt under kap. 3430, post 02, jf. forslag til vedtak.

Post 03 Andre inntekter

Posten omfatter blant annet leieinntekter for tjeneste- og leieboliger, refundert kost og husleie samt klientavhengige driftstilskudd til hybelhusene. Bevilgningen er økt som følge av forventede

merinntekter knyttet til salg av eiendommer. Som følge av usikkerhet knyttet til inntekter av salg av eiendom foreslås det at Justisdepartementet i 2005 får fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 430, post 01 mot tilsvarende merinntekt under kap. 3430, post 03, jf. forslag til vedtak.

Post 04 Tilskudd

Posten omfatter tilskudd til deltakelse i internasjonalt fengsels samarbeid.

Det foreslås at Justisdepartementet i 2005 får fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 430, post 01 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3430, post 04, jf. forslag til vedtak.

Kap. 432 Kriminalomsorgens utdanningscenter (KRUS) (jf. kap. 3432)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap		
		2003	Saldert budsjett 2004	Forslag 2005
01	Driftsutgifter	132 408	127 312	112 217
	Sum kap. 432	132 408	127 312	112 217

Post 01 Driftsutgifter

Posten dekker lønnsutgifter til skolens personale, lønn til aspiranter og drifts- og husleieutgifter vedrørende skolebygningen. Bemanningen ved KRUS utgjorde 409 årsverk pr. 01.03.04, inkludert aspirantene som inngår i den toårige aspirantordningen. Dette er en økning på 10 årsverk sammenlignet med 01.03.03.

Posten omfatter også bevilgning til inventar og utstyr i skoleseksjonen og i kontorene, aspirantenes opphold, reiser og uniformseffekter samt ulike kurs til spesialstillinger innen fengselsvesenet.

Bevilgningen på posten foreslås redusert i hovedsak som følge av at ekstraklassen i Region sørvest er uteksaminert og at aspirantopptaket ved KRUS reduseres fra 150 til 100 aspiranter (ordinært nivå) i 2005, jf. også omtale under kap. 430.

Kap. 3432 Kriminalomsorgens utdanningscenter (KRUS) (jf. kap. 432)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap		
		2003	Saldert budsjett 2004	Forslag 2005
03	Andre inntekter	352		
16	Refusjon av fødselspenger/adopsjonspenger	644		
18	Refusjon av sykepenger	1 335		
	Sum kap. 3432	2 331		

Post 03 Andre inntekter

Posten omfatter diverse inntekter. Det budsjetteres ikke med inntekter på posten.

Programkategori 06.40 Politi og påtalemyndighet

Utgifter under programkategori 06.40 fordelt på postgrupper

					(i 1 000 kr)
Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2003	Saldert budsjett 2004	Forslag 2005	Pst. endr. 04/05
01-23	Driftsutgifter	8 004 031	7 272 009	7 991 761	9,9
70-89	Overføringer til private	8 043	10 771	11 237	4,3
	Sum kategori 06.40	8 012 074	7 282 780	8 002 998	9,9

Utgifter under programkategori 06.40 fordelt på kapitler

					(i 1 000 kr)
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2003 ¹	Saldert budsjett 2004	Forslag 2005	Pst. endr. 04/05
440	Politidirektoratet – politi- og lensmannsetaten (jf. kap. 3440)	6 448 003	5 766 101	6 397 000	10,9
441	Oslo politidistrikt (jf. kap. 3441)	1 286 651	1 212 133	1 269 918	4,8
442	Politi høgskolen (jf. kap. 3442)	172 534	195 696	218 662	11,7
443	Oppfølging av innsynsloven	9 296	9 832	9 951	1,2
445	Den høyere påtalemyndighet (jf. kap. 3445)	86 511	89 885	98 045	9,1
446	Den militære påtalemyndighet (jf. kap. 3446)	4 548	4 591	4 734	3,1
448	Grensekommisæreren (jf. kap. 3448)	4 531	4 542	4 688	3,2
	Sum kategori 06.40 ²	8 012 074	7 282 780	8 002 998	9,9

¹ Regnskapstall for ett år vil normalt være større enn saldert budsjett for det samme året. Årsaken til dette er diverse refusjonsinntekter som det ikke budsjetteres med, men som kan benyttes til å overskride utgiftsbevilgningen tilsvarende, samt ev. forbruk av overført bevilgning fra året før. I tillegg kan det vedtas tilleggsbevilgninger i løpet av året, hvilket var tilfelle for politiet i 2003. I ft. tabellen over er regnskapsført beløp for 2003 derfor ikke direkte sammenlignbart med saldert budsjett 2004 og forslag 2005. Saldert budsjett 2003 utgjorde 7150,7 mill. kr.

² Bevilgningen under kat. 06.40 er i 2005 foreslått økt med 9,9 %. I tillegg til tekniske endringer skyldes økningen helårseffekt av vedtak i Revidert nasjonalbudsjett 2004, jf. St.prp. nr. 63 (2003–2004) og Innst. S. nr. 250 (2003–2004), styrking av driftsbudsjettet generelt og styrking av Politiets sikkerhetstjeneste. Økningen foreslås også nyttet til økt innsats mot alvorlig og organisert kriminalitet og innføring av biometri i norske reisepass høsten 2005. Når man korrigerer for tekniske endringer og pris- og lønnsvekst er politibudsjettet i 2005 foreslått økt med ca. 250 mill. kr.

1 Innledning

Arbeidet til politi og påtalemyndighet er avgjørende for å sikre et trygt samfunn. Hovedutfordringer for politiet er å motvirke kriminell utvikling blant barn og unge, gripe inn i akutte situasjoner i forbindelse med kriminalitetsutøvelse eller ved ulykker og kriser, og bekjempelse av alvorlig organisert kriminalitet.

1.1 Organisering

Kategorien omfatter i hovedsak de etater og virksomheter som skal sikre lov, orden og trygghet i samfunnet, forebygge straffbare handlinger og sørge for straffeforfølgning av de som gjør seg skyldige i straffbare handlinger.

1.1.1 Den sentrale politiledelsen

Justisdepartementet og Politidirektoratet utgjør den sentrale politiledelsen. Justisdepartementet har ansvar for etatsstyringen av Politidirektoratet, riksadvokaten, generaladvokaten og Politiets sikkerhetstjeneste. Riksadvokaten og statsadvokaterne har den overordnede faglige ledelsen av straffesaksbehandlingen i politiet, og riksadvokaten kan i denne egenskap bare instrueres av Kongen i statsråd.

Politidirektoratet er et forvaltningsorgan underlagt Justisdepartementet. Direktoratet er departementets utøvende organ for planlegging, iverksetting og koordinering av sentrale kriminalpolitiske tiltak innenfor politiets virksomhet. På straffesaksbehandlingsområdet skjer dette i samarbeid med riksadvokaten. Politidirektoratet har ansvar for etatsledelsen av politi- og lensmannsetaten, og ivaretar viktige oppgaver innen internasjonalt politisamarbeid.

1.1.2 Politidistriktene og særorganene

Politiet er inndelt i 27 politidistrikter med en politimester som leder for hvert distrikt. Distriktene er igjen inndelt i funksjonelle og geografiske driftsenheter. Hovedredningssentralene ledes av politimestrene i Rogaland og Salten politidistrikter.

Det er følgende særorganer i politiet:

- Politiets sikkerhetstjeneste (PST)
- Den nasjonale enhet for bekjempelse av organisert og annen alvorlig kriminalitet (Nye Kripos)
- Utrykningspolitiet (UP)
- Den sentrale enhet for etterforskning og påtale av økonomisk kriminalitet og miljøkriminalitet (ØKOKRIM)
- Politiets data- og materieltjeneste (PDMT)
- Politiets utlendingsenhet (PU)
- Politihøgskolen (PHS)

Den nasjonale enhet for bekjempelse av organisert og annen alvorlig kriminalitet (Nye Kripos) opprettes fra 01.01.2005. Fra samme tidspunkt legges Kripos ned. Politiets sikkerhetstjeneste (PST) er administrativt og politifaglig underlagt Justisdepartementet. De øvrige særorganene er administrativt og faglig underlagt Politidirektoratet. ØKOKRIM er i tillegg et statsadvokatembete, og er derfor i straffesaksbehandlingen underlagt riksadvokaten.

Den høyere påtalemyndighet

Den høyere påtalemyndighet består av Riksadvokatembetet og 10 regionale statsadvokatembeter, og ledes faglig og administrativt av riksadvokaten.

Riksadvokaten har videre den overordnede faglige ledelse av straffesaksbehandlingen i politiet. ØKOKRIM er både et statsadvokatembete og en sentral politienhet. Riksadvokaten er faglig overordnet ØKOKRIM, mens Politidirektoratet er administrativt overordnet.

1.1.3 Generaladvokaten

Generaladvokaten leder den militære påtalemyndighet og er overordnet krigsadvokatene. Generaladvokaten har også tilsyn med den militære disiplinærmyndighet, og er underlagt Riksadvokaten i påtalemessige spørsmål, men er administrativt underlagt Justisdepartementet.

1.1.4 Grensekommisæreren

Grensekommisæreren har bl.a. ansvar for å føre tilsyn med Grenseavtalen mellom Norge og Russland, herunder føre forhandlinger med russiske grensemyndigheter med sikte på å bilegge eventuelle konflikter ved grensen. Grensekommisæreren er underlagt Politidirektoratet.

2 Hovedutfordringer

Politiet skal gjennom forebyggende og håndhevende virksomhet og iverksettelse være et ledd i samfunnets samlede innsats for å bekjempe kriminalitet og fremme og befeste borgernes rettssikkerhet, trygghet og alminnelig velferd for øvrig.

2.1 Politireformen

Endringene som er gjennomført i etaten ved politireformen har vært helt nødvendige for å møte det nye kriminalitetsbildet, og samtidig få et mer aktivt og utadrettet politi. Sentrale mål har vært kompetanseheving i alle ledd og mer effektiv ressursutnyttelse. Politireformen skal følges opp og evalueres. Politireformens fase I er gjennomført, og er den største og mest betydningsfulle endringen av norsk politi på svært lang tid. Dette innebærer for mange at innarbeidede rutiner og arbeidsmåter må endres, noe som kan være tidkrevende. Det er gjennomført betydelige løft for gjennomgripende endringer i etaten. Ett av hovedelementene i reformen har vært å øke politidistriktenes kompetanse og mulighet for innsats på områder hvor de tidligere i stor grad har vært avhengig av bistand fra spesialenheter. En reduksjon av antallet politidistrikter har vært viktig for en mer effektiv ressursutnyttelse på mange områder. Samtidig er det norske politiets desentraliserte struktur fastholdt for å sikre borgerne daglig støtte og service.

Det er etablert nye operasjonssentraler med økt profesjonalitet rundt styring og prioritering av operative ressurser, og en omfattende omstilling og fornyelse innenfor IKT er gjennomført. Et stort antall ansatte er berørt av reformen, og har fått nye eller endrede oppgaver, med nødvendig kompetanseutvikling. Reformen har så langt gitt en betydelig kompetanseheving på alle nivåer i etaten.

Gjennom fase II legger man opp til en mer hensiktsmessig samordning og arbeidsdeling mellom driftsenhetene innen hvert politidistrikt. Det vises for øvrig til omtalen under kap. 440.

For å møte de nye utfordringene den alvorligste kriminaliteten representerer, pågår det også endringer i struktur og oppgaver for politiets særorganer. Det vil ta tid å realisere alle gevinstene fra reformen. Den løpende debatt om reformens mål og resultater må ligge til grunn for en vurdering av om de omstillingstiltak som er iverksatt fungerer etter hensikten. Det må derfor også være rom for justeringer underveis.

2.2. Politirollen

Stortinget har i Budsjett-innst. S. nr. 4 (2002–2003) bedt regjeringen å komme tilbake til Stortinget med en egen sak om politirollen, med bakgrunn i politirolleutvalgets to innstillinger og i forhold til rekruttering og utdanning. Regjeringen vil fremme en egen stortingsmelding om dette i 2005. Meldingen vil også angi retningen for utviklingen av norsk politi de nærmeste 5–10 årene.

Med utgangspunkt i utfordringer og utviklings-trekk i samfunnet, utviklingen i politiets oppgaver og endringer i oppgavestrukturen, vil det i meldingen bli drøftet hvordan politiet kan møte utfordringene.

Meldingen vil blir bredt anlagt og vil vurdere politiets framtidige oppgaver og samarbeid med andre offentlige og private aktører. Ansvars- og rolledelingen mellom politiet og Forsvaret vil bli gitt en særskilt omtale. Videre vil meldingen vurdere oppgavefordelingen i politiet, herunder overføring av oppgaver fra politiutdannet personell til personell med annen utdanning. Vurderingene kan få betydning for etatsutdannet personell de neste årene.

Politiets bemanning, utdanning og rekruttering er viktig for en god oppgaveløsning, og vil derfor bli gitt en bred behandling i stortingsmeldingen. Meldingen vil bl.a. vurdere hvordan politiets fremtidige kompetansebehov kan dekkes, herunder drøfte opptakskravene til Politihøgskolen, politiutdanningen og rekrutteringen til politiet. Meldingen skal også inneholde evaluering av politireformen.

Politidirektoratet har utarbeidet et kriteriebasert grunnlag for ressursfordeling i etaten. Dette vil også bli sett i sammenheng med stortingsmeldingen om politirollen.

2.3 Endret trusselbilde og økte politiutfordringer

Politiets utfordringer når det gjelder den alvorlige og organiserte kriminaliteten er store. Den senere tid har vist en økende hensynsløshet og råhet i de kriminelle miljøer. Grovheten ved gjennomføring av forbrytelser har tiltatt ved økt bruk av vold og våpen. Tendensen synes å være en mer aktiv bruk av våpen. De kriminelle synes ikke å bevæpne seg utelukkende for å true, men for å kunne skyte seg ut av situasjoner ved å rette skudd direkte mot politiet. Ranene ved Postens Tellesentral i Oslo og i Stavanger er klare eksempler på dette. Politidirektoratet har utarbeidet en rapport etter Stavangerranet, som tar opp ulike problemstillinger knyttet til politiets beredskap, utstyr og andre operative forhold. Rapporten vil bli fulgt opp på egnet måte. Justisdepartementet er bl.a. i dialog med Forsvarsdepartementet om utlån av relevant materiell fra Forsvaret.

Politiet skal fortsatt være ubevæpnet, men politiets beredskap vil bli skjerpet bl.a. ved at det skal innføres utvidet forhåndslagring av tohåndsvåpen i utvalgte utrykningskjøretøyer.

De kriminelle nettverkene begår de kriminelle handlingene som gir det største utbyttet. Nettverkene er dessuten mer løse i sin organisering og viser en større grad av fleksibilitet enn tidligere. Den profittbaserte organiserte kriminaliteten viser dessuten en økt internasjonalisering. Etterspurt spisskompetanse kjøpes både fra nasjonale og internasjonale nettverk. Et trekk i utviklingen er også at lovlig virksomhet kombineres med lovbruddsaktivitet. Disse forholdene gir politiet, påtalemyndigheten og kriminalomsorgen økte utfordringer som må møtes ved effektivt å ta i bruk de virkemidler man har fått i de siste år når det gjelder metoder og straffesanksjoner. De tunge organiserte kriminelle miljøene skal møtes aktivt og strengt med tilgjengelige metoder. Oppfølgingen skal være samordnet i hele straffesakskjeden. De kriminelle miljøene er lukket, slik at etterretning og infiltrasjon blir mer nødvendig fra politiets side. Den grenseoverskridende kriminaliteten gjør det dessuten nødvendig med et tett internasjonalt samarbeid mellom de rettshåndhevende myndigheter.

Trusselen fra internasjonal terrorisme har fått økt oppmerksomhet de senere år, og er i dag en viktig del av den sikkerhetspolitiske utvikling. Politiet har et særskilt ansvar for å bekjempe kriminalitet og opprettholde den alminnelige ro og orden i

landet. Terror- og sabotasjesituasjoner har tradisjonelt vært betraktet som en særlig alvorlig type kriminalitet. Bekjempelse av kriminalitet er en politioppgave, og det generelle ansvaret for antiterrorberedskap er lagt til politiet. Forsvaret kan yte bistand til politiet i forbindelse med løsning av politioppgaver. En grunnleggende forutsetning for at Forsvaret skal yte slik bistand til politiet er at politiets personell- eller materiellressurser ikke strekker til. Det holdes jevnlig øvelser mellom politiet og Forsvaret. Formålet er å tilrettelegge for at Forsvarets ressurser kan tas effektivt i bruk for å støtte politiets håndtering av eventuelle terrorsituasjoner.

Bekjempelse og forebygging av vold i nære relasjoner (familievold) utgjør en særlig utfordring

for politiet. Volden er ofte skjult for omverdenen og bærer preg av gjentatt mishandling. Redsel og skamfullhet hos ofrene hindrer mange i å søke hjelp. Større åpenhet og kunnskap om hvor det er mulig å få nødvendig bistand kan bidra til at flere oppsøker politiet og hjelpeapparatet. Det er en stor økning i antallet henvendelser til politiet om vold i nære relasjoner etter etableringen av ordningen med familievoldskoordinator

Menneskehandel, inkludert handel med kvinner og barn, er et betydelig internasjonalt problem. Rapporter fra politi og organisasjoner i Norge viser at Norge i økende grad er et mottakerland for organisert prostitusjon. Handel med kvinner og mindreårige i Norge dreier seg hovedsakelig om utnyttelse av prostitusjon på ulike prostitusjonsarenaer.

3 Hovedmål og delmål

Hovedmål	Delmål
Økt trygghet for borgerne gjennom redusert kriminalitet	Sikre bedre og mer effektiv straffeforfølgning Styrke det kriminalitetsforebyggende og trygghets-skapende arbeidet Bekjempe alvorlig og organisert kriminalitet Ivareta rikets sikkerhet og selvstendighet
God og effektiv konfliktløsning og –forebygging	Styrke og utvikle alternative konfliktløsningsordninger
Sikre rettssikkerhet for individer og grupper	Styrke kriminalitetsofrenes stilling Sikre rettssikkerheten under etterforskning og i straffesaker Bekjempe rasisme og etnisk diskriminering
En åpen og kvalitetsbevisst justisforvaltning	Sikre god utnyttelse av justissektorens ressurser Tilrettelegge for en serviceorientert og utadrettet justisforvaltning

4. Tilstandsvurdering og mål

4.1 Økt trygghet for borgerne gjennom redusert kriminalitet

I 2003 ble det anmeldt 426 232 lovbrudd (kilde: Strasak). Dette er en nedgang på 10,1 % fra året før. Nedgangen ser ut til å fortsette i 2004. Ifølge politiets halvårstall var det 6,2 % færre forbrytelser enn for samme periode i fjor. Tallene for 1. halvår 2004 viser at etaten på tross av stramme budsjetter og gjennomføring av en krevende politireform, har økt oppklaringsprosenten sammenlignet med samme periode i 2003, og at den gjennomsnittlige saksbehandlingstiden ikke er vesentlig endret. Det

vises også til nærmere omtale av kriminalitetsutviklingen i proposisjonens hovedinnledning

4.1.1 Sikre bedre og mer effektiv straffeforfølgning *Straffesaker generelt*

En mer effektiv straffeforfølgning, som samtidig ivaretar hensynet til kvalitet og rettssikkerhet, vil være prioritert også i 2005.

Gjennomsnittlig saksbehandlingstid i politi- og lensmannsetaten for oppklarte forbrytelser, oppklaringsprosent mm. viser følgende utvikling de siste år:

År	1999	2000	2001 ¹	2002 ¹	2003 ¹
Saksbehandlingstid i dager	198	176	168	136	154
Oppklaringsprosent forbrytelser	36,0	36,5	37,9	36,0	36,2
Antall påtaleavgjorte forbrytelser	354 177	371 917	364 265	341 451	336 851
Anmeldte lovbrudd	437 539	454 249	444 395	462 266	426 232 ²

¹ Saker sendt med siktelse til overtakelse i annet politidistrikt, dvs saker påtaleavgjort med kode 45, er trukket ut fra og med 2001 for å hindre dobbelttelling.

² Tall for 2003 for anmeldte lovbrudd er hentet fra STRASAK pga at SSBs kriminalstatistikk ikke er ferdig. Tallet for 2003 er derfor ikke direkte sammenlignbart med tallene for foregående år, som er hentet fra SSB.

Kilde: STRASAK for saksbehandlingstid, oppklaringsprosent og antall påtaleavgjorte saker og SSB for anmeldte lovbrudd (unntatt for 2003)

Arbeidet med å effektivisere straffesaksbehandlingen gjennom ulike tiltak knyttet til eksempelvis saksbehandlingsrutiner, kompetanseutvikling, elektroniske støttesystemer og nedbygging av restanser skal fortsette.

Det er viktig at publikum har tillit til politiets straffesaksarbeid. Tilliten vil i det alt vesentlige avhenge av de resultater som oppnås. Høy kvalitet på etterforskning og iretteføring, høy oppklaringsprosent, rask saksbehandling og riktig reaksjon står her sentralt.

Den såkalte hverdagskriminalitet som vinningsforbrytelser, brukstyverier og skadeverk berører mange mennesker. Publikums tillit til politiet og den alminnelige trygghetsfølelsen i lokalsamfunnet beror derfor ikke minst på hvordan slik kriminalitet behandles. Særlig nevnes at innbrudd i bolig i mange tilfeller oppleves av ofrene som en alvorlig integritetskrenkelse, og kan skape stor utrygghet. I bekjempelsen av vinningskriminalitet kreves både forebyggende tiltak og effektiv straffesaksbehandling. Særlig overfor gjengangerkriminelle er det viktig med rask og adekvat reaksjon på lovbrudd. Det samme gjelder overfor unge lovbrøyttere, for å bidra til å hindre at disse fortsetter på en kriminell løpebane.

Innsatsen mot hverdagskriminaliteten må balanseres mot bekjempelsen av den alvorlige kriminalitet. De sentralt prioriterte forbrytelser er drap og andre alvorlige voldsforbrytelser, alvorlige seksualforbrytelser, alvorlig internasjonal og organisert kriminalitet, kriminalitet som synes rasistisk motivert, alvorlig økonomisk kriminalitet, alvorlig IKT-kriminalitet, alvorlig miljøkriminalitet og alvorlig trafikkkriminalitet. Disse sakene, som utgjør en begrenset del av det totale antall forbrytelser, skal oppklares så langt råd er, og både etterforskning, påtalebehandling og iretteføring skal holde god framdrift.

Etter flere års økning sank oppklaringsprosenten for forbrytelser fra 37,9 i 2001 til 36 i 2002 og

36,2 i 2003. Utviklingen antas å ha ulike årsaker. Noe skyldes endret sammensetning av de påtaleavgjorte sakene, for eksempel er tallet på «brukersaker» etter narkotikabestemmelsene i legemiddelloven og straffeloven redusert. I 2001 utgjorde narkotikaforbrytelsene 15 % av alle påtaleavgjorte forbrytelser, mens tallet i 2003 hadde sunket til 13 %. Ettersom slike saker har meget høy oppklaringsprosent, vil færre slike saker trekke den gjennomsnittlige oppklaringsprosenten ned. Aktiv bruk av de nye etterforskningsmetodene som for eksempel kommunikasjonskontroll har gjort det mulig å avdekke flere større og ressurskrevende saker. Oppklaring av slike prioriterte enkeltsaker krever stor personellinnsats og er viktig, men gir lite utslag på statistikken.

I 2002 og 2003 var det en fordobling av antallet saker hvor kommunikasjonskontroll ble brukt i etterforskningen. Metoden brukes både i narkotikasaker og ved etterforskning av annen alvorlig kriminalitet, og har gitt meget gode resultater. Bl.a. medvirket kommunikasjonskontroll i 2003 til beslag av 30 kilo heroin og mer enn 1 400 kilo hasjish/marihuana.

Antall ikke påtaleavgjorte saker ved politidistriktene gikk ned fra 1999 til 2001, men har så steget fra 2001 til 2003. Det er en viktig utfordring i tiden framover å nedarbeide restanser. En forutsetning for å få til en ytterligere reduksjon av saksbehandlingstiden er at restansene er så små som mulig.

Den gjennomsnittlige saksbehandlingstiden har i perioden 1999 til 2003 gått ned med 44 dager. Mellom 2002 og 2003 har det imidlertid vært en økning. Det skal fortsatt prioriteres å redusere saksbehandlingstiden.

Regjeringen har fastsatt konkrete resultatmål for saksbehandlingstiden i visse voldsaker (saker som gjelder legemsbeskadigelse eller legemsfor nærmelse med skadefølge) og saker mot personer som var under 18 år på det tidspunkt handlingen

ble begått. I voldssakene er målet 90 dager regnet fra anmeldelsen blir registrert til påtaleavgjørelsen i politiet. For saker med unge lovbrøyttere er målet seks uker, regnet fra gjerningspersonen får status som mistenkt og frem til positiv påtaleavgjørelse treffes i politiet. Tilsvarende mål var tidligere fastsatt av riksadvokaten. Målet for unge lovbrøyttere ble lovfestet i 2003, jf. Ot.prp. nr. 106 (2001–2002) Om lov om endringer i straffeprosessloven og politiloven m.m. (lovtiltak mot barne- og ungdomskriminalitet). Saksbehandlingstiden for legemsfornærmelser med skadefølge ble halvert fra 2000 til 2003 (fra 233 dager i 2000 til 117 dager i 2003). Selv om målet på 90 dager ennå ikke er nådd, er resultatutviklingen tilfredsstillende. For legemsbeskadigelser gikk saksbehandlingstiden ned fra 192 dager i 2000 til 142 dager i 2002, men steg så med 17 dager til 159 dager i 2003. For legemsbeskadigelse er således saksbehandlingstiden for lang.

Det enkelte politidistrikt har hittil ført manuell statistikk over saksbehandlingstiden i sakene med unge lovbrøyttere. Politiets elektroniske straffesaks-systemer er nå oppgradert og det vil i løpet av 2004 være mulig å hente ut statistiske opplysninger om saksbehandlingstiden for sakene med unge lovbrøyttere direkte fra straffesakssystemene.

I 2002 ble det innført frister for avholdelse av hovedforhandling i tingrett og lagmannsrett. Fristreglene er inntatt i straffeprosesslovens § 275, annet ledd og gjelder saker hvor den siktede enten var under 18 år da forbrytelsen ble begått eller er varetektsfengslet når saken berammes. Påtalemyndigheten må innrette virksomheten slik at fristene overholdes. Riksadvokaten opplyser at statsadvokatembetene alltid har kunnet stille aktor til den tid retten har berammet en fristsak.

I arbeidet med å sikre bedre og mer effektiv straffeforfølgning legges følgende sentrale mål til grunn i 2005:

- Straffesaksbehandlingen skal holde høy kvalitet
- Gjennomsnittlig saksbehandlingstid for påtaleavgjorte saker i politi- og lensmannsetaten skal reduseres
- I saker som gjelder legemsfornærmelse med skadefølge og legemsbeskadigelse (straffeloven §§ 228 annet ledd og 229), skal saksbehandlingstiden ikke overstige 90 dager fra anmeldelse til påtalevedtak i politiet, med mindre hensynet til etterforskningen eller andre omstendigheter gir grunn til det
- I saker mot personer som var under 18 år på handlingstiden, skal spørsmålet om tiltale avgjøres innen seks uker etter at vedkommende er å anse som mistenkt i saken, med mindre hensynet til etterforskningen eller andre særlige

grunner gjør dette nødvendig, jf. straffeprosessloven § 249 annet ledd

- Oppklaringsprosenten for forbrytelser skal øke
- I den høyere påtalemyndighet skal gjennomsnittlig saksbehandlingstid i påtale- og klagesakene ikke overstige 30 dager og 90 % av sakene skal være avgjort innen dette tidsrom.

De konkrete resultatmålene for øvrige sakstyper fastsettes i styringsdialogen på de ulike nivå. Politidirektoratet og riksadvokaten samarbeider om de sentrale mål. De lokale mål for det enkelte distrikt fastsettes i dialog mellom politimesteren, statsadvokaten og Politidirektoratet.

De enkelte kriminalitetstyper er omtalt nedenfor. Av praktiske grunner er forebyggende tiltak og straffesaksbehandling der behandlet under ett.

Inndragning av utbytte fra straffbare handlinger

Profittmotivet er et fellestrekk ved organisert kriminalitet, økonomisk kriminalitet og den grovere vinningskriminaliteten. Ved slik kriminalitet er det ikke tilstrekkelig bare å reagere med straff. For å oppnå en adekvat reaksjon for den enkelte lovbrøytter og for å hindre at kriminalitet lønner seg, må det i tillegg sørges for at lovbrøytterne fratras utbyttet av den straffbare virksomheten. Dette er også nødvendig for å forebygge hvitvasking. I saker der det ikke er noen fornærmet part som fremmer erstatningskrav, eller kontrolltater som fremmer andre krav, er inndragning det eneste virkemidlet til å oppnå en forebyggende effekt. Antall inndragningskrav og omfanget av inndragning er avhengig av politiets egeninnsats. Her, som i andre svært forskjellige kriminalitetsformer som for eksempel innsidehandel og narkotikakriminalitet, er politiets egeninnsats helt avgjørende for å oppdage, oppklare og oppnå adekvate reaksjoner og hindre at kriminalitet skal fremstå som lønnsomt.

Området for utvidet inndragning er blitt ytterligere utvidet i 2003 ved økning i strafferammen i seriesaker og for organisert kriminalitet.

I 2004 er det en målsetting om at antall inndragningskrav skal økes med 20 % i forhold til 2003. For 2005 er målet at antall saker med krav om inndragning økes ytterligere. Dette gjelder både for ordinær inndragning og utvidet inndragning. Departementet har for øvrig i samråd med Politidirektoratet og riksadvokaten sørget for en omlegging av politiets statistikk, slik at det fra og med 2004 skal kunne gis mer adekvate data om i hvilket omfang inndragning blir tatt med i straffesakene.

Omkring en tredjedel av inndragningskravene blir aldri innfridd. En viktig årsak er at kravene ikke er sikret ved beslag eller heftelse. Ved retts-

kraftig avgjørelse er det ofte ikke noe å fullbyrde kravet i, for eksempel fordi lovbryteren har lykkes med å gjemme bort sine eiendeler eller overføre dem til andre. Etter dagens regler kan det tas beslag og heftelser inntil det foreligger rettskraftig inndragningsdom. For å effektivisere inndragningsreglene vil Regjeringen ta initiativ til lovendring slik at beslutning om beslag og heftelse også kan treffes etter at inndragningsavgjørelsene er rettskraftige.

Konfliktråd

Økt bruk av megling i konfliktråd skal prioriteres. Politiet, påtalemyndigheten og konfliktrådene skal

samarbeide om å tilby megling i alle straffesaker som er egnet for det. Megling kan bidra til at konflikter løses lokalt, at gjerningspersonen får innsikt i konsekvensene av egen adferd og at offeret ivaretas. Konfliktrådsmegling kan benyttes som alternativ eller som supplement til straff, som særvilkår i betinget dom eller som tiltak i samfunnsstraffen. I tillegg kan politiet anbefale megling i saker med gjerningspersoner under 15 år og i andre henlagte saker som er preget av underliggende konflikt.

Fra 01.01.2003 er det satt i verk en prøveordning i 71 lensmannsdistrikter med påtalekompetanse for lensmenn til å overføre nærmere angitte sakstyper til konfliktråd. Prøveordningen varer i tre år.

Tabell 2.10 Politiets statistikk over saker som er påtaleavgjort med overføring til konfliktråd

År	2000	2001	2002	2003
Antall saker påtaleavgjort med overføring til konfliktråd	2 803	2 788	1 890	3 312

Som tabellen viser, ble betydelig flere straffesaker overført til konfliktråd i 2003 enn i de foregående år, og departementet forventer en økning i 2004 også.

For 2005 skal det være et sentralt mål at antall saker som påtaleavgjøres med overføring til konfliktråd, økes ytterligere. Særlig gjelder dette for unge lovbrøyttere. Det vises til øvrige omtale av konfliktrådene under kap. 474 Konfliktråd.

4.1.2 Styrke det kriminalitetsforebyggende og trygghetsskapende arbeidet

Årsakene til kriminalitet er mange og sammensatte. Tiltakene som iverksettes må derfor rettes inn mot flere nivåer og være i regi av flere etater.

Politiets rolle i det forebyggende arbeidet er svært viktig. Gode resultater krever bredt og godt samarbeid med andre aktører, som for eksempel barnevern, skole, hjem, kommunale myndigheter og lokalt næringsliv. Ved å satse bredt og involvere ulike etater vil en bedre kunne ta fatt i de sosiale forhold som virker inn på kriminalitetsutviklingen. For å styrke den generelle forebyggende innsatsen har Politidirektoratet arbeidet målbevisst med «Strategiplan for forebyggende arbeid 2002 – 2005». I planen påpekes viktigheten av en helhetlig tilnærming til politiarbeidet, basert på samordning av forebyggende og etterfølgende tiltak for å forhindre lovbrudd. Planen bygger på problemorientert politiarbeid som metode i det generelle kriminalitetsforebyggende arbeidet. Fokus rettes mot

årsakene til at kriminalitet oppstår. Betydningen av kunnskap og analyse som grunnlag for iverksettelse av målrettede tiltak vektlegges, og det fokuseres på samspill med publikum og andre offentlige myndigheter i løsningsprosessene.

Politidistriktene Vest-Finnmark, Nordmøre og Romsdal og Vestoppland er pilotprosjekter for utprøving av problemorientert politiarbeid. Erfaringene så langt er positive. Både vold og vinningskriminalitet, som har vært prioriterte områder i prosjektene, er redusert. Erfaringene fra prøveprosjektene vil danne grunnlag for innføring i alle politidistriktene i 2005.

Det kriminalitetsforebyggende råd (KRÅD) er viktig i det forebyggende arbeidet. I forbindelse med oppnevning av nytt råd i 2005 skal Justisdepartementet gjennomgå KRÅDs mandat mv.

Hverdagskriminalitet

Publikums generelle følelse av og frykt for å bli utsatt for kriminalitet er trolig spesielt knyttet til lovbruddskategorier som tyverier, innbrudd, brukstyveri av motorvogn, naskerier og skadeverk, samt enkelte former for legemsfornærmelser og trusler. Dette omtales gjerne som hverdagskriminalitet og rammer mange. Det er gjennom slike hendelser mange føler at de mister trygghet i dagliglivet, og sitter igjen med en svekket trygghetsfølelse hvis politiet og rettsapparatet ikke makter å beskytte og hjelpe.

Det er viktig at politiet ikke taper av syne hvor viktig det er at også mindre og tilsynelatende hverdagslige lovbrudd blir etterforsket og oppklart, og at den skyldige får en adekvat reaksjon, ikke minst i forhold til aktive gjengangere. Håndteringen av slike krenkelser som rammer så mange er viktig for publikums tillit til politiet. Det er nødvendig med et sett av virkemidler og tiltak for å oppnå gode resultater og for å beholde publikums tillit når det gjelder bekjempelse av hverdagskriminalitet. Dette må gis prioritet generelt innenfor forebyggende arbeid blant barn og unge, ikke minst med vekt på å begrense misbruk av rusmidler. Rask etterforskning, oppklaring og reaksjon er avgjørende også på dette området. På den annen side må politiet i samarbeid med relevante aktører stimulere publikum til selv å bidra med beskyttelse og sikring av verdier. Også i bekjempelsen av vold og trusler på offentlig sted står problemorientert politiarbeid sentralt.

Barne- og ungdomskriminalitet

Justisdepartementet vil i 2005 samarbeide med andre berørte departementer om en ny handlingsplan mot barne- og ungdomskriminalitet.

Regjeringens pilotprosjekt «SNU unge lovbyrtere i tide» er treårig, og legger vekt på systematisk forvaltningssamarbeid, der stat, kommune og lokalsamfunn skal utvikle forpliktende strukturer for å sikre at unge lovbyrtere får nødvendig hjelp til et verdig liv uten kriminalitet. Barne- og familiedepartementet bidrar sammen med Helse- og omsorgsdepartementet, Arbeids- og sosialdepartementet, Kommunal- og regionaldepartementet og Utdannings- og forskningsdepartementet.

Seks delprosjekter skal som grunnleggende prinsipper legge vekt på å ansvarliggjøre den enkelte unge lovbyrter, og gjenopprette muligheten til positiv deltakelse i samfunnet. Kunnskap fra arbeidet med «restorative justice» i Norge og utlandet skal benyttes og videreutvikles. Tre av delprosjektene retter seg mot unge mennesker som har begått lovbrudd eller som har vist en atferd som medfører alvorlig risiko for en utvikling av en kriminell karriere. Tre delprosjekter tar utgangspunkt i den enkelte mindreårige dømte, og ett av delprosjektene inkluderer også ungdom som er idømt samfunnsstraff.

Politiets strategiplan for forebyggende arbeid er en generell strategi som skal benyttes mot alle former for kriminalitet – barne- og ungdomskriminalitet inkludert. I forhold til barne- og ungdomskriminalitet spesielt er strategien benyttet i pilotprosjektene for å styrke samarbeidsrelasjonene med andre etater og virksomheter som har et med-

ansvar for barne- og ungdomskriminaliteten. Etablering av SLT-ordninger (samarbeid om lokale tiltak) i alle politidistriktene har vært et viktig element i denne strategien. Det samme gjelder bruk av «bekymringssamtale», samarbeid med barnevernsvaktene og overføring av saker til konfliktrådene.

Politidirektoratet vil i 2005 utarbeide en egen strategi for bekjempelse av barne- og ungdomskriminalitet. Strategien skal bygge på prinsippene for problemorientert politiarbeid og skal beskrive politiets ansvar og oppgaver knyttet til forebygging av barne- og ungdomskriminalitet. Det vil bli lagt hovedvekt på virkemidler innenfor lovens rammer (konfliktråd, samfunnsstraff, overføring til barnevern med mer), forpliktende samarbeid mellom ulike forvaltningsområder og politiets rolle i samarbeidet med andre aktører som har et ansvar for forebygging av barne- og ungdomskriminalitet.

I de tilfeller kriminalitet allerede er begått av barn og unge er det særlig viktig med rask etterforskning og påtaleavgjørelse.

Voldskriminalitet

Arbeidet for å redusere voldskriminaliteten er høyt prioritert. Det skal rettes særlig oppmerksomhet mot vold i nære relasjoner (familievold) og vold blant barn og unge. Politiet skal gjennomføre en rask og effektiv etterforskning, bruke tvangsmidler målrettet, foreta en rask påtalemessig avgjørelse og bidra til en hurtig irettføring. Ved anmeldelse eller melding om familievold skal politiet vurdere bruk av beskyttelsestiltak og sørge for at ofre settes i kontakt med etater, institusjoner og organisasjoner som kan tilby hjelp. Kompetansen skal økes og det tverrfaglige og tverretatlige samarbeidet skal styrkes når det gjelder arbeidet mot vold, spesielt mot kvinner og barn.

I juli 2004 la Regjeringen fram en treårig handlingsplan om vold i nære relasjoner. Gjennom i alt tretti tiltak skal innsatsen for å forebygge, bekjempe og lindre konsekvensene av denne type vold styrkes. Den nye handlingsplanen sikrer oppfølging og kontinuitet i forhold til handlingsplanen «Vold mot kvinner» som ble avsluttet ved utgangen av 2003. I handlingsplanen er det gitt en bred omtale av tilbudet til menn som utøver vold. Gjennom handlingsplanperioden skal behandlingstilbudet til voldsutøvere systematisk utvikles, jf. Stortingets anmodningsvedtak nr. 95 (2002–2003).

Politiets arbeid med vold i nære relasjoner skal styrkes og er viet en sentral plass i den nye handlingsplanen. Som et ledd i dette arbeidet er det gjennomført en evaluering av ordningen med familievoldskoordinatorer. Evalueringen viser at ord-

ningen var etablert i samtlige politidistrikt pr. mai 2004. Stillingsandelen knyttet til familievoldsarbeidet varierer mellom distriktene. Fire distrikt oppgir at de har koordinator i 100 % stilling, de resterende viser at stillingsandelen som brukes på funksjonen varierer mellom 10 og 75 %, hvorav 11 distrikt oppgir at funksjonen er avsatt med 50 % stilling eller mindre. Resultatene indikerer at potensialet for videreutvikling er stort. Politidirektoratet skal utarbeide en strategi for å følge opp evalueringen, og styrke innsatsen.

Politiet tok i bruk et landsdekkende tilbud med mobil voldsalarm fra og med 01.01.2004. I perioden 01.01.04 til 01.09.04 er det tildelt 624 mobile voldsalarmer. Pr. 01.09.04 er det utplassert 692 stasjonære voldsalarmer. Tilbudet inngår som ett av flere beskyttelsestiltak som politiet kan iverksette. Mobil voldsalarm skal i samvirke med andre tiltak gi volds- og trusselutsatte personer en økt trygghet samt bidra til forebygging av vold og trusler. Ordningen med mobil voldsalarm til den enkelte som trenger det er ikke ment å være et permanent tiltak, men skal løse akutte problemer. For å sikre god oppfølging i det enkelte politidistrikt har Politidirektoratet utarbeidet egne retningslinjer. Det er også utarbeidet informasjonshefte og brukerveiledning for den trusselutsatte.

Justisdepartementet gjennomførte i august 2003 en nasjonal måling om vold i nære relasjoner. Informasjonen ble innhentet fra politiet og aktuelle aktører i hjelpeapparatet. Målingen viste at hjelpeapparatet mottok over 1 000 henvendelser om vold i nære relasjon i løpet av en uke. Om lag 1 500 barn var i løpet av samme uke berørt av vold og trusler fra noen de har nære bånd til. Målingen viste videre at de voldsutsatte i all hovedsak var kvinner (85 %) og at overgriperne i all hovedsak var menn (90 %). Mer enn to tredjedeler av de som var i kontakt med hjelpeapparatet denne uken hadde vært utsatt for mishandling over tid, og nesten 80 % rapporterte at volden fant sted i eget hjem. Det tas sikte på å gjennomføre en ny nasjonal måling om vold i nære relasjoner i 2005.

Etter politiloven § 7 kan politiet visitere personer eller kjøretøy når det er grunn til å undersøke om noen er i besittelse av eller oppbevarer kniv eller våpen som det er forbudt å bære på offentlig sted. Departementet understreker viktigheten av at politiet bruker denne muligheten aktivt for å forebygge voldskriminalitet.

En rekke alvorlige voldshandlinger har de siste årene blitt utført av psykisk labile personer, som kan utgjøre en fare for seg selv eller andre. Det vil ofte være politiets oppgave å ta hånd om disse inntil de blir overført til psykiatrisk behandling innen helsevesenet. For politiet byr det på særlige utfor-

dringer å håndtere psykisk ustabile personer som har begått, eller vil kunne komme til å begå, alvorlige voldshandlinger. Det er nødvendig med et nært samarbeid mellom politiet og helsevesenet både på sentralt og lokalt nivå for at disse sakene skal kunne håndteres på en forsvarlig måte. Også kriminalomsorgen og utlendingsmyndighetene er aktuelle for et slikt samarbeid. De berørte departementene ser på hvordan samarbeidet om forebyggende tiltak kan forbedres.

Seksualforbrytelser

I 2003 utgjorde seksuallovbrudd 1 % av anmeldte lovbrudd. Det ble i 2003 registrert 3 252 anmeldelser for seksualforbrytelser mot 3 386 anmeldelser i 2002. Anmeldte voldtekter (strl. § 192,1. og 2. ledd) viser en økning på 15,6 % fra 2002 til 2003. De grove voldtektene (strl. § 192, 3. ledd) gikk ned fra 69 anmeldelser i 2002 til 19 i 2003. Ved lovendring i 2000 ble grovt uaktsom voldtekt straffbart. I 2003 ble det registrert 10 anmeldelser for grovt uaktsom voldtekt, mot 11 i 2002.

Voldtekt rammer i all hovedsak kvinner, og representerer en særlig utfordring for både rettsapparatet og helsetjenesten. Både anmeldelseshyp-pigheten og antall anmeldte saker som ender i fellende dom, er lav. Videre er helsetjenestetilbudet til voldtatte varierende både med hensyn til kvalitet, innhold og organisering av tjenesten rundt om i landet. Som et ledd i gjennomføringen av handlingsplanen «Vold i nære relasjoner» vil det bli iverksatt tiltak for å sikre at voldtektsutsatte i større grad blir møtt av et hjelpe- og rettsapparat med kunnskap og kompetanse om deres særlige sårbare situasjon. Riksadvokaten vil utarbeide et rundskriv som tydeliggjør behandlingen av voldtektssaker, særlig rettet mot politi og påtalemyndighetens samarbeid med andre etater. I regi av Helse- og omsorgsdepartementet skal det lokale helsetjenestetilbudet til volds- og voldtektsutsatte styrkes. Videre skal det iverksettes tiltak for å styrke helsetjenestens kompetanse på sporsikring og dokumentasjon i voldtektssaker.

Barnepornografi er seksuelle overgrep mot barn, og er et område som skal følges særlig opp. Barnepornografi kan ikke bare betraktes som utuktige skrifter eller filmer, men representerer i seg selv ofte alvorlige overgrep mot barn. Ved Kripos er det etablert mottak for håndtering av tips om barnepornografi. Tips mottas både via telefon og e-post.

Politidirektoratet skal i samarbeid med riksadvokaten evaluere ordningen med «Barne-kripos». Arbeidet starter høsten 2004.

Trafikksikkerhet

Politiet vil fortsatt legge vekt på synlighet og tilgjengelighet som virkemidler for å bedre trafikantenes aktsomhet og forsterke den subjektive oppdagelsesrisiko. Politiets trafikksikkerhetsarbeid skal innrettes slik at innsatsen settes inn mot trafikadferd med størst risiko for personskaade. En stor skadeforebyggende effekt ligger bl.a. i økt bruk av bilbelte, særlig blant unge risikoutsatte bilførere. Kontrollvolumet skal ligge på minst samme nivå som i 2004.

Ved Utrykningspolitiet i Stavern skal det være et fleksibelt miljø for utprøving av utstyr og metoder i politiets trafikksikkerhetsarbeid. Politiets kjøreopplæring vil også være en del av dette miljøet. Også i 2005 vil det bli arbeidet videre med utvikling av nytt trafikkteknisk utstyr og nye kontrollmetoder for å øke trafikksikkerheten. I 2004 ble prikkbelastningssystemet for førerkort innført. Ordningen fungerer bra, men det arbeides med å få til tekniske løsninger som vil spare politiet for manuell registrering. I løpet av de første syv månedene i 2004 har 46 777 førere fått til sammen 69 395 prikker. Ingen har nådd åtte prikker, men ni førere har fått varselbrev etter å ha fått seks prikker.

Politidirektoratet vil sammen med Vegdirektoratet og Trygg Trafikk foreta en evaluering (for perioden 2004–2015) av Nasjonal handlingsplan for trafikksikkerhet på veg 2002–2011. Politiets bidrag vil bygge på Strategiplan for trafikksikkerhetsarbeidet i politiet 2004–2007. Politiets innsats vil bli rettet mot aggressiv adferd, rus, verneutstyr og fart. Politidirektoratet deltar aktivt i prosjektet Trafikksikkerhet Lillehammer – med nullvisjon i sikte. Sammen med Folkehelse deltar politiet i prosjektet ROSITA II, der utstyr som kan avsløre førere som kjører påvirket av andre stoffer enn alkohol, prøves ut. Arbeidet inngår som en del av et internasjonalt samarbeid om utvikling for utprøving av nytt enkelt prøvetakingsutstyr for å fastslå ruspåvirkning. Politidirektoratet skal i løpet av høsten gjennomføre en utprøving av et narkometer hvor påvirkning skal fastslås ut fra en spyttprøve. Kvaliteten på instrumentet gjør inntil videre at narkometeret kun er ment brukt som en indikator på ruspåvirkning tilsvarende dagens alkometer. Det må fortsatt tas blodprøver og gjennomføres analyse til bruk som bevis i en eventuell straffesak.

Politidirektoratet arbeider med anskaffelse av ny radar til politiet som vil gi muligheter for både stasjonær og mobil kontroll. I løpet av høsten skal det gjennomføres et pilotprosjekt for operativ drift av radaren for å utarbeide instruks for bruken samtidig som radarens ulike funksjonaliteter skal forelles Datatilsynet til godkjennelse. Politidirekto-

ratet tar sikte på at radaren kommer i operativ drift i løpet av 2005.

Bruk av Automatisk trafikkontroll (ATK) ble økt i 2004. Det arbeides med å effektivisere ATK, bl.a. skal arbeidsdelingen mellom politiet og Statens vegvesen klargjøres bedre. Samtidig som det legges til rette for en mer effektiv bilde- og saksbehandling for å utnytte fordelene ved overgang til digitale billedopptak. For ytterligere å effektivisere og forsterke politiets ATK-innsats skal det overføres frigjorte stillinger fra siviltenesteadministrasjonen i Hustad til politiet. Disse skal ha dette som en hovedoppgave. Det vises også til omtale under kat. 06.50 Redningstjenesten, samfunnssikkerhet og beredskap. Regjeringen foreslår å øke bøtenivået i trafikksaker. Det vil bli tatt i bruk flere fotobokser, og brukstiden av kameraene vil bli utvidet. Politidistriktene vil prioritere dette arbeidet i 2005. I tillegg vil det skje en gradvis innfasing av digitale kameraer. Inntektene budsjetteres under Finansdepartementets kapittel 4634 Statens innkrevingsentral, post 81.

4.1.3 Bekjempe alvorlig og organisert kriminalitet

Alvorlig organisert og grenseoverskridende kriminalitet

Utviklingen av organisert kriminalitet medfører behov for samordnede tiltak fra politi og påtalemyndighet, basert på høy kompetanse på alle nivåer. Politidirektoratet har sammen med riksadvokaten et sentralt ansvar for dette. Politidirektoratet har også ansvar for å samordne Norges deltakelse i internasjonalt politisamarbeid i forhold til å bekjempe organisert kriminalitet. For å møte utfordringene, skal det i 2005 bl.a. etableres et nytt særorgan; Nye Kripes. Det vises i denne forbindelse til omtale i St.prp. nr. 63 (2003–2004). ROK (Rådet for samordnet bekjempelse av organisert kriminalitet) og Catch, som skal bekjempe bakmennene i organiserte grupperinger, har resultert i flere pågripelser og beslag av store pengesummer fra kriminelle miljøer. Catch skal nå inngå i Nye Kripes. ROK skal fortsatt bestå, og være en støttespiller i saker som gjelder organisert kriminalitet. Sekretariatet for ROK skal ligge i Nye Kripes.

Politiet har de siste år fått muligheter for å ta i bruk nye og utradisjonelle etterforskningsmetoder som økt bruk av kommunikasjonskontroll, elektronisk sporing og ikke varslet ransaking. Det er lagt sterk vekt på at politiet nyttiggjør seg de muligheter dette gir i kampen mot organisert kriminalitet. Politimetodeutvalget avga 29.03.2004 utredningen NOU 2004:6 Mellom effektivitet og personvern – politimetoder i forebyggende øyemed. Utredningen er sendt på høring med frist 01.10.2004. Forsla-

gene reiser viktige og utfordrende problemstillinger, særlig i form av avveininger mellom behovet for samfunnsbeskyttelse gjennom effektiv kriminalitetsbekjempelse på den ene siden og hensynet til den enkeltes rettssikkerhet og personvern på den andre siden. I kampen mot alvorlig og organisert kriminalitet vil Regjeringen vurdere alle faglige innspill for å bekjempe denne kriminaliteten.

Eurojust vil bli viktig i bekjempelsen av den alvorlige og organiserte kriminaliteten på tvers av landegrensene, jf. omtale under kap. 445.

De kriminelle MC-miljøene genererer alvorlig kriminalitet, spesielt i forhold til voldsanvendelse og narkotikakriminalitet. Nettverkene skal derfor fortsatt vies særlig oppmerksomhet. Politidirektoratet har utarbeidet en handlingsplan for perioden 2003 – 2008 for politiets bekjempelse av kriminelle MC-miljøer. Planen inneholder en rekke tiltak som krever samarbeid med andre etater, institusjoner, kommuner osv. I 2005 vil det være behov for en tett oppfølging av tiltakene i planen. Politidirektoratet vil i samråd med riksadvokaten og Politihøgskolen utgi en lærebok i etterforskning av MC-kriminalitet og annen organisert kriminalitet.

Grensenære kontrolltiltak

Politiet opprettholder sin oppmerksomhet på grensenære kontrolltiltak, og disse inngår som en del av den ordinære og daglige tjenesten i politidistrikter som er berørt. Felles for alle tiltak er å øke samhandlingen og effektiviteten nasjonalt på tvers av politidistriktene, særorganene og andre kontrolltater for å avdekke og etterforske grensekryssende kriminalitet. Politidirektoratet vil ha en viktig rolle i koordineringen av arbeidet. Videre er det internasjonale samarbeidet, både med nabolandene og med andre Schengen-land, styrket gjennom økt fokus på informasjonsutveksling og operativt samarbeid. Effektiv kontroll forutsetter særlig god lokalkunnskap langs grensen, gode systemer for mottak, analyse og rask utlevering av etterretningsinformasjon. I tillegg kreves et godt samarbeid med tollvesenet samt andre deler av politiet.

Arbeidet for å styrke samhandlingen og øke effektiviteten på grensenære kontrolltiltak fortsetter. To spesialutstyrte kjøretøy er tatt i bruk for å avdekke grensekryssende kriminalitet. Berørte politidistrikt samarbeider om bruken av kjøretøyene etter oppsatte planer. Kjøretøyenes fleksibilitet gjør det mulig å benytte disse i politiets innsats mot flere typer kriminalitet.

Politidirektoratet vil videreføre sine føringer til både politidistriktene og særorganene om å medvirke til at aktivitetsnivået og effektiviteten på gren-

senære kontroller økes. Styrkingen gjennom målrettet utnyttelse av politiets totale kontrollaktivitet, bl.a. gjennom forhåndsplanlagte kontroller i samarbeid med UP og andre kontrolltater, videreutvikles.

Nye Kripos og Politiets utlendingsenhet vil også spille en viktig rolle i denne fellessatsningen. Med sin spisskompetanse på bl.a. områdene informasjonsinnhenting, trendanalyser og identitetsfastsettelse vil disse særorganene bidra med sine ressurser slik at de grensenære kontrollene blir effektive og målrettede.

Handel med kvinner og barn

Arbeidet med å forebygge og bekjempe handel med kvinner og barn fortsetter gjennom iverksettning av Handlingsplanen mot handel med kvinner og barn (2003–2005). Menneskehandel, inkludert handel med kvinner og barn, er et betydelig internasjonalt problem som er en av de største illegale økonomiene i verden. I straffelovens § 224 er menneskehandel definert som utnyttelse, tilrettelegging eller medvirkning for slik utnyttelse av personer ved hjelp av vold, trusler eller misbruk av sårbar situasjon eller annen utilbørlig adferd, til prostitusjon eller andre seksuelle formål, tvangsarbeid, krigstjeneste i fremmed land eller fjerning av vedkommendes organer. Handel med kvinner og mindreårige i Norge dreier seg hovedsakelig om utnyttelse i prostitusjon på ulike prostitusjonsarenaer. Rapporter fra politi og organisasjoner viser at Norge i økende grad er et mottakerland for organisert prostitusjon.

Handlingene som rammes av den nye § 224 i straffeloven er alvorlige forbrytelser som gjerne blir begått som ledd i organisert kriminalitet. Politiet kan ikke avvente anmeldelser fra ofrene. Som ved annen organisert kriminalitet i lukkede miljøer, er det politiet som må avdekke miljøene som står bak og tjener på denne handelen. Det pågår derfor et omfattende arbeid i politiet for å heve kompetansen. Et nasjonalt kartleggingsprosjekt er etablert. Politidirektoratet har i samråd med riksadvokaten under utarbeidelse en håndbok om etterforskning av menneskehandel, og det er laget tiltakskort for personell i førstelinje-tjenesten. Som følge av det økte fokuset på menneskehandel er et ti-talls saker under etterforskning. Sakene omfatter en rekke personer både i Norge og utlandet.

Bekjempelse av menneskehandel kan ikke utføres av politiet og rettsvesenet alene gjennom å avdekke og straffeforfølge. Effektiv bekjempelse av menneskehandel forutsetter et bredt og koordi-

nert samarbeid på tvers av ulike sektorer. Ni departementer og fem direktorater samarbeider for å gjennomføre de 23 tiltakene knyttet til å forebygge menneskehandel, hjelpe og beskytte ofre for menneskehandel, samt avdekke og straffeforfølge de som tjener på menneskehandel i Norge og internasjonalt. Justisdepartementet koordinerer dette arbeidet.

Justisdepartementet har etablert flere tverrfaglige forum som har ført til bedre rammevilkår for ofre for menneskehandel. Det er innført en refleksjonsperiode for ofre for menneskehandel som ikke har lovlig opphold i Norge. En refleksjonsperiode betyr at utlendingsmyndighetene etter søknad stiller bort- og utvisningssaker i bero i minst 45 dager dersom det er grunn til å tro at personen er eller har vært utsatt for menneskehandel. Terskelen for innvilgelse skal være lav. I denne perioden skal personen få informasjon, oppfølging og hjelp, samt anledning til å anmelde de som tjener penger på handelen. I Oslo har Justisdepartementet etablert et pilotprosjekt for å utvikle et forpliktende tverrfaglig samarbeid mellom hjelpeapparatet i førstelinjen og de ulike nivåer i forvaltningen. Dette skal sikre at ofre for menneskehandel blir identifisert og får et tilbud om hjelp og beskyttelse.

Arbeidet med å gjennomføre de 23 tiltakene i handlingsplanen mot handel med kvinner og barn videreføres i 2005.

Narkotikakriminalitet

Regjeringens handlingsplan mot rusmiddelproblemer for perioden 2003 – 2005 ble lagt fram i 2002. Politiet skal i samarbeid med andre offentlige etater og frivillige organisasjoner prioritere forebyggende arbeid for å begrense bruken av narkotiske stoffer. Det skal særlig legges vekt på tiltak for å redusere tilbudet av narkotika og styrke innsatsen for å redusere etterspørselen for å begrense rekrutteringen til brukermiljøene. Politiet skal også rette en aktiv innsats mot åpne ansamlinger av tyngre narkotikamisbrukere med sikte på å hindre omsetning av narkotika, rekruttering av ungdom og sikre at misbrukerne kan komme inn i behandling eller andre omsorgstiltak.

På landsbasis utgjorde narkotikakriminalitet 12 % av alle anmeldte lovbrudd i 2003. Denne kriminalitetstypen har økt mest i omfang de siste 10 år, men fra 2002 har denne trenden snudd. De siste årene har antall saker gått ned, jf. pkt. 4.1.1. Antall anmeldte narkotikalovbrudd var 37 204 (Strasaktall) i 2003. Selv om antall beslag har gått ned, er det gjort mange store beslag av de fleste typer narkotika.

Tabell 2.11 Dødsfall som følge av overdose av narkotika

	2001	2002	2003
Dødsfall som følge av overdose	338	210	172

Politidirektoratets plan for bekjempelse av narkotikakriminalitet – Politiets narkotikabekjempelse 2003–2008 – skal følges opp i samarbeid med andre etater og frivillige organisasjoner. Politiet skal videreføre satsingen på forebyggende tiltak for å hindre eksperimentering og tidlig debut med rusmidler for å redusere etterspørselen og hindre nyrekruttering til rusmiddelmisbruk. Politiets innsats for å avdekke og etterforske personer bak ulovlig narkotikaomsetning skal opprettholdes. Likeledes skal politiet prioritere å bekjempe profittmotivert, narkotikarelatert kriminalitet og i særlig grad rette innsatsen mot store saker. Gjennom overføring av kompetanse og teknologi legger norsk politi vekt på å videreutvikle det operative samarbeidet med myndighetene i land som er viktige når det gjelder smugling og produksjon av narkotika. Norsk politi

må være oppdatert på de internasjonale trendene, slik at man kan iverksette tiltak hurtig.

Som oppfølging av Stortingets vedtak nr. 642 av 20.06.2003 hvor Regjeringen ble bedt om å foreslå lovendringer som legger til rette for forsøk med sprøyterom, la Justisdepartementet våren 2004 fram Ot.prp. nr 56 (2003–2004) Om midlertidig lov om prøveordning med lokaler for injeksjon av narkotika (sprøyteromsordning). Stortinget vedtok under sin behandling av saken at det skal opprettes en prøveordning på tre år, jf. Innst. O. nr. 104 (2003–2004). Prøveordningen skal gjennomføres ved at sprøyterommet bl.a. skal være bemannet med helsefaglig personell. Stortinget ba Regjeringen sørge for at nødvendige lovendringer i denne forbindelse og tilhørende forskrifter kommer på plass slik at sprøyterom kan tas i bruk fra

01.01.2005. Helse- og omsorgsdepartementet har ansvar for å følge opp denne saken.

Økonomisk kriminalitet

Økonomisk kriminalitet er et paraplybegrep for en rekke lovbrudd knyttet til næringslivet og annen organisert virksomhet i privat eller offentlig sektor, for eksempel skatteunndragelser, konkurskriminalitet, kartellkriminalitet, økonomisk utroskap, innsidehandel og hvitvasking. Det antas at mørketallene er store, det vil si at mye av den økonomiske kriminaliteten ikke kommer til politiets kunnskap. På landsbasis utgjorde økonomisk kriminalitet 4,8 % av samtlige anmeldte lovbrudd i 2003. Den store økningen fra 2002 skyldes en stor mengde fakturabedragerier (ca. 8 000 saker). Innsatsen mot økonomisk kriminalitet er krevende og må utføres på flere plan. Det kreves godt samarbeid mellom berørte departementer og underliggende etater.

Anti korrupsjons- og hvitvaskningsprosjektet ble etablert av Justisdepartementet og Utenriksdepartementet sommeren 2002, og skal avsluttes i sin nåværende form innen utgangen av 2005. Prosjektets arbeid er i betydelig grad internasjonalt rettet. Prosjektet har hatt hovedansvaret for utarbeidelse av regjeringens handlingsplan mot økonomisk kriminalitet som Justisdepartementet i samarbeid med Finansdepartementet fremmet sommeren 2004. Den nye planen skal gjennomføres over 3 år og inneholder en rekke tiltak mot flere samfunnsområder. Politiets og påtalemyndighetens innsats skal styrkes: Det skal bl.a.

- opprettes tverrfaglige team for bekjempelse av økonomisk kriminalitet i alle politidistriktene
- satses på heving av den faglige kompetanse, særlig når det gjelder finansiell etterforskning
- opprettes et nytt team i ØKOKRIM som skal arbeide med saker som gjelder misbruk av offentlige støtteordninger.

Det er politidistriktene som behandler det store flertall av de økonomiske straffesakene. Alle politidistriktene skal i løpet av 2004 ha tverrfaglige økoteam som skal ha ansvar for behandlingen av de økonomiske straffesakene. Det er viktig å sikre god tverrfaglig kompetanse på økonomisk kriminalitet og finansiell etterforskning i teamene. Særlig viktig er det å sikre at teamene har revisorkompetanse. Det må rettes ytterligere fokus på arbeidet for at ulovlig oppnådd utbytte oppspores og inndras der hvor det er grunnlag for det, jf. pkt. 4.1.1.

ØKOKRIM skal behandle de særlig alvorlige, kompliserte og/eller prinsipielle sakene og har et

bistandsansvar vis-à-vis politidistriktene. Særlig i oppstartfasen er det viktig at ØKOKRIM bistår de nye økoteamene med råd og veiledning, samt tilførsel av faglig kompetanse.

For å lette rekrutteringen av polititjenestemenn med den nødvendige faglige kompetanse skal finansiell etterforskning bli et eget fag på Politihøgskolen fra skoleåret 2005/2006. Dette er et tiltak som også vil ha betydning for innsatsen mot annen profittmotivert kriminalitet som for eksempel ran og narkotikakriminalitet, hvor det er et betydelig problem å spore opp utbyttet hos bakmenn og personer som bistår med hvitvasking. Det skal også gjennomføres kompetansehevende tiltak i den høyere påtalemyndighet, og Regjeringen anbefaler at Domstolsadministrasjonen iverksetter opplærings tiltak i domstolene.

Verdipapirmarkedet utvikler seg raskt. Det er viktig at lovbrudd avdekkes rakt og sanksjoneres effektivt. Det skal gjennomføres en vurdering av samarbeidet mellom ØKOKRIM, Kredittilsynet og Oslo børs for å vurdere blant annet kontrollressurser og arbeidsfordeling etatene mellom.

ØKOKRIM ble i 2004 styrket med fire årsverk med sikte på enhetens arbeid med hvitvaskingsmeldinger på bakgrunn av sterk økning i antall meldinger og utvidelsen av meldeplikten gjennom den nye hvitvaskingsloven som trådte i kraft i 2004.

Datakriminalitet

Datakrimutvalget avga sin utredning NOU 2003: 27 Lovtiltak mot datakriminalitet til Justisdepartementet 04.11.2003. Utredningen har vært på høring, og departementet tar sikte på å fremme en odelsingsproposisjon for Stortinget i løpet av 2005. Dette vil gjøre det mulig for Norge å ratifisere Europarådets konvensjon om bekjempelse av datakriminalitet. Departementet vil nå organisere et nytt utvalgsarbeid som får i oppgave å foreta en fullstendig gjennomgang av straffeloven og straffeprosessloven for å vurdere om det er behov for ytterligere lovendringer. Datakriminalitet defineres som straffbare handlinger som begås ved utnyttelse av informasjons- og kommunikasjonsteknologi. Eksempler på datakriminalitet er datainnbrudd, dataangrep og skadeverk via kommunikasjonsnett. Informasjonsteknologi benyttes også ved annen form for kriminalitet, så som markedsføring av ulike former for «investeringer» via Internett, som i realiteten er bedrageri. Videre benyttes Internett til formidling av ulike former for ulovlig informasjon, eksempelvis rasistiske ytringer og barnepornografi. Piratkopiering er også en form for datakriminalitet som en ser stadig mer av. Et kjennetegn ved datakriminalitet er at den er enkel

å organisere og opererer på tvers av landegrensene.

Politiet har erfaring for at enkelte kriminelle har stor datateknisk kompetanse og at de blir stadig dyktigere. Særlige utfordringer er knyttet til avanserte kriminelle miljøer med internasjonal forankring, store økonomiske ressurser, teknologisk kompetanse og moderne IKT-teknologi. Det er av avgjørende betydning at politiet holder følge med denne utviklingen både gjennom kompetanseheving, nyrekruttering av personell med høy datateknisk kompetanse og ved teknologiske investeringer. Politiets datakripsenter ved ØKOKRIM er et landsdekkende kompetansesenter og tjenestorgan for bekjempelse av og etterforskning av datakriminalitet og kriminalitet ved bruk av informasjonsteknologi. Datakripsenteret skal holde høy faglig standard og yte bistand og bidra til kompetanseheving i politidistriktene. Erfaringene fra opprettelsen av Datakripsenteret viser at elektroniske spor er mer og mer aktuelle i etterforskningen av alle former for kriminalitet, og særlig knyttet til etterforskningen av ekstreme nettverk, terror, ran og annen alvorlig kriminalitet. For å lykkes i dette arbeidet er det viktig å ha tilgang på riktige teknologiske hjelpemidler og høy tverrfaglig kompetanse.

Datakripsenteret skal inngå i Nye Kripas fra opprettelsen i 2005.

Miljøkriminalitet

Justisdepartementets miljøhandlingsplan 2002 – 2006 skal legges til grunn for politi- og lensmannsetatens planverk og prioriteringer innen miljøkriminalitet. Politiet har en sentral rolle for å redusere miljøkriminalitet gjennom forebyggende tiltak, samordning av oppsynsvirksomhet som utføres med politimyndighet og en rask gjennomføring av etterforskning av brudd på miljølovgivningen. Alle politidistriktene har utpekt en miljøkoordinator og påtaleansvarlig for miljø saker. Ut fra tallene for 1. halvår 2004, anslås at i underkant av 4 000 saker vil bli anmeldt i 2004 angående brudd på miljølovgivningen. I likhet med økonomisk kriminalitet foregår ofte miljøkriminaliteten innenfor en virksomhet som i seg selv er lovlig. Samarbeidet med andre etater, institusjoner, organisasjoner og forvaltningen er derfor helt sentralt. Særlig gjelder dette i forhold til kommunene.

Politidirektoratet skal i 2005 utarbeide en tiltaksplan for etatens bekjempelse av miljøkriminalitet. Politidistriktene skal utarbeide eller revidere sårbarhetsanalyser. Det skal videre etableres en arbeidsgruppe for å utrede spørsmålet om en felles IKT-basert sårbarhetsanalyse. Siktemålet er bl.a. å

gjøre analysen lettere tilgjengelig for operativt personell ved at opplysningene kobles mot politiets geografiske digitale visualiseringsverktøy.

Ulovlig snøscooter- og barmarkskjøring er et økende problem. Dette påfører naturen til dels betydelige skader og ulemper, og forringer befolkningens rekreasjonsmuligheter. Politiet skal vektlegge kontrollarbeidet for å begrense den ulovlige snøscooter- og barmarkskjøringen gjennom blant annet samordnede aksjoner.

ØKOKRIMs miljøteam har spisskompetanse innenfor miljøområdet. Enheten har ansvar for de særlige alvorlige og/eller prinsipielle sakene innenfor miljøkriminalitet. Teamet skal bidra til økt kompetanse i politidistriktene gjennom bistand og veiledning. Denne rollen skal styrkes, særlig i forhold til arbeidsmiljø saker.

4.1.4 Ivareta rikets sikkerhet og selvstendighet

Den internasjonale sikkerhetspolitiske situasjonen er fortsatt preget av stor grad av uforutsigbarhet. Nye internasjonale terrorhandlinger er ikke usannsynlig. Dette krever nasjonale tiltak og et styrket internasjonalt samarbeid. Metodene som tjenesten benytter for å bekjempe terror i Norge skal bygge på rettsstatens prinsipper, dvs. at de er lovregulerte, dommerkontrollerte og etterprøvbare.

Politiets sikkerhetstjeneste (PST) har til oppgave å ivareta statens sikkerhet og selvstendighet. Tjenesten, som rapporterer direkte til Justisdepartementet, skal forebygge, motvirke og etterforske lovbrudd på dette området, samt verne om viktige samfunnsinteresser. De prioriterte utfordringene er knyttet til antiterrorvirksomhet, politisk ekstremisme, kontraetterretning, samt tiltak mot produksjon og spredning av masseødeleggelsesvåpen. Tjenesten skal også bistå ved gjennomføringen av forebyggende sikkerhetstiltak i statsadministrasjonen, offentlig og privat virksomhet, samt utarbeide trusselvurderinger og gi råd om tiltak av betydning for norske interesser, virksomheter og enkeltpersoners sikkerhet.

For å ivareta oppgavene må PST ha et velfungerende samarbeid med det øvrige politiet, Forsvaret, utlendingsmyndighetene, Nasjonal sikkerhetsmyndighet og andre aktører både i offentlig og privat sektor. Dette samarbeidet skal videreføres i 2005, og informasjonsutvekslingen på tvers av sektorene skal styrkes. Samarbeidet med det øvrige politiet må styrkes for å avdekke forbindelse mellom terrorvirksomhet og annen kriminalitet. Det vil også være nye utfordringer for Politiets sikkerhetstjeneste å etablere kontakt og samarbeid med de nye Nato- og EU-landene. Politiets sikkerhets-

teneste deltar for øvrig i et omfattende bilateralt og multilateralt samarbeid med andre lands sikkerhets- og etterretningstjenester.

Regjeringen mener det bør være åpenhet overfor befolkningen om trusselbildet, og en ugradert versjon av Politiets sikkerhetstjenestes årlige trusselvurdering er offentlig tilgjengelig.

Tjenestens interne organisasjon ble endret fra 01.01.2002, og skal evalueres i løpet av 2004. Det er en målsetning at tjenestens desentraliserte struktur og totale ressurser skal utnyttes enda bedre for å ivareta aktuelle oppgaver.

Den tidligere oppfatningen av at Europa bare er en arena for finansiering og annen logistisk støttevirksomhet til islamske terrornettverk må revurderes etter terroranslagene i Madrid i mars 2004. Disse anslagene viste at også europeiske land kan være en del av aksjonsarenaen for ekstreme islamistiske terrorgrupper, og det er sannsynlig at det vil komme nye anslag fra terrorgrupper.

Politiets sikkerhetstjeneste har som følge av den beskrevne internasjonale utviklingen hatt en betydelig vekst i oppgavevolumet, særlig i forbindelse med bekjempelse av internasjonal terrorisme. Dette arbeidet har høyeste prioritet. Politiets sikkerhetstjeneste har som følge av de økte utfordringene de senere år fått en betydelig ressursstyrking, og tjenesten vil i løpet av 2005 flytte inn i nye lokaler. Etterretningsaktiviteten mot norske interesser er uendret. Det som særlig gjør Norge utsatt for denne typen aktiviteter er at vi forvalter store naturressurser, er teknologisk langt fremme innen bl.a. petroleumssektoren, og er engasjert internasjonalt politisk så vel som militært. Mål for utenlandsk etterretning er en rekke offentlige organer, departementer, politiske institusjoner, bedrifter, finansinstitusjoner, utdannings- og forskningsinstitusjoner mv. Arbeidet med å motvirke ulovlig etterretningsvirksomhet har derfor høy prioritet. Utstrakt samfunnskontakt gjennom målrettet informasjonsvirksomhet er et viktig virkemiddel for å motvirke etterretning.

Tjenesten har imidlertid også en rekke andre lovpålagte oppgaver, bl.a. innen forebygging av politisk ekstremisme, hindre spredning av masseødeleggelsesvåpen og gi råd og bistand ved gjennomføring av sikkerhetstiltak.

I mars 2004 ble Norge fullverdig partner i det såkalte Initiativet for spredningssikkerhet, forkortet PSI. En rekke land deltar i arbeidet, herunder USA, Russland, Frankrike og Storbritannia. Siktemålet er å hindre at bl.a. skip og fly benyttes for å spre masseødeleggelsesvåpen. Fokus er særlig rettet mot å videreutvikle det juridiske rammeverket for samarbeid, utveksle etterretningsinformasjon og å gjennomføre samhandlingsøvelser. Justismyn-

dighetene er en sentral aktør for å ivareta Norges nasjonale forpliktelser.

For å styrke Koordinerings- og rådgivningsutvalget for etterretnings- og sikkerhetstjenestene (KRU) har regjeringen etablert et fast sekretariat for utvalget. Dette vil bidra til å styrke samfunnets evne til å fange opp endringer i trussel- og risikobildet, og bedre evnen til å samordne tiltak for å møte nye utfordringer.

Ulike utredningsarbeider som berører Politiets sikkerhetstjeneste er avgitt eller er under bearbeidelse. Det vises i denne sammenheng blant annet til NOU 2003:18 – Rikets sikkerhet (Straffelovkommisjonens delutredning VIII) – som ble avgitt i juni 2003, og utvalget som har vurdert metodespørsmål ift. forebygging, ledet av førstelagmann Odd Jarl Pedersen, jf. NOU 2004:6 Mellom effektivitet og personvern – politimetoder i forebyggende øyemed.

Politimetodeutvalget har i hovedsak fremmet forslag som vil åpne for bruk av eksisterende etterforskningsmetoder i saker hvor det er grunn til å tro at alvorlig kriminalitet forberedes. Utvalget ser dette som avgjørende for å styrke Politiets sikkerhetstjenestes evne til å arbeide målrettet og effektivt i sin oppgave med bl.a. å forebygge og forhindre terrorvirksomhet på norsk jord. Forslagene har også som mål å harmonisere vårt regelverk på dette området slik at vi kommer mer på linje med de fleste andre land i Europa. Utvalgets flertall ønsker også å åpne for bruk av nye metoder som dataavlesning og romkontroll. Utvalgets forslag vil bli vurdert i forbindelse med departementets oppfølging og bearbeidelse. I kampen mot alvorlig og organisert kriminalitet og terrorhandlinger vil Regjeringen vurdere alle faglige innspill for å bekjempe dette.

4.2 Sikre rettssikkerhet for individer og grupper

4.2.1 Styrke kriminalitetsofrenes stilling

Justisdepartementet har som mål å bygge ut hjelpen og støtten til ofrene for kriminalitet i samarbeid med andre sentrale og lokale myndigheter. Det vises også til omtale av erstatning til voldsofre under kap. 471 Statens erstatningsansvar.

For å styrke fornærmedes stilling i strafferettspleien, spesielt for ofre for volds- og seksuallovbrudd har Justisdepartementet fått utarbeidet en utredning. Utredningen følges nå opp i Justisdepartementet, og det er nedsatt et bredt sammensatt utvalg som skal vurdere de straffeprosessuelle spørsmålene som er reist. I tillegg er det nedsatt en arbeidsgruppe som skal vurdere en del praktiske aspekter ved avviklingen av straffesaker som

kan være med på å gjøre belastningen for fornærmede mindre.

Det er også viktig at påtalemyndigheten og politiet ivaretar pårørende og ofre for kriminalitet på en god måte. Riksadvokaten har tatt dette opp med statsadvokatene og understreket betydningen av at alle involverte – polititjenestemenn, påtalejurister i politiet og statsadvokater – ikke bare har, men også synliggjøre sin omtanke og respekt for ofre og pårørende. I direktiv til statsadvokatene og politimestrene har riksadvokaten understreket at henvendelser skal besvares raskt og utfyllende og at det må vurderes å gi informasjon selv om det ikke foreligger noen utrykkelig anmodning om det. Før og under rettergang bør møtende aktor vurdere å tilby fornærmede og pårørende en orienterende samtale.

Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress ble etablert 01.01.2004. Senteret finansieres av Helse- og omsorgsdepartementet, Barne- og familiedepartementet, Arbeids- og sosialdepartementet, Justisdepartementet og Forsvarsdepartementet. En samling av den nasjonale kompetansen gjenspeiler bredden på volds- og traumefeltet, slik at alle sider ivaretas, både samfunnsvitenskapelig, juridisk og medisinsk. Kompetansesenter for voldsofferarbeid er innlemmet i det nye senteret.

Politidistriktenes familievoldskoordinatore skal medvirke til at offeret og de pårørende møtes med forståelse, kunnskap og innsikt fra politiet, både menneskelig og politifaglig. Dette kan bidra til å senke terskelen for å kontakte politiet, og dermed bidra til økt antall anmeldelser. Målet er en mer ensartet og kvalitativ god behandling av voldsaker i nære relasjoner (familievold). Koordinatorene har koordinerende oppgaver innen feltet familievold. Ordningen skal bidra til økt kompetanse og kunnskap i etaten på området. Målet er å redusere antall voldssaker, beskytte volds- og trusselutsatte, og bidra til at ofre settes i kontakt med etater, institusjoner, organisasjoner og andre som kan tilby hjelp. Basert på tall fra de distriktene som har sammenlignbare tall på årsbasis viser utviklingen at antallet saker om familievold som kommer til politiets kjennskap, har økt med hele 48 % fra 1. kvartal 2003 til 1. kvartal 2004. Det kan være flere årsaker til dette, men trolig skyldes det at fokuset på disse sakene – både blant publikum og politiet – har økt og at flere tar kontakt med politiet for å få nødvendig hjelp.

For å utvikle bedre samarbeid og stimulere til nettverksbygging mellom lokale instanser, både offentlige og frivillige, initierte Regjeringen i handlingsplanen Vold mot kvinner tre lokale prosjekter. Prosjektene er nå avsluttet. Målet var at det i løpet av prosjektperioden skulle utvikles og prøves ut

ulike modeller for forebygging av vold i nære relasjoner, samarbeid mellom aktuelle instanser og bistand til ofre og overgripere. Prosjektet hadde en varighet på tre år, og ble lokalisert i Molde, Tønsberg og Tana. Det ble også gitt støtte til et toårig samarbeidsprosjekt i Kristiansand.

Erfaring fra de lokale prosjektene viser at økt samarbeid og samordning bidrar til bedre og mer helhetlig hjelp. En av årsakene er at man gjennom utvikling av felles rutiner og felles forståelse av hvem som har ansvar for hva i denne type saker, øker oppmerksomheten om vold i nære relasjoner som problem. Prosjektene viste også at felles kompetanseoppbygging både motiverer og tilrettelegger for samarbeid og kvalitet.

Prøveprosjektet med rådgivningskontorer for kriminalitetsofre videreføres. Disse bistår ofre for kriminelle handlinger med råd og veiledning, og viderefremidler behov for juridisk og helsemessig hjelp. Politihøgskolens evaluering av prosjektets første del viste at tiltaket ga positive resultater, og at prosjektperioden burde videreføres. To nye kontorer er etablert i 2004, i Oslo og Stavanger, og etablering av rådgivningskontor i Bergen er under forberedelse. Det er gitt støtte til et treårig pilotprosjekt – støttesenter for fornærmede i straffesaker i Trondheim. Prosjektet som er et samarbeid mellom Trondheim kommune, Sør-Trøndelag politidistrikt og Trøndelag statsadvokatembeter, tilbyr støttesamtaler, praktisk hjelp, støtte til foreldre/pårørende, rettergangsstøtte og rådgivning. Målsettingen er at støttesenteret skal kunne gi hjelp til selvhjelp og støtte til å komme videre i livet til tross for det overgrep fornærmede har vært utsatt for.

Klageordning i politiet

I Ot.prp. nr. 96 (2002–2003) om organiseringen av et eget etterforskningsorgan for politiet og påtalemyndigheten, varslet departementet at det ville arbeide videre med spørsmålet om etablering av en egen klageordning for behandling av klager mot politiet. Under behandlingen i Stortinget uttalte Justiskomiteen i Innst. O. nr. 15 (2003–2004) at den var enig med Regjeringen i at det er behov for en ny ordning med behandling av klager mot politiet og påtalemyndigheten. Komiteen uttaler blant annet at det er ønskelig med en størst mulig forvaltningsmessig sluttbehandling av klager og at politimesterens arbeidsgiveransvar må fremheves i denne sammenhengen. Justisdepartementet vil i løpet av høsten 2004 nedsette en arbeidsgruppe med representanter fra blant annet Justisdepartementet, Politidirektoratet og riksadvokatembetet for å utrede ulike modeller for behandling av klager mot politiet og påtalemyndig-

heten. Justisdepartementet vil følge opp arbeidsgruppens arbeid med sikte på at det skal fremmes en egen sak for Stortinget i vårsesjonen 2005.

4.2.2 Sikre rettssikkerheten under etterforskning av straffesaker

Varetekstopp hold i politiarresten

Bruken av politiarrest, og da særlig for varetektsinnsatte, har de senere årene vært fulgt med oppmerksomhet av norske myndigheter. Politiloven ble endret i 2004 slik at bestemmelsene sikrer at nødvendig helsepersonell involveres når personer, som med rimelig grunn kan anses å kunne få alvorlige helsemessige skader pga. inntak av rusmidler, innbringes til politiarrest. Justisdepartementets forskrift til straffeprosessloven § 183 om politiarrest er sendt på høring, og omfatter de som er pågrepet etter straffeloven og som vil trenge legetilsyn.

Vitnebeskyttelse

Stortingets ønske om tiltak for vitnebeskyttelse er fulgt opp ved iverksettelse av nasjonale retningslinjer for vitnebeskyttelse. Vitnebeskyttelsestiltakene omfatter både aktører i rettsvesenet, ofre for vold i nære relasjoner og ofre for organisert kriminalitet. De nasjonale retningslinjene etablerer to ansvarsnivåer for beskyttelse. Et lokalt nivå hvor politidistriktene har ansvar for å ivareta vitners sikkerhet innenfor eget distrikt, samt et nasjonalt nivå som ivaretas av Politidirektoratet. I tillegg har Politidirektoratet ansvar for samarbeid og koordinering av vitnebeskyttelse og koordinering av vitnebeskyttelse med andre land. Politidirektoratet leder en nordisk arbeidsgruppe som skal fremme forslag til felles nordiske tiltak.

Lov om endringer i politiloven som gir hjemmel for å gi trusselutsatte personer ny identitet (fiktiv identitet), trådte i kraft 01.01.2004. Personer som står i fare for å bli utsatt for alvorlig kriminalitet rettet mot liv, helse eller frihet kan nå innvilges ny identitet (personnummer). Politidirektoratet er tillagt en sentral rolle og avgjør om en person, som er registrert i folkeregisteret, skal gis tillatelse til å benytte fingerte personopplysninger. Søknad fremmes i samråd med lokalt politidistrikt. Fiktiv identitet innvilges kun dersom andre beskyttelsestiltak ikke er tilstrekkelige. Politidirektoratet har pr. juli 2004 mottatt i underkant av 10 søknader, hvorav 2 er trukket. Resten av sakene er fortsatt til behandling. Straffeloven § 132a om «motarbeiding av rettsvesenet» har nå virket noen tid. Bestemmelsen, som innebærer en betydelig oppgradert strafferettslig beskyttelse av aktørene i rettsvesenet,

har vært et viktig bidrag i bekjempelsen av denne kriminaliteten. Vold og trusler mot ansatte i rettsvesenet rammer ikke bare den enkelte, men truer også rettsstaten. Forståelsen for dette synes økende og bør også reflekteres i straffnivået for denne type forbrytelser.

Justisdepartementet har under etablering en arbeidsgruppe som skal kartlegge situasjonen for personer underlagt adressesperre kode 6 og 7 i Folkeregisteret, jf. Stortingets anmodningsvedtak nr. 191 og 192 (2002–2003). Gruppen skal bl.a. vurdere behovet for iverksettelse av nødvendige tverrdepartementale tiltak for å gi offentlige – både statlige og kommunale etater den nødvendige informasjonen om kode 6 og 7 – problematikken og foreta en vurdering av hvordan ordningen fungerer i praksis. Arbeidsgruppen ledes av Justisdepartementet og vil ha representanter fra Finansdepartementet, Barne- og familiedepartementet, Arbeids- og sosialdepartementet, Kommunal- og regiondepartementet, Politidirektoratet og Skattedirektoratet.

Situasjonen for barn, dersom omsorgspersonen er underlagt adressesperre eller fiktiv identitet, er drøftet inngående i en rapport utarbeidet av en interdepartemental arbeidsgruppe nedsatt av Barne- og familiedepartementet i 2003. Arbeidsgruppens rapport Tiltak for å beskytte barn mot overgrep. Forslag om endringer i barneloven m.v., ble avgitt 16.02.2004. I rapporten foreslås det blant annet opplæringstiltak ovenfor de yrkesgrupper som har befattning med saker der barn eksponeres for vold i nære relasjoner. Forslagene i rapporten vil bli fulgt opp som et ledd i gjennomføringen av regjeringens handlingsplan om vold i nære relasjoner.

Lyddopptak

Politidirektoratet har igangsatt et arbeid for å utarbeide rutiner for opplæring og bruk av lyd- og videoopptak av politiavhør. Riksadvokaten og Politihøgskolen vil bli trukket inn i dette arbeidet. Politidirektoratet vurderer også anskaffelse av teknisk utstyr og kostnader forbundet med lyd- og videoopptak.

DNA- analyser

I Budsjett-innst. S. nr. 4 (2003–2004) ba Justiskomiteen departementet vurdere hvordan et økende behov for rettsgenetiske analyser i politiet kan imøtekommes, og at man tar med i vurderingen at det kan eksistere ulike tilbydere av denne tjenesten. Justisdepartementet antar at det i fremtiden vil bli en økning i antallet rettsgenetiske analyser, og

departementet samarbeider med andre berørte departementer for å finne løsninger på spørsmålene om kapasitet, finansiering, organisering mv. Justisdepartementet anser at den rettsgenetiske virksomheten ikke bør spres til flere steder i Norge, men at man satser på å videreutvikle det etablerte miljøet i Oslo. Ved større akutt-behov benyttes utenlandske analysemiljøer som supplement til det norske.

DNA-registeret ble etablert i desember 1999. I identitetsregisteret registreres hovedsakelig DNA-profiler til personer som er idømt straff for grove sedelighets-, volds- og ransforbrytelser. I sporregisteret registreres DNA-profil fra personer med ukjent identitet når profilen antas å ha tilknytning til uoppløst straffesak. Identitetsregisteret er ment å være et viktig hjelpemiddel i bekjempelsen av visse kriminalitetstyper av alvorlig karakter. Selv om det har vært en betydelig økning i antallet registreringer i registeret, var det for mange uregistrerte personer ved utgangen av 2003. Departementet har derfor tatt initiativ overfor riksadvokaten og Politidirektoratet for at restansene skal nedarbeides. Det er forventet at identitetsregisteret vil være tilnærmet å jour i løpet av 2004. Departementet vil legge til rette for at utgiftene til registrering i identitetsregisteret dekkes ved en sentral finansiering i Politidirektoratet.

4.2.3 Bekjempe rasisme og etnisk diskriminering

I Regjeringens handlingsplan mot rasisme og etnisk diskriminering (2002–2006) har Politidirektoratet fått i oppdrag å følge opp de tiltakene som gjelder politiets ansvarsområde. Blant de tiltak som er særlig prioritert, er tillitsskapende tiltak. Det er opprettet et sentralt dialogforum i regi av Politidirektoratet, og de fleste politidistrikter har opprettet lokale kontaktfora.

Politidirektoratets håndbok Kriminalitet knyttet til serveringssteder, ble distribuert til alle politidistriktene tidlig i 2004. I håndboken fokuseres det bl.a. på behovet for samarbeid mellom bevillingsmyndigheten og politiet i saker som gjelder etnisk diskriminering ved utesteder, bruk av godkjente dørvakter og aktiv bruk av serveringslovens mulighet til tilbakekallelse av bevilling.

Politietaten har vært kritisert for manglende oversikt over klager og anmeldelser i rasisme- og diskrimineringssaker. Rådet for elektronisk straffesaksbehandling i politi og høyere påtalemyndighet (RESP) er gitt i oppdrag å komme fram til tilfreds-

stillende, sentrale løsninger i forhold til registrering av rasistiske motiverte handlinger. Inntil dette foreligger er politidistriktene instruert om å etablere lokale rutiner for raskt å kunne framskaffe statistiske opplysninger og oversikter vedrørende behandling og resultater av klagesakene.

Straffbare handlinger som synes rasistisk motivert, skal behandles raskt og grundig og med en streng og konsekvent straffeforfølgning. Det er oppnevnt en statsadvokat i hver statsadvokatregion som har ansvar for samordning mellom politiet og påtalemyndigheten i saker om etnisk diskriminering og rasistisk motivert trakassering eller vold. I slike saker skal det være en særlig nær og aktiv påtalemessig ledelse. Riksadvokaten har i 2004 arrangert et fagseminar/kontaktmøte for disse statsadvokatene. Videre har riksadvokaten bestemt at visse saker skal forelegges statsadvokaten selv om påtalekompetansen etter lovendringen fra 01.04.2004 er lagt til påtalemyndigheten i politiet. Dette gjelder blant annet rasistisk motiverte legemskrenkelser og skadeverk. Både statsadvokatene og riksadvokaten vil således også i 2005 følge slike saker nøye.

Som oppfølging av Stortingsvedtak av 19.06.2002 la Justisdepartementet våren 2003 fram St.meld. nr. 46 (2002–2003) Kvittringar frå politiet ved visitasjon og annan kontroll. Politidirektoratet har fått i oppdrag å legge til rette for en ordning med synlig tjenestenummer for politiet i tråd med Stortingets anmodningsvedtak nr. 285 (2003–2004) av 12.03.2004. Dette iverksettes fra tidlig i 2005. Videre skal det settes i gang et forskningsprosjekt for å innhente informasjon om forholdet mellom politiet og etniske minoriteter. Det er bevilget midler og arbeidet med en kvalitativ studie er igangsatt. Dersom det avdekkes uheldige forhold eller praksis fra politiets side skal det settes i verk konkrete tiltak for å bedre forholdene.

Politidirektoratet har iverksatt innsamling av erfaring fra andre land med tanke på utvikling av nasjonale opplæringstiltak og det vil bli utarbeidet forslag til norske opplæringsplaner innen 2005.

Arbeidet med å få flere minoritetskulturelle tjenestemenn i etaten prioriteres. Politidirektoratet har etablert et samarbeid med Politihøgskolen om nye tiltak bl.a. for å rekruttere studenter med minoritetsbakgrunn til høgskolen. Ved opptak av nye studenter for 2004 hadde 13 studenter minoritetskulturell bakgrunn, mot sju i 2003 og fire i 2002.

Kap. 440 Politidirektoratet – politi- og lensmannsetaten (jf. kap. 3440)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2003	Saldert budsjett 2004	Forslag 2005
01	Driftsutgifter, <i>kan nyttes under kap. 441, post 01</i>	6 315 146	5 653 300	6 280 363
21	Spesielle driftsutgifter	120 119	96 074	99 341
22	Søk etter omkomne på havet, i innsjøer og vassdrag, <i>kan overføres</i>	7 325	8 456	8 644
70	Tilskudd	5 413	6 271	6 484
71	Tilskudd Norsk rettsmuseum		2 000	2 168
	Sum kap. 440	6 448 003	5 766 101	6 397 000

1 Innledning

Kapitlet omfatter all ordinær tjeneste i politi- og lensmannsetaten (unntatt Oslo politidistrikt), samt Politidirektoratet, Den sentrale enhet for bekjempelse av organisert og annen alvorlig kriminalitet, Utrykningspolitiet, Politiets utlendingsenhet, Politiets data- og materielltjeneste, ØKOKRIM, Politiets sikkerhetstjeneste og Det kriminalitetsforebyggende råd (KRÅD).

Den ordinære tjenesten i politi- og lensmannsetaten består av politimessige (ordensmessige) oppgaver, etterforskning og påtale, kriminalitetsforebyggende virksomhet, sivile gjøremål og en rekke forvaltningsoppgaver.

Gjennomføringen av spesielle utviklingstiltak innen kriminalitetsbekjempelse, forebygging og administrative formål, samt sentrale utredningsoppgaver, blir også budsjettert på kap. 440.

Det foreslås en styrking av politibudsjettet. Inkludert i det foreslåtte beløp på kap. 440 inngår tekniske endringer som lønns- og priskompensasjon, og en parallell oppjustering av inntekt og utgift på 150 mill. kr, jf. omtalen av kap. 440, post 01 og kap. 3440, post 02. Ut over dette er politibudsjettet tilført ca. 250 mill. kr.

Realøkningen på budsjettet følger av at det foreslås lagt inn midler til helårseffekt av styrking på politiets driftsbudsjett fra revidert nasjonalbudsjett 2004 jf. St.prp. nr. 63 (2003–2004) og Innst. S. nr. 250 (2003–2004). Videre er Politiets sikkerhetstjeneste styrket. Det er også lagt til rette for økt innsats mot alvorlig og organisert kriminalitet, herunder økonomisk kriminalitet. Driftsbudsjettene til politidistriktene er også ytterligere styrket. Dette vil sammen med en videreføring av styrkingen i RNB, gi politiet et god grunnlag for å drive en aktiv og effektiv kriminalitetsbekjempelse. Det er lagt inn midler for å gjennomføre innføring av biometri i norske reisepass fra høsten 2005.

2 Politidirektoratet

Politidirektoratet er en del av den sentrale politiledelsen, og er et forvaltningsorgan underlagt Justisdepartementet. Direktoratet er ansvarlig for å sette regjeringens kriminalpolitikk ut i praksis, og har det utøvende ansvar for faglig ledelse og styring av etaten.

Direktoratet har 120 ansatte. I tillegg kommer fem stillinger til Det kriminalitetsforebyggende råd (KRÅD), som administrativt er tilknyttet Politidirektoratet, samt prosjekterrelaterte medarbeidere for tidsavgrensede perioder. Direktoratet er klageinstans for forvaltningsavgjørelser truffet av politimestrene eller andre underliggende særorganer.

Direktoratet deltar aktivt i det kriminalitetsbekjempende arbeid ved å koordinere og styre den samlede politiinnsatsen. Gjennom aktiv bistand til kriminalitetsanalyse, samordning av ressurser, metodeutvikling, samt ledelses- og kompetanseutvikling gir direktoratet kvalifisert støtte og service til politi- og lensmannsetaten. Direktoratet er ansvarlig for å utvikle gode styringsformer for alle ledd i etaten, og sikre høy kompetanse innenfor det politifaglige området.

Politidirektoratet samordner og koordinerer virksomheten i politiets særorganer.

Gjennom kartlegging, evaluering og analyse skal Politidirektoratet drive politifaglig metodeutvikling. Direktoratet har et særlig ansvar for å planlegge og gjennomføre tiltak mot organisert kriminalitet.

Politidirektoratet koordinerer og følger opp Norges engasjement som deltaker i internasjonale politistyrker, og har en sentral rolle når det gjelder Norges deltakelse i internasjonalt politiarbeid.

Direktoratet utvikler informasjonsfaglige strategier for etaten.

Det er også direktoratets oppgave å etablere gode samarbeidsrelasjoner med andre sentrale

aktører, og fremme politifaglige synspunkter og råd overfor Justisdepartementet, direktorater, organisasjoner og institusjoner.

3 Hovedutfordringer

I 2005 vil en ytterligere styrking og spissing av politiets innsats mot den alvorlige og organiserte kriminaliteten være en av hovedutfordringene for Politidirektoratet. Politireformens gjennomføring i tråd med de politiske og faglige forutsetningene vil være et sentralt virkemiddel i dette. Reformens resultatkrav er både knyttet til det nye kriminalitetsbildet, et mer aktivt og utadrettet politi, kompetanseheving og effektiv ressursbruk. Samarbeidet med riksadvokaten og statsadvokatene er viktig i dette arbeidet for økt effektivitet i kriminalitetsbekjempelsen.

4 Tilstandsvurdering og mål

4.1 Sikre bedre og mer effektiv straffeforfølgning

Det vises til hovedinnledningen og innledningen under kat. 06.40, hvor de sentrale mål for politiets og påtalemyndighetens straffesaksbehandling omtales. I straffesaksbehandlingen er politiet faglig underlagt riksadvokaten og statsadvokatene. Det er etablert et tett samarbeid mellom riksadvokaten og Politidirektoratet for å sikre at det ikke oppstår motstrid mellom riksadvokatens faglige mål og prioriteringer for straffesaksbehandlingen i politiet og direktoratets føringer.

4.2 Styrke det kriminalitetsforebyggende arbeidet

Det vises til kategoriomtalen pkt. 4.1.2.

Departementet legger stor vekt på at politiet skal bruke problemorientert politiarbeid som metode i det generelle forebyggende arbeidet. Når politiet på bakgrunn av sine analyser skal foreta prioriteringer, skal de ha et hovedfokus på barn og unge som målgruppe for den forebyggende innsatsen, herunder barn og unges misbruk av rusmidler. Arbeidet opp mot minoritetskulturelle grupper samt oppfølging av saker som gjelder rasisme og diskriminering skal prioriteres. Politiet har god kjennskap til lokalmiljøene og hvilke grupper som er risikoutsatt, og må bestrebe seg på å gripe inn og rettlede for å unngå at kriminell aktivitet utvikles.

4.3 Sikre god utnyttelse av justissektorens ressurser

4.3.1 Målekriterier for det totale politiprodukt, ressurser m.m.

Politidirektoratet etablerte i 2003 et prosjekt med mandat å utarbeide grunnlaget for et styrings- og rapporteringssystem i politiet. Som en del av prosjektet er det startet et pilotarbeid i Gudbrandsdal og Vestfold politidistrikt.

Nøkkeltallene skal brukes i styringsdialogen på forskjellige nivå og i tilsynsarbeidet. Nøkkeltallene skal utgjøre objektive målekriterier for det totale politiprodukt. De nøkkeltall som angår straffesaksbehandlingen vurderes i dialog med Riksadvokaten.

Pilotdriften vil vare ut 2004. Etter evalueringen tar man sikte på å implementere ordningen i alle politidistrikter, med de eventuelle justeringer som evalueringen viser behov for.

Bruk av nøkkeltall vil også inngå som en del av arbeidet med å sammenligne politidistriktene. Det vises også til Budsjett-innst. S. nr. 4 (2003–2004) hvor justiskomiteen er opptatt av at det utarbeides analyseverktøy for å sammenligne ressursbruken i de ulike politidistriktene, og at arbeidet med gode målekriterier prioriteres.

Det er satt i gang et arbeid som har til hensikt å innføre referansemålinger i politiet. Politidirektoratet har utarbeidet en håndbok som beskriver en metode for systematiske sammenligninger. Gjennom dette arbeidet vil en systematisk kunne sammenligne politidistriktene, og gi grunnlag for overføring av de gode resultater mellom distriktene. Politidirektoratet vil allerede nå starte arbeidet med å ta metoden i bruk ved for eksempel tilsyn. Når nøkkeltallene blir tatt i bruk ved alle politidistriktene, vil dette bl.a. gi grunnlag for sammenligninger. Publikumsundersøkelser vil være viktige element i den løpende oppfølgingen av politidistriktene.

Politiets ressursbruk

Politidirektoratet har engasjert et konsulentfirma for å foreta en uavhengig gjennomgang av utviklingen av politiets ressurstilgang og oppgaver. Første del av analysen viser at ressursutviklingen for politiet, omfanget av kriminalitet, og nasjonalprodukt siden 1970-tallet i hovedsak har fulgt samme trend. Sammensetning, volum og kompleksitet av politiets oppgaver har imidlertid endret seg betydelig i perioden. Rapporten vil bli fulgt opp i 2004 og 2005 med ytterligere analyse av utviklingen i forholdet mellom ressurstilgang, oppgaveomfang og sammensetning av oppgavene, og med en analyse av

kostnadsdrivere som kan forklare utviklingen i faste og variable kostnader over tid.

4.3.2 Politireformen

Politireformen er den største endring som har skjedd i norsk politi. Endringene som er gjennomført i etaten ved politireformen har vært helt nødvendige for å møte det nye kriminalitetsbildet, og samtidig få et mer aktivt og utadrettet politi. Sentrale mål har vært kompetanseheving i alle ledd og mer effektiv ressursutnyttelse. Gevinstene fra reformen skal benyttes til forebyggende og politiooperativt arbeid, økt tjenesteyting overfor publikum og straffesaksarbeid. Det vises bl.a. til St. meld. nr. 22 (2000–2001) hvor det er fremhevet at det vil ta tid å hente ut de kvalitative og kvantitative gevinstene fra en slik reform. En rekke gevinster er allerede kommet etter fase I. Politidistriktene er blitt mer robuste når det gjelder ressurser og kompetanse. Det er videre gjennomført store omstillinger innen IKT og ved oppbygging av mer profesjonelle operasjonssentraler. Mange ansatte har fått endrede arbeidsoppgaver. Økt satsing på flere politiutdannede ut i operativ tjeneste har bidratt til økte utgifter til den operative virksomheten.

Politidirektoratet har engasjert et konsulentfirma som skal gjennomføre en evaluering av politireformen pr. årsskiftet 2004/2005. Publikumstilfredshet vil inngå i denne evalueringen. Reformen skal evalueres i dialoger mellom politimestrene og ordførerne og ved publikumsundersøkelser i alle politidistriktene. Departementet er kjent med at Kommunenes Sentralforbund også vil foreta en undersøkelse.

Politidirektoratet tar sikte på å gjennomføre alle aktivitetene knyttet til politireformens fase II i løpet av 2004. Det vil si at organisatoriske endringer og tilpasninger av driftsenhetsstrukturen i det enkelt politidistrikt vil være gjennomført i løpet av året.

Endringene i driftsenhetsstrukturen følger tre hovedretninger:

- Regional samordning av administrasjon m.v. i større driftsenheter med opprettholdelse av tjenesteenhetsstrukturen. Dette skal skje uten at det innføres nye mellomledernivåer
- Samarbeidsordninger med intern fordeling av saksområder mellom flere driftsenheter
- Videreutvikling av dagens organisasjonsmodell
- Ingen strukturendringer, men generell satsing på effektiviseringstiltak.

Antall tjenestesteder skal opprettholdes for å sikre nærheten til publikum. Det er derfor i svært liten grad blitt foretatt grensereguleringer i fase II.

Følgende reguleringer er foretatt:

- Ringsaker kommune betjenes av én tjenesteenhet
- Kommunene Bodø og Skjerstad betjenes av én tjenesteenhet.
- Kommunene Beiarn og Saltdal betjenes av én tjenesteenhet.
- Kommunene Tjeldsund, Evenes og Skånland betjenes av én tjenesteenhet
- Sammenslåing av Arendal lensmannskontor og Moland lensmannskontor

I 2005 må en foreta de justeringer som den nye organiseringen av den sivile rettspleie på grunnplanet krever, jf. nærmere omtale under pkt. 4.4. Det er imidlertid behandlet tre saker inneværende år.

Følgende reguleringer er foretatt:

- For Fredrikstad kommune opprettes et namsfogdkontor
- For kommunene Asker og Bærum opprettes et felles namsfogdkontor
- Grenseregulering ved overføring av nams- og sivile gjøremål i Askim kommune fra Askim og Trøgstad lensmannsdistrikt til en ny driftsenhet

Fase II vil gi både administrative og kvalitative gevinster. Hvert politidistrikt har utarbeidet gevinstplan ut fra sine lokale forutsetninger og dette vil bli fulgt opp. For å vinne erfaring og grunnlag for videreutvikling av politiorganisasjonen skal det foretas en evaluering av hele fase II etter en toårs periode.

Bekjempelse av organisert og annen alvorlig kriminalitet er en høyt prioritert oppgave for Regjeringen. Stortinget har ferdigbehandlet forslaget fra Regjeringen om at det med utgangspunkt i dagens Kripos skal utvikles et nytt nasjonalt særorgan – Den nasjonale enhet for bekjempelse av organisert og annen alvorlig kriminalitet – Nye Kripos, jf. St.prp. nr. 63 (2003–2004) og Innst. S. nr. 250 (2003–2004). Nye Kripos skal tilføres nye funksjoner for å bekjempe organisert og annen alvorlig kriminalitet mer effektivt og skal innenfor dette saksfeltet kunne åpne etterforskning og bistå politidistriktene. Det særlige etterforskningsprosjektet Catch skal inngå i det nye særorganet og det skal inneha sekretariatsfunksjonen for rådet for samordnet bekjempelse av organisert kriminalitet (ROK). Nye Kripos skal også bygge opp en teknisk kompetanse innen kommunikasjonskontroll og andre tekniske metoder/hjelpemidler. Politiets datakripsenter skal derfor inngå i særorganet. Det nye særorganet vil bli opprettet 01.01.2005. Spørsmålet om organisering av kriminaltekniske undersøkelser og analyser er til vurdering, jf. St.prp.

nr. 63 (2003–2004). Justisdepartementet vil komme tilbake til dette.

4.3.3 Lokalsaker under politi- og lensmannsetaten

I løpet av 2004 er det tatt i bruk nye lokaler for Moss politistasjon, nytt politihus i Trondheim. Midtre Hålogaland politidistrikt har undertegnet ny kontrakt for nytt politihus i Harstad. Politiets sikkerhetstjeneste skal flytte inn i nye lokaler på Nydalsløshøyden i Oslo i 2005.

4.3.4 Informasjons- og kommunikasjonsteknologi (IKT)

Hensiktsmessige og effektive IKT-løsninger skal understøtte politiets innsats for å nå kriminalpolitiske mål. Politiets planer for og satsing på IKT skal innrettes i forhold til de justispolitiske målene for politiets verdiskaping, og er følgelig relatert til politiets rolle i justissektoren som helhet. Videre settes fokus på nødvendig modernisering av politiets kjernesystemer som en nødvendig satsing for å forbedre og effektivisere politiets arbeidsprosesser og tjenesteproduksjon.

Etablering av nasjonalt etterretningsregister prioriteres.

Modernisering av kjernesystemene er også en nødvendig forutsetning for å kunne tilby nye internettbaserte og publikumsorienterte tjenester som elektronisk søknad om pass og våpenkort og andre publikumsorienterte tjenester som vil bli etablert i årene som kommer.

Arbeidet med utprøving av mobil datakommunikasjon for å gjøre informasjon i politiets systemer lettere tilgjengelig i arbeidet, vil bli videreført i 2005. I lys av pågående modernisering av politiets sentrale systemer, større fokus på anvendelse av mobil datakommunikasjon i politiet og innføring av internettbaserte publikumsorienterte tjenester vil arbeidet med informasjonssikkerhet være et sentralt satsingsområde også for 2005.

EU har besluttet å realisere SIS-II (annengenerasjon Schengen Information System) og planlegging av SIS-II i Norge er startet. Et nasjonalt prosjekt vil bli etablert i 2005 slik at SIS-II kan tas i bruk i Norge samtidig med alle Schengenlandene i 2007 i henhold til sentral beslutning i EU.

Politiet deltar i et samarbeidsprosjekt om et nytt digitalt nødnett for de tre nødetatene (brann, helse og politi) som ledes av Justisdepartementet. Politidirektoratet har mottatt pålegg fra Datatilsynet om å starte arbeidet med tilfredsstillende sikring av politiradiosambandet. Regjeringen vil så snart som mulig, enten i høstsesjonen eller senest tidlig på nyåret 2005, komme tilbake til nødnettprosjektet

som egen sak, herunder spørsmålet om håndtering av Datatilsynets krav, jf. omtale under kap. 456 Nødnett – felles nødsamband for nødetatene.

Politiet vil videreutvikle anvendelse av geografiske informasjonssystemer, løsning for mobil voldsalarm samt etablere løsninger for innføring av pass med biometriske data.

Politiets IKT-strategi for perioden 2003–2007 skal revideres og føringer i Justisdepartementets IKT-strategi for justissektoren for 2004–2007 innarbeides i handlingsplaner.

4.3.5 Personal- og likestillingspolitikk

I den overordnede personalpolitikken for perioden 2002 – 2007, er ledelse og strategisk kompetansestyring to viktige satsingsområder. Disse områdene har hatt fokus i 2003. Politidirektoratet har arbeidet for å styrke lederkompetansen på personalforvaltning, og hatt økt fokus på lover og avtaleverk som formelle rammer for etatens utviklingsarbeid og lønnspolitikk. I 2004 har det vært økt fokus på rolleforståelse for arbeidsgiversiden og styrking av personalkompetansen på utarbeidelse og implementering av personalpolitikken satsingsområder. Lederutviklingsprogram som fundament for en felles ledelseskultur i etaten, startet opp i forbindelse med Politireform 2000, og ble avsluttet i 2004. Arbeidet prioriteres videreført i 2005 sammen med en introduksjon av lederevaluering i etaten. Politidirektoratet utarbeidet i 2004 en veileder i strategisk kompetanseplanlegging. Oppfølging i etaten vil skje i form av prosessbistand etter behov i utarbeidelse av lokale kompetanseplaner.

Politidirektoratets strategiske plan for likestilling (2003–2007) skal følges opp i 2005 med lokale handlingsplaner for likestilling. Målet i planperioden er å øke andelen kvinnelige ledere til 40 % for administrativt ansatte og jurister, og til 20 % for polititjenestemenn og -kvinner. Det er også et mål at det skal være kvinner i alle typer funksjoner og 40 % kvinner som ledere og deltakere i prosjekter, arbeidsgrupper, råd og utvalg.

Etatens likestillingsstatistikk for 2003 viser at andelen kvinnelige ledere totalt var 10,2 %. I 2002 var tilsvarende tall ca. 12 % (tallet er ikke direkte sammenlignbart med 2002 pga. ny rapporteringsmåte i 2003). Særlig blant politituddannet personell er kvinneandelen av ledere lav – 8,4 %. Andelen kvinnelige nyansatte ledere i 2003 var også for lav (13,9 %) i forhold til måltallet på 30 %.

Politidirektoratet videreførte i 2003 arbeidet med tiltak knyttet til Strategisk plan for likestilling. Det ble blant annet gjennomført et pilotprosjekt for kvinnelige ledere i 2003, basert på nettbasert lederutvikling. Evalueringen blant kvinnene som

deltok i prosjektet, kan tyde på at tiltaket har hatt en ønsket effekt på motivasjonen for disse kvinnene til å søke lederstillinger. Politidirektoratet vil i samarbeid med Politihøgskolen videreføre dette tilbudet i etaten i 2005, med oppstart høsten 2004.

I 2004 ble det nedsatt en partssammensatt gruppe bestående av representanter for Politidirektoratet og de ansattes organisasjoner. Gruppen arbeider bl.a. med å avdekke mulige barrierer av kulturell og holdningsmessig karakter som kan være til hinder for realisering av målene i strategisk plan for likestilling. Arbeidet videreføres i 2005.

Det er en særlig utfordring å få rekruttert politiutdannede kvinner til mellomleder- og lederstillinger.

Politidirektoratet skal i løpet av 2004 kartlegge i hvilken grad kvinner slutter i politiet. Dersom dette viser at det er forholdsmessig flere kvinner enn menn som slutter, skal årsaken kartlegges.

Politidirektoratet har i 2003 også fulgt opp planen for likestilling gjennom opplæring i rekrutteringsprosesser. Utvelgelseskriterier til operative stillinger skulle vært evaluert i 2003, men ble utsatt til 2004. Politidirektoratet har i forbindelse med prosjektet livsfasepolitikk utarbeidet en veileder i seniorpolitikk i 2004. Seniorpolitikk er et tema på personalnettverksamlingene.

I samarbeid med Politihøgskolen er det etablert et eget prosjekt som skal foreslå tiltak for hvordan man skal få en økt rekruttering og integrering av personer med flerkulturell bakgrunn til etaten. Arbeidet avsluttes i 2004, og oppfølgingen av innstillingen videreføres i 2005.

Andelen kvinnelige studenter har økt, noe som forventes også å føre til flere kvinnelige ledere på sikt.

4.3.7 Helse, miljø og sikkerhet (HMS)

I 2003 hadde Politidirektoratet fokus på det systematiske HMS-arbeidet generelt og registrering og behandling av HMS-avvik spesielt. Politiets data- og materieltjeneste utviklet et elektronisk system for registrering og behandling av HMS-avvik. Systemet skal brukes av alle politidistrikter. Det vil på sikt føre til bedre registrering og bedre faktagrunnlag for å iverksette forbedringer innen HMS. Politidirektoratet vil i 2005 fokusere på arbeidsmiljøets betydning for å oppnå god kvalitet på det arbeidet som utføres i politi- og lensmannsetaten. Systematisk arbeid med grunnleggende verdier, moral og etikk må stå sentralt i dette arbeidet. Politidirektoratet har et overordnet mål om at det skal være trygt å arbeide i politi- og lensmannsetaten, og at etaten skal tilrettelegge og drive sin virksomhet på en slik måte at det ikke oppstår skade på

personell, miljø eller materiell. HMS er et lederansvar, og det må derfor satses på utdanning innen HMS i forbindelse med lederutdanningen.

I politi- og lensmannsetaten har 31 politidistrikter og særorgan pr. september 2004 inngått IA-avtale (inkluderende arbeidsliv).

4.4 Tilrettelegge for en serviceorientert og utadrettet forvaltning

Det er utarbeidet en overordnet kommunikasjons- og informasjonspolitikk for politi- og lensmannsetaten. Hovedprinsippene i informasjonspolitikken er at den interne og eksterne informasjonen fra politi- og lensmannsetaten skal være aktivt koordinerende og helhetlig.

Et felles intranett for politi- og lensmannsetaten er tatt i bruk av alle politidistrikt og særorgan sommeren 2004. Intranettet skal være et raskt, sikkert og effektivt kommunikasjonsmiddel for distriktene for felles bekjempelse av kriminalitet. En felles internettløsning har som mål å gjøre etaten mer tilgjengelig, synlig og effektiv for publikum.

Forvaltningssaker

Politiets arbeid med forvaltningssaker innebærer behandling av pass, tvangssaker, våpen, utlendingssaker med mer.

Tabell 2.12 Statistikk for våpen og tvangssaker

	2002	2003
Våpen	43 154	51 009
Tvangssaker	166 356	174 379

Våpen

Fra 01.09.2003 igangsatte Justisdepartementet et tidsbegrenset nasjonalt våpenamnesti som pågikk frem til og med 31.08.2004. Det ble levert inn ca. 35 000 uregistrerte våpen, over 21 tonn ammunisjon og 215 granater. Etter evalueringen vil det bli vurdert om det er behov for å videreføre tiltak.

Justisdepartementet arbeider videre med spørsmålet om etterregistrering av hagler som er lovlig ervervet før 01.10.1990.

Pass

Amerikanske myndigheter har lovfestet at det skal kreves biometri i reisedokumenter for fortsatt visumfri innreise til USA. Justisdepartementet arbeider med innføring av biometri i norske reise-

pass, og det tas sikte på at biometriske pass kan tas i bruk fra oktober 2005. Bruk av biometri i pass innebærer at det i dokumentet legges inn elektronisk eller ved annen metode – biometriske kjennetegn (irismønster, ansiktsgjenkjenning, fingeravtrykk e.l.) som er unike for den personen dokumentet er utstedt til. Ved tilpasset leserutstyr kan biometriske kjennetegn som er lagret i dokumentet bli sammenlignet mot tilsvarende biometri på personen, slik at det blir mulig å verifisere at innehaveren av dokumentet er den personen dokumentet er utstedt til.

Etter innføring av maskinlesbare pass er det påkrevet med en egen nødpassblankett. Politidirektoratet har igangsatt arbeidet med utvikling av en slik blankett. Fram til denne blanketten er ferdig utviklet og produsert, blir restopplaget av de gamle passene benyttet som nødpass. Nye nødpassblanketter vil etter planen bli tatt i bruk i løpet av 2006.

Den sivile rettspleie på grunnplanet

Ot.prp. nr. 43 (2003–2004) Om lov om endring i rettergangslovgivningen m.m. (organiseringen av den sivile rettspleie på grunnplanet), ble lagt frem 26.03.2004 og behandlet av Stortinget våren 2004. Namsmanns- og stevnevitnefunksjonen får etter dette en lik organisering i hele landet og ansvaret for forliksrådene overføres fra kommunene til staten. Politi- og lensmannsetatens lokale forankring blir ytterligere styrket gjennom denne reformen. Lovendringene og omorganiseringen vil få praktiske konsekvenser for politi- og lensmannsetaten. Utfordringene i 2004 og 2005 blir i første rekke å organisere de nye namsfogdkontorene i de store byene, og å etablere nødvendige saksbehandlersystemer. Endringene vil bli sett i sammenheng med utviklingen av fase II i Politireformen.

Politiets utlendingsforvaltning

Personer som er utsatt for forfølgelse og har krav på asyl eller opphold på annet grunnlag, er ofte i en vanskelig situasjon. Regjeringen legger stor vekt på at de som er forfulgt gis beskyttelse i samsvar med de prinsipper som følger av verdenserklæringen og flyktningekonvensjonen. For ikke å undergrave tilliten til asylinstituttet er det viktig med en rask utsendelse av de som har fått avslag på søknad om opphold. Politiet må finne en god balanse mellom hensynet til den enkelte og hensynet til en effektiv oppfølging av sine oppgaver med ankomstregistrering og utsendelse.

Politiets utlendingsenhet (PU) ble opprettet som et nytt særorgan i politiet 01.01.2004. Hovedoppgavene er et nasjonalt ansvar for ankomstregistrering av asylsøkere, fastsetting av identitet, uttransportering av personer med endelig avslag på søknad om asyl og koordinering av uttransportering av utlendinger som ikke har lovlig opphold i Norge. Enheten skal kontinuerlig vurdere de administrative rutinene i forhold til håndtering av asylsøkere og utlendinger for å sikre at disse gjøres mer kostnadseffektive. Denne satsningen skal videreføres i 2005.

Den øvrige utlendingsforvaltning i politiet har fått en stadig større arbeidsmengde. Saksbehandling av søknader om opphold, familiegjenforening, arbeidstillatelse, bosetting, statsborgerskap med mer har økt blant annet som en følge av innvandringen til Norge, økt reisevirksomhet og utvidelsen av EU. I mai 2004 ble det innført overgangsregler for borgere fra de nye medlemslandene i EU. I denne forbindelse bisto Utlendingsdirektoratet åtte politidistrikt med personell sommeren 2004.

Oversikt over antall asylsøkere og antall uttransporteringer

	2001	2002	2003	1. halvår 2004
Asylsøkere	14 782	17 480	15 614	3 942
Uttransporteringer	5 241	8 065	8 393	3 489
Herav:				
– asylsøkere	3 725	5 993	6 189	2 840
– andre	1 516	2 072	2 204	649

Politiet har ansvar for uttransportering av asylsøkere med endelig avslag på asylsøknaden og av andre utlendinger uten lovlig opphold. Utlendingsdirektoratet og Politidirektoratet inngikk i 2003 en ny avtale med International Organization for

Migration (IOM) om et program med retur til hjemlandet for asylsøkere og andre utlendinger uten lovlig opphold som ønsker å reise frivillig fra Norge. Avtalen er videreført til utgangen av 2004. Politidirektoratet vil i samarbeid med Utlendings-

direktoratet inngå en ny avtale for 2005. Det legges stor vekt på et godt samarbeid og koordinering mellom de ulike aktørene for å sikre en effektiv og kostnadsbevisst utlendingsforvaltning.

Det ble i juni 2004 ansatt 30 sivile transportører i Politiets utlendingsenhet. Transportørene har gjennomført en fire ukers opplæring på Politihøgskolen. I tillegg til ledsagelse ved transporter ut av Norge, er de vaktledere og assistenter ved Trandum internat, foretar transporter på Østlandet og utreisekontroll på Oslo lufthavn, Gardermoen. Erfaringene har vært positive og behovet for polititjenestemenn ved transporter er redusert.

Justisdepartementet legger til grunn et totalt uttransporteringsvolum på ca. 6 500 personer i 2005. Ca. 5 200 av disse blir returnert av politiet fra statlige asylmottak hvorav ca. 1 000 i samarbeid med IOM. I tillegg vil ca. 1 300 være uttransportert i andre utlendingssaker (bortvisning, utvisning mv).

Politiet står overfor betydelige utfordringer for å kunne effektivisere utsendelse av asylsøkere. Det er nødvendig med god sentral koordinering og lokal oppfølging for å styrke innsatsen i arbeidet med å fastslå asylsøkernes identitet og sørge for en raskere uttransportering. Kriminelle asylsøkere skal prioriteres.

4.5 Andre prioriterte saksområder

4.5.1 *Fangetransport*

Det er i løpet av 2004 etablert ulike tiltak for effektivisering av politiets fangetransporter. I politidistriktene Vestfold, Telemark og Søndre Buskerud er det etablert en ordning hvor et privat selskap koordinerer og gjennomfører fangetransporter under politiets ledelse og kontroll. Ordningen er etablert som en prøveordning med varighet på to år. I løpet av 2005 vil ordningen bli evaluert.

Det er i 2004 etablert et samarbeidsprosjekt på Østlandet mellom kriminalomsorgen og politiet. Ordningen tar sikte på å effektivisere fangetransporter i de to etatene ved å se behovene i sammenheng, og ved å utvikle et sterkere samarbeid mellom etatene. I samarbeidet deltar Romerike, Hedmark, Vestoppland og Gudbrandsdal politidistrikter.

Videre er det innført systemer for koordinering av transporter i en rekke politidistrikter. Det forventes at dette vil skape muligheter til en mer effektiv transportgjennomføring i og mellom distriktene.

Effektivisering av utenlandstransportene ivaretas av Politiets utlendingsenhet.

Vestfold politidistrikt, Tønsberg tingrett og kriminalomsorgen region Sør har planlagt et samar-

beidsprosjekt i Vestfold. Prosjektet tar sikte på å prøve mer kostnadseffektive løsninger i forbindelse med innsettelse i politiets sentralarrest, varetektsfengsling og gjennomføring av fengslingsmøter. Som virkemidler for å effektivisere er det foreslått å gjennomføre alle fengslingsmøtene i Vestfold politidistrikt ved Tønsberg tingrett, samtidig som Kriminalomsorgen region Sør vil benytte Sem fengsel som varetektsfengsel. Det er etablert en sentralarrest for hele Vestfold politidistrikt i Tønsberg.

4.5.2 *Politireserven*

Politireserven består av vernepliktige som har avtjent førstegangstjeneste, og som er overført til politireserven for den resterende pliktjenestetiden. Politireserven består i dag av 920 mannskaper med god kompetanse og godt utstyr. Politidirektoratet har utarbeidet et forslag til ny politireserveordning hvor de foreslår at politireserven opprettes som en nasjonal innsatsstyrke på 1 500 mannskaper. Opplæringen av politireserven vil fortsette i 2005. Forslaget er til behandling i Justisdepartementet.

4.5.3 *Internasjonalt politisamarbeid*

Som ledd i arbeidet med å redusere kriminaliteten retter politiet også mye oppmerksomhet mot internasjonalt samarbeid. Både gjennom multilaterale fora og nære bilaterale kontakter søker politiet å bidra til å redusere særlig den alvorlige grenseoverskridende kriminaliteten. Det gjør seg dessuten i stigende grad gjeldende et bistandsaspekt ved dagens internasjonale politisamarbeid. Mange land som nå er på vei mot demokratiske og moderne samfunnsformer søker bistand til utvikling av sitt politi.

Det er nylig oppnådd enighet med EU om en avtale som vil sikre Norge deltakelse i Eurojust, som er et europisk samarbeid mellom påtalemyndighetene om rettshjelp i straffesaker.

EU har over tid utviklet seg til å være den viktigste multilaterale samarbeidspart for norsk politi. Gjennom avtalene om deltakelse i Schengensamarbeidet og Europols virksomhet i tillegg til flere uformelle samarbeidskanaler, kan norsk politi ta del i store deler av det arbeid som finner sted i Europa i dag når det gjelder forebygging og oppklaring av internasjonal kriminalitet. Når den forhandlede EØS-avtalens finansieringsordninger blir iverksatt, vil Norge bidra vesentlig til et forbedret politiarbeid i de nye EU-landene.

De mest sentrale utviklingsområdene i Schengensamarbeidet er nå EUs felles regime for ytre

grensekontroll og annengenerasjon av Schengen Information System (SIS II). Norge har støttet aktiviteten for utvikling av grensekontroll helt siden ministermøtet i Sevilla høsten 2001. Dette ga startskuddet til et betydelig løft for å utvikle og gjennomføre tiltak som kan ivareta sikkerheten på fellesterritoriet. Det er nå opprettet sentre for operativ utvikling av forskjellig karakter. Norge deltar aktivt i arbeidet. EUs grensekontrollbyrå «Agency» blir opprettet i første halvår 2005 og Norge får anledning til å delta. SIS II vil være operativt i 2007 og Norge må da knytte seg til. I 2005 må man begynne arbeidet med nasjonal implementering og tilrettelegging for SIS II for å sikre Schengendeltakelsen fra 2007.

Norges nærområder har alltid vært viktig når det gjelder internasjonalt politisamarbeid. Norge har i dag et meget godt politisamarbeid med de andre nordiske land. Det er et mål at disse gode erfaringene også kan overføres til politisamarbeidet med andre land i Østersjøområdet. Det er enighet i regionen om at dette samarbeidet har en egenverdi ut over det faktum at de fleste deltakende land også er EU-medlemmer.

Som en del av det nordiske samarbeidet er det etablert en felles sambandsmannsordning. Ordningen ivaretar utstasjonering av nordiske polititjenestemenn i sentrale land i Europa, Afrika og Asia som har til oppgave å bistå politi og påtalemyndigheten i Norden. Nettverket av sambandsmenn er et vel fungerende og godt verktøy i kampen mot den alvorlige grenseoverskridende kriminaliteten.

Politidirektoratet deltar i Baltic Sea Task Force Organized Crime (BSTF) og Baltic Sea Region Border Cooperation (BSRBC).

Både EU, FN og OSSE etterspør bidrag fra norsk politi til fredsbevarende operasjoner, sivil krisehåndtering og gjenoppbygging, opplæring av og kontroll med politiet i land som har vært utsatt for konflikter. Oppdragene forventes å øke i årene som kommer ettersom Norge internasjonalt er ansett som en dyktig bidragsyter.

Norge deltar også i det verdensomspennende politisamarbeidet. Dette samarbeidet skjer særlig gjennom Interpol, hvor bl.a. arbeidet mot handel med kvinner og barn er et prioritert område.

5 Postomtale

Post 01 Driftsutgifter, kan nyttes under kap. 441, post 01

Bemanningen i politi- og lensmannsetaten (unntatt Oslo politidistrikt, jf. eget kapittel) utgjorde 9 489 årsverk pr. 01.03.2004. Posten dekker alle ordinære driftsutgifter ved Politidirektoratet, KRÅD,

politidistriktene unntatt Oslo politidistrikt, politireserven og politiets særorganer (unntatt Politihøgskolen, jf. kap. 442). Justisdepartementet reserverer sentralt en mindre del av bevilgningen til oppfølging av handlingsplaner, dekning av sentralt inngått avtale om registerutgifter for hele justissektoren med mer.

Våpen, kjøretøy, verneutstyr, uniformer, IKT m.m. er driftsrelaterede innsatsfaktorer, og budsjetteres også under post 01.

Av den foreslåtte totale økningen på posten, utgjør 150 mill. kroner en budsjetteknisk endring, jf. omtalen av tilsvarende økning på kap. 3440, post 02. Når det gjelder økningen på politibudsjettet for øvrig vises det blant annet til omtale under innledningen til kap. 440.

For å opprettholde fleksibiliteten i budsjettet, er det nødvendig at midler bevilget under kap. 440, post 01 kan nyttes under kap. 441, post 01, og motsatt, jf. forslag til vedtak.

Det foreslås at Justisdepartementet gis en bestillingsfullmakt på 40 mill. kr, jf. forslag til vedtak. Det foreslås videre at Justisdepartementet får fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 440, post 01 tilsvarende merinntekter under hhv. kap. 3440, postene 02, 03 og 06, jf. forslag til vedtak.

Post 21 Spesielle driftsutgifter

Posten dekker politi- og lensmannsetatens sideutgifter i forbindelse med asylsaker, herunder utgifter til uttransportering i asylsaker og andre utlendingssaker.

Post 22 Søk etter omkomne på havet, i innsjøer og vassdrag, kan overføres

Posten skal dekke utgifter til søk etter omkomne på havet, i innsjøer og vassdrag. Posten skal også dekke noen personellutgifter og eventuelt utgifter til å bedre søkemetodene.

Post 70 Tilskudd

Post 70 dekker tilskudd til Politiidrett, Politihistorisk selskap og Politiets pensjonistforbund, samt at den dekker støtte til enkelte kriminalitetsforebyggende tiltak. Midlene kunngjøres ikke særskilt.

Post 71 Tilskudd til Norsk rettsmuseum

Posten dekker driftstilskudd til Norsk rettsmuseum. Norsk rettsmuseum er en stiftelse lokalisert i Trondheim.

Kap. 3440 Politidirektoratet – Politi- og lensmannsetaten (jf. kap. 440)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2003	Saldert budsjett 2004	Forslag 2005
01	Gebyrer	244 824	264 540	410 040
02	Refusjoner m.v.	208 783		155 100
03	Salgsinntekter	52 459		
04	Gebyrer – vaktelskap	675	857	707
05	Gebyrer – utlendingssaker	6 038		
06	Gebyrer – utlendingssaker		57 200	57 200
15	Refusjon arbeidsmarkedstiltak	10 999		
16	Refusjon av fødselspenger/adopsjonspenger	47 498		
17	Refusjon lærlinger	14		
18	Refusjon av sykepenger	104 971		
	Sum kap. 3440	676 261	322 597	623 047

1 Innledning

Gebyrene utgjør den største andelen av inntektene på kapitlet, og består hovedsakelig av inntekter fra behandlingsgebyr for pass og våpentillatelse.

2 Postomtale**Post 01 Gebyrer**

Posten dekker inntekter fra behandlingsgebyr for pass, våpentillatelse og lotteritillatelse. Ca. 90 % av inntektene gjelder passgebyr. Budsjettet baserer seg på at det utstedes 260 000 pass til voksne og 140 000 pass til barn. Posten dekker også gebyrer for Oslo politidistrikt. Inntektsanslaget er oppjustert med utgangspunkt i erfaringstall og økt på grunn av at gebyret for voksenpass ble økt til kr 990, som følge av økningen i rettsgebyret og passgebyrmultiplikatoren for voksne, fra 01.07.2004, jf. St.prp. nr. 63 (2003–2004) og Innst. S. nr. 250 (2003–2004).

Post 02 Refusjoner

Politi- og lensmannsetaten får refundert utgifter for politioppdrag utført for organisasjoner, lag, entreprenører og offentlige etater i samsvar med særskilt hjemmel. Refusjonene gjelder i all hovedsak utgifter til overtid og reiser i forbindelse med ledelse av tunge og brede transport, asfaltering, riving, ekstraordinært politioppsyn under konserter og festivaler mv. Omfanget av slike oppdrag er sterkt varierende fra år til år, og et inntektsanslag vil derfor være høyst usikkert.

Posten omfatter også diverse andre refusjoner, for eksempel husleieinntekter ved fremleie av lokaler og Politihøgskolens refusjoner i forbindelse med kjøp av instruktørbistand fra politidistriktene.

Posten har tidligere av praktiske grunner vært budsjettert med kr 0. Selv om det er vanskelig å forutse nivået på denne posten foreslås det fra og med 2005 at det budsjetteres med et antatt beløp. På bakgrunn av regnskapstall de senere år budsjetteres det med en antatt inntekt på 150 mill. kr. Kap. 440, post 01 er økt med tilsvarende beløp.

Det foreslås at Justisdepartementet får fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 440, post 01 tilsvarende merinntekter under kap. 3440, post 02, jf. forslag til vedtak.

Post 03 Salgsinntekter

På posten regnskapsføres inntekter fra innbytte og salg av utskiftede kjøretøy m.m., samt inntekter fra salg av spesialutstyr til politidistriktene, fengselsvesenet, tollvesenet m.v.

Det foreslås at Justisdepartementet får fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 440, post 01 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3440, post 03, jf. forslag til vedtak.

Post 04 Gebyrer – vaktelskap

Posten omfatter engangsgebyr til dekning av utgifter ved behandling av søknader og gebyr ved feilalarmer der politi- og lensmannsetaten rykker ut. Posten dekker også gebyrer for Oslo politidistrikt.

Post 06 Gebyrer – utlendingssaker

I 2003 ble det innført gebyr på søknader om statsborgerskap, oppholds-, arbeids- og bosettingstillatelse. Politiet behandler slike saker, og Justisdepartementet gis fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 440, post 01 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3440, post 06, jf. forslag til vedtak. Posten dekker også gebyrer Oslo politidistrikt krever inn.

tementet gis fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 440, post 01 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3440, post 06, jf. forslag til vedtak. Posten dekker også gebyrer Oslo politidistrikt krever inn.

Kap. 441 Oslo politidistrikt (jf. kap. 3441)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap		
		2003	Saldert budsjett 2004	Forslag 2005
01	Driftsutgifter, <i>kan nyttes under kap. 440, post 01</i>	1 286 651	1 212 133	1 269 918
	Sum kap. 441	1 286 651	1 212 133	1 269 918

1 Innledning

Overordnede prioriteringer og føringer for politi og påtalemyndighet framgår av omtalen under kategori 06.40 og kap. 440, og gjelder også for Oslo politidistrikt.

Ved siden av de tradisjonelle politioppgavene har Oslo politidistrikt hatt ansvaret for landsomfattende oppgaver innen etterretning, livvaktjeneste, narkotika- og antiterrorbekjempelse, kommunikasjonsskontroll og hemmelig ransaking. Etter opprettelsen av Nye Kripos overføres det nasjonale bistandsansvaret for etterforskning av narkotikaforbrytelser og etterforskning av MC-kriminalitet dit.

Som hovedstad er Oslo sete for Kongehus, Storting og Regjering. Her er også departementene og hovedtyngden av direktoratene, de politiske sentralorganisasjonene, de kulturelle institusjonene og finansieringsinstitusjonene plassert. Dette reiser spesielle utfordringer for politidistriktets oppgaveutførelse, ikke minst av sikkerhetsmessig art. Oslo politidistrikt har videre et særskilt ansvar for å ivareta kongefamiliens sikkerhet, sikring av ambassader samt sikkerhet under statsbesøk og andre større arrangementer som naturlig legges til landets hovedstad.

Som følge av økt alvorlig organisert kriminalitet er politidistriktet omorganisert for å styrke bekjempelsen av denne kriminalitetstypen.

2 Hovedutfordringer

Bekjempelse av organisert grov og alvorlig kriminalitet vil være en av de største hovedutfordringer for politidistriktet i 2005. Det kriminelle miljøet brutaliseres, noe som stiller politiet overfor stadig økte utfordringer.

EUs utvidelse med 10 nye medlemsland, kombinert med stengsler på arbeidsmarkedet for nye medlemmer, forventes å bli en utfordring. I tillegg etableres flere internasjonale kriminelle nettverk innenfor kriminalitet som trafficking, narkotika, ran og økonomi. Kriminelle MC-organisasjoner er fremdeles aktive innen narkotikamarkedet. Det internasjonale konfliktnivået forventes å bidra til mer terrorisme. Oslo politidistrikt vil også i 2005 følge opp Regjeringens handlingsplan mot handel med kvinner og barn 2003 – 2005.

2.1 Trygghet

Oslo politidistrikt har gjennom flere år hatt et spesielt fokus på å forebygge volds- og vinningsforbrytelser. Det er gjennomført målrettede kniv-aksjoner til tider og på steder som det erfaringsmessig har vært utført voldshandlinger. Samtidig har politiet lagt stor vekt på økt tilstedeværelse i sentrumsnære områder som et forebyggende tiltak. Tyveri fra person på offentlig sted har over tid utviklet seg til et betydelig problem. Her har politiet valgt nye tilnæringsmåter ved aktivt å gå ut med informasjon til spesielt utsatte grupper om hvordan de selv kan medvirke til å forebygge at de blir utsatt for kriminalitet. I tillegg har det vært et nært og godt samarbeid med kommunale myndigheter og næringslivet. Politiet har oppnådd gode resultater ved at antall volds- og vinningsforbrytelser har gått markert ned. Det er viktig at politiet fortsatt holder et fast grep med målrettede tiltak mot problemområder og visse miljøer. De kommandoliggende ranene i det siste, og etterforskningen av ransmiljøene, har involvert Oslo politidistrikt. En betydelig innsats rettet mot visse miljøer har gitt politiet kunnskap som har satt dem i stand til å forhindre ytterligere ran. Målrettet og utholdende innsats viser seg å være helt nødvendig i kampen

mot den alvorligste kriminaliteten. Oslo politidistrikt har her i nært samarbeid med andre enheter i politiet oppnådd gode resultater.

2.2 Rusproblematikken i Oslo sentrum

Oslo politidistrikt skal følge opp relevante tiltak i Regjeringens handlingsplan mot rusmiddelproblemer og Politidirektoratets nasjonale plan for politiets bekjempelse av narkotikakriminalitet. Videre skal Oslo politidistrikt i tett samarbeid med Oslo kommune følge opp innsatsen i forbindelse med den tverrfaglige tiltaksplanen for alternativer til rusmiljøene i Oslo sentrum. Politidistriktet har i løpet av 2003 og 2004 hatt særlig fokus på å hindre nyrekruttering av barn og unge til Platamiljøet. Oslo politidistrikt har i 2004 gjennomført en særskilt innsats for å redusere de åpne samlings- og omsetningsstedene for rusmiddelmisbruket. Satsningen mot sentrumsmiljøer skal videreføres i 2005 ved at politiet skal opprettholde den særskilte innsatsen i Oslo sentrum slik at ikke åpne salgs- og samlingssteder for rusmiljøene etableres på nytt. Politiet skal samordne innsatsen mot rusmiddelmisbruket i samarbeid med andre instanser, herunder Oslo kommune og helsemyndighetene.

2.3 Straffesaksbehandlingen

Politidistriktet skal ha fortsatt fokus på restanser, saksbehandlingstid og oppklaringsprosent. Inndragning av utbytte fra straffbare handlinger skal prioriteres.

3 Tilstandsvurdering og mål

Det ble anmeldt 71 000 forbrytelser i Oslo i 2003. Dette tilsvarer 23 % av alle anmeldelser på landsbasis. I Oslo politidistrikt er det registrert den samme nedgangen i kriminaliteten som i landet som helhet. Totalt gikk antall anmeldelser ned med 9 %. Nedgangen gjenfinnes i alle kategorier, med unntak av kategorien økonomi. Vinningskriminaliteten gikk ned med 7,7 %, særlig var det en nedgang i grove tyverier fra motorkjøretøy og i bilbruktstyveri. Narkotikakriminaliteten gikk ned med 15,8 % totalt. De fleste former for vold viste nedgang med unntak av legemsfornærmelse med skadefølge.

Oppklaringsprosenten for forbrytelser gikk opp fra 30 % i 2002 til 32,5 % i 2003. For forseelser har oppklaringsprosenten holdt seg stabil i forhold til 2002. Den lå ved utgangen av 2003 på 80,4 %.

Saksbehandlingstiden for oppklarte forbrytelser ble forbedret også i 2003. Ved årets utgang var

den gjennomsnittlige saksbehandlingstiden 107 dager, mot 129 dager på samme tidspunkt i 2002.

3.1 Politireformen

Det vises til den generelle omtalen av politireformen under kategoriomtalen og kap. 440.

Med bakgrunn i politireformen pågår det et planleggingsarbeid ved Oslo politidistrikt med å bygge opp et eget publikumssenter. Hensikten er å lette tilgangen for publikum til de forvaltningsmessige tjenestene og følge opp strategien for døgnåpen forvaltning. Deler av senteret skal tas i bruk i 2005. Det vil være fullt utbygget i løpet av 2006. Døgnåpen forvaltning gjennom økt mulighet for å få informasjon og kontakt med politiet over Internett, er også et ledd i en bedre service overfor publikum.

I Oslo politidistriktet vil det, i likhet med de øvrige politidistriktene, bli gjennomført en publikumsundersøkelse i 2005.

For å spisse innsatsen mot alvorlig og organisert kriminalitet har Oslo politidistrikt etablert en egen seksjon som har som hovedoppgave å forebygge og etterforske denne type kriminalitet.

3.2 Politihelikoptertjenesten

Helikopterbasen ligger fortsatt på Oslo lufthavn, Gardermoen, og tjenesten fikk et ferdig utstyrt politihelikopter medio mai 2004. Erfaringen så langt er at tjenesten er effektiv, men kostbar. Tjenesten utfører i stor utstrekning bistandsoppdrag for andre politidistrikter. For en mer effektiv utnyttelse av politihelikopteret er det nødvendig med base i eller nærmere Oslo. Ulike lokaliseringsalternativer vurderes.

3.3 Lokalsaker

Det er beregnet byggestart for ny sentralarrest for Oslo politidistrikt i 2005. Ferdigstilling vil være 2006.

Etablering av en politistasjon i Grünerløkkaområdet har vært vurdert i flere år. Oslo politidistrikt har fått tilbud om å leie lokaler i et eksisterende bygg. Utgiftene til dette vil være lavere enn et nybygg, men vil likevel binde opp midler til engangsutstyr og husleie. Politidirektoratet har bedt om at Oslo politidistrikt foretar en totalgjennomgang av lokalsituasjonen, herunder effekten av at Politiets sikkerhetstjeneste flytter ut av Politihuset i 2005. Justisdepartementet vil i samarbeid med Politidirektoratet og Oslo politidistrikt vurdere flere alternativer, men vil arbeide med sikte på en løsning gjennom en leieavtale. Det legges til

grunn at en eventuell utgiftsøkning først kommer i 2006.

4 Postomtale

Post 01 Driftsutgifter, kan nyttes under kap. 440, post 01

Bemanningen ved Oslo politidistrikt utgjorde 2 349 årsverk pr. 01.03.2004. Posten dekker alle ordinære driftsutgifter (lønn, varer og tjenester) ved politidistriktet.

Bevilgningen på posten foreslås økt med om lag 29 mill. kr utover pris- og lønnsvekst som en videreføring av vedtak i Revidert nasjonalbudsjett 2004 og en generell styrking av driftsbudsjettet.

I fm. opprettelsen av Politiets utlendingsenhet, hvor personell ble overført fra Oslo, er det overført 27 mill. kr fra Oslo politidistrikt til kap. 440, jf. omtale under kap. 440. Av den totale økningen på posten utgjør 15 mill. kr en budsjetteknisk endring, jf. omtalen av tilsvarende økning på 15 mill. kr på kap. 3441, post 02. Endringen er basert på erfaringstall.

For fortsatt å opprettholde fleksibiliteten i budsjettet, er det nødvendig at bevilgninger på posten skal kunne nyttes under kap. 440, post 01, jf. forslag til vedtak. Det foreslås at Justisdepartementet får fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 441, post 01 tilsvarende merinntekter under kap. 3441, postene 02, 03 og 05, jf. forslag til vedtak.

Kap. 3441 Oslo politidistrikt (jf. kap. 441)

Post	Betegnelse	Regnskap 2003	(i 1 000 kr)	
			Saldert budsjett 2004	Forslag 2005
02	Refusjoner	20 739		15 510
03	Salgsinntekter	587	164	170
05	Personalbarnehage	2 661	2 284	2 362
15	Refusjon arbeidsmarkedstiltak	944		
16	Refusjon av fødselspenger/adopsjonspenger	14 813		
17	Refusjon lærlinger	5		
18	Refusjon av sykepenger	22 541		
	Sum kap. 3441	62 290	2 448	18 042

Postomtale

Post 02 Refusjoner

Posten gjelder hovedsakelig refusjoner av utgifter for politioppdrag som enhetene i politidistriktet har utført for organisasjoner, lag, entreprenører og offentlige etater i samsvar med særskilt hjemmel.

Posten har tidligere av praktiske grunner vært budsjettert med kr 0. For å sikre mer realistisk budsjettering foreslås nå å budsjettere med en antatt inntekt på 15 mill. kr. Kap. 441, post 01 er økt med tilsvarende beløp.

Det foreslås at Justisdepartementet får fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 441, post 01 tilsvarende eventuelle merinntekter, dvs inntekter i tillegg til det som er budsjettert under kap. 3441, post 02, jf. forslag til vedtak.

Post 03 Salgsinntekter

Posten omfatter inntekter fra Oslo politidistrikts innbytte og salg av utskiftede kjøretøy m.m. Det foreslås at Justisdepartementet får fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 441, post 01, mot tilsvarende merinntekt under kap. 3441, post 03, jf. forslag til vedtak.

Post 05 Personalbarnehage

Posten omfatter foreldreinnbetaling og statstilskudd til personalbarnehage. Det foreslås at Justisdepartementet får fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 441, post 01, mot tilsvarende merinntekt under kap. 3441, post 05, jf. forslag til vedtak.

Kap. 442 Politihøgskolen (jf. kap. 3442)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap		Forslag 2005
		2003	Saldert budsjett 2004	
01	Driftsutgifter	172 534	195 696	218 662
	Sum kap. 442	172 534	195 696	218 662

1 Innledning

Politihøgskolen er den sentrale utdanningsinstitusjonen for politi- og lensmannsetaten i Norge, og har som hovedoppgave å drive utdanning, forskning og formidling. Politihøgskolen skal være en høyskole for et reflektert, handlekraftig og trygghetsskapende politi. Politihøgskolen skal være en profesjonsrettet utdanningsinstitusjon på høyt nivå som utvikler og formidler de kunnskaper, ferdigheter og holdninger som politiet må ha for å sikre trygghet, lovlighet og orden.

Den treårige grunnutdanningen skal gi et bredt og godt grunnlag for generalisten i politi- og lensmannsetaten, mens etter- og videreutdanningstilbud skal gi ansatte muligheter for å ajourføre, videreutvikle og utvide sin kompetanse innenfor politifag, administrasjon og ledelse. Politihøgskolen skal også drive selvstendig forsknings- og utviklingsarbeid samt formidling av relevante forskningsresultater overfor etaten og samfunnet for øvrig.

2 Hovedutfordringer

Økt terrortrussel gjør at samfunnets sikkerhet og beredskapstiltak må gis prioritet. Økt internasjonalt organisert kriminalitet gjør det nødvendig med sterkere internasjonalt samarbeid og aktiv bruk av nye etterforskningsmetoder for å bekjempe kriminaliteten. Den teknologiske utviklingen har åpnet mulighetene for lettere kommunikasjon og mer effektivt politiarbeid, men den har også gitt muligheter for nye former for kriminalitet. Det utøves mer uprovosert vold og grovere former for vold enn tidligere, bl.a. i enkelte gjengmiljøer. En rekke alvorlige voldshandlinger begås av personer som er psykisk labile, og det vil ofte være politiet som i første omgang må ta hånd om disse inntil de får adekvat behandling innen helsevesenet. Disse sakene stiller politiet overfor særlige utfordringer som krever opplæring og trening. Kompetanseplanlegging, kompetanseutvikling og forvaltning av kompetanse er sentrale oppgaver for å møte de komplekse utfordringene politiet i dag står overfor. Politihøgskolen skal tilby utdanning som gir relevant kompetanse til ansatte i etaten.

For å lette rekrutteringen av polititjenestemenn med den nødvendige faglige kompetanse skal finansiell etterforskning bli et eget fag på Politihøgskolen fra skoleåret 2005/2006.

Politihøgskolen må følge opp kvalitetsreformen som gjennomføres i universitets- og høyskolesystemet. Denne stiller krav om nye undervisnings- og læringsformer som skal bidra til at uteksaminerte kandidater kommer ut i samfunnet som dyktige problemløsere og nyskapere med gode forutsetninger for å håndtere sine oppgaver. Kvalitet i utdanningen er avhengig av kompetanse og engasjement hos høyskolens tilsatte, og utfordringen for Politihøgskolen vil være å sikre den nødvendig kompetanseheving blant høyskolens ansatte.

Kvalitetsreformen stiller også krav til høyskolen om å dokumentere kvalitet i utdanningen og forsterker kravet om å utvikle og implementere et kvalitetssikringssystem for utdanningstjenestene ved høyskolen.

Høyskolen skal utvikle fagfeltet politivitenskap som skal være et tverrvitenskapelig fagområde, med rom for bidrag fra kvalifiserte aktører med ulike vitenskapelige referanser.

Politihøgskolen ble i juni 2004 delvis innlemmet under lov om universiteter og høyskoler og har således fått status og faglige fullmakter på linje med andre statlige høyskoler. Dette innebærer at høyskolen har rett til å tildele bachelorgrad og fastsette studiepoeng for videreutdanninger. Politihøgskolen har i lengre tid forberedt opprettelsen av mastergradsutdanning og vil søke NOKUT (det nasjonale organ for kvalitet i utdanning på universitets- og høyskolenivå) om akkreditering av dette studietilbudet.

Når det gjelder de pedagogiske og høyskolefaglige sider ved Politihøgskolen, vil den måtte svare overfor NOKUT, mens Justisdepartementet og Politidirektoratet fortsatt vil være foresatt myndighet i faglige og administrative forhold.

Politihøgskolen er gitt nye muligheter, men blir også stilt ovenfor nye krav og omfattende arbeidsoppgaver for å utfylle de formelle og faglige krav som stilles. Alt eksisterende regelverk, forskrifter, reglementer og andre bestemmelser må gjennomgås, revideres og suppleres. NOKUT vil med jevne

mellomrom evaluere høgskolen med tanke på kvalitetsutvikling og kvalitetssikring av utdanningen. Politihøgskolen har allerede utarbeidet et system og en håndbok for kvalitetsutvikling innen flere områder.

3 Tilstandsvurdering og mål

3.1 Grunnutdanningen

Grunnutdanningen skal videreføre omleggingen til temaorganisert undervisning, studentaktive arbeidsformer og nye eksamensformer. I tråd med føringer fra NOKUT og kvalitetsreformen i universitets- og høgskolesektoren, skal det utvikles nettbasert undervisning, implementeres kvalitetssystemer og iverksettes tiltak for kompetanseheving av fagpersonalet. En økt satsning på nettbaserte læringsformer også i grunnutdanningen krever investeringer og opplæring av både studenter og lærerpersonale.

I budsjettrammen for 2005 er det lagt til grunn at studentopptaket høsten 2005 kan økes med tre klasser, slik at det blir om lag 360 studenter som tas opp.

3.2 Etter- og videreutdanning

Politihøgskolen har et sentralt ansvar for å ajourføre og videreutvikle den kompetansen som er nødvendig for å mestre de kravene etaten blir stilt overfor. For å sikre sammenheng og kvalitet i utdanningen må høgskolen satse på utvikling av planer og læremateriell og på utdanning av instruktører og veiledere. En aktuell og relevant etter- og videreutdanning skal tilføre etaten som helhet, og den enkelte, nyttig og verdifull kunnskap både faglig og etisk.

Forebyggende og problemorientert politiarbeid er uttalte satsingsområder for politi- og lensmannsetaten, og dette temaet skal behandles i alle utdanningstilbud der det har relevans.

Det er viktig å opprettholde gode utdanningstilbud innenfor det politioperative området. Den generelle ordenstjenesten omfatter en stor og vesentlig gruppe i etaten, og kommunikasjon og konflikthåndtering er sentrale ferdigheter i yrkesutøvelsen. Det samme gjelder bevisstheten om likeverd og likebehandling. Utdanning som styrker denne kompetansen vil bli prioritert. Det er også en prioritert oppgave å tilby utdanning som sikrer at politi- og lensmannsetaten er forberedt på å iverksette nødvendige tiltak for å redusere samfunnets sårbarhet på samfunnskritiske områder.

Kriminalitetsbildet er i kontinuerlig endring, og utdanning innenfor etterforskning skal videreutvikles, blant annet som følge av internasjonalisering og utvikling av ny teknologi. Det bør fokuseres mer på de nye etterforskningsmetodene, forebygging og bekjempelse av terrorhandlinger, utdanning for etterforskning av seksuelle overgrep, økonomisk kriminalitet, narkotikarelatert kriminalitet, kriminalanalyse/-etterretning, kriminalteknikk, IKT-relatert kriminalitet og miljøkriminalitet.

3.3 Forskning

Fagmiljøene på Politihøgskolen er avhengig av innsatsen i forsknings- og utviklingsarbeidet. Det er derfor viktig med en integrering av forskermiljøet i skolens øvrige virke. Forskning i regi av Politihøgskolen er viktig for hele politietaten. Kunnskapen som frembringes ved avdelingen bør benyttes for å styrke politiets virke og effektivitet, men også for å sette politiets oppgaver inn i et bredere samfunnmessig perspektiv. Forskingen skal rettes mot problemstillinger av betydning for politiet, og det skal legges vekt på nasjonalt og internasjonalt samarbeid mot relevante forskningsmiljøer.

3.4 Oppdragsvirksomhet

Høgskolen har muligheter for å tilby tjenester som er attraktive også for andre yrkesgrupper enn politiet og for offentlige etater, både ut fra personalets fagkompetanse og ut fra kapasiteten på lokaler, utstyr og øvingsfasiliteter i Stavern og på Kongsvinger.

Oppdragsvirksomheten må utformes og dimensjoneres med tanke på at den skal bidra til å styrke den øvrige virksomheten ved høgskolen.

3.5 Justissektorens kurs- og øvingscenter i Stavern

I 2005 vil Politihøgskolen ha ansvaret for å drive sitt tidligere kurs- og øvingscenter i Kongsvinger i tillegg til å inneha driftsansvaret for Justissektorens kurs og øvingscenter (JKØ) i Stavern. Disse utdanningssentrene skal tilfredsstillende høgskolens behov for kurs- og øvingsfasiliteter. Avvikling av Politihøgskolens virksomhet i Nord-Odal og opprustingen av utdanningssenteret i Kongsvinger har skjedd i tråd med forutsetningene. Samtlige ansatte har fått tilbud om nytt arbeid innenfor Politihøgskolens organisasjon.

JKØ vil også i 2005 være i en oppbyggingsfase.

4 Postomtale**Post 01 Driftsutgifter**

Bemanningen ved Politihøgskolen utgjorde pr. 01.03.2004 160 årsverk. Posten dekker lønnsutgifter og andre driftsutgifter ved Politihøgskolen. Det foreslås at Justisdepartementet gis fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 442, post 01

mot tilsvarende merinntekter under kap. 3442, postene 02 og 03, jf. forslag til vedtak.

Bevilgningen på posten foreslås økt som følge av helårsvirkningen av et høyere studentopptak i 2004 (to klasser) og en ytterligere økning av opptaket med tre klasser i 2005. I tillegg foreslås utgifts- og inntektsbevilgningen til politihøgskolen økt i forbindelse med kurs og øvingssenteret i Stavern, jf. omtale under kap. 3442, ny post 03.

Kap. 3442 Politihøgskolen (jf. kap. 442)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Saldert		
		Regnskap 2003	budsjett 2004	Forslag 2005
02	Diverse inntekter	4 491	5 422	4 906
03	Inntekter fra Justissektorens kurs- og øvingssenter			9 500
15	Refusjon arbeidsmarkedstiltak	28		
16	Refusjon av fødselspenger/adopsjonspenger	552		
18	Refusjon av sykepenger	1 692		
	Sum kap. 3442	6 763	5 422	14 406

1 Postomtale**Post 02 Diverse inntekter**

Politihøgskolens inntekter kommer fra kursvirksomhet, utleie, kantinesalg og salg av bøker, samt mulige inntekter fra oppdragsvirksomhet. Det foreslås at Justisdepartementet gis fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 442, post 01 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3442, post 02, jf. forslag til vedtak.

Post 03 Inntekter fra Justissektorens kurs- og øvingssenter

Det foreslås å opprette en ny post. Inntekter fra driften av Justissektorens kurs- og øvingssenter i Stavern føres på posten. Det foreslås at Justisdepartementet gis fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 442, post 01 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3442, post 03, jf. forslag til vedtak.

Kap. 443 Oppfølging av innsynsloven

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Saldert		
		Regnskap 2003	budsjett 2004	Forslag 2005
01	Driftsutgifter	6 666	7 332	7 366
70	Erstatninger, <i>overslagsbevilgning</i>	2 630	2 500	2 585
	Sum kap. 443	9 296	9 832	9 951

1 Innledning

Ved behandlingen av St.prp. nr. 67 (1998–99) ble det opprettet et eget midlertidig budsjettkapittel for oppfølging av innsynsloven.

Bevilgningen på kapitlet skal dekke driftsutgifter til et behandlingsorgan med sekretariat og til

klagenemnd vedrørende søknader om innsyn og erstatning i medhold av midlertidig lov av 17.09.1999 om begrenset innsyn i overvåkingspolitiets arkiver og registre (innsynsloven), samt til erstatninger som tilkjennes personer med hjemmel i loven.

2 Tilstandsvurdering og mål

Loven trådte i kraft 01.01.2000. Til å behandle søknader om innsyn og erstatning er det oppnevnt et utvalg og en klagenemnd, med til sammen 12 personer. Til å forberede sakene for utvalget og klagenemnda er det ansatt 10 personer i et sekretariat.

Fristen for å søke om innsyn utløp 31.12.2002. Det var tidligere forventet at ca. 4 000 personer ville søke om innsyn. Søkemengden økte imidlertid betydelig mot slutten av 2002. Ved fristens utløp hadde 12 777 personer søkt om innsyn. Det forventes at arbeidet med å ferdigbehandle søknader vil avsluttes medio 2006.

Det var forventet at ca. 1 200 personer vil søke om erstatning. Pr. august 2004 er 5 210 søknader om innsyn ferdigbehandlet, hvorav 1 924 er gitt

rett til innsyn, mens det i 2 670 saker ikke er gjort funn. I tillegg har 504 personer pr. august 2004 søkt om erstatning, hvorav 189 har fått erstatning.

3 Postomtale

Post 01 Driftsutgifter

Posten dekker administrative kostnader til behandlingsorgan, klagenemnd og sekretariat.

Post 70 Erstatninger, overslagsbevilgning

Posten skal dekke tilkjente erstatninger. Budsjettert beløp er et anslag, og foreslås videreført som overslagsbevilgning.

Kap. 445 Den høyere påtalemyndighet (jf. kap. 3445)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap	Saldert	Forslag 2005
		2003	budsjett 2004	
01	Driftsutgifter	86 511	89 885	98 045
	Sum kap. 445	86 511	89 885	98 045

1 Innledning

Den høyere påtalemyndighet består av Riksadvokatembetet og 10 regionale statsadvokatembeter, og ledes faglig og administrativt av riksadvokaten. Riksadvokaten har videre den overordnede faglige ledelse av straffesaksbehandlingen i politiet. Økokrim er både et statsadvokatembete og en sentral politienhet. Riksadvokaten er faglig overordnet ØKOKRIM, mens Politidirektoratet er administrativt overordnet.

2 Hovedutfordringer

Hovedmålet for påtalemyndighetens virksomhet er å bidra til å redusere kriminaliteten i Norge. Riksadvokaten og statsadvokatene skal gjennom sin fagledelse og egen straffesaksbehandling bidra til dette.

Satsingen på bekjempelse av alvorlig og organisert kriminalitet (jf. kategoriomtalen) omfatter både politiet og den høyere påtalemyndighet. I slike saker er det statsadvokaten som tar ut tiltale og fører sakene for retten. Bruken av ekstraordinære etterforskningsmetoder medfører at statsadvokaten også må følge sakene under etterforskning.

Sakenes internasjonale karakter gjør det nødvendig med et mer omfattende samarbeid med påtalemyndigheten i andre land. Norsk deltakelse i Eurojust-samarbeidet vil her stå sentralt. I saker som gjelder terror og alvorlig organisert kriminalitet er det nødvendig både å vurdere nye metoder og sikre at de metoder politiet allerede har, blir benyttet optimalt.

Arbeidet med å gjøre straffesaksbehandlingen raskere og mer effektiv må fortsette i 2005. Tiltak for å redusere saksbehandlingstiden må imidlertid ikke gå på bekostning av kvalitet og rettssikkerhet.

3 Tilstandsvurdering og mål

3.1 Oppgaver og bemanning

3.1.1 Riksadvokatembetet

Riksadvokatembetet har en nøkkelfunksjon i straffesaksbehandlingen. Riksadvokaten avgjør tiltale spørsmålet i de aller alvorligste straffesakene (saker som kan medføre lovens strengeste straff) og er klageinstans for påtalevedtak truffet av statsadvokatene. Riksadvokaten har også ansvaret for den overordnede faglige ledelse av straffesaksbehandlingen ved statsadvokatembetene og i politiet.

Tabell 2.13 Antall straffesaker ved Riksadvokatembetet:

	2000	2001	2002	2003
Nye straffesaker i alt	1 861	1 999	1 926	1 794
Herav				
– påtalesaker	238	306	330	368
– klagesaker	410	471	474	488

Som tabellen viser, har tallet på påtalesaker og klagesaker – som er de mest arbeidskrevende – økt hvert år i treårsperioden. Riksadvokatembetet er de siste to årene styrket med to statsadvokatstillinger, to kontorstillinger og en IKT-stilling.

Fra 01.08.2003 er det opprettet et særskilt statsadvokatembete for saker der norske statsborgere eller andre som er hjemmehørende i Norge, har begått straffbare handlinger i utlandet. Det er først og fremst tenkt på terrorhandling og krigsforbrytelser. I en utrednings- og planleggingsfase er denne statsadvokaten plassert ved Riksadvokatembetet. Om den fremtidige organisering vises til pkt 3.5 nedenfor.

3.1.2 Statsadvokatembetene

Statsadvokatene avgjør tiltalespørsmålet og fører selv for retten de alvorligste straffesakene der

både hensynet til eventuelle ofre og deres pårørende, bevisførselen og allmennprevensjonen gjør det særlig viktig å sikre en rask og effektiv behandling, som samtidig ivaretar hensynet til rettssikkerhet. Statsadvokatene har dessuten en sentral funksjon i oppfølgingen av straffesaksbehandlingen i politiet, og er klageinstans for politiets avgjørelser. Departementet understreker betydningen av at statsadvokatene fører tilsyn med straffesaksbehandlingen i politidistriktene og på den måten bidrar til økt effektivitet og rettssikkerhet.

I 2004 ble statsadvokatembetene tilført seks nye statsadvokatstillinger og 1,7 årsverk i kontorstillinger. I tillegg har den høyere påtalemyndighet kunnet disponere halvannet årsverk til hospitanter fra påtalemyndigheten i politiet.

Tabell 2.14 Straffesaksutviklingen ved statsadvokatembetene:

	2000	2001	2002	2003
Antall innkomne straffesaker	16 676	18 857	16 898	16 341
Antall rettsdager utført av statsadvokat	2 666	2 757	2 959	3 242
Andel aktorater utført av politiaktor	24,0 %	28,1 %	28,7 %	39,0 %

Tabellen viser at sakstallet i fireårsperioden har vært nokså stabilt, men med en topp i 2001. Saksvolumet påvirkes av flere faktorer, først og fremst av kriminalitetsutviklingen og oppklaringsprosenten for de forbrytelser der tiltalekompetansen ligger hos statsadvokaten. Videre vil andelen påtalejurister i politiet som mangler utvidet påtalekompetanse, ha betydning for statsadvokatenes saksmengde. Flere lovendringer vil bidra til å redusere saksmengden. I anmodningsvedtak nr. 101 (2003–2004), jf. Innst. O. nr. 18 (2003–2004) har Stortinget bedt regjeringen komme tilbake til Stortinget med en evaluering av kvaliteten på politijuristenes arbeid etter at lovendringene om utvidelse av politijuristenes påtalekompetanse har trådt i

kraft. Det skal i denne forbindelse vurderes hvorvidt politijuristenes kapasitet er tilfredsstillende. Etter departementets mening bør reformen virke i noen tid – for eksempel i to år – før evalueringen foretas. En plan for evalueringen vil bli utarbeidet i samarbeid med riksadvokaten og Politidirektoratet.

Antall rettsdager utført av statsadvokat stiger. Som tabellen viser, økte disse med 21,6 % i fireårsperioden fra 2000 til 2003, og med hele 9,6 % fra 2002 til 2003. Økningen har skjedd til tross for at antall aktorater utført av statsadvokat har vært stabilt de siste årene, og til tross for en vesentlig økning i andelen aktorater som ble overlatt til politiaktor. Tallene viser således at de aktoratene stats-

advokatene utfører selv, har blitt mer langvarige. Dette har blant annet sammenheng med den forsterkede innsats i politidistriktene mot organisert kriminalitet og kriminelle nettverk, og økt bruk av ekstraordinære etterforskningsmetoder, først og fremst kommunikasjonskontroll, i slike saker.

Bestemmelsene om frister for når hovedforhandling eller ankeforhandling skal være påbegynt i saker der tiltalte er varetektsfengslet når saken berammes og i saker der tiltalte var under 18 år da handlingen ble begått har også bidratt til økningen i antall rettsdager. Årsaken er at mange domstoler klarer å avvikle fristsakene uten å skyve på andre straffesaker. Likevel har statsadvokatembetene hittil sørget for at påtalemyndigheten har møtt med aktor til den tid retten har ønsket å beramme sakene. Slik skal det fortsatt være i fristsakene. Embetene må imidlertid også sørge for at det blir plass til annen straffesaksbehandling og fagledelse, og dette kan i 2005 medføre at de sakene som ikke er fristbundet blir iretteført på et senere tidspunkt enn det som ellers kunne vært mulig.

Særreaksjonssakene må fortsatt gis prioritet, fordi mange av de domfelte utgjør en betydelig sikkerhetsrisiko.

3.2 Fagledelse

Gjennom sitt årlige mål- og prioriteringsrundskriv fastsetter riksadvokaten de mål og prioriteringer som skal gjelde for virksomheten ved statsadvokatembetene. Statsadvokatembetene må innrette virksomheten slik at det blir rom for de viktigste tiltakene i fagledelsen ved siden av straffesaksbehandlingen, jf. pkt. 3.1. Utvidelse av politijuristenes påtalekompetanse fra 01.04.2004 innebærer at statsadvokatenes tilsyn må utvides, både for å sikre kvalitet og ensartethet. Det skal videre legges særlig vekt på oppfølgingen av saksbehandlingstid – herunder frister for påtaleavgjørelser og hovedforhandlinger – og restanser, og på oppfølgingen av kvaliteten på politiets etterforskning og påtaleavgjørelser. Kvalitetskontrollen skal både omfatte politidistriktenes rutiner for straffesaksbehandlingen (systemkontroll) og et utvalg enkeltsaker (sakskontroll). Statsadvokatene skal også føre tilsyn med at påtalemyndigheten i politiet holder et riktig reaksjonsnivå ved sine påtaleavgjørelser og påstander for domstolene. Bruken av inndragning, samfunnsstraff og konfliktråd skal følges med oppmerksomhet. Det samme gjelder omfattende eller gjentatt volds- og vinningskriminalitet.

Utvidelsen av politiets påtalekompetanse fra 01.04.2004 innebærer at færre saker skal påtaleavgjøres av statsadvokaten. Statsadvokatene må derfor legge større vekt på etterkontroll for å påse at

ikke kvaliteten på etterforskning og påtaleavgjørelser svekkes, og for å motvirke at det oppstår ulikheter i praktiseringen mellom politidistriktene.

3.3 Straffesaksbehandling

Målene for straffesaksbehandlingen ved Riksadvokatembetet og statsadvokatembetene er høy kvalitet, kort saksbehandlingstid, og adekvat reaksjon.

Høy kvalitet i statsadvokatenes egen straffesaksbehandling er et ufravikelig krav. Det sikrer riktige avgjørelser og ivaretar hensynet til rettssikkerhet og en hensynsfull og rettferdig behandling. Kvalitet – så vel i de sakene statsadvokatene selv aktorerer som i sakene der de treffer påtalevedtak – er antakelig den viktigste enkeltfaktor som bidrar til at påtalemyndigheten har tillit og anseelse i domstolene og blant allmennheten. For å kunne utføre sitt arbeid er påtalemyndigheten helt avhengig av denne tilliten.

For saksbehandlingstiden ved statsadvokatembetene har Justisdepartementet og riksadvokaten i fellesskap satt som mål at gjennomsnittlig saksbehandlingstid for påtale- og klagesaker ikke skal overstige 30 dager og at 90 % av påtale- og klagesakene skal være avgjort innen dette tidsrommet. Riksadvokaten har fastsatt samme mål for straffesaksbehandlingen ved Riksadvokatembetet.

Ved Riksadvokatembetet var gjennomsnittlig saksbehandlingstid i påtalesakene 13 dager i 2003, og 91 % av sakene ble avgjort innen 30 dager. For klagesakene var de tilsvarende tall 33 dager og 65 %.

For påtalesakene hadde ni (av ti) statsadvokatembeter en gjennomsnittlig saksbehandlingstid på under 30 dager i 2003. Også i klagesakene var gjennomsnittlig saksbehandlingstid 30 dager eller mindre ved ni av embetene. Målet om at 90 % av påtale- og klagesakene skulle være avgjort innen 30 dager ble i 2003 nådd ved halvparten av embetene.

Den høyere påtalemyndighet skal arbeide for at domstolene idømmer reaksjoner som ivaretar straffens preventive formål og opprettholder den sosiale ro. I mål- og prioriteringsrundskrivene for politiet og statsadvokatembetene for 2004 har riksadvokaten gitt anvisning på kriminalitetstyper hvor reaksjonspraksis skal følges med oppmerksomhet. Det gjelder blant annet drap, trusler og vold mot vitner og andre aktører i straffesaker, alvorlige seksuallovbrudd, ran, og internasjonal og organisert kriminalitet. Videre understrekes betydningen av at kriminalitet ikke skal lønne seg. Gjerningspersonene må derfor fratras utbyttet av straffbare handlinger gjennom aktiv bruk av inndragningsreglene.

3.4 Bekjempelse av organisert kriminalitet og kriminelle nettverk

Under kategoriomtalen er satsingen på bekjempelse av organisert kriminalitet og kriminelle nettverk omtalt. I 2003 og 2004 har arbeidet sentralt i ROK og Catch gitt resultater, og flere av politidistriktene har lykket i å avdekke omfattende og alvorlig straffbar virksomhet. For statsadvokatembetene medfører dette både økt deltakelse i etterforskningsfasen på grunn av bruken av ekstraordinære metoder, mer omfattende og arbeidskrevende saksforberedelse, og flere langvarige aktorater både i tingrett og lagmannsrett. I en del av sakene er det også nødvendig med to aktorer på grunn av vanskelighetsgrad, kompleksitet, varighet og antall tiltalte og forsvarere. Den ytterligere styrking av innsatsen mot alvorlig organisert kriminalitet vil medføre en fortsatt og ikke ubetydelig økning av antall rettsdager. Sakenes omfang og kompleksitet tilsier at aktoraterne i slike saker i samsvar med lovens hovedregel bør føres av statsadvokat.

3.5 Opprettelse av en ny nasjonal påtaleenhet på statsadvokatnivå for særskilte saker

Arbeidsgruppen som har sett på en ny organisasjonsløsning for en spisset nasjonal innsats mot alvorlig kriminalitet, jf. omtale under kap. 440, peker på at det kan være hensiktsmessig å opprette en ny nasjonal påtaleenhet på statsadvokatnivå for saker som bl.a. behandles av det nye særorganet. Spørsmålet om opprettelse av en slik ny enhet bør også ses i sammenheng med det utredningsarbeid som utføres ved Riksadvokatembetet med sikte på å heve kompetansen av saker hvor norske statsborgere eller andre som er hjemmehørende i Norge begår straffbare handlinger i utlandet, jf. St.prp. nr. 1 (2002–2003). Det vil i den sammenheng bli opprettet et nytt statsadvokatembete i 2005 som behandler saker fra Nye Kripos.

3.6 Internasjonalt samarbeid – Eurojust

Forhandlingene om norsk tilslutningsavtale med Eurojust forventes slutført i løpet av året. Det opprettes en ny statsadvokatstilling for å ivareta disse oppgavene fra årsskiftet. På samme måte som for Europol bør Eurojust kunne bli et viktig verktøy i bekjempelsen av den organiserte kriminaliteten på tvers av landegrensene. Det er avgjørende for samarbeidet at det etableres en så nær forbindelse mellom Eurojust og norsk påtalemyndighet som mulig.

3.7 IKT

Gode og hensiktsmessige IKT-systemer har stor betydning både for straffesaksbehandlingen og for driften av statsadvokatembetene. Systemene for straffesaksbehandlingen må gi nødvendig styringsinformasjon, sikre enkel gjenfinning av straffesakene og inneholde rutiner og maler som understøtter kravet om høy kvalitet og effektiv straffesaksbehandling. Også de administrative systemer må bidra til høy kvalitet, sikre at nødvendig informasjon er lett tilgjengelig og bidra til å effektivisere og forenkle arbeidet ved statsadvokatembetene.

I et samarbeid mellom Justisdepartementet, Politidirektoratet og den høyere påtalemyndighet arbeides det med en kortsiktig løsning for elektronisk saksbehandling i den høyere påtalemyndighet, som vil innebære at statsadvokatembetene knyttes til politiets saksbehandlingssystem BL. Et prøveprosjekt har i siste halvår 2003 og første halvår 2004 pågått ved Hedmark og Oppland statsadvokatembeter. Løsningen gjør det mulig å gjenbruke informasjon som allerede er registrert i politiet, og den gir hensiktsmessig støtte til saksbehandlingen hos kontorpersonalet og statsadvokatene. Videre får man mer pålitelig og relevant styringsinformasjon om straffesaksbehandlingen ved statsadvokatembetene. Evaluering blir gjennomført høsten 2004. Erfaringene er så langt gode. Det legges opp til at løsningen utplasseres ved flere statsadvokatembeter i 2005.

3.8 Personal- og likestillingspolitikk

Arbeidet med å utforme en ny personal- og lønnspolitikk for den høyere påtalemyndighet er i gang i samarbeid mellom Riksadvokaten og organisasjonene. Hensynet til et høyt og stabilt kompetansenivå, likestilling, eldre medarbeidere og et godt arbeidsmiljø vil være sentrale momenter i personalpolitikken.

Departementet og riksadvokaten vil videreføre arbeidet med å få en mer balansert kjønnsfordeling i den høyere påtalemyndighet. Samtlige embetsledere er menn, og kvinneandelen for øvrige embetsstillinger er 31 %. For kontoransatte er kvinneandelen 95 %. Fordi staben ved de fleste embeter er stabil er det nødvendig med et langsiktig perspektiv i likestillingsarbeidet. Departementet har innført særskilte rutiner for å sikre at likestillingsperspektivet blir ivaretatt ved utnevninger og konstitusjoner. Bl.a. skal det alltid vurderes ny utlysning dersom det ikke er kvinnelige søkere til stillinger.

3.9 Helse, miljø og sikkerhet

Riksadvokatembetet og statsadvokatembetene skal ha et psykisk og fysisk godt arbeidsmiljø, og HMS-arbeidet skal være en del av den daglige utøvelsen av lederskap. Arbeidsmiljøutvalget for den høyere påtalemyndighet har normalt fire møter pr. år.

4 Postomtale

Post 01 Driftsutgifter

Posten dekker i hovedsak driftsutgifter for Den høyere påtalemyndighet. Forslaget til økning i bevilgningen skyldes i hovedsak at helårseffekt for stillinger opprettet i løpet av 2004 er innarbeidet, oppretting av nye stillinger i 2005, samt behovet for en generell styrking av driftsrammene. Bemanningen utgjorde pr. 01.03.2004 om lag 128 årsverk.

Kap. 3445 Den høyere påtalemyndighet (jf. kap. 445)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap	Saldert	
		2003	budsjett 2004	Forslag 2005
16	Refusjon av fødselspenger/adopsjonspenger	375		
18	Refusjon av sykepenger	1 113		
	Sum kap. 3445	1 488		

Kap. 446 Den militære påtalemyndighet (jf. kap. 3446)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap	Saldert	
		2003	budsjett 2004	Forslag 2005
01	Driftsutgifter	4 548	4 591	4 734
	Sum kap. 446	4 548	4 591	4 734

1 Innledning

Generaladvokaten og krigsadvokatene tilhører påtalemyndigheten, og har ansvar for militære straffesaker. De har i tillegg som oppgave å bistå militære sjefer i kontroll med disiplinærutøvelsen og avgi uttalelser i klagesaker og visse andre disiplinærsaker.

I tillegg til de løpende oppgaver har generaladvokaten ansvaret for å forberede rettergang i krigstid. Embetet har også oppgaver av folkerettslig art innenfor sitt fagområde.

2 utfordringer

Forsvaret er fremdeles inne i en omstillingsprosess, men hovedlinjene for et nytt forsvarskonsept synes nå avklart. Forsvarets operative evne skal styrkes gjennom videreutvikling av avdelinger med høy reaksjonsevne, og som skal kunne ivareta

både nasjonale og internasjonale oppgaver. Verneplikten skal bestå.

Verneplikstens fortsatte stilling som rekrutteringsgrunnlag for Forsvarets personell synes å måtte innebære videreføring av det reaksjonssystem som er etablert for å sikre pliktens gjennomføring. Arbeidet på dette området vil derfor fortsatt være sentralt for den militære påtalemyndigheten.

Forsvarets prioritering av styrker med høy reaksjonsevne både nasjonalt og internasjonalt tilsier en tett oppfølging av aktivitetene fra den militære påtalemyndighets side. Internasjonalt synes det viktig å utvikle det nære samarbeide med militærpolitiet og militære enheter ved ulykkeshendelser og eventuelle lovbrudd begått av norsk personell i utlandet. Også nasjonalt er et slikt samarbeid viktig. Det vil i slik sammenheng løpende bli vurdert behov for endringer i lov- eller annet regelverk.

En særlig oppmerksomhet må rettes mot virksomhet knyttet til rådgivning, kontroll og irettfø-

ring av saker som springer ut fra norsk militær deltakelse i utlandet. Det kan her oppstå saker av alvorlig karakter og med folkerettslige implikasjoner. Det er derfor viktig at den militære påtalemyndighet i samarbeid med forsvarrets organer er innrettet på denne virksomheten, og har den nødvendige kunnskap og kompetanse til å håndtere saksområdet.

For å oppnå en effektiv håndhevelse av disiplinærsaker er det viktig at klager på refselsler ikke medfører unødvendige forsinkelser. Den som er refset vil også ha fordel av dette. Krigsadvokatene skal gi uttalelser i alle klagesaker.

I straffesaker har det tidligere gått omkring ett og et halvt år fra den straffbare handling er begått

til pådømmelse. Etter lovendring som har medført at den militære påtalemyndighet nå selv kan ta ut tiltale i fraværssakene viser foreløpige tall at saksbehandlingstiden er blitt redusert til godt under ett år. I tråd med den positive utviklingen i fraværssakene, vil det bli vurdert forslag om ytterligere utvidelse av påtalekompetansen på tilgrensede områder.

3 Tilstandsvurdering og mål

Generaladvokaten vil også i 2005 legge særlig vekt på uttalelser i disiplinære klagesaker for å bidra til rask behandling av disse.

Tabell 2.15 Gjennomsnittlig saksbehandlingstid

	Mål	Resultat 2003
Uttalelser i disiplinære klagesaker	1 uke	2 uker
Uttalelser i anmeldelsessaker	4 uker	3 uker
Uttalelser til kontrollutskrift som blir sendt embetet	2 uker	2 uker

4 Postomtale

Post 01 Driftsutgifter

Posten dekker alle driftsutgifter for generaladvokatembetet, herunder krigsadvokatene for Sør- og

Nord-Norge. Bemanningen ved embetet utgjorde fem årsverk pr. 01.03.2004. I tillegg får embetet bistand av vernepliktige jurister, til sammen ca. fem årsverk.

Kap. 448 Grensekommisæreren (jf. kap. 3448)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap		
		2003	Saldert budsjett 2004	Forslag 2005
01	Driftsutgifter	4 531	4 542	4 688
	Sum kap. 448	4 531	4 542	4 688

1 Innledning

Norges grensekommisær for den norsk-russiske grense leder Grensekommisariatet, som har fem faste stillinger. Sjefen for Garnisonen i Sør-Varanger er stedfortredende grensekommisær.

Grensekommisariatet for den norsk-russiske grense har følgende hovedoppgaver:

- Å føre tilsyn med at Grenseavtalen, samt at andre avtaler mellom Norge og Russland som regulerer forholdene på grensen, blir overholdt av begge parter

- Å føre forhandlinger med russiske grensemyndigheter for å løse og forebygge eventuelle konflikter
- I samarbeid med politiet og forsvaret forebygge og avgrense omfanget av hendelser som er i strid med inngåtte avtaler.

Stillingen som grensekommisær er en åremålsstilling for tre år, med mulighet for tre års forlengelse.

Garnisonen i Sør-Varanger er av de militære myndigheter pålagt å utføre og støtte Grensekom-

missariatet i oppgaven med å overholde grenseavtalen. Dette skjer i praksis ved at militært personell har kontinuerlig oppsyn med hele grensestrekningen mellom Norge og Russland. Grensekrenkelsesrapporteres til Grensekommissariatet og politiet.

Det gjennomføres årlig felles forhandlingsmøter og sammenkomster mellom grensekommissærene når partene anmoder om det. I tillegg gjennomføres det møter mellom partenes assistenter for å håndtere eventuelle konflikter og hendelser på grensen. Assistentene møtes også i forbindelse med restaurering av grensemerker, tilbakeføring av reinsdyr, miljøsamarbeid og inspeksjon og kontroll av kraftverkene.

Nåværende organisering av Grensekommissariatet som egen etat vil bli evaluert innen 31.01.2005.

2 Postomtale

Post 01 Driftsutgifter

Bemanningen ved grensekommissariatet utgjorde fem årsverk pr. 01.03.2004. Posten dekker utgifter til lønn og andre driftsutgifter. Posten skal dessuten dekke utgifter til grensemerking mellom Norge og Russland, og utgifter i forbindelse med møter med finske og russiske grensemyndigheter.

Kap. 3448 Grensekommissæren (jf. kap. 448)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap	Saldert	
		2003	budsjett 2004	Forslag 2005
16	Refusjon av fødselspenger/adopsjonspenger	31		
18	Refusjon av sykepenger	13		
	Sum kap. 3448	44		

Programkategori 06.50 Redningstjenesten, samfunnssikkerhet og beredskap

Utgifter under programkategori 06.50 fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)					
Postgr.	Betegnelse	Regnskap 2003	Saldert budsjett 2004	Forslag 2005	Pst. endr. 04/05
01-23	Driftsutgifter	669 547	1 053 639	1 039 859	-1,3
30-49	Nybygg, anlegg m.v.	14 363	9 327	4 220	-54,8
70-89	Overføringer til private	63 811	84 989	87 878	3,4
	Sum kategori 06.50	747 721	1 147 955	1 131 957	-1,4

Utgifter under programkategori 06.50 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2003	Saldert budsjett 2004	Forslag 2005	Pst. endr. 04/05
450	Sivile vernepliktige (jf. kap. 3450)	226 192	177 791	135 391	-23,8
451	Samfunnssikkerhet og beredskap (jf. kap. 3451)	353 587	509 952	516 524	1,3
455	Redningstjenesten (jf. kap. 3455)	124 489	432 460	439 676	1,7
456	Nødnett – felles radiosamband for nødetatene (jf. kap. 3456)	43 453	27 752	40 366	45,5
	Sum kategori 06.50	747 721	1 147 955	1 131 957	-1,4

1 Innledning

1.1 Organisering

Samfunnssikkerhets- og beredskapsarbeidet er basert på prinsippene om ansvar, nærhet og likhet. Ansvarsprinsippet betyr at den som har et ansvar i en normalsituasjon også har et ansvar ved ekstraordinære hendelser. Nærhetsprinsippet innebærer at kriser skal håndteres på lavest mulig nivå. Likhetsprinsippet innebærer at samfunnet må kunne fungere så normalt som mulig, uansett hva det blir utsatt for. Utover dette har Justisdepartementet et samordnings- og tilsynsansvar for samfunnssikkerhets- og beredskapsarbeidet i sivil sektor. Kategorien omfatter denne virksomheten, samt det ansvaret departementet har for Direktora-

tet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB) og Nasjonal sikkerhetsmyndighet (NSM).

DSB er på vegne av Justisdepartementet fag- og tilsynsorgan på samfunnssikkerhets- og beredskapsområdet. Direktoratet understøtter Justisdepartementets samordnings- og tilsynsrolle. Forebyggende sikkerhet, i henhold til sikkerhetsloven, er et virksomhetsansvar. Den enkelte fagstatsråd er ansvarlig for forebyggende sikkerhet innenfor sin sektor. Justisdepartementet og Forsvarsdepartementet har det overordnede sektorovergripende ansvar for forebyggende sikkerhet i henholdsvis sivil og militær sektor. Nasjonal sikkerhetsmyndighet (NSM) er det utøvende organ for de to departementenes ansvar.

Justisdepartementet har det administrative samordningsansvaret for redningstjenesten og

forestår etatsstyringen av hovedredningssentralene. Innenfor det norske redningsansvarsområdet har de to hovedredningssentralene, Sola og Bodø, den øverste operative ledelse. Kategorien omfatter også et prosjekt for vurdering av felles radiosamband for nødetatene; politi, brann og helse.

Kategorien omfatter også forvaltningen av vernepliktige mannskaper som av overbevisningsgrunner er fritatt for militærtjeneste (sivile vernepliktige). Den sivile verneplikt er opprettet ut fra generelle rettferdighetshensyn, og for å støtte opp om den allmenne verneplikt i landet. De sivile vernepliktige har fram til nå blitt administrert av Siviltjenesteadministrasjonen- Dillingøy og Siviltjenesteadministrasjonen- Hustad.

1.2 Organisasjonsendringer

Det er behov for omstilling i siviltjenesteforvaltningen. Det er i dag overskudd i produksjonskapasiteten ved de to siviltjenesteadministrasjonene. Siviltjenesteadministrasjonen- Hustad legges ned ved utgangen av 2004 slik at hele siviltjenesteforvaltningen administreres fra Siviltjenesteadministrasjonen- Dillingøy. Det er besluttet at noe av den ledige bygningsmassen på Hustad skal anvendes til fengsel. Justisdepartementet vil også legge en ny sentral enhet for behandling av ATK (automatisk trafikkontroll) til administrasjonsbygget i Hustad leir. De ansatte vil være sikret tilbud om arbeid i de nye virksomhetene.

2 Hovedutfordringer

Samfunnets sårbarhet skal reduseres. Samfunnsikkerhetsarbeidet skal bidra til å verne om liv, helse, miljø, viktige samfunnsfunksjoner og materielle verdier mot ulykker, katastrofer og andre uønskede hendelser i fred, krise og krig.

Hovedutfordringen i 2005 vil være å videreutvikle en effektiv organisasjon og drift av Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap. Det er iverksatt en rekke tiltak for å møte de nye sikkerhetspolitiske utfordringene.

Justisdepartementet overtok ansvaret for den offentlig organiserte redningshelikoptertjenesten fra 2004. Det arbeides med en rekke spørsmål knyttet til denne tjenesten.

Det er store operative gevinster i samordning og samlokalisering av Kystradioen og Hovedredningssentralene. En slik samlokalisering ble gjennomført i 2003 da Rogaland Radio flyttet inn i Hovedredningssentralen Sør-Norges nye lokaler på Sola. En tilsvarende prosess er igangsatt for Hovedredningssentralen Nord-Norge og Bodø Radio (Kystradioen), som skal samlokaliseres primo 2006.

For å sikre en god utnyttelse av justissektorens ressurser er det en hovedutfordring å bruke ressursene mest mulig effektivt slik at flest mulig av de mannskap som har fått innvilget fritak for militærtjeneste kan innkalles til sivil verneplikt, og at de oppdrag som disse mannskapene utfører er mest mulig samfunnsnyttige. Det voldsforebyggende arbeidet som utføres av sivile vernepliktige, er svært samfunnsnyttig.

Kap. 450 Sivile vernepliktige (jf. kap. 3450)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap	Saldert	Forslag 2005
		2003	budsjett 2004	
01	Driftsutgifter	226 192	177 791	135 391
	Sum kap. 450	226 192	177 791	135 391

1 Innledning

Siviltjenesteadministrasjonen på Dillingøy vil innen utgangen av 2004 stå for all praktisk og administrativ kontakt med sivile vernepliktige og alle typer utbetalinger til disse mannskapene. Administrasjonen på Hustad legges ned som siviltjenesteadmi-

nistrasjon fra samme tidspunkt. Under kap. 450 budsjetteres alle driftsutgifter i forbindelse med forvaltningen av den sivile verneplikt, herunder undervisning til voldsforebyggende tiltak.

Den sivile verneplikten omfatter vernepliktige som av samvittighetsgrunner ikke kan avtjene militær verneplikt. Sivil verneplikt er en erstatningstje-

neste etablert for å støtte opp under den alminnelige vernepliktsordningen i landet, og det legges vekt på at tjenestens innhold er mest mulig samfunnsnyttig.

Den vernepliktige kan bli fritatt for militærtjeneste og overført til siviltjenesten ved å undertegne en egenerklæring om at han fyller lovens vilkår for fritak. Førsteinstans for behandlingen av søknadene er Vernepliktsverket og i noen tilfeller siviltjenesteadministrasjonen. Justisdepartementet er klageinstans.

3 Hovedmål og delmål

Hovedmål	Delmål
En åpen og kvalitetsbevisst justisforvaltning og rettspleie	Sikre god utnyttelse av justissektorens ressurser
Økt trygghet for borgerne gjennom redusert kriminalitet	Styrke det kriminalitetsforebyggende arbeidet

4 Tilstandsvurdering og mål

4.1 En åpen og kvalitetsbevisst justisforvaltning og rettspleie

4.1.1 Sikre god utnyttelse av justissektorens ressurser

Siviltjenestens hovedfunksjon er å tjene som erstatningstjeneste i forhold til den militære verneplikt. Denne funksjonen kan best fylles dersom tjenestemønsteret i siviltjenesten, med hensyn til mannskapenes alder og antall, er utformet i noenlunde samsvar med tjenestemønsteret i Forsvaret. Rettferdshensyn og samfunnsøkonomiske hensyn tilsier også at tjenesteprofilen innenfor disse to formene for verneplikt bør være utformet slik at de blir tilnærmet like.

Det er registrert en nedgang i antall søknader til Vernepliktsverket fra 1999 til 2003. Tall fra Vernepliktsverket pr. juli 2004 viser en viss økning sammenlignet med samme periode i 2003. Økningen i antall søknader kan skyldes flere forhold, som for eksempel tjenestetidsreduksjonen fra 14 til 13 måneder fra januar 2004. Også internasjonale forhold som situasjonen i Irak kan tenkes å spille en rolle for søknadstilbøyeligheten.

De sivile vernepliktige kan nå påregne å bli innkalt til sivil verneplikt på linje med vernepliktige i Forsvaret, dvs. at årets kull innkalles først, jf. St.prp. nr. 1 (2002–2003).

Justisdepartementet vil i samarbeid med Forsvaret ytterligere harmonisere innkallingene til sivil verneplikt med innkallingene til Forsvaret, jf. St.meld. nr. 39 (2003–2004).

For å få flere mannskap gjennom tjenesten i løpet av et år, ble tjenestetiden redusert fra 14 til 13

2 Hovedutfordringer

Innenfor de til enhver tid gjeldende bevilgninger, skal flest mulig av de som har fått innvilget fritak for militærtjeneste innkalles til sivil verneplikt. All drift og administrasjon av sivile vernepliktige skal innen utgangen av 2004 samles på Dillingøy. Sivile vernepliktige skal nyttiggjøres som arbeidskraftressurs på en samfunnsnyttig måte – samtidig som det gir mål og mening for den enkelte vernepliktige.

måneder, fra 01.01.2004. Godtgjørelsen for bruk av sivile vernepliktige ble økt fra samme tidspunkt fra 130 kr til 150 kr. Økningen har ikke medført noe vesentlig frafall av oppdragsgivere. I revidert nasjonalbudsjett 2004, jf. St.prp. nr. 63 (2003–2004), Innst. S. nr. 250 (2003–2004) ble godtgjørelsen økt til 180 kr. Dette nivået videreføres i 2005.

Det er ved siviltjenesteforvaltningen i 2005 lagt opp til en produksjon på om lag 1200 mannskapsårsverk. Departementet arbeider kontinuerlig med å effektivisere forvaltningen for øvrig. Det er behov for omstilling i siviltjenesteforvaltningen.

Situasjonen er nå at hele mannskapsproduksjonen kan håndteres fra en administrasjon. Det er derfor besluttet å samle all administrasjon av sivile vernepliktige til siviltjenesteadministrasjonen på Dillingøy innen utgangen av 2004. Siviltjenesteadministrasjonen på Hustad legges ned.

Det arbeides med å etablere fengselsplasser på Hustad. Det legges derfor opp til at plassene i Hustad leir kan tas i bruk annen halvdel av 2004. Justisdepartementet vil legge en ny sentral enhet for behandling av ATK (automatisk trafikkontroll) til administrasjonsbygget i Hustad leir. Personellet ved administrasjonen på Hustad fordeles på de to virksomhetsområdene. Det vises til omtale av saken under kat. 06.30 Kriminalomsorgen og kat. 06.40 Politi og påtalemyndighet

Ordningen med inntil seks ukers førtidsdimittering av mannskaper som har fått arbeid eller opp-taksplass for videregående utdanning opprettholdes på samme måte som i Forsvaret. Likeså videreføres forvaltningens anledning til å avkorte siviltjenesten med inntil fire uker for mannskaper

med 13 måneders tjeneste, jf. forslag til vedtak. Ordningen tilsvarer Forsvarets anledning til å førtidsdimittere.

Innenfor de godkjente tjenestesektorer prioriteres først og fremst mannskapsavgivelse til samfunnssektorer som har et særlig stort behov for arbeidskraftressurser. I 2004 har oppdrag knyttet til frivillige organisasjoner og voldsforebyggende arbeid blant unge blitt særlig prioritert. Disse arbeidsområdene vil også bli prioritert i 2005.

4.2 Økt trygghet for borgerne gjennom redusert kriminalitet

4.2.1 Styrke det kriminalitetsforebyggende arbeidet

Voldsforebyggende arbeid (VOKT)

VOKT består av vernepliktige som arbeider voldsforebyggende og antirasistisk på skoler, ungdomsklubber og ved institusjoner for kultur og idrett. I tillegg er det opprettet nettverkspatroljer i Oslo, Moss og Porsgrunn som ferdes på offentlige steder der ungdom samles. Hensikten med det voldsforebyggende arbeidet er å forebygge og avdekke mobbing, vold og konflikter i skole og ungdomsmiljøer. Omlag 400 av de totalt 1200 vernepliktige

mannskap arbeider med forebyggende arbeid. Det er utviklet et undervisningstilbud basert på kurs og seminarer ved oppstart og i løpet av tjenesten. Evalueringer av VOKT-arbeidet viser klart at arbeidsformen har voldshindrende og voldsforebyggende effekter, bedømt ut fra samarbeidspartnerne, de sivile vernepliktige og ungdommenes erfaringer.

5 Postomtale

Post 01 Driftsutgifter

Om lag 80 % av bevilgningen av posten går til mannskapsrelaterte utgifter som dagpenger, dimisjonsgodtgjøring, forsørgertillegg, botillegg, bekledning, kost og andre stønader. Posten dekker driftsutgiftene ved siviltjenesteadministrasjonen, vedlikehold av leiren og tjenesteboligene. I tillegg dekkes løpende utskifting av kjøretøy/utstyr samt andre investeringer over denne posten. Bevilgningen på posten foreslås redusert som følge av nedleggelse av Siviltjenesteadministrasjonen Hustad og at mannskapsproduksjonen reduseres til om lag 1200 mannskapsårsverk. Den samlede bemanningen ved siviltjenesteadministrasjonene utgjorde om lag 60 årsverk pr. 01.03.2004.

Kap. 3450 Sivile vernepliktige, driftsinntekter (jf. kap. 450)

Post	Betegnelse	(i 1 000 kr)		
		Regnskap 2003	Saldert budsjett 2004	Forslag 2005
01	Inntekter av arbeid	62 176	47 576	40 476
02	Andre inntekter	299	402	416
15	Refusjon arbeidsmarkedstiltak	126		
16	Refusjon av fødselspenger/adopsjonspenger	544		
17	Refusjon lærlinger	16		
18	Refusjon av sykepenger	1 793		
	Sum kap. 3450	64 954	47 978	40 892

1 Postomtale

Post 01 Inntekter av arbeid

Oppdragsgivere må betale for bruk av sivile vernepliktige mannskaper. Godtgjørelsen har i 2004 blitt justert opp fra 150 kr til 180 kr, jf. St.prp. nr. 63 (2003–2004), Innst. S. nr. 250 (2003–2004). Departementet kan regulere satsen i løpet av året, og også fastsette vilkår som avviker fra de vanlige for særlige oppdrag og tjenester. Inntektene av arbeidet blir stilt til disposisjon for FNs internasjonale barnefond (UNICEF), jf. Utenriksdepartementets

St.prp. nr. 1 (2004–2005). Forsøksprosjektene i det voldsforebyggende arbeidet fordret ingen eller redusert sats i startfasen. Det voldsforebyggende arbeid har gitt gode erfaringer og er nå innført i administrasjonenes ordinære oppdragsgiverportefølje som en av de prioriterte tjenesteformer. Det tas sikte på gradvis harmonisering av satsene innenfor de prioriterte tjenesteformer, jf. også punkt 4.2.1. Posten er redusert som følge av at mannskapsproduksjonen er redusert til om lag 1200 mannskapsårsverk, jf. kap. 450, post 01.

Post 02 Andre inntekter

Posten omfatter blant annet forpaktningssavgift og inntekter fra skogsdriften ved Dillingøy leir. Her

føres også leieinntekter for utleie av fast eiendom og bøter som pålegges mannskapene.

Kap. 451 Samfunnssikkerhet og beredskap (jf. kap. 3451)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap		
		2003	Saldert budsjett 2004	Forslag 2005
01	Driftsutgifter	353 247	483 724	489 540
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>		2 025	2 094
22	Flyttekostnader, <i>kan overføres</i>		19 500	20 027
70	Overføringer til private	340	4 703	4 863
	Sum kap. 451	353 587	509 952	516 524

1 Innledning

Arbeidet med samfunnssikkerhet og beredskap tar utgangspunkt i de mål, oppgaver og prioriteringer som er gitt i St.meld. nr. 17 (2001–2002) Samfunnssikkerhet, jf. Innst. S. nr. 9 (2002–2003) og St.meld. nr. 39 (2003–2004) Samfunnssikkerhet og sivilt militært samarbeid. Kap. 451 omfatter Justisdepartementets samordnings- og tilsynsrolle på samfunnssikkerhets- og beredskapsområdet og det ansvar og de oppgaver som er tillagt Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB) samt Nasjonal sikkerhetsmyndighet (NSM).

1.1 Justisdepartementet

Justisdepartementets ansvar for samfunnets sivile sikkerhet er etter St.meld. nr. 17 (2001–2002) Samfunnssikkerhet, jf. Innst. S. nr. 9 (2002–2003) tydeliggjort og styrket, blant annet ved etableringen av DSB og ved å gi NSM en faglig rapporteringslinje til Justisdepartementet. Justisdepartementets samordnings- og tilsynsansvar tar utgangspunkt i kgl. res. 16.09.1994; retningslinjer for Justisdepartementets funksjon som samordningsdepartement på beredskapssektoren og for Rådet for sivilt beredskap, kgl. res. 03.11.2000; om internkontroll og systemrettet tilsyn med det sivile beredskapsarbeidet i departementene og kronprinsregentens resolusjon 04.07.2003; om fordeling av ansvar for forebyggende sikkerhetstjeneste og Nasjonal sikkerhetsmyndighet. Justisdepartementets samordningsfunksjon innebærer ansvar for å utarbeide overordnede retningslinjer, koordinere og fremme proposisjoner og meldinger til Stortinget, tilrette-

legge rammebetingelser, ta initiativ, være pådriver, avklare ansvarsforhold i gråsoner og treffe prinsipielle avgjørelser på samfunnssikkerhets- og beredskapsområdet.

I henhold til kgl. res. 03.11.2000, skal departementene ha innført internkontroll for beredskapsarbeidet rettet mot kriser og katastrofer i fred, sikkerhetspolitiske kriser og krig. Videre skal det avgis rapporter annethvert år til Justisdepartementet. Justisdepartementet kan etter kontakt med berørte departementer bestemme at systemrettet tilsyn skal gjennomføres. Justisdepartementet skal gi statusrapport til regjeringen, herunder redegjøre for helheten i beredskapsarbeidet samt peke på hvor det er behov for forbedringer.

1.2 Rådet for sivilt beredskap

Rådet for sivilt beredskap skal støtte Justisdepartementet med å samordne den sivile beredskapen gjennom å avgi uttalelser til departementet om saker som forelegges rådet. Rådet er interdepartementalt og ledes av Justisdepartementet. Rådets funksjon og sammensetning er til vurdering.

1.3 Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB)

DSB ble etablert 01.09.2003, og utgår fra tidligere Direktoratet for sivilt beredskap og Direktoratet for brann- og elsikkerhet. Direktoratet bistår Justisdepartementet med den overordnede planleggingen, koordineringen og tilsynet med samfunnssikkerhet og beredskap. Gjennom St.meld. nr. 17 (2002–2003) om statlige tilsyn, jf. Innst. S. nr. 222

(2002–2003) ble det nye direktoratets forvaltningsområde og lokalisering endelig bestemt.

Etter en overgangsperiode hvor DSB har vært lokalisert på to steder, Oslo og Tønsberg, skal direktoratet etableres i Tønsberg ved utgangen av 2004.

Etableringen av direktoratet har gitt en felles myndighetslinje fra sentralt til lokalt nivå innen brann, redning og generell beredskap og gir et felles fagmiljø innenfor forebygging og beredskap for hendelser på sentralt, regionalt og lokalt nivå. Direktoratet har ansvar som faller inn under lov 14. juni 2002 nr. 20 om vern mot brann, eksplosjon og ulykker med farlig stoff og om brannvesenets redningsoppgaver, lov av 24. mai 1929 nr. 4 om tilsyn med elektriske anlegg og elektrisk utstyr, lov av 11. juni 1976 nr. 29 om kontroll med produkter og forbrukertjenester og lov av 17. juli 1953 nr. 9 om sivilforsvaret. Direktoratet har det faglige og administrative ansvaret for Nasjonalt utdanningscenter for samfunnssikkerhet og beredskap, Sivilforsvarets beredskaps- og kompetansesentre på Starum, Trondheim, Jæren og Norges Brannskole.

DSB er nasjonal fagmyndighet innen brann- og eksplosjonsvern og elsikkerhet, og fører bl.a. tilsyn med det kommunale brannvesen, høyspenningsanlegg, elektromedisinsk utstyr, m.m.

1.3.1 Likestilling

DSB har i 2004 vektlagt arbeidet med likestillingspolitikk. Da DSB er en ny virksomhet har likestillingspolitikk vært sentralt i ansettelser. Kvinneandelen blant ledere i DSB sentralt er 30 %. I rekrutteringsprosessen for distriktssjefer i Sivilforsvaret var det vanskelig å få nok kvalifiserte kvinner til å søke stillingene. To av 20 distriktssjefer som ble ansatt var kvinner.

I 2005 vil DSB fortsette å fokusere på likestilling og mangfold ved å utarbeide virksomhetens policy for likestilling og mangfold samt strategisk kompetansepolitikk. DSB jobber både i 2004 og 2005 aktivt med fleksible arbeidsformer og arbeidstidsordninger. Dette er viktige virkemidler for kvinner spesielt, men det favner i tillegg ansatte i forskjellige livsfaser og livssituasjoner.

1.4 Nasjonal sikkerhetsmyndighet (NSM)

Ved kronprinsregentens resolusjon 04.07.2003 ble ansvaret for forebyggende sikkerhetstjeneste og NSM fordelt mellom Justisdepartementet og Forsvarsdepartementet. Justisdepartementet har et overordnet ansvar for forebyggende sikkerhetstjeneste i sivil sektor. Forsvarsdepartementet har et tilsvarende ansvar i militær sektor. NSM skal på

vegne av Justisdepartementet ivareta de utøvende funksjoner for den forebyggende sivile sikkerhetstjeneste, og rapportere om sikkerhetstilstanden på sivil side til Justisdepartementet. NSM er administrativt underlagt Forsvarsdepartementet. Den forebyggende sikkerhetstjeneste omfatter i Norge alle tiltak for å sikre skjermingsverdig informasjon og objekter mot sikkerhetstruende virksomhet. Dette omfatter så vel den offentlige forvaltning som de deler av privat sektor som gjennom sin virksomhet må håndtere sikkerhetsgradert informasjon. NSM er også sertifiseringsmyndighet for sikkerhet i IT-produkter og IT-systemer og er sekretariat for det nyopprettede Koordineringsutvalget for informasjonssikkerhet. Det vises for øvrig til omtale av NSM i St. meld. nr. 39 (2003–2004) Samfunnssikkerhet og sivilt-militært samarbeid, St.prp. nr. 1 (2003–2004) for Forsvarsdepartementet og St.prp. nr. 42 (2003–2004) Den videre moderniseringen av Forsvaret i perioden 2005–2008, jf. Innst. S. nr. 234 (2003–2004).

1.5 Fylkesmannen

På samfunnssikkerhets- og beredskapsområdet er Fylkesmannen faglig underlagt Justisdepartementet og Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap. Fylkesmannen samordner og fører tilsyn med alt beredskapsarbeid i fylket, jf. kgl. res 21.09.1979; instruks for fylkesmannens beredskapsarbeid. Fylkesmannen skal være pådriver og veileder overfor kommunene innen samfunnssikkerhet og beredskap, og søke å bidra til det interkommunale samarbeidet. Fylkesmannen skal påse – og aktivt påvirke – at kommunene og fylkeskommunene gjennomfører nødvendige tiltak for å sikre sine innbyggere mot aktuelle risikoer og farer. Fylkesmannen har også et regionalt samordningsansvar under kriser og katastrofer i fred, jf. kgl. res. 12.12.1997; retningslinjer for regionalt samordningsansvar ved kriser og katastrofer i fred, samt et særskilt ansvar for planmessig koordinering i tilfelle atomulykke, jf. kgl. res 26.06.1998. Fylkesmannen skal være en særlig pådriver for sivilt-militært samarbeid lokalt og regionalt, og ivareta god kontakt med Heimevernet og ta initiativ til arbeid for samordnede planer og øvelser innen totalforsvaret. Det vises til St.prp. nr. 1 (2004–2005) Moderniseringsdepartementets kategori 01.10 Fylkesmennene.

1.6 Næringslivets sikkerhetsorganisasjon (NSO)

I henhold til lov 17. juli 1953 nr. 9 om Sivilforsvaret § 41, er næringslivet pålagt å ha egenbeskyttelse (industrivern). Mellom 1100 og 1200 bedrifter er

pålagt å organisere egenbeskyttelsestiltak. Egenbeskyttelsen utgjør en betydelig ressurs i bedriftenes daglige sikkerhetsarbeid og i deres lokalsamfunn. DSB samarbeider med NSO for å ivareta næringslivets egenbeskyttelse.

1.7 De lokale eltilsyn (DLE)

De fleste elektrisitetsverk/nettselskaper er pålagt å føre tilsyn innenfor sitt forsyningsområde. Tilsynet utføres av lokale eltilsyn ved elektrisitetsverket/nettselskapet og de er derfor en del av det offentlige tilsynsapparatet for elsikkerhet. Tilsynet utøves i henhold til føringer fra DSB. Den fremtidige organiseringen av DLE er til vurdering, jf. omtale under punkt 4.2.1.

2 Hovedutfordringer

I St.meld. nr. 39 (2003–2004) fremgår at regjeringen i perioden 2005–2008 vil legge særlig vekt på:

- Forebyggende virksomhet, herunder helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid.
- Sikring av nød- og beredskapsetatenes evne til å håndtere større hendelser, herunder terrorisme og bruk av masseødeleggelsesmidler.
- Målrettet og samordnet arbeid for å sikre samfunnets kritiske infrastruktur.
- Økt samarbeid, herunder planverk og øvelser, mellom sivile og militære myndigheter.
- Styrking av etterretnings- og sikkerhetstjenestenes evne til å analysere, varsle og forebygge ulike former for terror i Norge.
- Helhetlig og samordnet krisehåndtering sentralt, regionalt og lokalt.

Det vil være en hovedutfordring å bedre samfunnets evne til å forebygge kriser og ulykker gjennom målrettede og ressurseffektive tiltak og aktiviteter. Oppmerksomheten skal blant annet rettes

mot å videreutvikle samfunnssikkerhets- og beredskapsarbeidet på alle nivåer i forvaltningen. Det vil være viktig å synliggjøre skadebildet i samfunnet, ved å innhente kunnskap om skader, ulykker og resultater av tilsyn for bedre å kunne arbeide forebyggende. Særlig viktig for sårbarheten i samfunnet er sammenheng mellom det forebyggende arbeidet i næringslivet og utviklingen av den offentlige beredskap.

De lokale el-tilsyn og kommunale brannvesen er sentrale i det brannforebyggende arbeidet. I denne sammenheng må videreutviklingen av kompetansen om brannforebyggende arbeid i brannvesenet prioriteres. Fortsatt mangfoldiggjøring og kompleksitet i produktmarkedet vil innebære en særlig utfordring i forhold til forbrukersikkerhet.

Utfordringen vil være å etablere de virkemidlene som ivaretar behovet for koordinering innenfor dette fagområdet. I denne sammenheng er videreutviklingen av DSBs tilsynsvirksomhet, regelverksarbeid, markedskontroll, informasjons- og opplæringstiltak, internasjonalt arbeid og forsknings- og utredningsarbeid sentralt. Det vil være en hovedoppgave å få etablert en hensiktsmessig organisasjon og drift av DSB, herunder hvordan direktoratet skal arbeide opp mot andre virksomheter. Sivilforsvarets struktur og dimensjonering skal innrettes slik at Sivilforsvaret kan ivareta sin funksjon som statlig forsterkningsressurs på en effektiv og slagkraftig måte.

Utviklingen i risikobildet tilsier at oppmerksomheten mot å bedre samfunnets evne til å forebygge kriser og ulykker, samt alvorlig svikt i samfunnskritiske funksjoner, installasjoner, systemer og tjenester (IKT, energiforsyning, osv.) opprettholdes. Med bakgrunn i det til enhver tid gjeldende risikobildet, vil utfordringen være å vurdere hvor mye sikkerhet og beredskap som skal bygges inn i samfunnet før dette virker negativt, både sosialt og økonomisk.

3 Hovedmål og delmål

Hovedmål	Delmål
En åpen og kvalitetsbevisst justisforvaltning og rettspleie.	Sikre god utnyttelse av justissektorens ressurser.
Økt trygghet gjennom redusert sårbarhet i samfunnet.	Bedre samfunnets evne til å forebygge kriser og ulykker, samt alvorlig svikt i samfunnskritiske funksjoner. Bedre samfunnets evne til å håndtere hendelser, kriser og katastrofer samt trusler mot rikets sikkerhet og selvstendighet og andre vitale nasjonale sikkerhetsinteresser.

Det vises for øvrig til redegjørelsen for de nasjonale målsetningene innen samfunnssikkerhets- og beredskapsområdet i St.meld. nr. 17 (2001–2002) Samfunnssikkerhet, St.meld. nr. 39 (2003–2004) Samfunnssikkerhet og sivil-militært samarbeid og St.meld. nr. 41 (2000–2001) Brann- og eksplosjonsvern.

4 Tilstandsvurdering og mål

St.meld. nr. 39 (2003–2004) gir en orientering om pågående prosesser og nødvendige tiltak knyttet til samfunnssikkerhetsarbeidet og det sivil-militære samarbeidet i perioden frem til 2008. En sentral del av meldingen er således en orientering om status i oppfølgingen av St.meld. nr. 17 (2001–2002) Samfunnssikkerhet, jf. Innst. S. nr. 9 (2002–2003). Meldingen redegjør også for hvordan det sivil-militære samarbeidet skal tilpasses de vedtatte endringene i forsvarsstrukturen, jf. St.prp. nr. 42 (2003–2004).

Arbeidet med de områdene som ble varslet prioritert i 2004, jf. St.prp. nr. 1 (2003–2004) vil fortsette i 2005.

Det vil bli tatt initiativ til en vurdering av hvorvidt Nasjonalt utdanningscenter for samfunnssikkerhet og beredskap bør utvikles til et kompetansesenter for totalforsvaret. Som en oppfølging av et sentralt tiltak i nasjonal strategi for informasjonssikkerhet, ble Koordineringsutvalget for informasjonssikkerhet etablert i 2004. Den videre utviklingen av Varslingssystem for digital infrastruktur (VDI) er under vurdering. De ansvarlige myndigheter utarbeider egne planer for oppfølging av strategien.

Det legges for øvrig opp til en hensiktsmessig oppfølging av rapport om brannsikring i uerstattelig, tett trehusbebyggelse.

I 2005 vil Justisdepartementet i tillegg igangsette et arbeid med videreutvikling av det forebyggende samfunnssikkerhetsarbeidet, jf. St.meld. nr. 41 (2000–2001) Brann- og eksplosjonsvern. Videre vil departementet arbeide med endringer i det nasjonale beredskapsplanverket, vurdere endringer i DSBs avgifts- og gebyrsystem, vurdere endringer i organiseringen av de lokale eltilsyn (DLE), utvikle beredskapen mot masseødeleggelsesmid-

ler, vurdere gjennomføring av tiltak i den nasjonale strategien for informasjonssikkerhet samt følge opp rapporten om brannsikkerhet i pleie- og omsorgsboliger.

Utviklingen synes å gå i retning av at en stadig økende andel av samfunnets produksjon av varer og tjenester overlates til markedet, samtidig som vår avhengighet av disse varene og tjenestene øker. Regjeringen vil etablere et utvalg som skal kartlegge hvilke virkemidler som kan brukes for å sikre rikets sikkerhet i forbindelse med vital infrastruktur og hvordan nasjonale interesser kan ivaretas overfor virksomheter som ikke er offentlige. Det vises i Sem-erklæringen til at begrunnelsen for direkte offentlig eierskap kan være å ivareta økonomisk virksomhet markedet ellers ikke kan løse, for eksempel særlige infrastrukturoppgaver.

4.1 En åpen og kvalitetsbevisst justisforvaltning og rettspleie

4.1.1 Sikre god utnyttelse av justissektorens ressurser

DSB skal gi faglige råd og beslutningsgrunnlag for å støtte opp under Justisdepartementets samordnings- og tilsynsrolle. DSB skal bidra til kosteffektiv forebygging og nødvendige beredskapsmessige tiltak for å styrke samfunnssikkerheten og krisehåndteringsevnen på lokalt, regionalt og nasjonalt nivå. Samarbeid med kompetansesentre, nasjonalt og internasjonalt, skal sikre utvikling av ny og nødvendig kunnskap om samfunnssårbarhet, forebyggende sikkerhetsarbeid og beredskap.

Justisdepartementets tilsyn med departementene er et virkemiddel for å sikre tilfredsstillende beredskapsarbeid under det enkelte departementets ansvarsområde. Erfaringene fra tilsyn som er gjennomført til nå i 2004 er gode.

Måltallet for Sivilforsvarets operative styrke i fredstid er i overkant av 12 000 mannskaper. Imidlertid er ikke hele fredstidsstyrken fullt oppsatt med opplært og øvet personell. Det legges til grunn at om lag 10 000 mannskaper er opplært pr. i dag og at det årlig øves om lag 8 000 mannskaper, se nærmere omtale i St.meld. nr. 39 (2003–2004). Arbeidet med organisasjonsendringene i Sivilforsvaret skal etter planen avsluttes i 2004. I forbindelse med omorganiseringen er det totale antallet årsverk blitt redusert med 55. Organisasjonsendringene for de nye sivilforsvarsdistriktene er gjennomført. Sivilforsvarets innretning vurderes, jf. St.meld. nr. 17 (2001–2002) og St.meld. nr. 39 (2003–2004). I den forbindelse legges det vekt på at Sivilforsvaret skal kunne samhandle på en resurseffektiv måte med de lokale og interkommunale brannvesen samt møte fremtidige beredskapsutfordringer på en effektiv måte. Alle sivilforsvarsstyrker med beredskapsoppgaver i fredstid skal gis regelmessige øvelser. Oppgraderingen av Sivilforsvarets varslingsanlegg fortsatte i 2004. Godt vedlikehold av varslingsanleggene er avgjørende for at anleggene fungerer.

Skolevirksomheten innenfor DSB ble gjenstand for en omfattende utredning og vurdering i 2003. Resultatet ble ny organisering fra 2004. 2004 har således vært et år med tilpasninger for den nye organisasjonen. Erfaringene fra første driftsår vil legge grunnlag for endringer og justeringer i 2005. Skolevirksomheten innen samfunnssikkerhet og beredskap skal være koordinert og innrettet slik at kompetansen og undervisningskapasiteten utnyttes optimalt.

Sivilforsvarets beredskaps- og kompetansesentre på Starum, Trondheim og Jæren har i økende grad blitt brukt til opplæring av brannmannskaper i kommunale brannvesen i samarbeid med Norges Brannskole. Dette er en ønsket utvikling som skal fortsette i 2005. Videre skal forholdene legges til rette for at grunnutdanningen av personell til brannvesen og Sivilforsvar er koordinert. Dette kan være med på å øke brannvesenets muligheter til å benytte Sivilforsvarets materielle og menneskelige ressurser, samt gi større grad av samhandling under innsats.

Samarbeidet mellom brannvesenene og Sivilforsvaret er i god utvikling. Som eksempel kan nevnes at man i Grenlandsregionen har revidert tidligere avtale om samarbeid ved hendelser hvor det er behov for ekstra ressurser.

Sentralskolen for sivilt beredskap har endret navn til Nasjonalt utdanningssenter for samfunnssikkerhet og beredskap. Et overordnet mål for utdanningssenteret er å formidle kompetanse om samfunnssikkerhet og beredskap til sivilt og mili-

tært personell på sentralt, regionalt og lokalt nivå. Skolen er tillagt nye oppgaver, bl.a. tilbyr den bistand til fylkesmenn og kommuner ved regionale og lokale øvelser. Som det framgår av St.meld. nr. 39 (2003–2004), kap. 11.5, vil denne skolen også kunne være et kompetansesenter for totalforsvaret slik komiteene ba om i Innst. S. nr. 9 (2002–2003). DSB er faglig rådgiver for Justisdepartementet i internasjonale spørsmål knyttet til det sivile beredskapsarbeidet i forhold til EU- og NATO-samarbeidet, og koordinerer forespørsler om assistanse fra EU, NATO, FN og ved bilaterale henvendelser på vegne av Justisdepartementet. DSB har også en rekke oppgaver som følge av internasjonalt regelverksarbeid vedrørende forskjellige sikkerhetstekniske direktiver, og direktoratet samarbeider med ressursmiljøer i flere land. Den internasjonale utviklingen har stor betydning for regelverksutvikling på mange områder, og i løpet av 2004 ferdigstilles et arbeid for å kartlegge DSBs internasjonale engasjement. I forlengelsen av denne kartleggingen vil det være viktig å videreutvikle og koordinere samarbeid mellom nasjonale og internasjonale aktører innen samfunnssikkerhets- og beredskapsarbeid.

NSM opparbeider og vedlikeholder et løpende bilde av sikkerhetstilstanden. NSM har en viktig rolle med å anbefale forbedrede balanserte forebyggende sikkerhetstiltak i militær og sivil sektor. NSM skal føre et effektivt tilsyn med sektorene slik at disse settes bedre i stand til å ivareta sitt ansvar innenfor forebyggende sikkerhet.

4.2 Økt trygghet gjennom redusert sårbarhet i samfunnet

4.2.1 Bedre samfunnets evne til å forebygge kriser og ulykker, samt alvorlig svikt i samfunnskritiske funksjoner

Justisdepartementet vil i 2005 ta initiativ til å utarbeide en strategi for det forebyggende samfunnssikkerhetsarbeidet. Dette arbeidet vil bl.a. være en videreutvikling av de mål og prioriteringer som er gitt i St.meld. nr. 41 (2000–2001) Brann- og eksplosjonsvern samt en rapportering på måloppnåelse.

I 2003 gjennomførte DSB 89 tilsyn med det kommunale og interkommunale brannvesen, som omfattet 98 kommuner. Under disse tilsynene har kommunalt samarbeid vært et av hovedtemaene. Gjennom effektive samarbeidsløsninger oppnås økt forutsigbarhet og forbedret kvalitet i det kommunale brannvernarbeidet. Hvert år rapporterer kommunene omfanget av tilsyn med særskilte

brannobjekter til DSB. Det er en klar økning i antall gjennomførte tilsyn. De kommunene som ikke har tilfredsstillende gjennomføringsevne blir fulgt opp særskilt.

Kommunene er en bærebjelke i den nasjonale beredskapen og må kunne håndtere alle typer kriser. Nød- og beredskapsstatene er sentrale i dette. I tillegg må det legges til rette for gode forebyggende aktiviteter innen arealforvaltning og samfunnssikkerhet. På oppdrag fra DSB er det gjennomført en brukerundersøkelse om samfunnssikkerhet og beredskap i kommunene. Undersøkelsen viser at 67 % av kommunene har gjennomført risiko- og sårbarhetsanalyser en eller flere ganger de siste fire årene, 96 % av kommunene har en plan for kriseledelse, 86 % av kommunene har en plan for informasjonsberedskap og 99 % av kommunene har gjennomført øvelse for kriseledelsen i løpet av de fire siste årene. Undersøkelsen vil bli fulgt opp med vektlegging av blant annet tiltak for å fremme et mer systematisk arbeid og en bedre integrering av samfunnssikkerhets- og beredskapsarbeid i de ordinære plan- og styringsprosessene. DSB vil, i samarbeid med fylkesmenene og Nasjonalt utdanningssenter for samfunnssikkerhet og beredskap, videreføre arbeidet med kommunale risiko- og sårbarhetsanalyser.

Rapporterte tapstall for 2003 viser at 83 personer omkom ved ulykker innenfor direktoratets forvaltningsområde. 56 mistet livet i branner, 12 ved bruk av elektromedisinsk utstyr, 4 i el-ulykker, 2 under transport av farlig gods, 2 i sammenheng med sprengningsarbeid, 4 i forbindelse med sportsdykking og 3 under aktivitet på lekeplass.

Arbeidet med brannsikkerhet i boliger for personer med pleie- og omsorgsbehov fortsetter i 2005. Sentralt i dette arbeidet står oppfølging av rapporten om brannsikkerhet i omsorgsboliger som ble utarbeidet i 2003 og som konkluderte med at 8 av 10 bygninger med omsorgsboliger ikke anses å ha tilfredsstillende brannsikkerhet. Det ble presentert en rekke forslag til tiltak med sikte på at alle pleie- og omsorgstrengende sikres tilfredsstillende brannsikkerhet. Prosjekt Boligsikkerhet, som ble gjennomført i 2003, foreslo prosjekter for å redusere antall omkomne etter boligbrann. Noen prosjekter er igangsatt og skal fortsette i 2005.

DSB og Vegdirektoratet deltar ved Norsk brannlaboratorium as/SINTEF i et EU-prosjekt om kostnadsoptimal oppgradering av brannsikkerheten i eksisterende tunneler.

I forhold til tilsyn med virksomheter som faller inn under forskrift 8. oktober 1999 om tiltak for å avverge og begrense skadevirkninger av storulykker i virksomheter der farlige kjemikalier forekom-

mer (storulykkeforskriften), har DSB siden forskriften ble iverksatt hatt ansvar for koordinering av myndighetenes oppfølging av forskriften. DSB utfører koordineringsrollen gjennom ledelsen av en egen koordineringsgruppe. DSB skal sørge for at myndighetene på storulykkesområdet legger seg på lik praksis når det gjelder gjennomføring, rapportering og oppfølging av tilsyn, og at de samlet etablerer en god kommunikasjon med virksomhetene. For å sikre lik behandling av rapporter fra virksomheter som kommer inn under storulykkeforskriften, er det etablert et system for at alle rapporter fra virksomheter som er rapporteringspliktige sendes DSB og koordineringsgruppen.

I St.meld. nr. 17 (2002–2003) om statlige tilsyn, jf. Innst. S. nr. 222 (2002–2003) fremgår det at DSB skal koordinere tilsynet med virksomheter med potensial for store ulykker, herunder storulykkeforskriften (Seveso-direktivet). Instruks for dette er under utarbeidelse.

Materielle skader i næringsvirksomhet generelt skal ikke overstige nivået for middelverdien av skadene i perioden 1995–99, jf. St.meld. nr. 41 (2000–2001) Brann- og eksplosjonsvern. Ved å utføre systemrettet tilsyn, skal det sikres at virksomhetenes internkontrollsystemer er innarbeidet og etterlevd. Spesielt skal oppmerksomheten rettes mot virksomhetenes sårbarhet og hvordan virksomhetene håndterer sin risiko i forhold til sine omgivelser. Med bakgrunn i risikovurderinger, vil det også bli foretatt en gjennomgang av utvalgte bransjer. Den økte bruk av gass både i næringsliv og i husholdningen forutsetter et tidsriktig regelverk og tilstrekkelig informasjon.

DSB utga våren 2004 en rapport som synliggjør på hvilke veier og jernbanestrekninger de ulike klasser farlig gods transporteres. Rapporten danner et viktig grunnlagsmateriale for kommunalt planarbeid, og for etablering og videreutvikling av beredskapsløsninger på tvers av kommunegrenser, og på tvers av privat og offentlig sektor. Det vises i denne sammenheng til samferdselskomiteens merknader i Innst. S. nr. 240 (2003–2004) om nasjonal transportplan 2006–2015, jf. St.meld. nr. 24 (2003–2004).

Som varslet i St.meld. nr. 17 (2001–2002) Samfunnssikkerhet, har Justisdepartementet tatt initiativ til en vurdering av sårbarheten i norsk landbasert vannforsyning. Utredningen ble gjennomført i samarbeid med Helsedepartementet, Landbruks- og matdepartementet, DSB, vannverksbransjen (NORVAR) og ulike fagmiljøer. Utredningen har vært på høring. Justisdepartementet vil ta initiativ til oppfølging i samarbeid med de sektoransvarlige departementer.

Elsikkerheten i samfunnet skal opprettholdes for elektriske anlegg og produkter. De lokale eltilsyn (DLE) har vært viktige i arbeidet med å sikre tilstrekkelig elsikkerhet i boliger, næringsbygg m.m. (lavspenningsanlegg). To rapporter om henholdsvis myndighetsoverføring fra de lokale eltilsyn til DSBs regionkontorer og konkurranseutsetting av deler av DLEs arbeidsoppgaver, har vært på høring. Justisdepartementet arbeider nå med en sammenstilling og vurdering av innkomne høringsuttalelser.

Et hovedmål for forbrukersikkerhetsarbeidet er å forebygge personskader som skyldes feil ved produkter/forbrukertjenester eller feil bruk av disse. Det er viktig at produsenter og importører av potensielt farlige produkter, samt tilbydere av forbrukertjenester tar ansvar for sikkerheten både i utvikling og omsetning av produkter og forbrukertjenester. Markedskontroll og -overvåkning er sentrale virkemidler for å sikre at produkter og forbrukertjenester har et akseptabelt sikkerhetsnivå. I EUs reviderte produktsikkerhetsdirektiv skjerpes kravene til markedskontroll med forbrukerprodukter. Justisdepartementet vil fremme forslag om gjennomføring av endringene i norsk rett.

Samarbeidet mellom DSB og Riksantikvaren om prosjektet for sikring av uerstattelige nasjonale kulturverdier videreføres. Det er laget utkast til en handlingsplan for det videre arbeidet, der det forebyggende arbeidet rettet mot brann i tett verneverdig trehusbebyggelse har fått en høy prioritet. Rapporten som ble laget i forbindelse med brannsikring på Røros vil bli benyttet i det videre arbeidet. Det vil i 2005 bli gjennomført en kartlegging og registrering av tette trehusbebyggelser.

4.2.2 Bedre samfunnets evne til å håndtere hendelser, kriser og katastrofer samt trusler mot rikets sikkerhet og selvstendighet og andre vitale nasjonale sikkerhetsinteresser

Bedre samfunnets evne til å håndtere hendelser, kriser og katastrofer

Justisdepartementet skal bidra til samordningen av redningsressursene, herunder samordningen mellom førstelinjetjenestene i brannvesenet, politiet, helsevesenet og forsterkningsressurser som for eksempel Sivilforsvaret. Samvirket mellom de samlede rednings- og beredskapsressursene skal være særlig rettet mot at de materielle og faglige ressursene blir utnyttet optimalt.

DSB leder og er sekretariat for faggruppen for beredskap mot masseødeleggelsesmidler. Faggruppen skal utgjøre et tverrfaglig miljø for de ulike virksomhetene og myndighetene som har et

ansvar innenfor området. Direktoratet har et særlig ansvar for å ta initiativ til å bringe aktuelle og relevante problemstillinger inn for faggruppen. Det er igangsatt et arbeid med å utrede nærmere hvordan den interkommunale beredskapen mot akutt forurensning kan utvikles til å inngå i den samlede beredskapen mot masseødeleggelsesmidler. I denne sammenheng vil beredskapen og ressurser i brannvesenet og Sivilforsvar sees i sammenheng.

Vedlikehold og videreutvikling av det nasjonale beredskapsplanverket for sikkerhetspolitiske kriser og fredskriser er en sentral oppgave for Justisdepartementet. DSB støtter Justisdepartementet i dette arbeidet. En viktig del av det sivile beredskapsarbeidet er planlegging og gjennomføring av øvelser i krisehåndtering både på lokalt, regionalt, nasjonalt og internasjonalt nivå. Øvelsesvirksomheten skal videreutvikles. Justisdepartementet deltar sammen med sivile og militære aktører i et arbeid for å videreutvikle Forsvarets øvingsvirksomhet. Et viktig mål er å få til bedre sivil-militære øvelser slik det legges opp til i St.meld. nr. 39 (2003–2004).

Det vil bli tatt initiativ til store øvelser, hvor nødetatene, forsterkningsressursene og øvrige redningsressurser skal samarbeide innenfor konseptet for Lokal redningssentral (LRS). DSB koordinerer sivil deltagelse i den årlige NATO-øvelsen Crisis Management Exercise 2005, samt norsk deltagelse i relevante fora og samarbeidsmekanismer innen EU og EØS-samarbeidet. Innenfor Barentssamarbeidet har Norge påtatt seg ansvaret for å gjennomføre en rednings- og beredskapsøvelse, Barents Rescue, i 2005. DSB er koordineringsansvarlig for norsk deltagelse i øvelsen. Øvelsen er under planlegging, jf. eget punkt om internasjonalt arbeid under kap. 455.

I 2005 vil det bli søkt å videreføre arbeidet med utredningen om samfunnets sårbarhet for omfattende og organiserte forsøk på å lamme kritiske IKT-systemer. Utredningen vil i så fall kunne bli det femte prosjektet i forskningsserien Beskyttelse Av Samfunnet (BAS).

Kommunene har ansvaret for en rekke samfunnskritiske tjenester og en samordningsfunksjon i forhold til lokal kriseberedskap. DSB og fylkesmennene vil søke å videreføre og forbedre sin rådgivende aktivitet overfor kommunene. Det vil i 2005 arbeides videre med å utvikle modeller for effektiv organisering av arbeidet med samfunnsikkerhet og beredskap gjennom interkommunalt/regionalt samarbeid. For å tilrettelegge for kosteffektivt lokalt beredskapsarbeid vil det bli gjennomført øvelser og utviklet modeller for et tettere samarbeid mellom kommunene. I Innst. S. nr. 9 (2002–

2003) støttet komiteene Regjeringens konklusjon om innføring av en generell beredskapsplikt i kommunene. Dette arbeidet blir sett i sammenheng med ny lov om Siviltforsvaret.

Brannvesenet er den viktigste tekniske redningsressurs ved branner og en rekke andre akutte hendelser og ulykker. Både de forebyggende brannvernoppgavene og øvrige beredskapsoppgaver krever omfattende kompetanse, og må utvikles i takt med oppgavenes kompleksitet og omfang. Videreutvikling av kompetanse innen brannvesenet er derfor et sentralt tiltak for å øke samfunnets evne til å håndtere ulykker, kriser og katastrofer.

Både de forebyggende oppgavene og beredskapen vil kunne forbedres og effektiviseres dersom kommunene i større grad etablerer felles brannvesen for flere kommuner, eller andre former for interkommunalt samarbeid. Det har vært stilt spørsmål ved om brannvesenet er godt nok forberedt både når det gjelder planer og øvelser til å håndtere de store innsatsoppgavene som sjelden oppstår, men som de like fullt kan bli stilt overfor. Dette vil bli kartlagt nærmere gjennom tilsyn og følges opp der det ikke er tilfredsstillende.

Det er flere aktører og myndigheter som har et ansvar for beredskap i forhold til ulike typer ras og skred. Ansvarsforholdene på området er klarlagt i tråd med ansvarsprinsippet. Kommuner har et ansvar for sikring mot naturskader gjennom naturskadeloven og plan- og bygningsloven. Landbruks- og matdepartementet ved Statens naturskadefond kan gi tilskudd i forbindelse med kartlegging av fareområder ved skred, inkludert store fjellskred. Statlige tilskudd til sikringstiltak mot naturskader og kommunalt finansierte sikringstiltak forutsettes å supplere hverandre. Norges geologiske undersøkelse (NGU) har ansvaret for koordinering av det nasjonale programmet for skredkartlegging. Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap tilrettelegger for og stimulerer nasjonal, regional og kommunal beredskapsplanlegging og deltar i samarbeid med flere andre virksomheter i utviklingen av NGUs nasjonale skreddatabase.

Motvirke kriser og katastrofer samt trusler mot rikets sikkerhet og selvstendighet og andre vitale nasjonale sikkerhetsinteresser

Det er behov for en overordnet tilnærming til spørsmålet om hvordan rikets sikkerhet i forbindelse med vital infrastruktur og nasjonale interesser kan ivaretas i forhold til ulike virksomheter som ikke er offentlige. Hensikten med en slik tilnærming vil bl.a. være å skaffe til veie en oversikt over hvilke virkemidler som brukes for å sikre at

hensynet til rikets sikkerhet og vitale nasjonale interesser blir ivaretatt i dag. En slik oversikt vil kunne gi en mer systematisk tilnærming til spørsmålet om hvilke virkemidler som kan være aktuelle å bruke når virksomheter privatiseres eller det er behov for å ivareta hensynet til rikets sikkerhet eller vitale nasjonale interesser. Det er i tillegg behov for å vurdere om det kan være nye sett virkemidler som vil kunne være nødvendige for å sikre at disse hensynene blir ivaretatt. Regjeringen vil på denne bakgrunn nedsette et eget utvalg. Det vises også til omtale under punkt 4 Tilstandsvurdering og mål.

Koordinerings- og rådgivningsutvalget for etterretnings- og sikkerhetstjenestene skal ivareta samfunnets evne til å fange opp endringer i trussel- og risikobildet og evne til å iverksette tiltak for å møte nye utfordringer, særlig innenfor samfunnskritiske funksjoner. Ledelsen og sekretariatsfunksjonen i utvalget går på omgang mellom Justisdepartementet, Forsvarsdepartementet og Utenriksdepartementet. Regjeringen vil tilstrebe størst mulig grad av åpenhet om utviklingen i trusselbildet. Det vises for øvrig til omtale under kategori 06.40 Politi og påtalemyndighet.

NSM er tillagt ansvaret for Varslingsystem for digital infrastruktur (VDI), som er basert på samarbeid mellom offentlige og private aktører og som skal kartlegge trusler og sårbarheter mot samfunnskritisk digital infrastruktur. Det er etablert samarbeidsformer mellom Senter for informasjonssikring og VDI og politiets (ØKOKRIMs) datakrimsenter.

Det vises til St.meld. nr. 39 (2003–2004) Samfunnssikkerhet og sivilt-militært samarbeid, hvor det fremgår at Justisdepartementet med utgangspunkt i sitt ansvar for NSM blant annet vil legge vekt på å:

- vurdere en videreutvikling av VDI med tanke på representativ deltakelse, forbedret operativitet og tilpassede tjenester
- videreutvikle metoder for risiko- og sårbarhetsanalyser i samarbeid med DSB.
- igangsette scenariegjennomganger med tanke på fortløpende evaluering av regelverket i samarbeid med forskningsmiljøer.
- igangsette forsknings- og utviklingsaktiviteter i forhold til sikkerhetsmessige konsekvenser av nye teknologier og muligheter for utvikling av hensiktsmessige tiltak.
- bidra til at utvikling av forebyggende sikkerhetstiltak iverksettes på en enhetlig og helhetlig måte i henhold til identifiserte behov.
- videreutvikle en rådgivningskapasitet innen verdivurdering med tanke på informasjonssikkerhet og objektsikkerhet.

- bidra til å skape økt forståelse for og bruk av sertifiserte produkter.
- etablere samarbeid mellom NSM og DSB om tilsyn.
- utvikle policy for bruk av reaksjonsmidler i tilsynsarbeidet.

I perioden frem til 2006 vil DSB og NSM på vegne av Justisdepartementet også fortsette arbeidet med å følge opp aktuelle tiltak i Nasjonal strategi for informasjonssikkerhet som gjelder for perioden 2003–2006.

NSM og DSB deltar i arbeidet for å integrere IT-sikkerhet i det nasjonale beredskapsplanverket.

5 Postomtale

Post 01 Driftsutgifter

Posten skal dekke alle ordinære driftsutgifter som lønn og varer og tjenester for direktoratet med underliggende driftsenheter, herunder Sivilforsvaret, skoler, og regionkontorer. Større nyanskaffelser mv. betraktes som driftsrelaterte kostnader og dekkes under posten. Til drift av redningsinnsats til sjøs er det avsatt 500 000 kr. Bemanningen utgjorde pr. 01.03.2004 om lag 618 årsverk.

Det foreslås at Justisdepartementet gis fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 451 post 01 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3451, post 03 og post 06, jf. forslag til vedtak. Det foreslås videre at posten kan overskrides med inntil 75 % av inntektene under kap. 3451, post 40, jf. forslag til vedtak.

Bevilgningen på posten foreslås økt i forbindelse med øvelsen Barents Rescue som arrangeres av Norge høsten 2005. Bevilgningen på posten

foreslås redusert bl.a. som følge av reduserte inntekter, jf. omtale under kap. 3451, post 01.

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan overføres

Direktoratet administrerer skogbrannhelikopterberedskapen i Norge. Posten dekker kostnadene knyttet opp til flytimer. Faste utgifter er innarbeidet under posten 01. Videre dekker posten tilskudd til SINTEF/Norges Brannlaboratorium.

Post 22 Flyttekostnader, kan overføres

Bevilgningen på posten skal dekke kostnader ved flytting av Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap til Tønsberg. Flyttingen vil skje ved årsskiftet 2004/2005. Det er usikkerhet med hensyn til når flyttekostnadene vil påløpe. Det foreslås derfor at stikkordet kan overføres knyttes til bevilgningen på posten.

Post 70 Overføring til private

Posten skal dekke tilskudd til Norsk Brannvern Forenings (NBF) landsdekkende informasjonskampanjer rettet mot skader forårsaket av brann. NBF er en landsforening med forebyggende brannvern som sin viktigste arbeidsoppgave. Videre dekker posten tilskudd til standardiseringsarbeid av Norsk elektroteknisk komité (NEK).

Posten skal i tillegg dekke tilskudd til Norges sivilforsvarsforbund, seniorgruppen for sivilt beredskap, samt dekning av samøvelser for Sivilforsvaret og de frivillige organisasjoner som en del av den integrerte rednings- og beredskapsfunksjon i fredstid

Kap. 3451 Samfunnssikkerhet og beredskap (jf. kap. 451)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap		
		2003	budsjett 2004	Saldert Forslag 2005
01	Gebyrer		96 878	93 672
03	Diverse inntekter	25 482	29 494	31 797
15	Refusjon arbeidsmarkedstiltak	853		
16	Refusjon av fødselspenger/adopsjonspenger	1 613		
18	Refusjon av sykepenger	5 726		
	Sum kap. 3451	33 674	126 372	125 469

Post 01 Gebyrer

DSB krever inn avgift til dekning av utgifter for tilsyn rettet mot risikofylt virksomhet. Bevilgningen

på posten er prisjustert. Avgift kreves for førsteleddsomsetning av petroleumsprodukter og løsningsmidler, for ilandføring av petroleumsprodukter i rørledning fra sjøområder, samt for første-

leddsomsetning av sprengstoff og krutt. Inntektene er avhengig av foregående års omsetnings- og/eller produksjonsnivå. Det kreves videre inn avgift for tilsyn med elektriske anlegg på land, i skip og på flyttbare offshoreinstallasjoner samt for tilsyn med elektromedisinsk utstyr i somatiske sykehus. Bevilgningen på posten er nedjustert som følge av at det reviderte inntektsnivået i 2004 videreføres, jf. St.prp. nr. 63 (2003–2004).

Post 03 Diverse inntekter

Posten består av refunderte driftskostnader i forbindelse med utleie av Sivilforsvarets anlegg, refusjoner fra andre statsinstitusjoner m.m. Inntektene omfatter også salg og bortleie av kursplasser, læremateriell m.m. ved skolene. Deler av virksomheten faller nå innenfor Merverdiavgiftsloven og må tillegges merverdiavgift. Det er usikkerhet knyttet til om dette vil få konsekvenser for inntektenes størrelse. Det foreslås derfor ingen økning på posten. Det foreslås at departementet gis fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 451, post 01, mot tilsvarende merinntekter under denne posten, jf. forslag til vedtak.

Post 06 Refusjoner

Posten består av inntekter fra direktoratets egen kurs- og seminarvirksomhet, tilskudd fra andre m.m. Det budsjetteres ikke med noe beløp under denne posten. Det foreslås i stedet at departemen-

tet gis fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 451, post 01, mot tilsvarende merinntekt under denne posten, jf. forslag til vedtak.

Post 40 Salg av eiendom

Etter omorganisering i Sivilforsvaret arbeides det med å avhende sivilforsvarsanlegg m.m. Eiendommenes art bidrar generelt til begrenset etterspørsel og på grunn av usikker omsetning foreslås ingen bevilgning på posten. Etter at eiendommene er taksert, vil de bli søkt avhendet i markedet til høyest mulig pris. Erfaringene viser imidlertid at det er vanskelig å avhende gamle sivilforsvarsanlegg mv. mot vederlag i det åpne markedet. Det foreslås derfor at departementet får fullmakt i 2005 til å overdra sivilforsvarsanlegg til en verdi av inntil 100 000 kr vederlagsfritt, eller til underpris når særlige grunner foreligger og på de vilkår som er beskrevet, jf. forslag til vedtak.

I forbindelse med avhending og stenging av sivilforsvarsanlegg, foreslås videre at departementet får fullmakt i 2005 til å overskride bevilgningen under kap. 451, post 01, med inntil 75 % av inntektene under denne posten, jf. forslag til vedtak. Ved eventuelt salg i 2005 ønsker departementet å nettobudsjettere salgskostnadene ved salg av fast eiendom. Det foreslås at departementet i 2005 får fullmakt til å trekke salgskostnader ved salg av faste eiendommer fra salgsinntekter før overskytende beløp inntektsføres under kap. 3451, post 40, jf. forslag til vedtak.

Kap. 455 Redningstjenesten (jf. kap. 3455)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2003	Saldert budsjett 2004	Forslag 2005
01	Driftsutgifter	47 073	342 389	346 609
21	Spesielle driftsutgifter	6 832	5 640	5 832
45	Større utstysanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	7 113	4 145	4 220
71	Tilskudd til frivillige organisasjoner i redningstjenesten	5 287	5 507	5 694
72	Tilskudd til nød- og sikkerhetstjenester	58 184	74 779	77 321
	Sum kap. 455	124 489	432 460	439 676

1 Innledning

Med redningstjeneste forstås den offentlig organiserte virksomhet som utøves i forbindelse med øyeblikkelig innsats for å redde mennesker fra død

eller skade som følge av akutte ulykkes- eller faresituasjoner som krever koordinering og som ikke blir ivaretatt av andre.

Justisdepartementet har det administrative samordningsansvaret for redningstjenesten og

forestår etatsstyringen av hovedredningssentralene.

Innenfor det norske redningsansvarsområdet har de to hovedredningssentralene, én på Sola og én i Bodø, den øverste operative ledelse. Oppgaven inkluderer optimal samordning av redningstjenestens mange ressurser for å redde liv og begrense helseskader ved ulykker. De lokale redningssentralene forestår normalt tilsvarende ledelse innen det enkelte politidistrikt. Sysselmannen på Svalbard er lokal redningssentral innen sitt myndighetsdistrikt.

1.1 Redningsressursene

Alle redningsressurser i vårt land, statlige, fylkeskommunale, kommunale, private og frivillige som er egnet for akuttinnsats for å redde liv, skal kunne mobiliseres for innsats i den offentlig koordinerte og organiserte redningstjenesten. Redningstjenesten er således organisert som et samvirke mellom en rekke offentlige etater, frivillige organisasjoner og private selskaper.

De offentlige etatene som har ressurser egnet for redningsformål, plikter å delta i redningstjenesten. De utgifter som påløper til personell, materiell, planlegging, øvelser mv. dekker de enkelte etater over eget budsjett. Kjernen i redningstjenesten til lands utgjøres av de tre nødetatene politi, brann og helse. Sammen med frivillige organisasjoner og Sivilforsvaret står disse for innsatsen på skadestedet.

De frivillige redningsorganisasjonene utgjør en meget viktig del av redningsapparatet. En stor og

betydningsfull innsats utføres hvert år. Hovedredningssentralene og de lokale redningssentralene gir uttrykk for at samarbeidet er godt og at oppdragene utføres på en tilfredsstillende måte.

De frivillige redningsorganisasjonene kan stille spesialtrent personell innen samband, søk/redning i bratt lende og grotter, strandsøk, søk med hund og småfly. De frivillige skal derfor være de primære mannskaper som skal benyttes ved slike redningsaksjoner.

Til sjøs skjer den konkrete innsats med redningshelikoptre, kystvakt- og marinefartøyer, redningsselskapets fartøyer og andre offentlige og private sjøfarende. Etter sjøloven og internasjonale avtaler har alle fartøyer plikt til å bistå fartøyer i havsnød.

2 Hovedutfordringer

Hovedutfordringen for redningstjenesten er å samordne og utnytte tilgjengelige ressurser for i størst mulig utstrekning å redde liv og begrense helseskade ved ulykker. Justisdepartementet ønsker å videreføre dagens organisering og ser det som en hovedutfordring å videreutvikle og effektivisere redningstjenesten under samvirkekonseptet. Utviklingen medfører at redningstjenestens operative funksjoner har behov for bl.a. effektivt data- og kommunikasjonsutstyr. Det er viktig at alle offentlige virksomheter uavhengig av sin tilknytningsform fortsatt bidrar kostnadsfritt i henhold til samvirkeprinsippet med sine ressurser, herunder teknisk utstyr og diverse data slik at de er med på kontinuerlig å videreutvikle redningstjenesten.

3 Hovedmål og delmål

Hovedmål	Delmål
En åpen og kvalitetsbevisst justisforvaltning og rettspleie	Sikre effektiv organisering og god kvalitet i redningstjenesten
Økt trygghet gjennom redusert sårbarhet i samfunnet	Sikre samfunnets evne til å håndtere hendelser, ulykker, kriser og katastrofer, samt trusler mot rikets sikkerhet og selvstendighet og andre vitale nasjonale sikkerhetsinteresser

4 Tilstandsvurdering og mål

4.1 En åpen og kvalitetsbevisst justisforvaltning og rettspleie

4.1.1 Sikre effektiv organisering og god kvalitet i redningstjenesten

Hovedredningssentralene registrerte til sammen 5736 hendelser i 2003, en økning på ca. 19 % i forhold til året før. 19.01.2004 skjedde Rocknes-ulyk-

ken. 18 mennesker omkom. Redningsaksjonen var komplisert og mangesidig. Den ble dels koordinert av Hovedredningssentralen Sør-Norge, dels av lokal redningssentral (LRS) i Bergen. Den delen av aksjonen som innebar fjerning av oljesøl, ble koordinert av Kystverket. Se nærmere omtale i St. prp. nr. 1 (2004–2005) for Fiskeri- og kystdepartementet.

Redningshelikoptertjenesten

Justisdepartementet overtok fra 01.01.2004 budsjettansvaret for den offentlige redningshelikoptertjenesten. Dette innebærer at fag- og budsjettansvaret for den offentlige redningshelikoptertjenesten nå er samlet i Justisdepartementet. Redningshelikoptertjenester vil i fremtiden bli kjøpt fra Forsvaret. Helse- og omsorgsdepartementet vil fra og med 2004 refundere Justisdepartementets kostnader ved uttak av flytimer til bruk i luftambulansetjenesten etter avtale om kostnadsfordeling, slik denne refusjonen tidligere tilfalt Forsvaret.

Redningshelikoptertjenesten utføres i dag i hovedsak av Luftforsvarets skvadron 330. I tillegg fungerer Sysselmannens helikopter som redningshelikopter i Svalbard-regionen.

Hovedoppgaven til redningshelikoptrene er å utføre søks- og redningsoppgaver så hurtig og sikkert som mulig i forbindelse med hendelser til sjøs og til lands, spesielt ved fare for tap av liv. I tillegg utfører redningshelikoptrene en betydelig del av luftambulanseoppdragene. Søks-, rednings- og luftambulanseoppdrag innenfor norsk redningsansvarsområde utføres etter oppdrag fra hovedredningssentralene.

Det legges stor vekt på å tilby en kvalitativt god redningshelikopterberedskap, og Justisdepartementet har igangsatt flere tiltak for at de forbedringer som Stortinget sluttet seg til i Innst. S. nr. 156 (2001–2002) skal kunne gjennomføres.

Justisdepartementet har opprettet Brukerforum for redningshelikoptertjenesten. Brukerforum skal på grunnlag av de overordnede prinsipper og rammer for redningshelikoptertjenesten fastlagt av Stortinget og regjeringen bidra til og være en støtte for Justisdepartementets arbeid for en sikker og formålstjenlig redningshelikoptertjeneste og bidra til å utvikle redningshelikoptertjenesten i tråd med samfunnsutviklingen for øvrig. I Brukerforum sitter representanter for brukergrupper samt operative og styrende ledd i redningshelikoptertjenesten.

Det skal opprettes en sivil redningshelikopterbase i Florø. Drift av basen vil bli utlyst som en konkurranse i EØS-området. Departementet arbeider med forberedelse av anbudsgrunnlaget for utlysning, med sikte på at oppstart av tjenesten kan skje så tidlig som mulig i 2006. Ved utarbeidelse av konkurransegrunnlaget legges det vekt på at kravene til den sivile redningshelikoptertjenesten ved basen i Florø blir slik at den blir sammenlignbar med den tjenesten som utføres av Luftforsvarets 330-skvadron på de øvrige redningshelikopterbasene. Det vurderes også i hvilken grad tjenestene

ved redningshelikopterbasen i Florø kan samordnes med andre lignende helikoptertjenester i området for å få en best og mest mulig effektiv tjeneste for befolkningen.

Det arbeides for å opprette døgnkontinuerlig tilstedevakt (15-minutters beredskap) med lege ved alle redningshelikopterbasene på fastlandet. Døgnkontinuerlig tilstedevakt ble igangsatt ved redningshelikopterbasen på Sola 01.06.2004. Den sivile redningshelikopterbasen i Florø vil få tilstedevakt fra oppstart. Framdriften med hensyn til tilstedevakt på de øvrige redningshelikopterbasene vil Justisdepartementet komme tilbake til i forbindelse med Revidert nasjonalbudsjett for 2005.

Det gjenstår noen utfordringer for å finne en riktig og formålstjenlig modell for tilstedevakt. De erfaringene som nå opparbeides ved at tjenesten er igangsatt, er viktige for det videre arbeidet med opprettelsen av tilstedevakt.

Det vil bli lagt vekt på at opprettelse av tilstedevakt kan skje uten at dette medfører unødvendige, midlertidige kostnader i en oppstartsperiode.

Om anskaffelse av nye redningshelikoptre

Regjeringen vil legge til grunn kravspesifikasjonen anbefalt av Helikopterfaglig Forum i det videre arbeidet med fremtidig anskaffelse av redningshelikoptre operert av Forsvaret. Det vises til St.prp. nr. 1 (2003–2004) for Justisdepartementet, jf. Budsjett-Innst. S. nr. 4 (2003–2004).

I Justisdepartementets St.prp. nr. 1 (2003–2004) og St. prp nr. 63 (2003–2004) redegjøres det for anskaffelse av nye redningshelikoptre. På bakgrunn av Helikopterfaglig Forums innstilling, vurderer regjeringen om anskaffelsen skal skje ved at den eksisterende opsjonen på NH 90 skal reforhandles eller om det skal iverksettes en ny anskaffelsesprosess i markedet.

I anledning av den foreliggende opsjonen ble den norske regjering i oktober 2003 innklaget til EFTA Surveillance Authority (ESA). I denne forbindelse er vedståelsesfristen på den eksisterende opsjonen forlenget til 01.02.2005. Regjeringen vil avvente ESAs rettslige vurdering før det tas endelig stilling til anskaffelsesstrategien, og vil komme tilbake til Stortinget på egnet måte.

Samordning og samlokalisering av nød- og sikkerhetstjenesten (kystradioen) og hovedredningssentralene

Det er store operative gevinster i samordning og samlokalisering av Kystradioen og Hovedredningssentralene. En slik samlokalisering ble gjennomført i 2003 da Rogaland Radio flyttet inn i Hoved-

redningssentralen Sør-Norges nye lokaler på Sola. En tilsvarende prosess er igangsatt for Hovedredningssentralen Nord-Norge og Bodø Radio (Kystradioen), som skal samlokaliseres primo 2006. De siste tiårene har Televerket/Telenor avbemannet og automatisert en del kystradiostasjoner. Automatiseringssystemet DOC var fullt etablert januar 2003, og Telenor opplyste at tester viste at systemet svarte til forventningene. Stortinget påpekte at systemet måtte testes ut i minst et halvt år før videre automatisering kunne startes. Fra sommeren 2003 var flere kystradiostasjoner tidvis ubemannet, og informasjonen ble videreformidlet til nabostasjonene. Erfaringene var svært positive, og automatiseringen av stasjonene Farsund, Ørlandet og Bergen ble effektivt våren 2004 etter nærmere et års prøvedrift. Stasjonene Tjøme, Rogaland, Florø, Bodø, Vardø og Svalbard er fortsatt bemannet.

Justisdepartementet har i samarbeid med Fiskeri- og kystdepartementet sørget for at Telenor har etablert VHF-dekning i Geirangerfjorden.

Forsvaret og Telenor har bygget opp hver sin VHF-infrastruktur langs kysten. Justisdepartementet har nedsatt en arbeidsgruppe for å vurdere behovet for å ha to parallelle infrastrukturer og eventuelt for å vurdere mulige synergier.

4.2. Økt trygghet gjennom redusert sårbarhet i samfunnet

4.2.1 Bedre samfunnets evne til å håndtere hendelser, ulykker, kriser og katastrofer, samt trusler mot rikets sikkerhet og selvstendighet og andre vitale nasjonale sikkerhetsinteresser

Samordning av nødetatene brann, politi og helse

En utredning som gjennomgikk bl.a. dagens organisering av nødmeldetjenesten og vurderte modeller for samordning, reduksjon i antall nødmeldesentraler og overgang til ett nødnummer, ble fullført våren 2004 og sendt ut på alminnelig høring med frist 01.10.2004. Høringsuttalelsene danner et grunnlag for vurderingene av fremtidig utforming av nødmeldetjenesten.

Internasjonalt samarbeid

Den norske redningstjeneste deltar i et omfattende internasjonalt samarbeid. Norge er blant annet part i en rekke internasjonale overenskomster og bi- og multilaterale avtaler, herunder det nordiske redningstjenestesamarbeidet NORDRED.

I 2001 ble norske og russiske myndigheter enige om å opprette en arbeidsgruppe for å bedre varslingsrutinene ved ulykker og hendelser mel-

lom landene. En slik arbeidsgruppe har vært i aktivitet i 2003, og det tas sikte på at et resultat av arbeidet presenteres i 2004–2005.

Norge overtok høsten 2003 formannskapet for Barentssamarbeidet frem til 2005. Det er igangsatt et redningstjenestesamarbeid mellom de berørte land for å komme med anbefalinger vedrørende fremtidig samarbeid. Innenfor samarbeidet har Norge påtatt seg ansvaret for å gjennomføre en rednings- og beredskapsøvelse, Barents Rescue, i 2005. Øvelse Barents Rescue 2005 planlegges gjennomført i Porsanger og Nordkapp kommune. Norge er vertsland for øvelsen, som er en oppfølging av øvelse Barents Rescue september 2001. En rekke planleggingsaktiviteter er gjennomført, bl.a. har det vært avholdt to store planleggingskonferanser i hhv. Trondheim og Murmansk. Øvelsen legges opp som en stor sivil ledet øvelse med betydelig militær støtte, hvor enheter fra mange land med vekt på deltakerland i Barentssamarbeidet deltar, mens en rekke land vil delta som observatører. Det forventes at det vil bli øvingsmomenter innen søk- og redning samt sivil beredskap generelt.

COSPAS-SARSAT

COSPAS-SARSAT er et internasjonalt satellittbasert nødmeldingssystem. Systemet opererer med satellitter som oppfanger signaler fra nødpeilesendere, posisjonsbestemmer disse, og sender resultatet til bakkestasjoner. Utstyret for å lese ned signalene er plassert ved Kongsberg Satellite Services stasjon i Longyearbyen, Svalbard. I tillegg er det installert utstyr utenfor Bodø som medfører en forbedring som reduserer tidsintervallet fra nød-signalutløsning til signaloppfangning til et minimum. Det vil kunne være av betydning for resultatet av redningsaksjoner hvor tiden er den avgjørende faktor for å berge liv. Hovedredningssentralen Nord-Norge er kontrollcenter for tjenesten og har ansvaret for å videresende nedleste nødmeldinger til de nordiske land og Baltikum. Nyttverdien av COSPAS-SARSAT er vist ved at systemet har reddet/assistert i redningen av til sammen 636 personer i Norge i perioden 1989-2003. Tilsvarende tall på global basis er 15700 i perioden 1982–2002.

Den langsiktige utvikling og forbedring av satellittbasert nødvarsling planlegges det tatt i bruk nye og mer effektive satellittsystemer. I 2005 vil man videreføre deltagelse i det internasjonale arbeide med planleggingen av denne utviklingen, bl.a. for å sikre at det tas hensyn til behovene innen norsk redningstjeneste.

5 Postomtale

Post 01 Driftsutgifter

Posten dekker utgifter til den offentlige redningshelikoptertjenesten.

Posten skal dekke lønns- og driftsutgifter ved hovedredningssentralene. Bemanningen ved hovedredningssentralene utgjorde 35 årsverk pr. 01.03.2004, 18 ved Hovedredningssentralen Sør-Norge og 17 ved Hovedredningssentralen Nord-Norge. Posten dekker også utgifter til alle utgifter forbundet med det internasjonale satellittbaserte nødpeilesystemet COSPAS-SARSAT. Posten skal også dekke utgifter til Justisdepartementets internasjonale forpliktelser og engasjement.

Det foreslås at Justisdepartementet gis fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 455, post 01 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3455, post 01, jf. forslag til vedtak.

Bevilgningen på posten foreslås økt i forbindelse med gjennomføring av anbudsrunder for ny sivil redningshelikopterbase i Florø.

Post 21 Spesielle driftsutgifter

Posten omfatter utgifter til å engasjere private selskaper, for eksempel helikopterselskaper, og frivillige redningsorganisasjoner i det enkelte redningstilfelle, refusjon til frivillige hjelpere for innsats i redningstjenesten, forbruk og erstatning av tapt materiell m.m. Forbruket på posten er vanskelig å

anslå, da utgiftene varierer med antall og omfang av redningsaksjoner.

Post 45 Større utstysanskaffelser og vedlikehold, kan overføres

Posten dekker diverse investeringer til hovedredningssentralene. Posten dekker enkelte investeringskostnader knyttet til COSPAS-SARSAT. Investeringene er en forutsetning for å ivareta de nasjonale og internasjonale forpliktelsene i redningstjenesten.

Post 71 Tilskudd til frivillige organisasjoner i redningstjenesten

Posten dekker tilskudd til frivillige organisasjoner. Målsettingen er å inspirere disse til innsats på det redningsfaglige område gjennom tilskudd til kurs og kompetanseutvikling, utstyr, drift av organisasjonene m.v. Midlene vil hovedsakelig bli gitt til hovedorganisasjoner. Hovedorganisasjonene vil være ansvarlig for fordelingen til de lokale lag og foreninger innen egen organisasjon som har betydning for redningstjenesten.

Post 72 Tilskudd til nød- og sikkerhetstjenesten

Posten skal bl.a. dekke tilskudd til Telenor for den samfunnspålagte tjenesten de utfører i forbindelse med Kystradioens nød- og sikkerhetstjeneste.

Kap. 3455 Redningstjenesten (jf. kap. 455)

Post	Betegnelse	(i 1 000 kr)		
		Regnskap 2003	Saldert budsjett 2004	Forslag 2005
01	Refusjoner		18 350	18 974
02	Refusjoner	1 570		
16	Refusjon av fødselspenger/adopsjonspenger	1		
18	Refusjon av sykepenger	24		
	Sum kap. 3455	1 595	18 350	18 974

1 Postomtale

Post 01 Refusjoner

Som følge av at Justisdepartementet overtok budsjettansvaret for redningshelikoptertjenesten fra og med 2004, jf. omtale under kap. 455, kjøper Helse- og omsorgsdepartementet ambulansetimer

fra Justisdepartementet og ikke lenger fra Forsvarsdepartementet. Refusjonen føres på kap. 3455, post 01 Refusjoner. Det foreslås at det gis fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 455, post 01, mot tilsvarende merinntekt under denne posten.

Kap. 456 Nødnett – felles radiosamband for nødetatene (jf. kap. 3456)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2003	Saldert budsjett 2004	Forslag 2005
01	Driftsutgifter	36 203	22 570	40 366
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	7 250	5 182	
	Sum kap. 456	43 453	27 752	40 366

1 Innledning

Nødetatene – politiet, brannvesenet og helsevesenet – har i dag separate analoge radiosamband. Politiet og helsevesenet har hver sin landsdekkende infrastruktur, mens det er over 200 små lokale systemer i de kommunale brannvesen. Det er enkelt å avlytte kommunikasjonen med rimelig utstyr som nå har blitt lovlig. Våren 2004 påla Datatilsynet politiet om innen oktober 2004 å starte arbeidet med tilfredsstillende sikring av sitt mobilsamband ved at sambandsnettet krypteres, jf. personopplysningslovens § 13. De to andre nødetatene har mottatt varsel om tilsvarende pålegg.

Regjeringen vil så snart som mulig, enten i høstsesjonen eller senest tidlig på nyåret 2005, komme tilbake til nødnettprosjektet som egen sak, herunder spørsmålet om håndtering av Datatilsynets krav.

2 Postomtale**Post 01 Driftsutgifter**

Bevilgningsforslaget på posten skal dekke utgifter knyttet til oppfølging av arbeidet med nytt nødnett. Bevilgningen er økt med 12 mill. kr.

Programkategori 06.60 Andre virksomheter

Utgifter under programkategori 06.60 fordelt på postgrupper

		(i 1 000 kr)			
Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2003	Saldert budsjett 2004	Forslag 2005	Pst. endr. 04/05
01-23	Driftsutgifter	567 757	577 207	616 468	6,8
	Sum kategori 06.60	567 757	577 207	616 468	6,8

Utgifter under programkategori 06.60 fordelt på kapitler

		(i 1 000 kr)			
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2003	Saldert budsjett 2004	Forslag 2005	Pst. endr. 04/05
460	Spesialenheten for politisaker (jf. kap. 3460)	8 901	6 767	20 793	207,3
461	Særskilte ulykkeskommisjoner	4 803			
466	Særskilte straffesaksutgifter m.m. (jf. kap. 3466)	549 106	560 000	582 870	4,1
467	Norsk Lovtidend	2 991	3 440	3 505	1,9
468	Kommisjonen for begjæring om gjenopptakelse av straffesaker (jf. kap. 3468)	1 956	7 000	9 300	32,9
	Sum kategori 06.60	567 757	577 207	616 468	6,8

1 Innledning

Kategorien omfatter i 2005 Spesialenheten for politisaker, Særskilte ulykkeskommisjoner, Særskilte straffesaksutgifter m.m., Norsk Lovtidend, Den

rettsmedisinske kommisjon og Kommisjonen for begjæring om gjenopptakelse av straffesaker. Dette er ordninger som skal bidra til å sikre rettsikkerhet for individer og grupper.

2 Hovedmål og delmål

Hovedmål	Delmål
Sikre rettssikkerhet for individer og grupper	Sikre rettssikkerheten ved straffefølgning Forsvarlig og effektiv saksavvikling i domstolene

Kap. 460 Spesialenheten for politisaker (jf. kap. 3460)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap		Forslag 2005
		2003	Saldert budsjett 2004	
01	Driftsutgifter	8 901	6 767	20 793
	Sum kap. 460	8 901	6 767	20 793

1 Innledning

Politiet har i kraft av sine oppgaver en rekke maktmidler. Uten tilstrekkelig kontroll med bruken av disse, vil retten til bruk av makt kunne bli en trussel mot rettssikkerhet og demokrati. De fleste vestlige stater har i dag egne rutiner for etterforskning av ansatte i politietaten. Denne etterforskningen har siden etableringen i 1988 vært ledet av De særskilte etterforskningsorganene (SEFO). I lov av 5. mars 2004 nr. 13 om endringer i straffeprosessloven (ny organisering av et eget etterforskningsorgan for politiet og påtalemyndigheten) ble det vedtatt nye regler for etterforskningen av om en ansatt i politiet eller påtalemyndigheten har begått en straffbar handling i tjenesten, jf. Ot.prp. nr. 96 (2002–2003) Om lov om endringer i straffeprosessloven (ny organisering av et eget etterforskningsorgan for politiet og påtalemyndigheten) og Innst. O. nr. 15 (2003–2004). Endringene vil tre i kraft fra 01.01.2005.

Endringene innebærer at etterforskningen skal foretas og ledes av et sentralt organ, Spesialenheten for politisaker. Spesialenhetens hovedkontor vil ha tilhold i Hamar-området. Enheten vil ha påtalekompetanse for alle saker der statsadvokaten har påtalekompetanse etter den gamle SEFO-ordningen. Benevnelsen på kap. 460 foreslås som følge av ovennevnte endret til Spesialenheten for politisaker (jf. kap. 3460).

2 Postomtale**Post 01 Driftsutgifter**

Bevilgningen på posten skal dekke driftsutgifter til Spesialenheten for politisaker som lønn, godtgjørelser, husleie og andre administrative utgifter. Posten er foreslått økt med 14 mill. kr som følge av ny organisering og opprettelse av Spesialenheten. Det vil i 2005 påløpe noe utgifter til dekning av blant annet godtgjørelser for arbeid utført i 2004 til medlemmene av SEFO.

Kap. 461 Særskilte ulykkeskommisjoner

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap		Forslag 2005
		2003	Saldert budsjett 2004	
01	Driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	4 803		
	Sum kap. 461	4 803		

1 Innledning

Fiskefartøyet «Utvik Senior» forliste 17.02.1978 utenfor Senja i Troms. Forliset er tidligere blitt gransket i 1978-1979. Etter funn av fartøyets hovedmotor april 2002, nedsatte Justisdepartementet 08.05.2002 en ny undersøkelseskomisjon. Undersøkelseskomisjonen hadde som mandat å bringe på det rene de faktiske omstendigheter omkring ulykken og årsaken til den. Rapporten ble avlevert til Justisdepartementet 20.04.2004. Kommisjonen konkluderer i sin rapport med at kollisjon med et

annet fartøy fremstår som den sannsynlige årsak til forliset.

Kommisjonen opplyser i sin rapport at det ennå ikke er mottatt svar fra flere utenlandske myndigheter om de skulle være kjent med fartøy som kunne ha befunnet seg i området på forlistidspunktet. Justisdepartementet følger opp dette, men har foreløpig ikke mottatt nye opplysninger. Dersom det fremkommer nye opplysninger som følge av dette vil disse bli forelagt kommisjonen. Departementet har startet gjennomgangen av den avgitte rapporten og dens konklusjoner. Videre vil myndighetenes samlede håndtering av saken vurderes,

samt spørsmålet om eventuelle erstatninger. Saken vil bli forelagt Stortinget på egnet måte når nødvendige vurderinger og avklaringer foreligger.

Dom i straffesaken i forbindelse med forliset av MS Sleipner ble rettskraftig i januar 2004. Som følge av dette ble vraket av MS Sleipner frigitt for opphugging i februar 2004. Det påløper derfor ikke lenger utgifter til oppbevaring av vraket.

2 Postomtale

Post 01 Driftsutgifter, kan overføres

De senere årene er det bevilget midler på denne posten til dekning av utgifter i forbindelse med arbeidet til ulike undersøkelseskommisjoner som har vært opprettet etter større ulykker (Åsta, Lillestrøm stasjon, MS Sleipner og Utvik Senior). Alle disse kommisjonene har nå sluttført sitt arbeid og avgitt rapporter.

Det foreslås derfor ingen bevilgning på posten i 2005.

Kap. 466 Særskilte straffesaksutgifter m.m. (jf. kap. 3466)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap	Saldert	
		2003	budsjett 2004	Forslag 2005
01	Driftsutgifter	549 106	560 000	582 870
	Sum kap. 466	549 106	560 000	582 870

1 Innledning

Advokatutgifter m.m.

Bevilgningen dekker hovedsakelig utgifter til juridisk bistand (fri rettshjelp) til privatpersoner som er siktet eller tiltalt i straffesaker, og til fornærmede som får oppnevnt bistandsadvokat i straffesaker etter reglene i straffeprosessloven kapittel 9 og 9 a. Først og fremst er det advokatutgifter som dekkes, men også kostnader ved bruk av sakkyndige og tolk i straffesaker, dekkes under dette kapitlet. Posten dekker også utgifter til advokater, sakkyndige og tolker oppnevnt av Kommisjonen for begjæring om gjenoptakelse av straffesaker etter reglene i straffeprosessloven kap. 27.

De totale utgiftene på kapitlet avhenger av antall straffesaker, omfanget av sakene og størrelsen på den offentlige salærsatsen.

Salærsatsen har økt betydelig de siste årene som følge av indeksregulering og den opptrappingsplanen som Justisdepartementet og Den Norske Advokatforening ble enige om i 1999, samt innføringen av merverdiavgift på advokattjenester fra 01.07.2001. Satsen har siden 01.01.2004 vært 770 kr pr. time (ekskl. mva.).

Justisdepartementet har stykkprisordningen i straffesaker under evaluering. Samtidig vurderer departementet om en slik ordning også kan benyttes i de sivile sakene som føres for retten eller fylkesnemndene, og som det offentlige finansierer gjennom lov om fri rettshjelp. Departementet vil komme tilbake til saken.

Den rettsmedisinske kommisjon

Den rettsmedisinske kommisjon er opprettet i medhold av straffeprosessloven § 146 som et veiledende organ for rettsmedisinske spørsmål i straffesaker. Den rettsmedisinske kommisjon har som hovedoppgave å kvalitetssikre rettsmedisinske sakkyndiguttalelser som blir avgitt i straffesaker. Videre skal den kunne gi råd til brukere og utøvere av rettsmedisinsk sakkyndighet. Kommisjonen er organisert i tre grupper. Gruppene er i dag psykiatrisk gruppe, laboratorieteknisk gruppe og alminnelig gruppe. Pr. 01.05.2004 har kommisjonen mottatt 2 180 saker. I 2003 mottok alminnelige gruppe og laboratorieteknisk gruppe til sammen 3 834 saker. Dette er en nedgang fra 2002. Psykiatrisk gruppe mottok 478 saker i 2003, noe som er en nedgang på 81 saker fra 2002.

Boks 2.1 Rettsmedisin

Rettsmedisin er medisinsk kunnskap anvendt i rettslig sammenheng. Politiet eller retten kan få sakkyndig bistand fra det medisinske eller et beslektet biologisk fagområde. Slik rettsmedisinsk sakkyndig virksomhet kan finne sted innen alle medisinske spesialiteter og fagområder. Straffeprosessloven regulerer bruk av medisinsk sakkyndighet i straffesaker.

2 Postomtale

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen dekker salær og reise- og kostgodtgjørelse til forsvarere, bistandsadvokater, tolker og sakkyndige som er oppnevnt av retten i den enkelte sak. Den dekker også tapt arbeidsfortjeneste til ikke-salærberettigede tolker og sakkyndige i straffesaker. Dette utgjør til sammen mer enn 90 % av bevilgningen. Bevilgningen dekker dessuten salær og reise- og oppholdsutgifter til aktor i militære straffesaker og enkelte utgifter i sivile saker og utgifter i Justisdepartementet til oversettelse i rettsanmodnings- og utleveringssaker.

Bemanningen dekker også utgifter til Den rettsmedisinske kommisjon og kommisjonens sekretariat som er lagt til Justissekretariatene. Bevilgningen ved Justissekretariatene utgjorde pr. 01.03.2004 11 årsverk. Derav medgår omlag 4 årsverk til Den rettsmedisinske kommisjon.

Posten er redusert som følge av Stortingets vedtak i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett 2004 om endringer i stykkprisforskriften fra 01.07.2004, der multiplikatoren for godtgjørelse i lagmannsretten ble redusert fra 2,5 til 2 ganger den offentlige salærsats, jf. St.prp. nr. 63 (2003–2004) Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet medregnet folketrygden 2004. Bevilgningen på posten foreslås økt på bakgrunn av erfaringstall.

Kap. 467 Norsk Lovtidend

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap	Saldert	Forslag 2005
		2003	budsjett 2004	
01	Driftsutgifter	2 991	3 440	3 505
	Sum kap. 467	2 991	3 440	3 505

1 Innledning

Norsk Lovtidend inneholder kunngjøringer av lover, forskrifter og en del andre vedtak. Gjennomføring av EØS-regelverk og nasjonal regeltilpassning og -forenkling, har medført sterkt økende regelverksproduksjon de siste årene. Presset på å få ut kunngjøringene raskt og korrekt har økt, og kunngjøring skjer derfor elektronisk på Lovdatas hjemmesider. Norsk Lovtidend utgis i dag både i papirutgave og elektronisk. For tidligere år har man hatt registre i papirutgave. Siden alt nå er til-

gjengelig i elektronisk versjon, har departementet ikke lenger funnet det hensiktsmessig å produsere registrene i papirutgave.

2 Postomtale

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen skal dekke utgifter til bearbeiding av manuskripter (sats, korrektur, registre) og arbeidet med den elektroniske utgaven av Norsk Lovtidend.

Kap. 468 Kommisjonen for begjæring om gjenopptakelse av straffesaker (jf. kap. 3468)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap	Saldert	Forslag 2005
		2003	budsjett 2004	
01	Driftsutgifter	1 956	7 000	9 300
	Sum kap. 468	1 956	7 000	9 300

1 Innledning

Kommisjonen for begjæring om gjenopptakelse av straffesaker ble opprettet 01.09.2003, jf. Ot.prp.

nr. 70 (2000–2001) Om lov om endringer i straffeprosessloven mv. (gjenopptakelse) og Innst. O. nr. 11 (2000–2001). Kommisjonen består av en leder og fire medlemmer. Lederen er heltidsansatt.

Kommisjonens sekretariat ble etablert og startet sin virksomhet i forbindelse med at endringene i straffeprosessloven kap. 27 trådte i kraft 01.01.2004.

Kommisjonen avholder ca. 10 møter pr. år, og fatter vedtak etter hvert som sakene utredes i sekretariatet. Kommisjonen har som mål å avgjøre sakene så raskt som mulig slik at ventetiden for å få behandlet en sak blir forholdsvis kort. Det er samtidig viktig med en grundig og betryggende saksbehandling.

Ved etableringen av Gjenopptakelseskommissjonen ble det anslått at kommisjonen ville få 100 begjæringer om gjenopptakelse pr. år. Pr. 30.06.2004 har det i alt kommet inn 154 saker til kommisjonen. Av disse er 27 saker avsluttet. 19 av

disse ble avvist på formelt grunnlag, hovedsakelig fordi dette har vært sivile saker, forelegg som fremdeles skal behandles av domstolen eller utenlandsk dom.

2 Postomtale

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen på posten skal dekke driftsutgifter til kommisjonen som lønn og godtgjørelser, drift og administrasjon av kontoret. Kommisjonens bemanning utgjorde pr. 01.03.2004 om lag seks årsverk. Bevilgningen på posten er foreslått økt med 2,1 mill. kr for å sikre kommisjonen en bemanning og driftsrammer som er i overensstemmelse med den saksmengde kommisjonen har fått til behandling.

Programkategori 06.70 Andre virksomheter

Utgifter under programkategori 06.70 fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)					
Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2003	Saldert budsjett 2004	Forslag 2005	Pst. endr. 04/05
01-23	Driftsutgifter	57 255	144 517	127 836	-11,5
60-69	Overføringer til kommuner	30 738			
70-89	Overføringer til private	823 260	754 043	731 119	-3,0
	Sum kategori 06.70	911 253	898 560	858 955	-4,4

Utgifter under programkategori 06.70 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2003	Saldert budsjett 2004	Forslag 2005	Pst. endr. 04/05
470	Fri rettshjelp (jf. kap. 3470)	583 888	610 222	566 687	-7,1
471	Statens erstatningsansvar	245 548	150 040	170 651	13,7
472	Kontoret for voldsoffererstatning m.m. (jf. kap. 3472)		11 882	12 336	3,8
474	Konfliktråd (jf. kap. 3474)	34 273	35 820	37 065	3,5
475	Bobehandling	47 544	90 596	72 216	-20,3
	Sum kategori 06.70	911 253	898 560	858 955	-4,4

1 Innledning

Kategorien omfatter i 2005 fri rettshjelp, statens erstatningsansvar, voldsoffererstatning, erstatning for uberettiget straffeforfølgning, konfliktråd og konkursbobehandling. Dette er ordninger som i bred forstand søker å sikre enkeltindividens rettigheter.

For bedre å kunne bistå i arbeidet med de rene sekretariatsfunksjoner departementet tidligere har hatt overfor ulike nemnder, ble Justissekretariatene opprettet fra 01.01.2004. Her utføres sekretariatsfunksjoner for Den rettsmedisinske kommisjon, se omtale under kap. 466, for Stortingets billighetserstatningsutvalg og Erstatningsnemnda for voldsofre. I tillegg er myndighet til å behandle krav om erstatning etter uberettiget straffeforfølgning delegert til Justissekretariatene.

Ordningen med fri rettshjelp etter rettshjelpsloven er et hjelpetiltak for den del av befolkningen som har minst mulighet for selv å betale for juridisk bistand. Regjeringen ønsker ikke at noen skal lide rettstap i saker av stor personlig eller velferdsmessig betydning på grunn av manglende økonomisk evne.

Statens utgifter i forbindelse med de alminnelige erstatningsregler inngår i kategorien. Den sivile erstatningsretten gir et helhetlig system for oppgjør med fortidige hendelser gjennom å gi skadelidte krav på erstatning der det er grunnlag for å holde skadevolderen ansvarlig. Utenfor rammen av dette systemet er det etablert enkelte særlige kompensasjonsordninger, blant annet erstatning til voldsofre og Stortingets billighetserstatningsordning.

Statens ansvar for utgifter til konkursbehandling inngår også i kategorien, og er et virkemiddel blant annet i arbeidet mot økonomisk kriminalitet.

Fylkesmannen utfører oppgaver og har en viktig rettssikkerhetsfunksjon relatert til områdene under kat. 06.70. Fylkesmannen har bl.a. oppgaver etter rettshjelpsloven, se nærmere omtale under kap. 470. Fylkesmannen har også klagebehandling etter navneloven. Videre har fylkesmannen en tilsynsfunksjon og et veiledningsansvar overfor overformynderiene, og er klageinstans for de vedtak som fattes av overformynderiene etter vergemålsloven. Justisdepartementet er klageinstans der fylkesmannen behandler vergemålssaker i første instans. Departementet nedsatte i april 2001 et utvalg som skal vurdere lovgivningen om umyndiggjøring og vergemål. Utvalget leverte sin utredning september 2004.

Stortinget har tidligere vedtatt at tilsynet med stiftelser skal overføres fra fylkesmennene til et sentralt stiftelsestilsyn, jf. lov av 15. juni 2001 nr. 59 § 7. Regjeringen har besluttet at tilsynet med stiftelsene skal inngå i det nåværende Lotteritilsynet i Førde, men som separat avdeling. Begrunnelsen for sammenslåingen har vært et ønske om å styrke forvaltnings- og tilsynsfunksjonene overfor det frivillige Norge. Dette vil være en kostnadseffektiv løsning og antas å gi faglige synergieffekter. Det nye Lotteri- og stiftelsestilsynet opprettes fra 01.01.2005.

Tilsynet med stiftelsene er forutsatt fullfinansiert med gebyrer og avgifter fra stiftelsene. Dette

forutsetter at Stortinget vedtar forslag i Ot.prp. nr. 88 (2003–2004) Om lov om endringer i lov av 15. juni nr. 59 om stiftelser (stiftelsesloven). Lovansvaret for stiftelsesloven ligger i Justisdepartementet. Departementet er klageinstans inntil videre. Det vises for øvrig til nærmere omtale under kap. 305 Lotteri- og stiftelsestilsynet i St.prp. nr. 1 (2004–2005) for Kirke- og kulturdepartementet.

Konfliktrådene tilbyr megling i både sivile saker og straffesaker. Ved konfliktrådsbehandling må partene selv delta aktivt og bli bevisst konsekvensene av sine handlinger. Konfliktrådsbehandling er et godt alternativ til annen sivil- eller straffereettslig behandling og en naturlig del av straffesakskjeden.

Stortinget fattet 16.12.2002 et anmodningsvedtak (vedtak 189) hvor regjeringen ble bedt om å utrede alternative erstatningsordninger som en kompensasjon til personer som ble påført særlige lidelser, tap og urimeligheter som følge av at de er født i perioden 1940-46 av norsk mor og far som var soldat for den tyske okkupasjonsmakten. Justisdepartementet har utredet slike alternative erstatningsordninger i samarbeid med Sosialdepartementet. Regjeringen la frem saken for Stortinget i St.meld. nr. 44 (2003–2004) Erstatningsordning for krigsbarn og erstatningsordninger for romanifolk/tatere og eldre utdanningsskadelidende samer og kvener.

Hovedmål	Delmål
Sikre rettssikkerhet for individer og grupper God og effektiv konfliktløsning og –forebygging Økt trygghet for borgerne gjennom redusert kriminalitet	Styrke kriminalitetsofrenes stilling Sikre rettssikkerheten ved straffefølgning Forsvarlig og effektiv saksavvikling i domstolene Sikre hjelpe- og støtteordninger for enkeltindivider Styrke og utvikle alternative konfliktløsningsordninger Styrke det kriminalitetsforebyggende og trygghets-skapende arbeidet

Kap. 470 Fri rettshjelp (jf. kap. 3470)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2003	Saldert budsjett 2004	Forslag 2005
01	Driftsutgifter	4 705	6 219	6 219
70	Fri sakførsel	314 455	358 512	338 783
71	Fritt rettsråd	246 399	226 500	202 048
72	Tilskudd til spesielle rettshjelpstiltak	18 329	18 991	19 637
	Sum kap. 470	583 888	610 222	566 687

1 Innledning

Retts hjelp og tvisteløsning

Det samlede offentlige rettshjelpstilbudet omfatter et bredt spekter av tiltak og organer som gir tilbud som kan ivareta det rettssøkende publikums behov for juridisk bistand. Som nevnt under omtalen til kap. 466 betaler det offentlige i stor utstrekning utgiftene til forsvarer i straffesaker. I tillegg ytes det rettshjelp i en rekke sivile saker, jf. omtalen nedenfor. Alle forvaltningsorganer for stat og kommune har etter forvaltningsloven en informasjons- og veiledningsplikt som skal gi partene mulighet til å ivareta sine interesser overfor det offentlige. Forbrukerkontorene, pasientombudene, Senter mot etnisk diskriminering m.v. yter omfattende juridisk bistand til et stort antall enkeltpersoner. Det offentlige gir også tilskudd til en lang rekke interesseorganisasjoner slik at de blant annet kan ivareta medlemmenes interesser på individuelt nivå. Offentlige servicekontorer er opprettet i et stort antall kommuner og yter betydelig juridisk veiledning. Medio 2002 satte Justisdepartementet i samarbeid med Arbeids- og administrasjonsdepartementet og Statskonsult i gang et prøveprosjekt med rettshjelp knyttet til fem offentlige servicekontorer i Akershus og Hedmark («advokathjelp over disk»). I tillegg til servicekontorenes vanlige veiledningsfunksjoner skal publikum uavhengig av inntekt og uten særskilt søknad kunne få råd – fortrinnsvis av advokater – om ethvert juridisk spørsmål som de som privatpersoner kan ha.

I konfliktsituasjoner finnes det tvisteløsningsmetoder som kan bidra til å redusere den enkeltes behov for advokat eller redusere advokatutgifter i den enkelte sak. Forlikrådene har domskompetanse i saker om formuesverdier. I andre saker har forlikrådet domskompetanse når den ene parten godtar motpartens hovedkrav eller begge parter samtykker i at forlikrådet avsier dom. I tillegg til å være en domstol, er det forlikrådets oppgave å bistå partene med å finne en minnelig ordning i tvisten. Hovedregelen er derfor at det ikke er anledning til å anlegge sak i høyere rettsinstanser før saken har vært behandlet i forlikrådet. I saker for forlikrådet er det bare unntaksvis adgang til å la seg bistå med advokat.

Konfliktrådene har til oppgave å megle i tvister som oppstår som følge av at en eller flere personer har påført andre en skade, tap eller en annen krenkelse. Konfliktrådet behandler både straffesaker

og sivile saker. Særlig megling i sivile saker kan bidra til å dempe utgifter til advokat. Megling i konfliktrådet bygger på partenes samtykke og er gratis. Det finnes også reklamasjonsnemnder som virker som tvisteløsningsorganer, for eksempel Forbrukertvistutvalget. En avgjørelse fra Forbrukertvistutvalget kan få samme virkning som en dom, og kan inndrives ved hjelp av namsmyndighetene.

En del saker vil likevel alltid måtte løses i domstolene. Dette medfører ofte store kostnader for partene. Tvistemålsutvalget har foreslått en rekke tiltak som er ment å gjøre domstolsbehandling raskere og mindre kostnadskrevende, for eksempel i form av regler om småkravsprosess og gruppesøksmål. Departementet vil fremme egen lovproposisjon om dette tidlig i 2005.

Departementet arbeider med oppfølgingen av flere viktige utredninger som omhandler hvordan tilgang til juridisk bistand og konfliktløsning kan ivareta den enkelte borgers rettigheter på en best og mest mulig effektiv måte (Tvistemålsutvalget, Advokatkonkurranssutvalget mv.). Som et ledd i dette arbeidet vil departementet også foreta en gjennomgang av blant annet stykkprisordningen i straffesaker, og om ordningen også kan benyttes i en del sivile saker. Det er viktig at borgerne sikres et system som ivaretar den enkeltes rettigheter og rettssikkerhet på en god måte, uavhengig av økonomisk evne. Samtidig er det viktig at ressursbruken på dette området er mest mulig effektiv. Departementet vil se de ulike tiltakene i sammenheng, og komme tilbake til hvordan disse skal følges opp.

I september 2003 arrangerte departementet en større etikkonferanse (ETHOS) hvor temaet var advokatroller og advokatetikk. Det har siden også vært stor oppmerksomhet rundt disse tema i forskjellige fora og ikke minst i media. Den Norske Advokatforening er også engasjert i dette og har kommet med flere innspill og satt i gang ulike arbeider. Departementet ser svært positivt på dette engasjementet og vil fremheve det viktige og riktige i at advokatforeningen selv bidrar med forslag og løsninger. Departementet ser derfor meget positivt på at foreningen bl.a. vurderer disiplinærordningen, de etiske reglene, forbrukerveiledning og oppdragsbekreftelser. Departementet har merket seg forslaget om å oppheve advokatenes prosessmonopol, og vil åpent vurdere dette.

Boks 2.2 Fri rettshjelp

Fri rettshjelp er en sosial støtteordning med formål å sikre nødvendig juridisk bistand til privatpersoner som ikke selv har økonomiske forutsetninger for å kunne ivareta rettshjelpsbehov av stor personlig og velferdsmessig betydning. Hel eller delvis fri rettshjelp etter lov om fri rettshjelp gis i hovedsak enten som fritt rettsråd eller fri sakførsel.

Fri rettshjelp i sivile saker gis i de fleste saker til personer som har inntekt og formue under visse inntekts- og formuesgrenser, mens den i enkelte saker gis uavhengig av økonomisk situasjon. I straffesaker kan siktede eller tiltalte få oppnevnt forsvarer på det offentliges bekostning etter straffeprosesslovens kap. 9 eller fornærmede kan få oppnevnt advokat etter straffeprosesslovens kap 9a. Bevilgningen til fri rettshjelp omfatter også tilskudd til særskilte rettshjelpstiltak som Oslo kommune Fri rettshjelp, Rettshjelpskontoret Indre Finnmark, studentrettshjelpstiltakene m.v.

2 Hovedutfordringer

Flere forskningsprosjekter viser at det eksisterer et udekket rettshjelpsbehov i befolkningen, jf. St.meld. nr. 25 (1999–2000) Om fri rettshjelp. Spesielt foruroligende er det at det udekkede rettshjelpsbehovet øker når de sosiale og økonomiske ressursene avtar. Det er en utfordring å styre ressursene mot de som trenger det mest. Behovet er størst hos dem med de laveste inntektene.

3 Tilstandsvurdering

Fylkesmannen behandler søknader om fri rettshjelp i første instans. I særlige tilfeller innvilger domstolene og enkelte forvaltningsorganer fri sakførsel, bl.a. fylkesnemndene for sosiale saker. Avhengig av sakstypen vil advokater kunne innvilge et begrenset antall timer fritt rettsråd. Fritt rettsråd er juridisk bistand utenfor rettergang, som råd og veiledning fra advokat, bistand til å sette opp dokumenter (ektepakter, søknader, klager m.v.), bistand ved forhandlinger og lignende. Justisdepartementet er klageinstans i saker som behandles etter rettshjelpsloven. Utgiftene ved ordningen går i det vesentlige til å dekke salær til advokater. Utgiftene er vanskelig å beregne, fordi de er regelbundet og avhenger av i hvilken grad publikum benytter seg av rettshjelpsordningen.

Stortinget vedtok 19.06.2002 å endre rettshjelpsloven slik at egenandelene skal opphøre. Samtidig vedtok Stortinget å heve inntektsgrensene for å få fri rettshjelp til 230 000 kr. Endringene ble satt i verk 01.09.2003. Ordningen med fri rettshjelp uten egenandeler har nå eksistert i et år. Regnskapstallene for 2003 og første halvår 2004 indikerer en utgiftsvekst i den andel av utgiftene under kap. 470 som relaterer seg til de behovsprøvde sakene på anslagsvis 25 % når en fremskriver regnskapstallene for første halvår 2004. Den store utgiftsveksten i perioden kan imidlertid indikere at utgiftene for 2004 kan bli enda høyere enn det den nevnte fremskrivingen av regnskapstall tilsier. Av hensynet til behovet for å prioritere knappe ressurser, og for å få en mer forutsigbar utgiftsutvikling på kapitlet, foreslår Regjeringen å gjeninnføre egenandeler på behovsprøvd fri rettshjelp. Etter Regjeringens vurdering vil moderat bruk av egenandeler ved behovsprøvd fri rettshjelp ikke medføre at personer vil lide rettstap som følge av manglende økonomisk evne. Bruk av egenandeler vil derfor neppe i seg selv oppfattes som urimelig av det rettshjelpssøkende publikum. Egenandelsbetaling er vanlig ved en rekke offentlige velferdsordninger. Regjeringens forslag til ny egenandelsordning vil være bygget på prinsippene i det forslaget som første gang ble fremsatt i St.meld. nr. 25 (1999–2000) Om fri rettshjelp. Forslaget innebærer at i fritt rettsrådssaker betaler den rettshjelpssøkende selv for den første timen hos advokat ekskl. mva. Egenandelen vil altså være den offentlige salærsatsen ekskl. mva. For tiden er denne tidsatsen 770 kr. Egenandelen betales direkte til advokaten, som trekker beløpet fra i sin salær oppgave. I fri sakførselssaker foreslås det innført en tilleggssandel på inntil fem ganger salærsatsen for de rettshjelpsmottakere som har inntekt over 100 000 kr. Den samlede budsjettmessige virkningen av gjeninnføring av egenandeler er anslått til 58 mill. kr. Departementet skal videre vurdere en gjennomgang av hele rettshjelpsordningen med sikte på å bedre rettshjelpstilbudet.

Den 19.06.2002 vedtok Stortinget også et anmodningsvedtak (vedtak nr. 468) hvor Regjeringen ble bedt om å utrede om inntektsgrensene for å motta fri rettshjelp i barnefordelingssaker bør være høyere enn den ordinære inntektsgrensen, og hvilke konsekvenser en høyere inntektsgrense for denne sakstypen vil kunne innebære. Justisdepartementet har utredet dette i samarbeid med Barne- og familiedepartementet, og vurderingen ble våren 2004 presentert i Ot.prp. nr. 91 (2003–2004) Om forenklinger i lov om fri rettshjelp.

Kommunal- og regionaldepartementet har evaluert advokatordningen for asylsøkere. I Ot.prp. nr.

51 (2003–2004) Om lov om endringer i utlendingsloven m.m. (senking av nedre strafferamme for utvisning og fritt rettsråd i asylsaker) ble det foreslått endringer i asylsaker. Stortinget behandlet saken i Innst. O. nr. 93 (2003–2004), og forslagene ble vedtatt. Endringen medfører at asylsøkere som hovedregel ikke lenger skal ha rett til fritt rettsråd uten behovsprøving i søknadsomgangen. Den informasjon og veiledning asylsøkeren har behov for på dette tidspunktet er ofte av ikke-juridisk karakter, og kan derfor gis av andre enn advokater. Det legges opp til at en frivillig organisasjon skal ivareta søkerens behov i søknadsomgangen. Det vil fortsatt gis fritt rettsråd uten behovsprøving i klageomgangen.

Hensikten med endringen er å tilby asylsøkere informasjon og bistand som er bedre tilpasset deres behov, og å sikre bedre utnyttelse av ressursene. Kommunal- og regionaldepartementet mener at endringen kan bøte på de forhold ved den eksisterende advokatordningen i asylsaker som har blitt kritisert fra ulike hold.

Justisdepartementet har hatt en dialog med studentrettshjelpstiltakene med henblikk på å få til et unntak fra Lånekassens regler om at man kun kan være et år forsinket i studiene. Studentrettshjelpstiltakene har tatt opp spørsmålet med Lånekassen, som nå har gitt studentrettshjelpstiltakene medhold i dette.

Oslo kommune Fri rettshjelp

Det er gjennom en årrekke gitt tilskudd til Oslo kommune, som den eneste av landets kommuner, til drift av et kommunalt tilbud om fri rettshjelp. I 2004 bidro staten med ca. 8,1 mill. kr. Det legges opp til å videreføre tilskuddet i 2005. Kommunen har, i forbindelse med omorganisering av kommunen for øvrig, også endret organiseringen av Oslo kommune Fri rettshjelp. Departementet vil i denne forbindelse se nærmere på de retningslinjer som gjelder for tiltaket og eventuelt gi nye fra 01.01.2005. En forutsetning for tilskudd i 2005 er at kommunen evaluerer ordningen. I tilknytning til dette må det også vurderes om dette kommunale tiltaket kan finansieres dels av kommunen og dels gjennom de ordinære regler for fri rettshjelp fra 2006.

Retts hjelpskontoret Indre Finnmark

Justisdepartementet har gitt nye retningslinjer for driften av Retts hjelpskontoret Indre Finnmark. Dette er retningslinjer som både er tilpasset retts hjelpslovens regler og samtidig søker å ivareta de særskilte behov som gjør seg gjeldende hos den samisktalende befolkningen. Etter at de nye ret-

ningslinjene ble innført tok saksmengden ved kontoret seg opp igjen i 2003, og det er en ytterligere økning i antall henvendelser til Retts hjelpskontoret så langt i 2004. Både Justisdepartementet og Sameetinget er fornøyd med denne utviklingen.

Advokatkonkurransenutvalget

Advokatkonkurransenutvalget ble nedsatt sommeren 2001. Utvalget gjennomgikk konkurransesituasjonen i advokatmarkedet og foreslo tiltak som kan gjøre juridiske tjenester enklere og rimeligere og lettere tilgjengelig for folk flest. Utvalget avga sin rapport høsten 2002, med generell dissens fra tre av medlemmene. Rapporten har vært ute på høring. Advokatforeningen har hatt utsatt høringsfrist på deler av rapporten til 01.07.2004. Departementet arbeider med oppfølgingen av denne. Det vises for øvrig til nærmere omtale om bl.a. advokatrollen under innledningen i dette kapitlet.

4 Postomtale

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen på posten skal dekke utgifter til sakkyndige og meddommere m.m. i saker der det er gitt fri sakførsel. På grunn av ordningens karakter er utgiftene vanskelig å anslå.

Post 70 Fri sakførsel

Bevilgningen på posten skal gå til dekning av utgifter til advokater i saker hvor det er innvilget fri sakførsel. Fri sakførsel gis i saker for domstolene og for særskilte forvaltningsorganer som fylkesnemndene for sosiale tjenester og fylkesnemndene for barnevernstjenester, kontrollkommissjonene for de psykiatriske sykehusene m.m.

Posten er foreslått redusert som følge av forslaget om å gjeninnføre egenandeler for behovsprøvd fri rettshjelp fra 01.01.2005.

Post 71 Fritt rettsråd

Bevilgningen på posten skal gå til å dekke utgifter til advokater og rettshjelpere i saker hvor det er innvilget fritt rettsråd.

Posten er foreslått redusert bl.a. som følge av forslaget om å gjeninnføre egenandeler.

På bakgrunn av den nye advokatordningen i asylsaker, jf. Ot.prp. nr. 51 (2003–2004) Om lov om endringer i utlendingsloven m.m. (senking av nedre strafferamme for utvisning og fritt rettsråd i asylsaker), foreslås 7,4 mill. kr overført fra kap. 470, post 71 til Kommunal- og regionaldepartementet kap. 520 Utlendingsdirektoratet, post 01 og 21

til dekning av merutgifter som følge av omlegging. Posten er videre redusert med 7,5 mill. kr i forbindelse med innsparing i tolkeutgifter i 2005 som følge av endringen av advokatordningen for asylsøkere.

Post 72 Tilskudd til spesielle rettshjelpstiltak

Bevilgningen på posten dekker tilskudd til rettshjelpsvirksomhet i regi av jusstudenter i Oslo (Juridisk Rådgivning for Kvinner og Juss-Buss), Bergen (Jussformidlingen), Trondheim (Jushjelpa i Midt-Norge) og Tromsø (Jusshjelpa i Nord-Norge). Videre dekker bevilgningen tilskudd bl.a. til Oslo

kommune Fri Rettshjelp og Rettshjelpskontoret Indre Finnmark.

Norsk organisasjon for asylsøkere (NOAS) og Organisasjon mot offentlig diskriminering (OMOD) fikk tilskudd for 2004 til rettshjelpstiltak for hhv. asylsøkere og diskriminerte. Vestre Aker menighet fikk tilskudd til juridisk rådgivning for alderspensjonister.

I 2004 ble det også bevilget penger til å videreføre et prøveprosjekt med juridisk bistand i fem offentlige servicekontorer. Statskonsult har nå foretatt en evaluering av prøveprosjektet. Departementet vil på bakgrunn av denne evalueringen vurdere hvorvidt prøveordningen skal videreføres for 2005.

Kap. 3470 Fri rettshjelp (jf. kap. 470)

Post	Betegnelse	(i 1 000 kr)		
		Regnskap 2003	Saldert budsjett 2004	Forslag 2005
01	Egenandeler m.m.	18 294	4 994	5 164
	Sum kap. 3470	18 294	4 994	5 164

1 Postomtale

Post 01 Egenandeler m.m.

Stortinget vedtok i juni 2002 endringer i lov om fri rettshjelp som innebærer at egenandelsordningen bortfaller (Innst. O. nr. 67 (2001–2002)). Endringene ble iverksatt fra 01.09.2003. Budsjettforslaget for 2005 er basert på inntekter fra egenandeler

som ventes å være utlignet, men ikke innbetalt, før reformen ble gjennomført.

Regjeringen foreslår å gjeninnføre et system med egenandel på behovsprøvd fri rettshjelp fra 01.01.2005. En gjeninnføring vil ikke påvirke posten, da det foreslås at advokatene får ansvar for å innkreve egenandelen, se nærmere omtale under kap. 470.

Kap. 471 Statens erstatningsansvar

Post	Betegnelse	(i 1 000 kr)		
		Regnskap 2003	Saldert budsjett 2004	Forslag 2005
01	Driftsutgifter	1 471		
70	Erstatning til voldsofre, <i>overslagsbevilgning</i>	73 236	62 160	79 783
71	Erstatningsansvar m.m., <i>overslagsbevilgning</i>	170 841	74 880	77 426
72	Erstatning for uberettiget straffefølgning, <i>overslagsbevilgning</i>		13 000	13 442
	Sum kap. 471	245 548	150 040	170 651

1 Innledning

Bevilgningen på kapitlet dekker statens utbetalinger etter de alminnelige erstatningsregler, erstatning etter straffefølgning og voldsoffererstatningsloven.

Erstatning til voldsofre

For å styrke voldsofres stilling, gir lov om voldsoffererstatning voldsofre rettskrav på erstatning fra staten. Maksimumsbeløpet som kan tilkjennes etter ordningen er et beløp tilsvarende 20 ganger

folketrygdens grunnbeløp (1 G er fra 01.05.2004 58 778 kr). Regresskrav mot gjerningsmannen skal gjøres gjeldende der det foreligger fellende dom, forelegg eller påtaleunntatelse. Voldsoffererstatningsloven gjelder ved personskader som har skjedd etter lovens ikrafttredelse, dvs. fra 01.07.2001.

Statens erstatningsansvar

Utbetalinger som følge av at staten er erstatningsansvarlig etter de alminnelige erstatningsregler eller har inngått forlik uten å erkjenne ansvar belastes dette kapitlet, post 71. Unntatt er utbetalinger som følge av statens ansvar i kontraktsforhold og ansvar ifm. statens forretningsdrift.

2 Hovedmål

Boks 2.3 Voldsoffererstatning

Det er et samfunnsansvar å hjelpe dem som blir utsatt for en voldsforbrytelse. Dette skjer gjennom generelle støtteordninger som f. eks. sykepenger fra arbeidsgiver, sosiale trygde- og støtteordninger og forsikringer. Ofte vil det imidlertid gjenstå et udekket tap. Voldsutøvere har erfaringsmessig dårlig betalingsevne og ikke sjelden forblir gjerningsmannen ukjent, og det er dette ordningen med voldsoffererstatning fra staten tar sikte på å dekke. Hovedformålet er at voldsofre ikke skal bli økonomisk skadelidende etter et voldsovergrep.

Lov om voldsoffererstatning sier at den som har fått en personskade etter en straffbar handling som bærer preg av vold eller tvang, har krav på erstatning fra staten.

Voldsoffersøknader behandles i første instans av Kontoret for voldsoffererstatning i Vardø, jf. kap. 472, mens klagesaker behandles i Justissekretariatene.

3 Tilstandsvurdering

Som vist i St.prp. nr. 1 (2003–2004) evaluerte Justisdepartementet i 2003 voldsoffererstatningsloven. Departementet vil foreta en mer omfattende evaluering av loven tidlig i 2005. I evalueringen vil departementet se på om lovfestingen har styrket voldsofrenes stilling og om voldsoffererstatningsordningen kan forbedres ytterligere. Situasjonen

for de pårørende til barn som er drept ved voldshandlinger vil også være tema ved evalueringen. Om nødvendig vil departementet fremme lovendring om dette. Videre vil departementet vurdere en begrenset form for voldsofferfond.

Av handlingene som dannet grunnlag for voldsoffererstatning i 2003, har fylkesmennene rapportert at det var 70 drap, 150 seksuelle overgrep mot voksne, 288 seksuelle overgrep mot barn og 755 legemskrenkelser. 503 kvinner og 561 menn over 16 år og 274 barn under 16 år fikk innvilget erstatning. I sakene der erstatning ble innvilget var 1 362 menn og 39 kvinner oppgitt som skadevoldere. Tallene for skadevoldere omfatter ikke saker der barn var overgripere, og heller ikke saker fra Finnmark.

4 Postomtale

Post 70 Erstatning til voldsofre, overslagsbevilgning

Posten er en regelstyrt overslagsbevilgning og skal gå til erstatningsbeløp i saker etter voldsoffererstatningsloven, herunder saksomkostninger i forbindelse med søknaden og klagebehandlingen (etter forvaltningsloven § 36). Posten viser et forbruk i 2003 på 73,2 mill. kr. Dette er en økning på ca. 35 % i forhold til 2002. Forklaringen på økningen er at flere har søkt om voldsoffererstatning og at voldsoffererstatningsmyndighetene har behandlet 2 062 saker i 2003 mot 1 780 i 2002, dvs. 282 flere saker. Innvilgelsesprosenten har dessuten økt fra 63,9 % til 64,6 %. Videre har domstolene lagt seg på et høyere erstatningsnivå for oppreisning i voldsoffererstatningssaker, og dette influerer på utbetalingene, som har økt med gjennomsnittlig ca. 7 300 kr pr. innvilget sak. Bevilgningen på posten foreslås økt på bakgrunn av erfaringstall.

Post 71 Erstatningsansvar m.m., overslagsbevilgning

Bevilgningen på posten dekker utbetalinger som følge av statens erstatningsansvar på grunnlag av alminnelige erstatningsregler, med unntak av ansvar i kontraktsforhold og ansvar i forbindelse med statens forretningsdrift. Bevilgningen på posten er regelstyrt, og bevilgningsforslaget er et overslag.

Post 72 Erstatning etter uberettiget straffeforfølgning overslagsbevilgning

Det er med virkning fra 01.01.2004 vedtatt endrede regler om erstatning etter uberettiget straffeforfølgning. Erstatning for økonomisk tap tilkjennes siktede som frifinnes, får forfølgningen mot seg innstilt eller har vært pågrepet eller fengslet i strid

med sentrale menneskerettskonvensjoner. Før lovendringen måtte siktede sannsynliggjøre at vedkommende ikke hadde foretatt den handling som var grunnlag for siktelsen. Etter lovendringen har en siktet som har vært frihetsberøvet og senere blir frifunnet eller saken er blitt henlagt, krav på oppreisning etter standardiserte satser. Endringene i reglene om erstatning etter strafforfølgning vil trolig medføre økte utbetalinger fra staten. Tid-

ligere ble krav om erstatning for strafforfølgning avgjort av domstolene. For krav fremsatt etter 01.01.2004, er det Justissekretariatene som avgjør kravet. Pr. 01.05.2004, har Justissekretariatene mottatt 25 saker om erstatning etter strafforfølgning.

Bevilgningen på posten er regelstyrt og bevilgningsforslaget er et overslag.

Kap. 472 Kontoret for voldsoffererstatning m.m. (jf. kap. 3472)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap		Forslag 2005
		2003	budsjett 2004	
01	Driftsutgifter		11 882	12 336
	Sum kap. 472		11 882	12 336

1 Innledning

Justissekretariatene

Som en prøveordning ble sekretariatene for Erstatningsnemnda for voldsofre og Billighetserstatningsutvalget flyttet ut av departementet og etablert som egen virksomhet fra 01.01.2004. Tilkjennelse av erstatning etter uberettiget strafforfølgning inngår også i virksomheten.

Bemanningen ved Justissekretariatene utgjorde pr. 01.03.2004 11 årsverk. Derav medgår omlag 7 årsverk til arbeidet med uberettighet strafforfølgelse, og sekretariatsarbeid for Erstatningsnemnda for voldsofre og Billighetserstatningsnemnda. Justissekretariatene er også sekretariat for Den rettsmedisinske kommisjon (jf. kap. 466).

Kontoret for voldsoffererstatning

Kontoret for voldsoffererstatning ble opprettet 01.09.2003 og er lokalisert i Vardø. Det er nå knyt-

tet 14 stillinger til kontoret. Kontoret behandler søknader om voldsoffererstatning i første instans, jf. Ot.prp. nr. 51 (2002–2003) Om lov om endringer i straffelova (styrka innsats mot tvangsekteskap mv.). Kontoret overtok de siste voldsoffersakene fra fylkesmennene 01.06.2004 og var således i full drift fra samme tidspunkt.

2 Postomtale

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen dekker godtgjørelser, reise- og kursutgifter til medlemmer av Billighetserstatningsutvalget og Erstatningsnemnda for voldsofre. I tillegg dekker bevilgningen driftsutgifter til ansatte ved Kontoret for voldsoffererstatning i Vardø. Bemanningen ved Kontoret for voldsoffererstatning utgjorde pr. 01.03.2004 11 årsverk. Bevilgningen dekker også driftsutgifter til Justissekretariatene, herunder midler til arbeid i forbindelse med erstatning etter uberettiget strafforfølgning.

Kap. 474 Konfliktråd (jf. kap. 3474)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap		Forslag 2005
		2003	budsjett 2004	
01	Driftsutgifter	3 535	35 820	37 065
60	Overføringer til kommunene, <i>kan overføres</i>	30 738		
	Sum kap. 474	34 273	35 820	37 065

1 Innledning

Som en viktig del av rettspleien tilbyr konfliktrådene megling mellom parter i konflikt. Konfliktrådene har siden 01.01.2004 vært en statlig virksomhet under Justisdepartementet. Sekretariatet for konfliktrådene har ansvaret for drift og utviklingsoppgaver ved de 22 konfliktrådene.

2 Hovedutfordringer

Departementet, Sekretariatet for konfliktrådene og konfliktrådene selv arbeider for at konfliktrådene skal bli en tydelig og synlig samarbeidspartner og støttespiller for politiet, kriminalomsorgen, domstolene og lokalsamfunnet. Fortsatt skal det arbeides aktivt for å øke antallet betingede dommer med megling som særvilkår, og for å øke antallet meglinger som innhold i samfunnsstraffen. Informasjon til publikum og andre tiltak for å få kanalisert et større antall sivile saker, som for eksempel nabokonflikter, til konfliktrådene skal intensiveres. Lykkes dette, vil domstolsapparatet få avlastning, og samtidig vil en slik kanalisering ha en kriminalitetsforebyggende effekt ved at megling kan forhindre at konflikten eskalerer og ender i lovbrudd.

Sekretariatet for konfliktrådene og departementet vil på grunnlag av oppnådde resultater i konfliktrådene, løpende vurdere om det er grunnlag for å foreslå utvidelse av anvendelsesområdet for megling. Det vises til punkt 4 Tilstandsvurdering om saksutviklingen.

Stortinget har i Budsjett-innst. S. nr. 4 (2003–2004) bedt om en vurdering av hvorvidt det er mulig å gjøre bruk av konfliktråd obligatorisk i visse typer saker. Megling i konfliktrådet er basert på frivillighet for alle berørte parter. Dette er et grunnleggende prinsipp som er nedfelt i konfliktrådsloven og som Europarådet har lagt til grunn i sin anbefaling fra 1999 om megling i straffesaker. Det samme prinsippet slås fast i en anbefaling fra FN's ECOSOC fra 2002, samt i en ny svensk lov om megling i straffesaker som trådte i kraft i 2002.

Justisdepartementet har satt i gang et arbeid for å ta i bruk en form for «gjenopprettende og involverende rettspleie», – internasjonalt kalt «restorative justice», på bredere basis i hele straffesakskjeden. Blant annet vil denne tenkningen gå som en rød tråd gjennom prøveprosjektet SNU unge lovbrøyttere i tide. Se nærmere omtale under kat. 06.40. Resultatene av disse prosjektene vil bli vurdert opp mot en eventuell obligatorisk meglingsordning i visse typer saker.

Boks 2.4 Konfliktråd

Konfliktrådene tilbyr megling i

- straffesaker
- saker som gjelder ellers straffbare handlinger med gjerningsperson under 15 år (behandles som sivil sak)
- sivile saker, for eksempel nabotvister og familietvister.

Det finnes totalt ca. 800 lokalt oppnevnte legmeglere. Konfliktrådsmegling er et gratis tilbud som er tilgjengelig i alle kommuner.

I meglingsmøtet forsøker partene gjennom dialog og ved hjelp av megleren å løse konflikten og inngå en avtale. Megling arrangeres vanligvis mellom to personer, men det er også mulig å involvere partenes nettverk (familier, venner, nabo, etc.) i meglingsmøtet, slik at alle praktiske og følelsesmessige følger av konflikten blir belyst og nettverket kan samarbeide med partene om en varig løsning. Metoder for nettverksmegling er under vurdering.

En avtale kan omhandle økonomisk oppgjør eller arbeid. En avtale kan også gi uttrykk for en forsoning uten nærmere ytelser; avtalen fastslår da at partene har diskutert problemet og løst konflikten i minnelighet.

I straffesaker kan megling benyttes som alternativ til straff eller som supplement til straff. Megling kan settes som særvilkår ved betinget dom (jf. straffeloven § 53 nr. 3) eller inkluderes som tiltak i samfunnsstraffen.

3 Mål

- Videreutvikle gode samarbeidsrelasjoner internt i konfliktrådsorganisasjonen, og mellom de 22 statlige konfliktrådene og politidistriktene, domstolene, kriminalomsorgen og lokalsamfunnet
- Øke antallet saker i konfliktrådene, herunder straffesaker, saker med gjerningspersoner under 15 år og sivile saker
- Rask saksbehandling; som hovedregel bør det ikke gå mer enn tre uker fra saken oversendes konfliktrådet til saken er avsluttet, uten at det forringer kvaliteten
- Videreutvikle meglingsmetodene for å kunne tilby et differensiert tilbud med høy kvalitet

- Øke bruken av konfliktrådsmedling som del av samfunnsstraffen og som særvilkår ved betinget dom

4 Tilstandsvurdering

Etter den statlige overtakelsen av de kommunale konfliktrådene fra 01.01.2004 er antall konfliktråd redusert fra 36 til 22. Kompetanse og fagmiljøer er samlet i større grad enn før, og utnyttelsen av både faglige og administrative ressurser er effektivisert. Det har ikke oppstått restanser ved noen av konfliktrådene som følge av omorganiseringen.

Departementet har i samarbeid med Riksadvokaten og konfliktrådene siden høsten 2002 målrettet arbeidet for økt bruk av medling i konfliktråd. I 2003 mottok konfliktrådene totalt 6 665 saker. Dette er en økning på 1 511 saker sammenlignet med 2002. Saksbehandlingstiden var i 2003 den samme som i 2002, 36 dager. Konfliktrådene mottok første halvår 2004 totalt 3 970 saker. Det er en økning på 479 saker sammenlignet med første halvår 2003. Det er fortsatt stor variasjon i bruken av konfliktråd mellom politidistriktene. I 2004 er det konstruktive arbeidet for fortsatt saksøking videreført både sentralt og lokalt. Samtidig blir en mest mulig likeartet bruk av konfliktråd som reaksjon i landets politidistrikt etterstrebet.

På lokalt plan har det vært arbeidet med å etablere, utvikle og vedlikeholde et godt samarbeid mellom politi og konfliktråd, og mellom kriminalomsorg og konfliktråd. Sekretariatet vektlegger dette blant annet gjennom styringsdialogen med konfliktrådene og aktiv støtte der det er behov for det. 01.01.2003 iverksatte departementet et treårig prøveprosjekt der 71 lensmenn er delegert påtalekompetanse til å overføre nærmere definerte straffesaker til konfliktrådsmedling. Gjennom en enklere saksgang forventer departementet at pro-

sjektet vil bidra til at saker overføres både raskere og i større antall. Sammen med det treårige prosjektet «Medling i lokalsamfunnet» i Nord-Trøndelag som startet opp høsten 2003, blir prosjektet med delegert påtalekompetanse evaluert av Politihøgskolens forskningsavdeling.

Justisdepartementet har finansiert prøveprosjektet «Medling i voldssaker» i Hordaland som ble avsluttet 01.04.2004 etter tre års drift. Prosjektet, som har konsentrert seg om medling etter dom i alvorligere voldssaker, er evaluert internt og eksternt. Det viste seg vanskelig å få saker til prosjektet. Medling ble gjennomført i ca. 10 % av sakene som ble vurdert. Prosjektet har gitt nyttige erfaringer som Justisdepartementet vil dra veksler på i det videre arbeidet med å utvikle medlingsstilbudet i konfliktrådene. Et toårig prøveprosjekt med nettverksmedling i Agder ble avsluttet i oktober 2003. Resultatene fra prosjektet inngår nå i sekretariatets arbeid med metodeutvikling med hensyn til stormøter, nettverksmedling og medlingsmøter med mange involverte.

5 Postomtale

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen skal gå til drift av de 22 konfliktrådene, og til driften av Sekretariatet for konfliktrådene. Ved sekretariatet utgjorde bemanningen pr. 01.03.2004 sju årsverk, mens i konfliktrådene var bemanningen på samme tidspunkt 46 årsverk.

Post 60 Overføring til kommunene, kan overføres

Konfliktrådsordningen ble gjort statlig fra 01.01.2004. Post 60 utgikk derfor fra 01.01.2004, og bevilgningen er overført post 01 Driftsutgifter.

Kap. 475 Bobehandling

Post	Betegnelse	(i 1 000 kr)		
		Regnskap 2003	Saldert budsjett 2004	Forslag 2005
01	Driftsutgifter	41 932	84 028	65 425
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	5 612	6 568	6 791
	Sum kap. 475	47 544	90 596	72 216

1 Innledning

Bevilgningen på kapitlet dekker statens ansvar for utgifter til konkursbehandling i tilfeller hvor boet eller den som begjærer konkurs (rekvirenten) ikke

dekker utgiftene. I tillegg dekker bevilgningen utgifter til Justisdepartementets særskilte garantiordning til granskning av konkursboer der det mangler midler og det foreligger mistanke om øko-

nomisk kriminalitet. Videre dekker bevilgningen utgifter til Konkursrådet.

Et betydelig antall av konkursboene blir innstilt fordi det ikke er penger til å drive videre bobehandling. Dette reduserer mulighetene for å avdekke økonomisk kriminalitet og å spore opp midler som kan komme kreditorene til gode. En bedring av mulighetene for å spore opp midler og avdekke økonomisk kriminalitet blir både et spørsmål om å tilføre boene tilstrekkelig med midler og å sikre en mest mulig effektiv bruk av midlene i boene. Stortinget vedtok 30.03.2004 å innføre lovbestemt pant på 5 % til sikkerhet for nødvendige boomkostninger, begrenset til 700 ganger rettsgebyret i hvert realregistrerte pantobjekt. Samtidig sluttet Stortinget seg til Regjeringens forslag om å øke rekvirentansvaret til 50 ganger rettsgebyret. Stortingets vedtak vil innebære en klar styrking av boenes økonomiske situasjon.

Konkursrådet har foreslått overfor Justisdepartementet en rekke tiltak for å effektivisere bobehandlingen gjennom økt bruk av elektronisk kommunikasjon. Departementet har hatt forslagene ute på høring og arbeider videre med disse.

2 Postomtale

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen på posten dekker statens regelstyrte utgifter i forbindelse med behandlingen av saker om tvangsoppløsning av aksjeselskaper og saker om konkurs i henhold til konkursloven § 73.

Posten er foreslått økt med 10,6 mill. kr som følge av at det foreslås å øke rekvirentansvaret i konkurssaker fra 20 000 kr til 50 ganger rettsgebyret med virkning fra 01.07.2005.

Fristen for økning av aksjekapitalen i henhold til de nye aksjelovene gikk ut 31.12.2003. Bevilgningen på posten ble i 2004 økt med 35 mill. kr som følge av dette, til dekning av merutgifter på grunn av forventet økning i antall tvangsavviklinger. Antall tvangsavviklinger forventes å gå ned i 2005. Bevilgningen er på denne bakgrunn foreslått redusert med 30,8 mill. kr.

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan overføres

Bevilgningen på posten skal dekke utgifter til granskning av konkurs- og tvangsavviklingsboer i henhold til Justisdepartementets særskilte garantiordning og utgifter til drift av Konkursrådet. Garantimidler kan benyttes der boet selv mangler midler og det foreligger mistanke om økonomisk kriminalitet.

Det blir innvilget penger fra garantiordningen i ca. 120–150 saker i året. Det foreslås at Justisde-

partementet under ordningen med utgifter til fortsatt bobehandling i 2005 får fullmakt til å kunne pådra seg forpliktelser utover gitt bevilgning under kap. 475, post 21 med inntil 10 mill. kr, men slik at totalrammen for nytt og gammelt ansvar ikke overstiger 33 mill. kr, jf. forslag til vedtak. Videre foreslås det at Justisdepartementet i 2005 får fullmakt til å nettoføre som utgiftsreduksjon under kap. 475, post 21 tilbakebetalte inntekter under ordningen med utgifter til bobehandling, jf. forslag til vedtak. Slik tilbakebetaling skjer i de tilfeller hvor boet likevel får inn penger etter at skifteretten har betalt ut garantibeløp til bobestyrer.

Bevilgningen har siden 2002 også blitt brukt til et prøveprosjekt som tar sikte på å tilrettelegge for økt samarbeid mellom bobestyrer og politi etter bestemmelsen i konkursloven § 122 a. Prøveprosjektet ble dekket under tilsagnsfullmaktene og utgiftsrammene til garantiordningen. Etter det departementet erfarer er prøveprosjektet i liten grad benyttet. Prøveprosjektet blir derfor ikke videreført i 2005.

Videre dekker bevilgningen godtgjørelser til medlemmene av Konkursrådet og Konkursrådets utgifter til administrasjon, varer og tjenester.

Det foreslås at Justisdepartementet får fullmakt til å nettoføre som utgiftsreduksjon under kap. 475, post 21 inntektene ved avholdelse av konferanser i regi av Konkursrådet, samt inntekter fra rådets øvrige virksomhet, jf. forslag til vedtak.

Kap. 477 Erstatning til nordmenn som satt i japansk fangenskap under 2. verdenskrig

Ved behandlingen av Innst. S. nr. 255 (2000–2001) om erstatning til norske statsborgere som satt i japansk fangenskap under 2. verdenskrig vedtok Stortinget en ex-gratia utbetaling på 100 000 kr pr. person til de gjenlevende nordmenn som satt i japansk fangenskap. Dersom vedkommende var død, skulle ektefelle og barn være berettiget til å tre inn i avdødes krav.

Ordningen ble iverksatt i 2001, og søknadsfristen var opprinnelig 01.12.2001. Ordningen ble imidlertid utvidet til 01.07.2002. Da det etter 01.07.2002 kom inn ytterligere noen søknader, ble det gitt dispensasjon også for disse frem til årsskiftet 2002/2003. Ordningen ble avsluttet i 2002, og det er ikke overført eller bevilget midler på posten i 2003 eller 2004.

På bakgrunn av Ombudsmannens anbefaling ble det i 2004 utbetalt til sammen 75 000 kr til to søkere etter å ha innhentet Finansdepartementets samtykke til å utgiftsføre dette beløp uten bevilgning på kap. 477 post 70.

Kategori 06.80 Svalbardbudsjettet

Utgifter under programkategori 06.80 fordelt på postgrupper

		(i 1 000 kr)			
Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2003	Saldert budsjett 2004	Forslag 2005	Pst. endr. 04/05
50-59	Overføringer til andre statsregnskaper	70 413	119 213	135 915	14,0
	Sum kategori 06.80	70 413	119 213	135 915	14,0

Utgifter under programkategori 06.80 fordelt på kapitler

		(i 1 000 kr)			
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2003	Saldert budsjett 2004	Forslag 2005	Pst. endr. 04/05
0480	Svalbardbudsjettet	70 413	119 213	135 915	14,0
	Sum kategori 06.80	70 413	119 213	135 915	14,0

Justisdepartementet fremmer svalbardbudsjettet som en egen budsjettproposisjon samtidig med statsbudsjettet. Bakgrunnen for dette er artikkel 8 i Svalbardtraktaten som begrenser adgangen til å oppkreve skatter og avgifter på Svalbard og hvordan disse midlene kan anvendes. De skatter og avgifter som innkreves på Svalbard skal i sin helhet komme Svalbard til gode. Stortinget sluttet seg til regjeringens ønske om å videreføre ordningen med et eget svalbardbudsjett under behandlingen av St. meld. nr. 9 (1999–2000) Svalbard.

Hvert år gis imidlertid et tilskudd fra statsbudsjettet til dekning av underskuddet på svalbardbudsjettet. For 2005 er det foreslått 195,2 mill. kr i utgifter og 59,3 mill. kr i inntekter på svalbardbudsjettet. Differansen blir 135,9 mill. kr. Det er denne differansen mellom utgifter og inntekter i svalbardbudsjettet som danner grunnlaget for tilskuddet fra Justisdepartementets kap. 480.

Det foreslåtte tilskuddet på svalbardbudsjettet for 2005 er ca. 16,7 mill. kr større enn saldert budsjett 2004. Økningen skyldes i hovedsak etablering

av Svalbard forskningspark og helårsvirkning av ny helikopteravtale for Sysselmannen på Svalbard. Tilskuddet er samtidig justert for helårsvirkning av økningen i skatteprosenten fra 6-8 pst. for 2004, samt for et økt skatteanslag som skyldes en generell økning i aktiviteten på Svalbard. Det foreslåtte tilskuddet på Svalbardbudsjettet for 2005 er ellers i hovedsak en videreføring av saldert budsjett for 2004 justert for prisomregning.

I tillegg til tilskuddet over kap. 480 har staten årlig betydelige utgifter, blant annet til støtte til forskning på Svalbard og til nasjonale tiltak som sykehus, grunnskoler og universitet i Longyearbyen. Utgiftene til disse formålene bevilges over det ordinære statsbudsjettet under de enkelte fagdepartementers kapitler. En oversikt over og omtale av bevilgninger til svalbardformål over de andre fagdepartementenes budsjetter er gitt i svalbardbudsjettet pkt. 4 og vedlegg 1.

Det er gitt en nærmere redegjørelse for målene for norsk svalbardpolitikk i svalbardbudsjettet for 2005, pkt. 2.

Justis- og politidepartementet

tilrår:

1. I St.prp. nr. 1 om statsbudsjettet for år 2005 føres opp de summene som er nevnt i et fremlagt forslag:

a. Sum utgifter under kap. 61, 400-480	kr	14 592 599 000
b. Sum inntekter under kap. 3061, 3400-3474 og 5630	kr	2 771 109 000

Forslag til vedtak om bevilgning for budsjetterminen 2005, kapitlene 61, 400-480, 3061, 3400-3474 og 5630

I Utgifter:

Kap.	Post	Kroner	Kroner
Administrasjon			
400	Justisdepartementet (jf. kap. 3400)		
	01 Driftsutgifter	204 951 000	
	71 Tilskudd til internasjonale organisasjoner	10 026 000	214 977 000
	Sum Administrasjon		214 977 000
Rettsvesen			
61	Høyesterett (jf. kap. 3061)		
	01 Driftsutgifter	53 608 000	53 608 000
410	Tingrettene og lagmannsrettene (jf. kap. 3410)		
	01 Driftsutgifter, <i>kan nyttes under kap. 412, post 01</i>	1 246 989 000	
	21 Spesielle driftsutgifter	90 467 000	1 337 456 000
411	Domstoladministrasjonen (jf. kap. 3411)		
	01 Driftsutgifter, <i>kan nyttes under kap. 410, post 01</i>	47 325 000	47 325 000
412	Tinglysingsprosjektet (jf. kap. 3412)		
	01 Driftsutgifter, <i>kan nyttes under kap. 410, post 01</i>	42 775 000	42 775 000
414	Domsutgifter		
	01 Driftsutgifter	75 430 000	75 430 000
	Sum Rettsvesen		1 556 594 000
Kriminalomsorg			
430	Kriminalomsorgens sentrale forvaltning (jf. kap. 3430)		
	01 Driftsutgifter	1 772 175 000	

Kap.	Post	Kroner	Kroner	
	21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan nyttes under kap. 430, post 01</i>	50 460 000	
	45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	69 297 000	
	60	Refusjoner til kommunene, forvaringsdømte mv., <i>kan overføres</i>	60 030 000	
	70	Tilskudd	10 556 000	1 962 518 000
432		Kriminalomsorgens utdanningssenter (KRUS) (jf. kap. 3432)		
	01	Driftsutgifter	112 217 000	112 217 000
		Sum Kriminalomsorg		2 074 735 000
Politi og påtalemyndighet				
440		Politidirektoratet – politi- og lensmannsetaten (jf. kap. 3440)		
	01	Driftsutgifter, <i>kan nyttes under kap. 441, post 01</i>	6 280 363 000	
	21	Spesielle driftsutgifter	99 341 000	
	22	Søk etter omkomne på havet, i innsjøer og vassdrag, <i>kan overføres</i>	8 644 000	
	70	Tilskudd	6 484 000	
	71	Tilskudd Norsk rettsmuseum	2 168 000	6 397 000 000
441		Oslo politidistrikt (jf. kap. 3441)		
	01	Driftsutgifter, <i>kan nyttes under kap. 440, post 01</i>	1 269 918 000	1 269 918 000
442		Politihøgskolen (jf. kap. 3442)		
	01	Driftsutgifter	218 662 000	218 662 000
443		Oppfølging av innsynsloven		
	01	Driftsutgifter	7 366 000	
	70	Erstatninger, <i>overslagsbevilgning</i>	2 585 000	9 951 000
445		Den høyere påtalemyndighet (jf. kap. 3445)		
	01	Driftsutgifter	98 045 000	98 045 000
446		Den militære påtalemyndighet (jf. kap. 3446)		
	01	Driftsutgifter	4 734 000	4 734 000

Kap.	Post	Kroner	Kroner
448	Grensekommisæreren (jf. kap. 3448)		
	01 Driftsutgifter	4 688 000	4 688 000
	Sum Politi og påtalemyndighet		8 002 998 000
Redningstjenesten, samfunnssikkerhet og beredskap			
450	Sivile vernepliktige (jf. kap. 3450)		
	01 Driftsutgifter	135 391 000	135 391 000
451	Samfunnssikkerhet og beredskap (jf. kap. 3451)		
	01 Driftsutgifter	489 540 000	
	21 Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	2 094 000	
	22 Flyttekostnader, <i>kan overføres</i>	20 027 000	
	70 Overføringer til private	4 863 000	516 524 000
455	Redningstjenesten (jf. kap. 3455)		
	01 Driftsutgifter	346 609 000	
	21 Spesielle driftsutgifter	5 832 000	
	45 Større utstysanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	4 220 000	
	71 Tilskudd til frivillige organisasjoner i redningstjenesten	5 694 000	
	72 Tilskudd til nød- og sikkerhetstjenester	77 321 000	439 676 000
456	Nødnett – felles radiosamband for nødetatene (jf. kap. 3456)		
	01 Driftsutgifter	40 366 000	40 366 000
	Sum Redningstjenesten, samfunnssikkerhet og beredskap		1 131 957 000
Andre virksomheter			
460	Spesialenheten for politisaker (jf. kap. 3460)		
	01 Driftsutgifter	20 793 000	20 793 000
466	Særskilte straffesaksutgifter m.m. (jf. kap. 3466)		
	01 Driftsutgifter	582 870 000	582 870 000
467	Norsk Lovtidend		
	01 Driftsutgifter	3 505 000	3 505 000

Kap.	Post	Kroner	Kroner
468	Kommisjonen for begjæring om gjenopptakelse av straffesaker (jf. kap. 3468)		
	01 Driftsutgifter	9 300 000	9 300 000
	Sum Andre virksomheter		616 468 000
Fri rettshjelp, erstatninger, konfliktråd m.m.			
470	Fri rettshjelp (jf. kap. 3470)		
	01 Driftsutgifter	6 219 000	
	70 Fri sakførsel	338 783 000	
	71 Fritt rettsråd	202 048 000	
	72 Tilskudd til spesielle rettshjelptiltak	19 637 000	566 687 000
471	Statens erstatningsansvar		
	70 Erstatning til voldsofre, <i>overslagsbevilgning</i>	79 783 000	
	71 Erstatningsansvar m.m., <i>overslagsbevilgning</i>	77 426 000	
	72 Erstatning for uberettiget straffefølgning, <i>overslagsbevilgning</i>	13 442 000	170 651 000
472	Kontoret for voldsoffererstatning m.m. (jf. kap. 3472)		
	01 Driftsutgifter	12 336 000	12 336 000
474	Konfliktråd (jf. kap. 3474)		
	01 Driftsutgifter	37 065 000	37 065 000
475	Bobehandling		
	01 Driftsutgifter	65 425 000	
	21 Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	6 791 000	72 216 000
	Sum Fri rettshjelp, erstatninger, konfliktråd m.m.		858 955 000
Svalbardbudsjettet			
480	Svalbardbudsjettet		
	50 Tilskudd	135 915 000	135 915 000
	Sum Svalbardbudsjettet		135 915 000
		Sum departementets utgifter	14 592 599 000

Inntekter:

Kap.	Post	Kroner	Kroner
Departementets inntekter			
3400	Justisdepartementet (jf. kap. 400)		
	01 Diverse inntekter	70 000	70 000
3410	Rettsgebyr (jf. kap. 410)		
	01 Rettsgebyr	1 485 568 000	
	04 Lensmennesenes gebyrinntekter	365 742 000	1 851 310 000
3430	Kriminalomsorgens sentrale forvaltning (jf. kap. 430)		
	02 Arbeidsdriftens inntekter	43 981 000	
	03 Andre inntekter	21 604 000	
	04 Tilskudd	1 350 000	66 935 000
3440	Politidirektoratet – Politi- og lensmannsetaten (jf. kap. 440)		
	01 Gebyrer	410 040 000	
	02 Refusjoner m.v.	155 100 000	
	04 Gebyrer – vaktelskap	707 000	
	06 Gebyrer – utlendingssaker	57 200 000	623 047 000
3441	Oslo politidistrikt (jf. kap. 441)		
	02 Refusjoner	15 510 000	
	03 Salgsinntekter	170 000	
	05 Personalbarnehage	2 362 000	18 042 000
3442	Politihøgskolen (jf. kap. 442)		
	02 Diverse inntekter	4 906 000	
	03 Inntekter fra Justissektorens kurs- og øvingssenter	9 500 000	14 406 000
3450	Sivile vernepliktige, driftsinntekter (jf. kap. 450)		
	01 Inntekter av arbeid	40 476 000	
	02 Andre inntekter	416 000	40 892 000
3451	Samfunnssikkerhet og beredskap (jf. kap. 451)		
	01 Gebyrer	93 672 000	
	03 Diverse inntekter	31 797 000	125 469 000

Kap.	Post		Kroner	Kroner
3455	Redningstjenesten (jf. kap. 455)			
	01	Refusjoner	18 974 000	18 974 000
3470	Fri rettshjelp (jf. kap. 470)			
	01	Egenandeler m.m.	5 164 000	5 164 000
5630	Aksjer i Norsk Eiendomsinforma- sjon as			
	80	Utbytte	6 800 000	6 800 000
		Sum Departementets inntekter		2 771 109 000
		Sum departementets inntekter		2 771 109 000

Fullmakter til å overskride gitte bevilgninger

II
Merinntektsfullmakter

Stortinget samtykker i at Justis- og politidepartementet i 2005 kan:

1.

overskride bevilgningen under	mot tilsvarende merinntekter under
kap. 400 post 01	kap. 3400 post 01
kap. 410 post 01	kap. 3410 post 03
kap. 411 post 01	kap. 3411 post 03
kap. 430 post 01	kap. 3430 postene 03 og 04
kap. 430 post 21	kap. 3430 post 02
kap. 440 post 01	kap. 3440 postene 02, 03 og 06
kap. 441 post 01	kap. 3441 postene 02, 03 og 05
kap. 442 post 01	kap. 3442 postene 02 og 03
kap. 451 post 01	kap. 3451 postene 03 og 06
kap. 455 post 01	kap. 3455 post 01

2. overskride bevilgningen under kap. 451 Samfunnssikkerhet og beredskap, post 01 Driftsutgifter, med inntil 75 pst. av inntekter ved salg av sivilforsvarsanlegg. Inntekter inntektsføres under kap. 3451 Samfunnssikkerhet og beredskap, post 40 Salg av eiendom mv.

Fullmakter til å pådra staten forpliktelser utover gitte bevilgninger

III

Bestillingsfullmakter

Stortinget samtykker i at Justis- og politidepartementet i 2005 kan bestille varer utover den gitte bevilgning, men slik at samlet ramme for nye

bestillinger og gammelt ansvar ikke overstiger følgende beløp:

Kap.	Post	Betegnelse	Samlet ramme
440		Politidirektoratet – politi- og lensmannsetaten	
	01	Driftsutgifter	40 mill. kroner

IV

Videreføring av bobehandling

Stortinget samtykker i at Justis- og politidepartementet i 2005 kan bestemme at det under ordningen med utgifter til fortsatt bobehandling pådras forpliktelser utover gitt bevilgning under kap. 475

Bobehandling, post 21 Spesielle driftsutgifter, med inntil 10 mill. kroner, men slik at totalrammen for nye tilsagn og gammelt ansvar ikke overstiger 33 mill. kroner.

Andre fullmakter

V

Nettobudsjettering

Stortinget samtykker i at Justis- og politidepartementet i 2005 kan:

1. nettoføre som utgiftsreduksjon under kap. 475 Bobehandling, post 21 Spesielle driftsutgifter, inntektene ved avholdelse av kurs og konferanser i regi av Konkursrådet, samt inntekter fra rådets øvrige virksomhet.
2. nettoføre som utgiftsreduksjon under kap. 475 Bobehandling, post 21 Spesielle driftsutgifter,

tilbakebetalte inntekter under ordningen med utgifter til bobehandling.

3. trekke salgsomkostninger ved salg av faste eiendommer fra salgsinntekter før det overskytende inntektsføres under kap. 3451 Samfunnsikkerhet og beredskap, post 40 Salg av eiendom m.v.

VI

Førtidsdimittering i siviltjenesten

Stortinget samtykker i at Justis- og politidepartementet i 2005 kan bestemme førtidsdimittering av

mannskaper slik det fremgår i omtalen under kap. 450 Sivile vernepliktige i St.prp. nr. 1 (2004–2005).

VII

Avhending av sivilforsvarsanlegg

Stortinget samtykker i at Justisdepartementet i 2005 kan overdra sivilforsvarsanlegg til en verdi av

inntil 100 000 kroner vederlagsfritt eller til underpris når særlige grunner foreligger.

Vedlegg 1**Omtale av ledernes ansettelsesvilkår i statlige foretak****1 For leder i Norsk Eiendomsinformasjon as**

Tabell 1.1 Norsk Eiendomsinformasjon as hadde i 2003 følgende utgifter til administrerende direktør:

Lønnsutgifter, inkl. bonus	kr 1 107 114
Andre ytelser	kr 127 748
Pensjonspremie kollektiv ordning	kr 202 988
Pensjonspremie til renteordning o/12 G	kr 102 604

Det er i 2003 inngått individuell pensjonsavtale med administrerende direktør gjennom en usikret ordning. Årlig alderspensjon gjelder fra fylte 64 år og livsvarig og utgjør 66 % av lønn inntil 12 G og

60 % av lønn over 12 G. Administrerende direktør har, dersom han sies opp av selskapets styre, rett til 12 måneders lønn utover oppsigelsestiden.

2 For leder i Industritjeneste AS

Tabell 1.2 Industritjeneste AS hadde i 2003 følgende utgifter til daglig ledelse:

Lønnsutgifter administrerende direktør	kr 864 831
Andel ulykkesforsikring	kr 2 199
Bilgodtgjørelse	kr 10 960
Andel utgifter til kollektiv pensjonsforsikring	kr 52 600
Andel utgifter til livrente	kr 75 600

Vedlegg 2**Bemanningsoversikt¹**

Kap.	Betegnelse	Årsverk pr.		
		01.03.02	Årsverk 01.03.03	Årsverk 01.03.04
400	Justisdepartementet	280	268	256
Sum	06.10 Administrasjon	280	268	256
61	Høyesterett	58	58	58
410	Tingrettene og lagmannsrettene	1 674	1 609	1 628
411	Domstolsadministrasjonen		76	83
Sum	06.20 Rettsvesen	1 732	1 743	1 769
430	Kriminalomsorg	2 954	2 997	3 047
432	Kriminalomsorgens utdanningssenter ²	335	399	409
Sum	06.30 Kriminalomsorg	3 289	3 396	3 456
440/441	Politidirektoratet, politi- og lensmannsetaten/Oslo politidistrikt	11 500	11 690	11 838
442	Politihøgskolen	125	133	160
445	Den høyere påtalemyndighet	110	115	128
446	Den militære påtalemyndighet	5	6	5
448	Grensekommissæren	5	5	5
Sum	06.40 Politi- og påtalemyndighet	11 745	11 949	12 136
450	Sivile vernepliktige	73	66	60
451	Samfunnssikkerhet og beredskap	421	428	618
455	Redningstjenesten	34	35	35
456	Nødnett			5
Sum	06.50 Redningstjenesten, samfunnssikkerhet og beredskap	528	529	718
468	Kommisjonen for gjenopptakelse av straffesaker			6
Sum	06.60 Andre virksomheter			6
	Justissekretariatene ³			11
472	Kontoret for voldsoffererstatning			11
474	Konfliktrådene			53
Sum	06.70 Fri rettshjelp, erstatninger, konfliktråd m.m			76
480	Svalbardbudsjettet	26	29	29
Sum	06.80 Svalbardbudsjettet	26	29	29
Sum	Programområde 06	17 600	17 914	18 445
	Totalt Justis- og politidepartementet	17 600	17 914	18 445

¹ Tallene viser en oversikt over antall årsverk innenfor det ansvarsområdet Justisdepartementet har pr. 01.03.2004.

² Tallet inkluderer både aspiranter og personale ved KRUS.

³ Utfører sekretariatsfunksjoner under både kategori 06.60 og kategori 06.70.

